

కౌముదీ
పరిషత్ప్రచురణము

విజయనగరము

1953

ఈ క్రింది చిరునామాకు ప్రతులు పలయువారు వ్రాయవలెను.

బ్రహ్మశ్రీ ఉప్పాక నారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ. వకీలు.
హస్తతీపురం, శ్రీకాకుళం జిల్లా.

శ్రీ
మాలికా రామాయణము

షట్కవి ప్రణీతము

శ్రీ మాలికా రామాయణము

:॥ విషయసూచిక ॥:

పుట చరణములు.

1. బాలకాండము :- విద్వత్కవి
శ్రీ ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు 1 206
2. అయోధ్యాకాండము :- సాహిత్య విద్వా
నప్రవీణ, ఉభయ భాషాప్రవీణ, కవిశేఖర
శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు 11 743
3. అరణ్యకాండము :- శ్రీ దేవగుప్తాపు
వేంకటరమణ కవిరాజుగారు 43 438
4. కిష్కింధాకాండము :- కవితాకోవిద
శ్రీ చింతలపూడి సన్యాసిరావుగారు 63 420
5. సుందరకాండము :- శ్రీ మూలా
పేరన్నకవిగారు 81 228
6. యుద్ధకాండము :- ఆత్మానందకవి
శ్రీ ఉప్పాక నారాయణమూర్తిగారు, బి.ఏ.
స్టడెంట్. 91 1800

సూచన :- పఠనమునకు పూర్వమున గ్రంథాంతమునఁగల తప్పొప్పుల
పట్టికప్రకారము గ్రంథమును సవరించుకొని పఠింపఁబాఠ
కులకు మనవి.

—❁— ని వే ద న —❁—

మాలికారచన మాంధ్రసారస్వతమున విశిష్టస్థానమునాకృతి
మించినది. విద్వద్బ్రాహ్మణముణియగు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల యాస్థాన
మున గండపెండెరముంగొన్న పెద్దనార్యుడు 'పూవమెఱుంగులున్'
అనుమాలికారూపమునఁ దెలుఁగుకవితయందలి తీయందనము నాఁటి
సదస్యులకురుచిచూపినాఁడు.

ప్రాచీనపద్ధతులతో కవిత్వముచెప్పుట వెనుకబడినయీరోజు
లలో మరల మాలికారచనమును ప్రోత్సహించుటకోయన మాపరి
షత్సభ్యులగు శ్రీమూలా పేరన్నకవిగారు సుందరకాండకథను ప్రథమ
మున సుత్పలమాలికయందు రచించిరి. ఏతద్రీచనమును గాంచి పరి
షత్సభ్యులు మిగిలినకాండములనుగూడ మాలికారూపమున రచియిం
పఁజేసి వాగ్దేవతయగు స ర స్వ తి కంకితముచేయ నుత్సహించి
శ్రీ అకుండి వేంకటశాస్త్రిప్రభృతుల నాకార్యభారమువహింప నర్హిం
చిరి. మాకోరికను మన్నించి విద్వత్కవి శ్రీ అకుండి వేంకటశాస్త్రి
గారు బాలకాండమును, సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ, ఉభయభాషాప్రవీణ,
కవిశేఖర శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు అయోధ్యాకాండ
మును, శ్రీ దేవగుప్తాపు వేంకటరమణకవిరాజుగారు అరణ్యకాండ
మును, కవితాకావీద శ్రీ చింతలపూడి సన్యాసిరావుగారు కిష్కింధా
కాండమును వివిధమాలికలలో రచించిరి. యుద్ధకాండమును తోలుత
కవిపాదుషా శ్రీ పువ్వాడ శేషగిరిరావుగారిని రచింపనర్హించితిమి. కాని
కొలదిదినములలో వారు విజయనగరస్థాంగ్లకళాశాలనుండి బందరు
జాతీయకళాశాలకు వెడలుట సంభవించినందున నేర్పడిన యనవకాశ
మువలన నా కార్యలాభమును వారినుండిమేమువడయజాలకపోతిమి.
ఆ నాఁటి నిర్ణయములప్రకారము 1951 సం॥ అక్టోబరు 7వ తేదీని
శారదకు కృతినమర్పణముఁ గావింపవలసియుండెను—అందుచేత సెప్టెం

బరు 28వ తేదీని మన్మిత్తులగు ఆత్మానందకవి శ్రీ ఉప్పాక నారాయణమూర్తిగారికడకేగి యుద్ధకాండమును అట్టోబరు 6వ తేదీలోపున ననగా సుమారువారముదినములలోపున మాలికగ ౬చింపఁ బరిషత్తుక్షమున మనవిచేవితిని. అప్పుడు వారికి శరీరమున స్వాస్థ్యములేకున్నను మేము కడంగినకార్యమునందు వారికిగలశౌరవభావముచేత రచనకు వక్రమించి యాశుధారగ సహస్రచరణములనురచించిరి. కాని యంతలో శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారిశరీరారోగ్యము తప్పుటచేత కృతినమర్పణ మనుకొనినప్రకారము అట్టోబరు 7వ తేదీని జరుపఁజాలకపోయితిమి. అందువలన శ్రీ నారాయణమూర్తిగారికి రచనావిషయమున మఱికొంతవ్యవధిలభించినది. వీరు భాస్కరరామాయణమునందలికథ నాధారముగఁగైకొని ప్రతినాయకునిపాత్రను కడుసమర్థతతోఁపొషించుచు మృదుమధురమగుశైలిలో పదునెనిమిదివందల చరణముల మత్తేభవికీడితవృత్తమునందు రామవిజయమును పూర్తిచేసిరి. అంతియగాక మోక్షార్థిమై, సీతాదూషమునలరారుశక్తిని సన్నిధియందిడుకొని రామచంద్రుడను పరమాత్మునిసాధింప రావణుడు చేసినయోగమే రామరావణసంగ్రామముయొక్కపరమార్థమని యేతద్భావము నంతర్వాహినివోలెనడిపించుచు వీరు కథను నిర్వహించిరి. వీరురామరాజ్యముయొక్కవిశిష్టతను సహృదయహృదయాహ్లాదకరముగ నిరూపించిరి-శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు తమ కీరచనావిధానమునందుగల మక్కువచేత 'ఆత్మానందమాలికారామాయణ'మను పేర బాలకాండముమొదలు మిగిలినయైదుకాండములను సుమారునాలుగువేలచరణములుగల మత్తేభవికీడితవృత్తమున 'న'కారప్రాసముతో ప్రత్యేకముగ నింకొకకావ్యమునురచించి యందు రామాయణముననిబిడీకృతమగు యోగవేదాంతరహస్యములను నూత్రప్రాయముగ సంఘటించిరి. ఈమాలికారామాయణముద్రాణవ్యయమునుకూడ శ్రీ నారాయణమూర్తిగారి వహించి పరిషత్తుభ్యులకృతజ్ఞతకు పాత్రులయిరి.

పాఠకమహాశయులకు ప్రత్యేకవిజ్ఞప్తి : ఇది బహుకవిప్రణీత మగుటవలనను, రచయిత లొక్కొక్క రొక్కొక్కప్రదేశముం దుం డుటవలనను. ముద్రాపకులకుఁగూడ పద్యగ్రంథముద్రాణము నవిశే షానుభవములేకుండుటచేతను గ్రంథమునందు లేఖకముద్రాపకజనిత ప్రమాదము లసంఖ్యాకముగఁ గానపచ్చుచున్నవి. వానినన్నింటిని సంగ్రహించి ముద్రించుట కవకాశములేనందున కొన్ని ముఖ్యమగు సపరణలనుమాత్రమే తప్పొప్పులపట్టికయందుజేర్చితిమి. మిగిలినస్థాలి త్యములను గ్రంథపఠనావసరమున యధార్థముగనవరించుకొన సహ్య దయులగుపాఠకులకు మనవిచేయుచున్నాను. పట్కవికృతమగు సీ మాలికారామాయణమునందలి మంచినిమాత్రమేగ్రహించి పాఠకులు మమ్ములను ప్రోత్సహింతురుగాక.

మాకోరికనుమన్నించి మాలికారామాయణమునకు పీఠిక రచించిన విజయనగరస్థితసంస్కృతకళాశాలాధ్యక్షులగు శ్రీమాన్ టి.వి. నరసింహాచార్యులు, M.A., L.T., గారికిని, తమ యమూల్యా భిప్రాయములనొసంగిన కవిశేఖక శ్రీ అడిదము రామారావుపంతులు గారికిని, ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మగారికిని కృతినమర్పణసభాసర్వహణభారమువహించిన త్యాగశీలురు, శ్రీరామ భక్తులు నగు శ్రీ కలగర్ల సూర్యనారాయణశ్రీప్రిగారికిని పరిషత్పక్ష మున కృతజ్ఞతాపూర్వకాభిషందనము లర్పించుచున్నాడను. పరమేశ్వ రుడు వీరి కాయురారోగ్యైశ్వర్యములను కటాక్షించి రమించుఁగాక.

కాముదీపరిషత్తు }
విజయనగరం }
తే 6-7-53 ది. }

ఇట్లు,
బుధజన విధేయుడు
“ సాహిత్యకోవిద ”
కొవివిడి రామం, B.A., B.L., B.E.D.
కార్యదర్శి.

ప్రీతి క .

శ్రీ విజయనగర మహారాజ సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులు,
శ్రీమాన్ తిరుమల నరసింహాచార్యులవారు, M. A., L. T.,

“యదిక్షుణ్ణం పూర్వైరితిజహతిరామస్య చరితంగుణై రేతాన
ద్భిర్జగతిపునరన్యో జయతికః” అని మురారి వచించియున్నాడు.
రామచరితమునకట్టికొరవము సంస్కృతభాషయందేగాక సకలమైన
దవభాషలందును గలదనుటకు సుప్రసిద్ధములగు తులసీదాసరామా
యణము, కంబరామాయనణము మొదలగునవి నిదర్శనములు.
సంస్కృతమున కవితయుద్భవించుటకే రామచరితమాధారమయ్యెను
గదా. రామాయణముకంటె ప్రాచీనసంస్కృతకావ్యము మృగ్య
మనినుడి.

ఆలంకారికులు కావ్యమునకు ఉత్తమనాయకునియావశ్యకతం
గూర్చి యెక్కుడుగా చెప్పియున్నారు.

“కవేరల్పాపివాగ్మృత్తిః విదృత్కర్ణావతంసతి, నాయకోయది
వర్ణ్యేతలోకోత్తరగుణోత్తరః” అని భోజరాజును “ఉదారచరితనిబన్ధ
ప్రతిష్ఠా” అని రుద్రభట్టును.

“గుణాలంకారచారుత్వయక్తమప్యధికోజ్వలమ్, కావ్యమా
శ్రీయసమ్మత్త్యామేరుణేవామరదుమిః” అని యుద్భటుఁడును
వచించిరి.

ఇట్లే అనేకులు కావ్యమువ నాయకుని ముఖ్యముగాగణించికొ
నినందున రామచరితమును గ్రహించియు నాయకునినిర్మాణము బహు
భాగరూకతతోఁ జేయవలసియున్నది. నాయకుని నడువడిలో నేమా
త్రములోపమున్నను కావ్యమునకు నికృష్టతలుగకమానదు కావు
ననే “అనౌచిత్యాదృతేనాన్యదగ్రసభజన్యకారణమ్” అని యానంద
వర్ధనుఁడు ప్రవచించెను. కావున నూతనముగా నాయకునిగ్రహించిన

చోఁ దన్ను ర్వాణము కడఁబ్రయాసకారణము. వాల్మీకి రామహరి
ముచితినైపుణ్యముతోఁగూర్చి సకలమానవులకు సర్వధా అబాలగో
పాలము హృదయఫలకమున ప్రతిబింబించునట్లుచేసియున్నాడు. వా
యందు దేవత్వము, ఉత్తమమానవత్వము, రెండును బోడించుచున్నా
డు. కావుననే రామకథ రాగులకును, విరాగులకును గూడ నుపాస్య
మయ్యెను. అట్లుచక్కగ మూర్తీభవించిననాయకుని తీసికొనుట తను
కావ్యములకు రసవత్తాపాదకమని గ్రహించి యనేకులగు కవులు దాని
నేగ్రహించియున్నారు. ఇట్టిసర్వసంపత్తిపన్నోత్తమనాయకుని మనమా
లికారామాయణమునఁగూడ గ్రహించుటచేత నితివృత్తమున కపులు
బాధ్యత తగ్గినది. ఇంక రసాలంకారాదులయందు తమ యసగృహ్యనైపు
ణ్యమునుజూపి పాఠకహృదయాకర్షకముగా నీరామాయణమును వీరి
రచించిరి.

సంస్కృతములో సమహాగ్రింధమగుభారతము ఆంధ్రీముననొ
క్కనిచేరచింపఁబడలేదు, అట్లే భాగవతమును పోతనయు తచ్చిష్యు
లును మిక్కిలిను అనునదించిరి. అట్లేరామానుజమునుగూడ
భాస్కరాదులనేకులాంధ్రీకరించిరి. ఆతీరుసనే ప్రధమమాలికాప్రబం
ధమగు నీ మనరామాయణమునుగూడఁ బలుపురురచించుట బాగు
గనేయున్నది.

ఇంతకుమున్ను అనేకవిధములగు ప్రబంధములు ఆంధ్రీభాష
యందు వెలసినవి కేవలపద్యములుగను, కేవలగద్యములుగను, చంపు
వులుగను, దృశ్యములుగను, శ్రవ్యములుగను, కేయములుగను, పలు
విధముల నాంధ్రీమున గ్రింధములు వెలసినను, అనేకవిషయములందు
విడివిడిమాలికలుల్లసిల్లినను, మాలికాప్రబంధరూపావతరణముననియ్య
దియే యాద్యమనిచెప్పవచ్చును.

ఇంకనీగ్రింధము మృదుమధురమగుశైలిలో పద్యములుచెప్పు
కుతాకినంతనే యర్థముహృదయమునుస్పృశించునట్లు రచింపఁబడుట
మిగులఁగొనియాడఁదగును. కావ్యమునకు ప్రసాదముముఖ్యగుణము.

చిన్న చిన్న పదములతో చల్లనయేక పదములవలె భాసించు చిన్న పదములతో ఆబాలగోపాలము సుప్రసిద్ధములగు సంస్కృతాంధ్రసంస్కృతములతోఁ గూర్చబడియుంట నీప్రబంధమొంతచదివినను విసువుపనిండు. ఒక్కొక్కపట్టు భావుకులహృదయమును హత్తుకొనిపోవునట్లున్నది. రాముఁడు కైకతో తన యరణ్యవాససందర్భమునఁ జెప్పినవాక్యము లెంతయుఁ బాఠోచితములైయున్నవి-

“తల్లీ! మా తండ్రియనుజ్ఞమీరను, జటాకృష్ణాశినాయు, ల్ల పసాసుగుగ్నిల్లాని కానకేగడ, మదాచార్యుండు ధర్మాత్ము, డిల్లై మాంత్రంబు వచింపకున్కి హృదయంబెంతేవెతంబెందు, నయ్యో! మాభ్రాతకు నప్రిచోదితుఁడనయ్యున్ సర్వమీనేర్తు, రాజైమాతండ్రి విధింప, నీకునుస్మియంబైయుండ, నత్యల్ప మీ భూమిరాజ్యమునిచ్చు లెంత, నతిపంపుండెల్ల దూతల్ మహీనామ్మి మా భరణేందుఁడో డుకొనిరా శాసింపు, బాస్పాకులుండో మానాయునిరడించుము”

ఇందు రాముసప్రసంగమొంతవనోహరము! రామునికి తండ్రి యేమాత్రంబువచింపకున్కి హృదయంబెంతేవెతంబెందునట. అంతయు గాని కానకేగులు యాతనికివెతిగాడు. వారుచెప్పకపోయినను దమ్ము నికిసమస్తైశ్వర్యములు దానెయిచ్చువాఁడట. అట్టితరి తల్లికివట్టమట, తండ్రివిధించెనట, పితౌజ్ఞయుగాక రాజైవిధించుట-అందును తాను భరణునకీయఁబోవునదిమహారాజ్యమత్యంబునట-“అమ్మా! నీకు సంశయమక్కరలేదు. రాజ్యమునువీడి యరణ్యమునకేగెదను,” అని రాముఁడెంతచక్కనియొక్కయుక్తముగావచించెను! ఇట్లే యీరామాయణమంతయు మనోహర శైలిలోనడిచినను కొన్నిస్థలములందు వాల్మీకిరామాయణములోనివాక్యములనుమనస్సునందుకొనినట్లునుగా నపచ్చును. “శ్రీరామేంద్రుండు కళాహతంబగుహయేంద్రుంబులు” ఇయ్యది “కళయేవాహతోవాజీవసంగంతుంకృతత్వర” అను వాల్మీకి వాక్యమును స్మరింపజేయుచున్నది. కాని యీగ్రంథమంతయు రచనయందు స్వతంత్రమేగానియాంధ్రీకరణముగాని, సంస్కృతగ్రంథమునా

ధారముగాఁగలవలసివచ్చెను. కాని, చాలవఱకు సతిత్వముగాక, సహమతులగు ప్రభుత్వముఖ్యసంకల్పము- వర్తనలయందు సరసగులుగు లవారిలోఁగాకాదు - కథ సతిత్వరితముగ వదిలిచ్చున సతినిగన్న మగువైత చున్నియిట్టిగమనింపనగు.

.....“బేల్పులార! కా.

లమెగదికారణమునకలమున కల్పనిరాకయున్న వైల్పులకుఁబడవజాల వినుడయ్యనివారికజేసవయ్యెదు ర్దములనువారిమృగ సరత్వమునో నిలగోసలాఖ్యబే శిమున నయోధ్యయన్నగరసత్తమమేలుచురాబున శిష్టయవలచరిత్రుడో దశరథావనిభక్తసహదనుండవై మిముమనుషందలంచితి.” (బాలకాండము)

కొన్ని పట్టులఁ జక్కనిసంస్కృతపదప్రయోగము హృదయకర్తకముగనున్నది చూచుడు.

“అరాకేందుముఖా మృగేంద్రతనుమధ్యఁ చందికాహసినిన్ చాపస్వర్ణనిరేర పట్టరణకేశిక చంపకఘ్రిణ జం బీరప్రాణఫలస్తచిక అవరలక్ష్మిక జానకీదేవినిక ”

(అరణ్యకాండము)

ఇట్టి యథాకాండకర్తలకుసంస్కృతవేద సమానప్రయోగమునఁ గురూపాలము గానవచ్చుచున్నది.

.....“జలజమిత్రప్రభోన్న తిరూటకోటికాం

తావిహారసన్మందితానవిరాజిత మభివాహినీ సారససారసంగ్రహణసత్సరఘావతికల్పితాంచినో దారసిననమంజులనుధామధుకోశవిరాజమానపృ థ్వీకుహరాజభాసితసువిస్తృతసానుపు, నమ్మసేంద్రీమున్”

ఇందు మూలపాదములొకేసమాసము.

నుండు కాండకర్త రసానుగుణమగురీతిని కావ్యమునడిపించి రసపోషణమునుకల్పగర్భవరించెను. కాదరసానుగుణమగునీరచనఁదిలకింపుఁడు

“రథికాశ్వహస్తిభటిదుర్గదహేంకృతః. యస్పతిల్లగా మానసి
దాశినం గుపితమానసుడై పదతాడితో గ్రకృష్ణోగమల్లులేచి”

ఇట్లు ప్రబంధమంతయు సరసముగనున్న దనుటకుసందియములేదు.

ఇందలికథ (యితీవృత్తము) మొదటియందుకాండములుం
దును ప్రజంధరీతిసేవర్తింపఁబడినది-యుద్ధకాండముమాత్రము యోగ
శాస్త్రమును మనమునందుంచుకొని రామకథకును యోగశాస్త్ర
మునకును జోడింపు-కవి-తలంచెరుచించుచు చమతాళిగానున్నదిను
టకుసందియములేదు. ఈ యుద్ధకాండనిర్మాతలు వేరుగా రామాయ
ణము అరుకాండములును మాలికగా నొకపాసమున నొకేవృత్తమున
రచించియున్నారు. అట్లుపూర్వగ్రంథముగ నీమాలికారామాయణ
మొకేకవిచేత రచింపబడుటకును మనకాముదీసిపత్తే మార్గదర్శక
మనవచ్చును.

మాలికగా ప్రబంధమునునిర్మించుటలో కవులకెక్కుడునిర్బం
ధముగలదనుట నిర్వివాదము. సంగర్భానుసారముగా వృత్తమును
మాపుకొనుటగాని, పాసమునుమాపుకొనుటగాని చేయవలెగాక
యొకేపాసమున నొకేవృత్తమున ప్రబంధమునడిపించుట కవులనిరుప
మానదక్షతంజాలును.

బాలాయోధ్యాయుద్ధకాండములొకేపాసమున నొకేవృత్త
మున నారంభముమొదలంతమువరకును నడచినవి(అరణ్యకిష్కింధా
కాండములుమాత్రము వీరికాభాగమంతయు కందానిపద్యములతో
నుండి కథారంభమునుండి మాలికగా రచింపఁబడినవి- సుందరకాండ
మందలివృత్తముత్పలమాలయేయ్యును కథావిషయమునకుసంబం
ధిపతి యాద్యంతిపద్యములుమాత్రము భిన్నపాసమునరచింపఁబడి
నవి. అయిననురామాయణకథాభాగమంతయు మాలికగనేయున్నది.

ఇందుబాలాయోధ్యకాండములనురచించినకవులు శ్రీ ఆకుండి
వేంకటశాస్త్రిగారును శ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారును,
మాకళాశాలోపాధ్యాయులేయగుటచే వారిసంబంధమున నాకును

నిక్కావ్యమునకును శన్నిహితసంబాధముగలదనుటకు సంతసించుచున్నాను.

కాముదీకరిషత్తువా రిట్టిచక్కనిప్రబంధమును స్రగ్గింపజేసి ప్రచురించుటమిగులప్రశంసార్హము - ఇందలికార్యానిర్వాహకులు సర్వకాలసారస్వతమార్గసంచారులగుట నిట్టిగ్రంథములమున్నుండనేకములనుప్రకటింతురని విశ్వసించుచున్నవాఁడను.

కాళిదాసాదిమహాకవులకావ్యములందే కొన్నిదోషములుగలవని పెద్దలయభిప్రాయమగుచుండ దోషలేనములులేనికావ్యములు దుర్లభములనుటనిక్కము “కావున నేర్చుచో నిందను దోషలేశములుపొడగట్టకపోవు” మద్బునకు “కేకకాకకదంబలోకారాతిప్రతినాద సంకులము” అనునిచట ‘కీ’ యని దీర్ఘముందుటచింత్యము. ఇట్లేదా రాపుత్రీ (అరణ్యకాం, కిష్కింధ) మున్నగుప్రయోగములును. ఇట్టి ప్రమాదములచ్చటచ్చటనున్నను వానినంతగామనముపరిగణింపక కావ్యమాధుర్యమునేమాన్వాదించుటయొక్కము. నిరంకుశాకనయ యనుసూక్తియిచ్చటచ్చటఁగోయుము.

నామిత్రులునన్ను పీఠికవ్రాయనియమింప నే నంగీకరింపకతిప్పి నదికాదు, కాని అత్యల్పకాలములో ననగా 9,10దినములలో కళాశాలాకార్యములనునిర్వహించుకొనుచు అవకాశముచూచుకొని ప్రబంధమచ్చటచ్చటమాత్రమేచూడగల్గితిని. అందుచే విశదముగాసారస్వతవిషయములను పెక్కింటింజర్చింపనీలుగలుగనందున సంగ్రహముగా నాయభిప్రాయములను తెలియపరచినందులకు ప్రతాపకులు మన్నింతురనినమ్ముచున్నాడ. శ్రీరామచంద్రునిసంగ్రహమున సీప్రబంధము సహృదయహృదయాహ్లాదియై ప్రవర్తిల్లుచుఁ గళాశాలలందుఁ బాఠ్యగ్రంథముగ వెలయుగాతమని భగవానునిబ్రార్థించుచున్నవాఁడను— శ్రీః.

తిరుమల సరసింహాచార్యులు,

10-10-1958.

Kavisekhara Sri Adidam Rama. Rau Garu.

*Retd. Sen, Tel. Panalit, M. R. College & Ex-Member Board of
studies in telugu, Andhra university.*

శ్రీ రస్తు

❀ అభిప్రాయము ❀

ఈ మాలికారామాయణ మాంధ్రభారతికి శోభాయనమానమగు సూత్నాలంకారము. భాషాసేవకులగు విజయనగరస్థితకాముదీ వరిషత్తువారు దీనినిప్రకటించినధన్యులు. దీనికర్తృత్వ మొకేవ్యక్తికిఁ జెందక పలువురకుఁజెందినదై విలసిల్లుచున్నది. ఇయ్యది, ప్రాచీలకాలమం దొకేనంశమునకుఁజెందిన యారుఱకుకవులురచించిన 'కపుల షష్టము'ను స్మరణకుఁదెచ్చుచున్నది. దీనినిరచించిన కపులందరు నొకేవిద్యాసంస్థకుఁ జెందినసభ్యులు. ఇట్టి పరమపూతమగుగ్రంథము నాంధ్రీలోకమునకు శమర్పించిన 'కామవదీపతిషత్తు' వారెంతయు ప్రశంసార్హులు.

మాలికాకవితృము కృష్ణయభూపాలుని కాలమునకు ముందున్నదోలేదోగాని, యాకాలమున రచింపఁబడిన మూర్తికవియుత్పల మాలికయొకటియు, నల్లసానిపెద్దనమహాకవిరచించిన 'పూతమెఱుంగులుక' యను సీంకొక యుత్పలమాలికయు నాంధ్రీసారస్వతచరిత్రమున ప్రసిద్ధిఁగాంచి యున్నవి. ఇంక, గతశతాబ్దమున సంగీత సాహిత్యవిద్యానిధియు, దిద్వత్కవివరేణ్యుఁడును నగు శ్రీశిష్టుకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారాశువుగా, గోదాపరీమండలములోని జమిందారులపైఁ జెప్పిన మాలికలు జనరంజకములై ప్రసిద్ధిఁగాంచి వెలయుచున్నవి. కీ! శే. శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు తమ 'కవి జీవితముల'లో నీ మాలికలనుదాహరించుచున్నారు. ఇంక నిష్ప

డట్టి మాలికరచనము గ్రంథరూపమున వెలయుట యెంతయు ముదా
పహము. దీనిని రచించిన యాగురుకవులు నాకుఁ బూర్వజులగుమి
త్తులు. కౌముదీపరిషత్తుకార్యచిర్రాహకలసత్యంకబ్బమునకు బైవా
నుకూల్యము సమకూరినదని సంశోషించుచున్నాను. కవులందఱును
కవితాకళయందుదక్షులు. దానికి వారు వారు రచించిన భాగములే
ప్రత్యక్షనిదర్శనములు. నీకాండముఁజదివినను నయ్యది రసనత్తమును
హృదయాపర్జనమునగు శైలిలోనలరి యెంతయు కర్ణపేయముగనున్నది
రచనము మృదుమంజులనదఘటితమై, ద్రాక్షాపాకమున నలగుచు
న్నది. భక్తవత్సలుఁడగు శ్రీరామచంద్రుని కరుణాఽటాక్షముచే
నీమాలికారామాయణ మాంధ్రసీమయందెల్లడల ప్రచారి ముఁగాంచి
జనాదరణముఁ బొందుగాఁక యని మిక్కిలిగఁ గోరుచున్నవాఁడను.

ఉభయభాషాపరిపీణ,

శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాన్తమ్మగారు, బాపట్ల.

శ్రీయుత కొివ్విడి రామంగారికి వందనములు.

ఆర్యా! ఆదరభావముతో మీరు పంపినమాలికారామాయణమును, సంతకంపై సమాదరభావముతో మీరు పుచ్చెంచినయుత్తరమును సందుకొంటిని. సమకాలీననారీశౌరవమును సంభావించినందులకు మీ రెంతయుచుచిహ్నులు.

మీ కొముదీపరిషత్తువారిపూనిక సర్వోత్తమమైనది ఆంధ్రదేశముననేక సాహిత్యసంస్థలున్నవి, కాని యం నొక్కటియు నాచరణప్రధానమగుసంస్థ కానరాదు. అట్టియెడ మీ దర్శకత్వముననడచునీ సంస్థలో నిట్టి యుత్తమకావ్యము నిర్మింపఁబడుట నిజముగ శ్లాఘింపఁదగినదె.

మాలికారామాయణము నాసాంతము ప్రత్యక్షరమును చదివితిని. ఆరుగురుపండితకవులచే నారుకాండములురచియింపఁజేయుట కొత్తవిషయము (నేటికాలమునకు) గాకున్నను నిర్వహణముమాత్రమసామాన్యముగనున్నందున నపూర్వమే.

ఇందు పాల్గొనినపండితులందఱును ప్రజ్ఞాశాలురు, ప్రతిభావంతులునని కావ్యమే చెప్పక చెప్పుచున్నది. యతిప్రాసములు, పూర్వఛందోలక్షణములును భావుకునకు భావావిష్కరణమున నసహజములగుప్రతిబంధకములని వాదించువారి కెక్కువపలుకుబడిగల యీ కాలమునఁగూడ దుష్కరనియమములతో, ప్రాచీనభాషలో, నిర్దుష్టముగఁ గావ్యరచనచేయుట ప్రజ్ఞావంతులపట్ల ప్రతిబంధకకార్యముగాదని యీ రామాయణకాండపట్లకర్తలగుకవులును, వారినిప్రోత్సహించిన మీరును మీ కాలంబమైనసంస్థద్వారా నిరూపణచేసినారు. ఇట్టి సదుద్యమమున నిట్లేయింకను మిమ్ముఁ బరిమేళింపఁడాశీర్వాదించి యింకను మంచికావ్యములను మీసంస్థపక్షమున నెలువరింపఁజేయవలెనని యభిలషింతును.

ఓం నమోవగవతే శ్రీగరుడానా

శ్రీభావతీ దేవ్యనమః

★ స మ ర్పణ ము . ★

శ్రీరామాయణ మాలికా కవి-కృతి, శ్రీపట్, త్రి, కసాసనసూ

త్రాగూఢప్రియవృత్త-పుంస లలితా, ధామోద-సూక్తి ప్రసా
నారామాకృతిపాలికా. సిలిచి-నీకర్పించునున్నా ము, త
ల్లి! రామాకృతి, సన్ను-సత్పదపదక, శ్రీనాదవీణాస్వనక,
ధారాసారకవిత్వపూరఘటనాధారోల్ల సద్వాఙ్మయా
కారక; నిత్యసవీనసుందర శుచికాంతప్రచారన్; జగత్
సారన్; ధీరకుమార భాషిత కళాసారూప్యశబ్దార్థ సం
సారవ్యంజిత భావవన్నవరసస్వాత్మక, గుణోపేత; నే
మారాధింపగఁగూర్చినారమిది- రాకాబ్జాస్య! వాగ్దేవి! వి
ద్యారూపంబగు నీగళమ్మనకు నిత్య, స్తుత్య, స, త్యాక్షరా
కారంబై ధృతసారమై, తగునలంకారంబుగాఁదాల్చి-నీ
కామణ్యామృత పూరమంజులకటాక్షజ్యోతిన్ని వెల్లింపవే

రామస్వామిచరిత్రగా- సదనతారంబుని- సీర్వాశీమై-
భూమికముందుగ భారతావని నె సంభూషించినానీవు, మా
తా! మా భాగ్యమెభాగ్యము- ఆపృతి-విచిత్రమైన- ధర్మావరం
బామోదోత్తర, మక్షరంబు- మధురంబాదివ్యనామంబునా
నామాంగల్యపవిత్రభూమిగమదిన్నావించి నేవించినా
మీమాలాకృతి, దీనిదోసములు తల్లీ! రామనామంబుతో
తామెల్ల నశియింపకున్నే! త్రిజగద్ పైచిలి- “నామాద్యమై
భూమాంతంబగు ‘రామ’రూపముగ” సంబోధించును శ్రీత్యంత; మా
హా! మా ధాత్మలమాశుతుల్, స్మృతులు, వేరా, వాణి! నీకంటె- నీ
నామోపాసన- ఓముపాసన, కళానాదంబు, విజ్ఞానమున్,
నీమూలంబునంగలై సాధకులకున్, - నీరూపు మా రూప, మా
రాముండెవ్వఁడు? భీముండెవ్వఁడు? పరబ్రహ్మగర్వరూపంబవౌ
రామా! నీవువినాపరుల్ గలచె? ధర్మ, బుద్ధమున్, కామమున్,
శ్రీమోక్షంబును, నీయపాదకులకు సేదించు. వాగూప, మీ
నామంబంతయు, - నామభక్తులక వాఙ్మైపుణ్యముగ గూర్చు, వీ
నామంబు నియమించునీపకృతి, నీనామంబులూహింపలే,
వోమాయామయదిప్యసుందరి! కళాజ్యోతిర్మయీ! నిశ్చలం
బై, ముక్తంబయి, సత్యమై, లలితమై, ఆనందమై, అక్షరం
బై, నూఖ్యంబయి, ముఖ్యమై మెఱయు నీయాత్మంబు సాదించి- ఈ
మేమేనీవయి- నీవేమేమగుసమున్నేపంబుగల్గింపవే!!

ఓమ్-తత్-సత్

ఇట్లు విన్నవించునది
కౌముదీ కవిషట్క-ము,

రచయితి :

సంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీమాలికారామాయణ చాలకాండము.

శ చ య త :

పండిత ఆకుండి వేంకటేశాస్త్రి,

రెండవ ప్రధానాంధోపన్యాసకులు,

సంస్కృత కళాశాల, విజయనగరము.

చ॥ నమదమరాళి సంస్తుతినినాదమనోజ్ఞ పదాంబుజ ద్వయుం;
 డ మలిన నైజనామ మహిమాతిశయేరితభక్తిల్పిష
 క్రిముండు; మదీయనంశజ నిరంతర వర్ణిత స్వీయసత్కథో
 త్తమ సుమగంధ పూర్ణకవితా విశదీకృత సచ్చరిత్రుఁడా
 ర్తముని మనోవ్యధామి హిరదారణ భాస్కరమూర్తి; జానకీ
 రమణుండు; రామచంద్రుండు, పరాకుపహింపక కామదీనభా
 ప్రముఖులనేలుగావుత; సరస్వతి మాకృతినొంద, మాలికా
 ఖ్య మహితమైన రామకథ యావిధుతారక ముండుఁగాత; ము
 న్నమరులొకప్పుడా సురకృతాశుల బాధల నోర్వలేక, సం
 ఘముగఁ బ్రయాణమై కమలగర్భుని మున్నిడుకొంచు నేఁగి శ్రీ
 కమల పదంబులొత్తఁగ సుఖమ్ము నఁజిల్వలఁచేని సెజ్జపై
 ని ముదముమీఱి, యోగమయ నిద్రవహించి మహాదయఁ జగం
 బు మనుచు విష్ణునిం, బరమపూరుషుఁడేరి నమస్కరించి, దే
 వ ! ముని మనోవిహార ! హరవర్ణిత ! తావక సత్కృపాకటా

క్షములె మమున్దయః స్వనుపఁగా, సుఖముంటుమి యన్ని నాను లో
 కమలదళాక్ష ! నేడు దశకంఠుడు, శంకరగత్తశక్తి శా
 హుమద మపారమై మునుల హోమములం జెడచేయుచుండుగా
 క మము నిజాంఘ్రిదాసజన కల్పులఁగా నొసరించి కల్పభూ
 జముఖ సమస్త నస్తుల వశమ్ముగఁజేయుచు నొంచెముమ్ము; మా
 శ్రీమము లడంచి, మమ్మెప్పుడు సాకెడు వేల్పువు నీవెకాడ; ఘో
 రమదుల రాక్షసాధముల రాపిడి మాకిక దోసిమమ్ముగఁగా
 న్నము పుమేక; యంచు సురిపుంగవులెల్లఁగఁ జేయువేడికో
 లు మది గరంప సంతిసిలి, లోలతనిల్లను; వేల్పులార ! కా
 లమెగద కారణమ్ము సకలమ్మున; కయ్యది రాకయున్నట్లు
 త్యమద మిడంపఁ జాల; వినుడఁచ్యు వారికిఁజనునయ్యె; దు 95
 ర్దములగు వారిఁద్రుంపఁగ నరత్వముతో నిలఁగోసలొఖ్యదే
 శమున నయోధ్యయన్ నగరసత్తమ మేలుచు రాజసాత్త్వియ
 యమలచరిత్రుఁడౌ దశరథావనిభర్తకు సందనుండనై
 మిము మనుపం దలంచితి; సమేయగుణాంబుధులార; పొండటం
 చు మరలఁజేయ సంతఁ ద్రిదశుల్లడమోదముగాంచి దోగిరం
 త మధునిషూదనుండు వసుధం, దగు కోసలరాజపుత్రి 96
 ర్భము చెలువొందఁగాఁబొడమిరామసమాఖ్యవహించి క్షేకయూ
 ప్రిమదకుఁ బుత్తుఁడౌ భరత భవ్యసమాఖ్యసమిత్క్రంబ్రమో
 ద మొసఁగు పుత్తులైన గుణధాముల లక్ష్మణ వైది హంతలక,
 విమల మనంబుతోఁగలిసి వేడుక గొల్వముసాఁగగా వసి
 థమునికి వారు శిష్యులయి శాస్త్రము లాయుధ విద్యలన్ సమా
 గ్రిముగ గ్రహించుచుక దృఢపరాక్రములై వినిస్థిల్లుచు స్సనో
 జ్ఞ మృదుల భాషణమ్ములు వికాస విభాసుగ భవ్యమందహా
 సములు; జితేందుమండల లసద్వ దనంబునఁగల్గు సూగు మీ
 సములును; నూత్న యశావనముచాయలఁ దెల్పుచునుండఁ బద్మభూ
 సములగు పౌరవిప్రీలును; జంద్ర దివాకర వంశస్థులొచ్చు వి

క్రమ జిత సర్వశత్రులగు క్షత్రియపౌరులు; లెక్కలేని ద్రా
 వ్యములను సేకరించుచు ధనాధిపుఁజల్కఁగఁజూచు వైశ్య ర
 త్నములుఁ గృషిప్రవృత్తన వధాన్యపురాశులఁజూపు సేయు శూ
 ద్రమణులుఁ దన్నుఁగాంచి “గుణధాముఁడు సర్వజనాభిరాముఁడు
 త్తమ చరితుండు రాముఁడల దాశరథావన కాన్యముల్ సమ
 స్తము సృపుమించి చేయఁగల దార్ద్రము ధైర్యము గౌశలమ్ము గ
 ల్లి మిగుల నొప్పుచుండె;” నని కేవలభక్తియు నాంతరంగిక
 ప్రేమదము నొందుచుండె; నొకపట్టునఁగౌశికపూనివచ్చె; శాం
 తము ఘనజేజముం దనువుదాల్చి యయోధ్యకునచ్చెనేమొ య50
 ప్రభుమగలిగించుచు న్నగరరాజ పథమ్మును దొక్కి పౌరవ
 గ్గమునకు భీతియున్నునముగల్గఁగ దానాధాంతికమ్ముఁజే
 రి, మధురభాషణమ్ముల “నరిందమ ! సంక్తిరథావనీశ ! తే
 స్వమిత శుభాని జేస్తునకలానని పాలిరజిరీటు త
 త్నమణిఘృణిప్రసక్తి” యను ధన్యతమోక్తులు మీఱఁ, దన్వనః
 కమలమురంజిలం బలుకఁగా నతఁ “హోముని రాజ! తావకా
 గమనము మత్కులమ్మునకుఁగలెడు భావిభవద్భవిష్య ద
 ర్థములకు సూచకమ్మగుచుఁదార్కొనె, నన్ను ననుగ్రహింప న
 ర్హమిదెః సుపాద్యమియ్యదె కరమ్ముదయం గొనుఁడంచుఁబల్కి త
 త్నముచిత రత్న సంఘటిత దర్శమయాసన మొగడు శత్రుమీ
 పమున నతాళిలాంగుఁడయి భక్తిదలిర్పఁగనుంచి “మహానినా
 ధః మముఁ గృతార్థ జీవులుగఁదామొనరించితిరంట పౌనరు
 క్త్యమగునుగాదె; నాచలనఁగల్గెడు కార్యముఁ గాంచఁగాన భ
 స్సుమమెగదా; మహాత్మ్య మరిచొప్పెదియో? తమరాక కన్న ప్ర
 శ్నము బహుసాహసాస్పద ” మనం గుశికాత్మజఁ, “జార్య! రాజ వ
 ర్యః మితము, సత్యముం బ్రియములాడుదురెప్పుడు మీరు; సత్యదూ
 రములు నచింప రిందులకు రాఁబనియేమని పల్కితీవు య
 జ్ఞ మొకటి చేయఁబూని నినుఁ గాంచఁగ వచ్చితి; దత్తత క్రియా

క్రమము నడంపఁబూని రలరక్కనులీ మఖరక్షగూర్చు వి
 క్రమ ఘనుడైన రాఘవుడైగా నునువర్ధుఁడు. గాన నేఁడు నీ
 కొమరునిబంపు; మీయదియె కోరికీ, దీనిని దీర్చుమన్న మా
 నముగొని మాఱువల్కుక మనంబునఁ జింతిలు రాజుఁగాంచి కొ
 పమొదవఁ గౌశికుండరసి” భాన్యమె? నీకిది “మీగురాఁగఁ గా
 ర్యమొకటి గల్గునేయని సమాదృతిఁబల్కియు నిప్పుడిట్లు సా”
 నముగొని యూరకుంట జననాయక” యంచు నచింపఁగా వసి 75
 వ్రమునివ రేఖ్యుఁ డిట్లనియె; సందియవందకుమోయి ! నీనుగుం
 డమరులఁబోవఁగా జనసమందిస విష్ణువుగాను రామునా
 క్క వఁనుజమాత్రుఁగా దలఁపఁగాదునుమీ! మరి మాఱువల్కుక కి
 క్కమలభవోపమానుఁ గుశికప్రవరున్ గడు గౌరవించి పం
 పుమనుఁడు; నెట్టకేలకుఁ దపోధనునానతి మీరకుంట, స
 త్యము విడనాడకుంటయు నెదం దలపోయుచు లక్ష్మణద్వితీ
 యమయిన రామచంద్ర పరమాత్మను గౌశికమౌనివెంటఁ బం
 ప మహితలేశుఁడొప్పుటయు; బాహుబలాఘ్యులు రావలక్ష్యులై
 సమదనురారులం దునుమజాలిన కోలలు విండ్లపూని మం
 త్రము వెనువెంటఁ బావనవిదప్రకరమ్ము మహార్థమ్ముల యా
 నమలరఁ జేయుచుం గుశికనందన వర్ణిత సత్కథాప్రసంగం
 గములఁ బ్రయాణ కష్టమును గానక మాతృవియోగ జాత దుః
 ఖమెదఁదలంపకేగుతరి, గౌశిక మానివరుండు సత్ప్రయో
 గము లుపసంహృతుల్ తెలియఁగా నుపదేశ మొసంగెఁదప్పలా
 ఖ్య మతి బలాఖ్యమున్; గుణగణాంబుధి రామున; కాశాఁడాపఁసఁగ
 త్తమ తమ విద్యలంబడసి తద్దయుఁ దేజముగాంచె; బిన్దుక,
 శమదమ శక్తిసంయుతుల సత్త్వగుణాఘ్యుల సానులందదా
 శ్రమములనిల్వనీక; బహుశాంతముగాగడి యించుతత్తపో
 ర్థముల హరించుచు నైలగు తాటకపేరిటి దైత్యకాంత కూ
 రమగు నిజాకృతింగ నెడు ప్రాణులు సాధ్వసమంద మార్గమ

ధ్యమునఁజరింపఁగాంచి మునితల్లఁజిట్లనె; రామ! దీనిన
 శ్రమముగ నొక్క బాణమునఁజంపుము; కాంతయవధ్యయంట ని
 క్కమఁగునుగాని దీనియెడఁగావది నీవిక జాగుసేయఁబో
 కుమనుఁడు దద్దురూక్తి కనుకూలముగా నధియించె డాని; నం
 తమఖ మొనర్చు స్వాశ్రమపదమ్మునుజేరిరెవారు; సన్మహా 100
 ర్తమునఁగ్రీతుక్రియల్ జరుపుదదెల్లలు ఋత్విజులొనరించు హా
 మములనుగాంచి బాహుబల మత్తునుబాహుముఖామరారిన
 గ్గము బహుభీకరాకృతి విరావములంగనుపట్టి యంతరి
 త్తమునఁజరించుచున్నఖము సాగెడు తావున రక్తమాంస వ
 ర్ణము గురిపింప నంత రఘురాముడు తీవ్రశరమ్మునేసి త
 ద్యము పురిక నైవారి, దదఁచంతర మా కుశీకాత్యజం డవి
 ఘ్నముగ నుఖంబుసాగుటకుఁగల్గిన మోదమపారమకాటఁ జి
 త్తము మొలకెత్తి రాముచకుఁదద్ధరణీసుతఁ బెండ్లిసేయు కా
 ర్యముఁ దలపెట్టి యేగునెడ రామపదాబ్జరజః కణాశిసం
 గమమున మున్ను శాపహతిగల్గుట రాయఁమాటియున్న గా
 తిమనతి కాంతయై బహువిధంబులనిట్లునుతించె; “నీమహా
 త్వముఁ గొనియాడ శంభునకుఁ దత్పరమేష్టికి ప్తానిపాలి క
 య్యమరులకే నశక్యము రమాధిప! కేవలరూపి పీవు; లో
 కము గనుపెట్టి సజ్జనులఁ గావగఁ దుష్టనులన్వధింప నీ
 పు మహేని గోసలాత్యజకుఁ బుత్రుడవైతివిగాని, దేవ! ఒ
 క్క మనుజ మాత్రీరూపుఁడవా? కాంతను మూఢను తావకీనరూ
 పము దరిసింపఁ బుణ్యపరిపాకములేక లభింపనేరదో
 కమలదశాత్మ! నన్నుఁగృహఁగాచితి వింతియగాని నాకు శ
 క్యమగు నె; నిన్ను తింప మునికల్పితరూత్తిమ; ” యంచుభక్తిమొ
 క్కి మరలి నాధుగూడ నరిగెన్నుని పన్నియహల్య; వారలుం
 గ్రమముగ నేగియేగి, దృఢరాజ్యరమానిలయమ్ము, రాజయో
 గ మధుపిపాసు భృంగజనకక్రితినాయక పాలితమ్ము; వి

ప్రముఖ విశుద్ధవర్తన విరాజిత వర్ణచతుష్టయంబు ర
 మ్యమణి మయోన్నతాగ్ర పరిభావిత గాఢతమేషు శృంగ హ
 ర్యమయి నమస్త సంపదలంజిలు తేస్తురెంచుచు; న్నిజా 195
 గమనము ద్వారపాలుర ముఖాన నెఱుంగఁగఁ జేయఁగాంచి, త
 న్నిమిషుల చక్రవర్తియు, వినీతియుతంబుగ వారికగ్రహ
 ద్యమువిడి యర్హ సీమిముల నమ్మపురిస్వసింపవేఁడె; సం
 త; మునినరేణ్యుడౌ జనకధారుణి నాధునినో స్థితాస్య పూ
 ర్వమృదుతమోక్తులం దనదురాక నెఱుంగఁగఁజేసి రాజ! చూ
 పుము శివుబాప మీ సృపతిపుంగవుఁడీ వొనరించినట్టి యా
 నమయము నిర్వహింపఁదగు శక్తిగలఁడు భవన్మనోరథా
 ఖ్య మహిజమింక నీ రఘుకులాగ్రాణిచే ఫలియించు” సంచులు
 ల్క ముదితుఁడై యతండు కడులావుగలట్టి భటాశినంపె జా
 పముగొనితేర వారును స్వభాహుబలంబులజూపి తత్సమీ
 పమున నిడంగ జూచి మునివల్లభు “హోరఘరామ! నీపరా
 క్రిమమున కీప్రియోనము కాదొకదుష్కర” మంచు స్వాభిలా
 ష మెఱుంగఁచేయనంత నిజశక్తి బయల్పడ లేచి తానసం
 భ్రమముగఁజూపముంగొనుచు రాఘవుఁడెక్కిడునంతమాత్ర భ
 గ్నమగుచు మోగె; నద్దెసల నాదము పిక్కలులంగ బుష్ప వ
 ర్షముగురిసెన్న భంబున సురల్ నుతియించిరి; కిన్నరాళి గా
 నములొనరింప నచ్చరలు నాట్యమునల్పిరి; పౌరులాత్మలం
 దమిమిగులంగ “మా జనకనందనకుం దగువాఁడితండ్రి యం
 దముగలవాఁడు; సత్కులుఁడుదారుఁడు విక్రమశాలి సీత నో
 ము మిగులఁబండె; నేసుకృతముంబొనరించెనొ; పూర్వమా మెయం
 చు మఱి మనోహరాకృతి సుశోభితుఁడౌ రఘరాముఁగాంచి రా
 నమయము జానకీసతికి సంతసముంగలిగింపసాగె; సం
 త మిధిలనెల్ల మోగె శుభనాదము; లాజనకుండు సన్నుహా
 ర్తము నతయించి సీత నల రామునకిచ్చుటెగాక యూర్జిత

ప్రమదకు లక్ష్మణుణ్ భరతరాట్సుతు మాండవికిన్ రిపుఘ్నుఁగే 150
 కి మధురకంఠియైన శుత్రకీర్తికిఁ గూగ్గఁదలంచి వారు భ
 వ్యమిథిలకున్ స్వబంధు జననగ్గముఖోజనుదేర వార్తలం
 పి మఱియుఁబత్తనంబు కడుఁబేశలరేతినలంకరింప స్వా
 భి మతమటంచు భృత్యులను బేరణచేసి వివాహకార్య య
 త్నములొనరించె; నా దశరథక్షీతిపాలకుఁడున్ స్వబంధు మి
 త్రి మదగజాశ్వ వీరభటదాససఖి పరివారుఁడొచు వే
 గముగ శుభావలోకనముగల్గు నటంచరుడెంచె; దద్వివా
 హములు యథావిధానముగ నందఱకుం గనుపండువొచు మో
 దముగలిగించె; బుణ్యవనితాజనమారతులీదొడంగె; భూ
 వ్యమరులు వేదవాక్కుల శుభాస్పదఘాగతిఁబల్కి; రంత నా
 నిమిరఘునంశమేళనము నీతిపరాక్రమ సంగమంబుగాఁ
 గ మెఱయుచుండె; నంత జనకక్షీతిపాలుఁడుబంధులన్ సువ
 స్త్రమణి మయాదిభూషల విరాజిలఁజేయుచు వారివారిక
 ర్హములగు యానవాహనపరంపరలన్ సమకూర్చి వారిదే
 శములకునంపకంబిడియె; సమ్మదమొప్పఁగ నైజదేశయా
 నము నొనరింపనెంచి రఘునందను లందఱునేగుచుండ మా
 ర్గమునఁగనంబడెం బరశురాముఁడువారికి; వారునయ్యెడన్
 సముచితరీతినాతనికి సత్త్రియగా వినయొక్తి మొక్కుచున్
 నమితశిరస్సులైనిలిచినం గనియాతఁడు కోపదీప్తుడై
 సమదముగా వచించెనిటు క్షత్రియడింఛకులార; రాజవం
 శములునశింప నిర్వదొకమాఱులు శస్త్రముపట్టినాడ; నిం
 క మిగిలిరే; నృపార్భకులు; క్షాతలమం దదిగాక పెక్కుగ
 ర్విమడర మద్దురు ప్రభునవార్య శరాసనమెక్కువెట్టి భం
 గమునొనరించెనంట; వినఁగాఁబరమాద్భుతమయ్యెమాకు ఖా
 త్రముగల మీసమాజమున రాముఁడెవండొయెఱుంగఁజేయుడం
 చు మిడిసిపాలునంబలుకుచుం గనువెట్టగఁజేసి ప్రాతచా

పమగుట భగ్ను మయ్యెనది; పాటవముంగలవాడెవడువే
 నిమగల కీవునాడెందుట నిల్చిమడియశరాసనమ్మునం
 చు మనంగ రాఘవుండు నజచూపులలోఁదనకెక్కఁచూపి యో
 యి; మహిసురుండవిననుచు నెంతయుశాంతముఁబూనిదన్నిఁ గో
 భమటులుచూపుటే లగఁగో? తప్ప? గ్రహింపుము తెమ్మునీడుచా
 పమనుచుఁకేతఁబట్టుకొని పంచి రెరమ్మునమర్చి నోమిసే
 యుమనెదో? తెల్పుమింక నిటులారకయుండుటగాదు నాదుబా
 ణము ఫలహీనమై చనదనన్నినియాతఁడగర్వుడోచు రా
 మ; మఱియిఁకేల? నీశరముమాన్వఃగరానిదయేని సేనుస్వ
 ర్గమునకుఁబోవ మార్గముగఁగట్టిన మెట్టులఁద్రొంపుమంచు నా
 త్మమహిత తేజమొక్కపరిఁదద్రోమునందను తేజమందు గూ
 ర్చి మరలెజామదగ్గియట నీతయుఁ బంక్తిరథాపనీశుఁడు
 దమభయముల్ దలంగఁగ ముదాసఁబ్రయాణముఁజేసి యల్పకా
 లమున కయోధ్యఁజేరిరి; కశత్రిములంగొని వచ్చుచున్న రా
 కొమరుల మంగళార్థముగఁ గూర్చిఁజేరణ లెల్లరాజమా
 ర్గములు సుగంధబంధురముగాఁగనుపట్టెను; బొరకాంత లా
 సుమశరరూపులైన రఘుసూనులఁ జక్కనిచుక్కఁలైనవా
 రిమగువలం గనుంగొనుచు దృష్టులుగల్గిన లాభమయ్యె నం
 చుమఱియుఁజూచుచు న్నిగులఁజొక్కిరి; లాజలుచల్లుచుండిసా
 ధములను నిల్చుతన్నగరతామర సాక్షులుచూడఁబుష్పన
 ర్మముగురిపించు సౌరజలజాత దళాక్షులొనాఁగనొప్పి; రా
 సమయము సర్వపౌరజన సమ్మద హేతువుగాఁగ వారదం
 భమధురవృత్తి సకానిజన మానితమాసనమానసాబ్జహం
 సములయి నాల్గుజంటలును సౌఖ్యమలందిరి; రామబాలకాం
 డముకథనెల్ల సత్కవిజనప్రియచానటులొక్కనాఁడె పా
 సమున మకార మొక్కటియెసాగఁగఁ జంపక మాలికాఖ్య పృ
 త్తమిటులు రెండునందలపదంబులపై మరియులువాసి

త్సమఘటిత సృజమ్మును వచోవిభవప్రదయైన భారతీ
కమలదళాక్షి కంకితముగాఁగ నొసంగితి మిత్రులార! న
త్యమిది మదీయమైన కవితంగల మంచి గ్రహించికొంచుఁడే॥

ఇది శ్రీరామచంద్ర కరుణా సమాదిత సంస్కృతాంధోభయ
కవితా నిపుణ, శ్రీమదాశ్రేయనగోత్ర పవిత్ర శ్రీ తత్త్వ
సంగ్రహ రామాయణ కర్తృ వేంకటకవిపాత్ర రామజోగి
శాస్త్రిపుత్ర, సంస్కృతాంధోభయలక్ష్మలక్ష్మణ సాహితీ
కళత్ర పండితాకుండి వేంకటశాస్త్రి ప్రణీతంబగు
శ్రీ మాలికారామాయణ బాలకాండము.

ఓం తత్సత్

శ్రీమాలికారామాయణ-అయోధ్యాకాండము

రచయిత :

సాహిత్య విద్యాపరిషత్, ఉత్తర భాగ్యపరిషత్,
విశాఖపట్నం

సంపుట : అష్టాదశాధ్యాయ శాస్త్రము.

శ్రీ మహాభారత సంస్కృత విశాఖాంశ పరిషత్తు
విజయనగరము.

—: పోలి పలుకు :—

శా॥ శ్రీమత్ కోమలరామయ్య, నిజమనస్సింహాసనోపాస్థయై.
భూమానందవిహారయై, ప్రియకథా ప్రహ్లాదవాహరయై,
కామకోక నిరాసయై, తిరుజగతీ కల్యాణ సంవాసహార
రామగ్రహ్య సంబుగోలి కృతిమాలా వాణికిర్పించెదన్.
స్వామీ! కోకిలనా? సశేషమునినా? సోమిత్రినా? సీతనా?
నీ మాయాకృతి పాడగా, తెలియగా, నిత్యంబు సేవింపగా,
ప్రేమారామములో-కళామధు వచస్త్రివోలలో నూనగా,
ఏమాతానుభవంబు గాంచితిని తిండి! రామచంద్రసింహా!
సామర్థ్యంబుగలాడిగా, నయిన నీ శాస్త్రాలపృథ్వింబు నీ
'శ్రీమన్నామమే' శిక్షసేయుననుచుం జింతించి, శాంతించి, శ్రీ
రామా! రామ! జగన్మనోరమ! రమారామా! పరంధామ! నే
నీ ము 'పాదము' నాశ్రియించితిని తిండి! రామభద్రప్రభూ.

శ్రీమత్ - కొముది - శీతలోజ్వలకళా సింహాసనాసీన, శ్రీ
 రామాఖ్యానము పూలికాకృతిగఁ గూర్చిన్, దాని శ్రీభావ త్
 రామా కంటమునం దలంకృతిగఁ జేర్చిన్, నన్ను భాసింపఁగా
 జూమేనానని కూర్పఁబూనితి నయోధ్యాపుష్పకాండంబు, భా
 మా సూత్రప్రతిభాగళంబున విభామానాథుడై చేరినన్
 శ్రీమద్ వేంకటేశాస్త్రి సప్తవివృత శ్రీ బాలకాండభ్యుముః
 శ్రీమచ్చంపక మాలికారచితముక శీలించి; నీతింటఁబం
 దామోదంబునఁ దాల్చినా, విపులయోధ్యాపుష్పకాండంబు స
 ద్దై మశ్నంగ్రాధితంబుఁ జైకొనుము తల్లీ! వాక్సగోచాసనా!
 ఆ మాంగళ్యము ఆ కళాకలన, మాయాలాప, మూనిష్ట భా
 వామోదోల్బణ, మా గభీరకథనం, - బాతస్మయానంద, మా
 సామర్థ్యంబు, మనీషికాదికవికే సాధ్యంబు, రామాయణం
 బా! మేమా రచించింది నీకొనఁగుటంబా! రామనామామృత
 శ్రీ మాధుర్యవశం వదుండనయి కూర్చిన్ నేర్చిపట్టాడెదన్
 నామోదన్ గడుణించి దీని వినవే నాతల్లీ! వాగ్దేవతా!
 నమమ్మా! యిటులక విధించితివి! మా స్వేచ్ఛా విగోధంబుగా
 గామేత్యాది విభాసితంబులగు ఏకప్రాస సూక్ష్మాభివో
 దామాలన్నియుఁ గూర్పగావలయు స్వాతంత్ర్యంబు వర్గక, కళా
 శ్రీ మాధుర్యము నీ యధీనమిడ కాళీ! భార్గవీ! భారతీ.
 ఓ మాయమ్మ! మనోజ్ఞమై, మధురమై, ఓంకారగూఢార్థమై
 శ్రీమంతంబయి, ధర్మమై, వినులమై, సిద్ధాంతమై, కాంతమై
 భామంతంబగు భావ రాగ వచన - ప్రావీణ్యముంజూపి, యీ
 రామాఖ్యానము నీవెవ్వారిని - విని నక రక్షింపు భామానతీ!
 ఆ మార్తాండుడు - నేటికిన్ నిజకుల ప్రాదుర్భవుండైన యే
 రాముండేలిన ధాత్రి మోజపడి, స్వర్ణశ్రీలసత్ కాంతి గే
 ఖానూలక వసుధాగళమ్మన కలంకారమ్ముఁ గావించునో,
 యీ ముల్లోకములందు నెట్టిదురితంబే, నేని నామామృత

(శ్రీ) మాధుర్యములోఁ గరంగించెను, నా శ్రీ గాముఁడా నిష్ఠు, వా రామాఖ్యానము నాలకింపవె ! సుధీరస్వాంతిఁ బ్రాప్తి !

—: క థా పాఠ రం భ ము :—

శ్రీమంతుండు, గుణాఘ్యుఁడౌదశరథోర్వీనుండు, విద్యాతపో
ధాముల్, మంత్రులు, భూపతుల్, సగ్జలు, యోధుల్ గొల్లు
సింహాసన

శ్రీమార్యాన - వికాసమొంద - సభకుంజేమోడ్చి - గంభీర
రీతుఁడుధ్వనితో శ్రుతిధ్వని - విహరింపంగ “ ఓ యాద్యులూ
రా! మాపూర్వులు రాఘవుల్ సుతునలెన్ రాజ్యమ్ము నెఱ్ఱెలినా
నో? మీతో ననసేల? మీకెఱుక - నేనోనాయధాశక్తి న
ఁజేమియూ శ్రీసంవత్సరములలోఁ బట్టిక హాసితకుండ నె
ట్లో మీసాయముచేత-పాండుగ శుభశ్లోకాతపత్రాహిత
శ్రీమచ్చాయలకింద జర్జరితమై శేషించెనీనాటికి
శ్రీమే, నర్పదివేలపత్రిములు పోయెన్ మద్వయకావ్యమం,
దామోదించి, కమించి, విశ్రమమునీయక మిమ్మునర్థింతునే,
గిమిరాజ్యము, సమృత్తుండెవఁడో, మీరెవ్వారికిమృదురో?
రాముండీ క్షితికిఁ బ్రభుండగుట కర్హత్వంబు విజ్ఞానమున్
సామర్థ్యమ్మును గల్గువాడనియె విశ్వాసమ్మునా, కై నమి
యామోదమ్మె ప్రధానమంచు ” బలుకన్ హర్షించి-మేఘోదయ
శ్రీమాంగశ్యముఁగోరుచుండినమయూరింబోలెనర్థించి “ ఓ
హో! మాభాగ్యముసంజెనంచు సభ-నాడుద్భుష్ట సన్నాదమై
బొప్పేల్లెలనిపల్కె, బ్రాహ్మణులు, విద్యాపారసుల్, వృద్ధునా
సామంతుల్ ప్రజలొక్కచోఁగలసి, దీక్షక జర్పఁగాలించి, ఓ
భూమిశాగ్రిణి! సౌమ్యమూర్తయగు రాముండేస్తుపై నెక్కి వి
శ్వామోదమ్ముగ పాండురోజ్వల చలచ్ఛత్రమ్ము కిందక సము
ద్ధామంజైతను నీవిశోపెలయ సందర్శింప మావాంఛ, దే
వా! మీచిత్తమెమామతం ” బసమదిన్ హర్షించి, జిజ్ఞాసువై

యానూక్షిక బలికే బ్రజాధిపతి “మీరేణాధిపూర్ణించి శ్రీ
రాముంబుము సునందితా సారాధ్యక్షియై బోసెను
నోమన్నించి వచింపు” యనఁగచేతులమోడ్చి వివ్వప్రభా !
సమాలోచములెన్ను వారలము ? మీయిచ్చానుసారము వి
శ్రామింబీయఁదలంచి సత్కీర్తిమి; సారాధ్యక్షి, సునందితా,
కామకోధనిరాసుడై బ్రజగతీ కళ్యాణ కేళీలగుణ
సామర్థ్యముగల్గి రాముని భజానుభవమునన్ స్వామీ
భూమిభారము, శ్రాంతిగైకొనుచు నీవున్; తత్త్వవిద్యానా
శ్రీమాధుర్యురసముగొలుము; తటిదేభాభిరామ జానకీ
రామారత్న ముగోపయోదమువలెన్, రాముండును స్వేదగా
అమాధుర్యముగోగరంజెదము, మేనామాకు, రాకేందుగ
భా మాంగల్యములోపసించెదము, సౌఖ్యసందహోలావిహా
రామోదమున సంభ్రమింతుము, గగుర్పాటయ్యెగీమాటలలో
నే మాదేహము విస్మరించితిమితండీ !, మాయభీష్టమునీ
వే ? మా పున్నమచందమామను, విశాలేక్షున్, శివభూలతా
రామున్, రామునిమాకు ? నాతనిగుణవ్రాతము సర్వసంగ
సామర్థ్యముగలరామా ! ప్రభుమనస్సంతుష్టికై పలుకుచు
న్న మీవిన్నపమాలకింపుమునరేంద్రా ? వేదవేదాంగ వి
ద్యామార్తాండుడు రాఘవుండు, కరుణాధాముండు, సర్వప్రజా
క్షేమస్థేమకరుండురాముండు, కళాసిద్ధుండురాముండు, సు
తామ్రాభీల పరాక్రమకృమనిరాతంకుండురాముండు, సు
గ్రామకుర్ధ సురాసురాప్రతి హతసృఖ్యాతసారుండు, సే
నామూర్ధన్యుడెదుర్వచస్కుండు, ప్రజానందస్వభావుండు, సహ
కామార్ధోజ్వల ధర్మతత్త్వవిదుఁడాత్మజుం, ఉదృచ్చుండుగ
ర్వామర్వాది నిరాశ్రయుండు, స్మితపూర్వాలాపుఁ, ఉశాంతి
క్షామజ్జనైతిభాసురుండు, మధురాకారుండు, ధీరుం డహో
స్వామీ ! తామికజాగౌనర్పక-లసత్సంభారసన్నాహులై

శ్రీమాంగశ్యము సంఘటింపు”డని యర్థింపఁ బ్రపుల్ల పగిల
 న్నామంద ప్రిమదప్రభాస్మృతముఁబుడై, మీ కృపాలేపన
 వ్యామర్గమున నాకు నాహవనకళల్ వచ్చెన్, గృతాఘంశ న
 య్లే మీయాజ్ఞ ఘటింతునందు శుభదృష్టిన్ బిల్చి “ఓయీ సుమం
 త్రా! మారాముకృతాత్మదోడుకొని శీఘ్రస్వారి” మృంచునా
 సామంతోక్తి సమాగతుండయి మహానత్వుండు, చంద్రాననా
 రాముండాయత గౌహంబునంద గజేంద్రాసీనుడై వెల్లు శ్రీ
 ధామన్ వింతగ నెంతచూచియును శృప్తాత్ముండుగాడయ్యె నా
 భూమిశుండపు; డంత రాముండు గజంబుక డిగ్గి-కేగ్గొడ్చి-త
 న్నామంబుక వినిపించి-మొక్కి-నతుండైనక బూపుడాలింగన
 (శ్రీ) మాధుర్యముగాంచె-పీఠిక సమాసీనుడుగా. నా సభా
 ధామంబుజ్వల తారకాగ్రహ పరీతాజ్ఞోదయంబౌ నియ
 ద్ధామంబట్లు వెలింగె, నంత విభుండద్దంబందు సంభూషితం
 బై మోదావహమైన యాత్మనలె, నా యాత్మోద్భవుంజూచి పూ
 ర్ణమోదుండయి పుత్రివత్పితృవరుండౌ నా మహారాజ సు
 త్రామున్ గన్గని కాశ్యపుండువలె నత్సన్ జూచి యిట్లాడె “పు
 త్రా! మాభాగ్యమునం జనించితివి! ధైర్య స్థైర్య విద్యాపరి
 శ్రావ శ్రీహిత సద్గుణమ్ముల ప్రజ్ఞ రంజించినా వెందు నీ
 నానంబే వినిపించుచున్నయది, నాన్నా! రాజ్యలక్ష్మీ మధు
 ప్రేమాపాంగ తరంగభంగిక విహరించెక భవన్మూర్తిపై
 రామున్ మా యనరాజుఁ జేయుమని సర్వత్తోని పాలప్రజా
 స్తోమంబంతయుఁ గోరుచున్నయది, పృథ్వుండెక ధరిత్రీభరం
 బేమోయంగలవాడెగా నగుట తండ్రి! పుష్యయోగంబునన్
 ధీమత్పండిత నిర్ణయంబున నిసున్ శ్రీరామరాజ్యంబునక
 సీమింపం బనిఁగొంటి-నీవు వినయాస్వీతుండవైనక పితృ
 ప్రేమక నీకు హేతంబుఁ దెల్పుదను తండ్రి! నీతియుక్తుండవై-
 కామకోధ సముద్ధముల్ వ్యసనముల్ ఖండించి- సర్వ ప్రజా

సాముఖ్యమ్ముగ నేల యేలమని ఆశాశించి 'జేజేలు' థే
రీ మాంగళ్య రనంబులున్ నిగుడ చాలించెన్ సభాకార్యమున్॥

:: ఎందరా కై కేయుల మంత్రాలోచనము ::

భామంతంబయి చంద్రికానదృశనా పానాదశీర్షంబుం
దామధ్యాహ్నము నిల్చి-పుష్పలతంబై, సిక్త నానాపథం
బై, మాంగళ్య నినాదమై, మునితలోకాకీర్తనై, ఆగమ
శ్రీమన్నాద మనోజ్ఞమైన పురిలక్ష్మిం జూచుచున్, హంసరా
నామంబూనిన యొక్క కుబ్జ నెలక కాంతంబూచి ప్రియించున్
“ఏమే! యుత్సవకారణంబెఱుగుదే యీవన్న” “ఓయక్క- శ్రీ
రాముండెల్లి విభుండగున్, మనకు కల్యాణమ్ము సంధిల్లు” నాన్
అమాటన్ విని? మేడడిగి యధి కేర్వంబూని-కై కేయి త
ద్ధామంబందు పరుండ, మేల్కొలిపి ధూర్తస్వాంతియై “మూఢుడై
యేమే నిద్దురఁ బాయకుంటివిటు లిస్సీ! లేనవేమే? సభం
బే మీఁదన్ బడుచుండ నీవెరుగవేమే! చంచలాకార శ్రీ
రామారత్నము నికద్యజించినది, యేలా నీవు గుర్తింప, న
బ్బా! మేల్కొ”మ్మనుచున్ గణేరి ఫణిపాదాభిషేకంబు, ‘ఓమంధరా
క్షేమంబేగదయెల్లవారలకు? దుఃఖంపంగనే’లన్నధి
ర్ధామర్షమ్ము, విషాదముంగలిపినక్కాణించె, “దేనీ! ఎవహా
ద్దామంబైన వినాశనస్థితిప్రవృత్తంబయ్యెను - ఇప్పుడా
రామున్ దాయువరాజుఁడేయు మతితో రాజేంద్రుఁడున్నాడు నే
పే మాంగళ్య ముహూర్తముంచిరిట తల్లీ! శ్రీవశిష్టాదులొ
భూమిఁదేవులు; ఘోరవహ్నిదహనంబున్ గాంచి శోకార నై
యీమాటన్ వినిపింప వచ్చితిని నీవింకేమి కావించునో!
ఓ మాయమ్మ! నృపాలనీతిగల మాయోగ్రత్వమూహింపవు
ఆహా! మాయారహితాత్మవీవు-కపటవ్యాపారుడారాజు, నీ
వీ మోసంబు నెరుంగవైతి వకటా! యీ ఫాపి నీచెంత నే

నో మాయావచనంబులాడు శుభముల్ యోచించు కొసల్యకున్
 తామున్నందుగ నన్యదేశమునకున్ త్వత్పుత్రునింపించి యా
 రామున్ రాజొనరింపనెంచెను ఇది శీలా! నీవు గుర్తింపపై
 తేను" యంచు పచింప విస్మయకథాప్రీతాత్మయై కైక యా
 శ్రీమచ్చారద చంద్రరేఖవలె కుచ్చిన్ చేచి తద్విన్యము
 క్రామాలాభరణంబు కుబ్జకిడి "ఆహా! యింత హర్షాకరం
 బా మాటన్ వినిపించు నీకు నుచితంబా వస్తువేమిత్తునే?
 రాముండున్ భరతుండు నొక్కటియె యేలా హర్షలీలానుకూ
 లామోదాంబుధిఁ దేలగాఁ దగినవేళన్ గోత్రాంబు? లో
 రామా! చాలును చాలునాపుము అన నిష్క్రమింపకొద్దయై
 ఆ మాలన్ దిగద్రోచి మంధర విమూఢాచారిణి! నీకు కీ
 ణో మేలో పరికించు నేర్పుగలదే? ఓ బాలికా! దుస్తో
 డామాంబోధి నిమగ్నవీచిపుడు సంతాపింపి హర్షింతునో?
 నీ మూర్ఖత్వముఁజూడ నవ్వొదవుచుండెన్ నాకు ఆశీవిష
 స్వామిన్ నీ మృదులాంకమందునుచి సంభావించి బాలింపఁగా
 తామెలెంచునె కాటువేయకది మంత్రిజ్ఞాన హీనాత్మనో
 భామా! యెవ్వతెయైనఁ దానవతి సౌభాగ్యమ్ము కాంక్షించునే?
 రాముడో భరతుండో యేలఁదగనసీరాజ్యంబు తద్భిన్నులీ
 భూమిన్నోవ ననర్హులు ఇట్లగుట నీ పుత్రునిన్ దొలగింప శ్రీ
 రాముడింక చుతించు తజ్జనని నారాధితమీవేను నీ
 నోమిల్లున్నది అనంగ "ఇట్లనఁజుల్ నోరాడనే నీకు శ్రీ
 రాముండెంతంతయు భ్రాతృవత్సలుఁడు, కార్యజ్ఞుండు, కొసల్య నే
 యేమాడ్కిన్ భజియించు నెక్కుడుగ నట్లే నన్ను సేవించు నా
 గాముండు ఎందునుజ్యేష్ఠపుత్రుఁడై తొలిన్ రాజ్యాప్తుఁడైయేలునీ
 భూమిన్ పిమ్మటనాసుతుండును జగమ్మున్ గీర్తిఁబాలించును అం
 చీమాదిన్ వచియింప మంధర ఇసిస్సెయంచు నిట్టూర్చి దీ
 ధామర్థంబున నీవిధింబలికె "బాలా! నీవొకింతైన కీ

నో మేలో పరికింపలేవు భరతుండన్ భూవిభుండో నె ? శ్రీ
రాముండేలిస వెన్న వానినుతుండే రామును దుర్ముద్దున
సీమెలెంచిన నన్నె అంగవు అకటా ! నీనందనున్ శ్రీమద
వ్యామోహంబున నన్యదేశమునకుం బంపించు చంపిండు ని
రాముండు-ఈపలు సీసుతుండిచలుకున్ రాకుండుట శ్రేయము
ఏదేమార్గంబున దండకాటవికి నేడే వానిసంపింపుము అ
వైమార్గంబును జూతమిన్నురము గిర్వంబూని క సల్యకున్
గాముల్ గూర్చితి తొల్లి భర్తృకృత సౌభాగ్యమ్మునన్, నేడేదే
సామర్థ్యమ్మున నామెనీకపకృతిన్ సాధించి బాధించుచో
నీమర్యాద గణించువాడెనె"డనన్ నిజస్థితువుల్ దిట్టము
సామర్థ్య జ్వలితాస్వమందలర "సానా" తెన్నసీమాట శ్రీ
రామున్ నట్టడవింజరించుటకు శీఘ్రంబిప్పె పంపింతును ఈ
భూమిన్ వడ్డితుండైన సందనునికీన్ బొందింతు నాకిప్పుడో
లేమా తెల్పు ముపాయమొక్కటి"

అనన్ బీతాత్మయై నీకిదే

సామాదేయ ముపాయమున్నది-నిరాశంబాసి

ఆలింపుమో రామా !

దైత్యులకున్ సుపర్వులకు సంగ్రామంబు సంధిల్ల ను

త్రా మాభీష్టమునిర్వహింప, నృపతుల్ తన్నంటిరా, గ్రూర నా

నామాయాకరుశంబరున్ దునుమ నీ నాధుండు మున్నేగుచో

సామర్థ్యమ్మున నీవు నీ విభునకున్ సారధ్యముం జేయలే

దా ? మాద్యన్యుగ దండకన్ విలసితంబౌ వైజయంతమ్మునన్

భీమంబైన రణంబొనర్చి స్వభటుల్ విశ్రాంతి నిద్రింప గో

షామధ్యేచరులాకరిమింప కఠినాస్త్రవ్రాత సంతాడిత

శ్రీమద్దేహుండు మూర్ఛితుండయిన ధాత్రీనాథు రక్షింప

మాయామే యాత్మవిలాసలీల ససుర వ్యామోహముం గూర్చలే

దా ? మోహంధులనుండి మీయరదమున్ దప్పించి నప్పించి

సంగ్రాహార్విస్థలిఁబాయఁజేసి తిరుగన్రక్షోనికాయంబు రాఁ
గా, మేల్చాపుల తూపులన్ గలఁచి కైకా ! ధీరవైతేరి నె
ట్లో మళ్ళించి సుఖోపచారముల నెట్లో తెల్విఁదెప్పించి శ్రీ
ధామున్ జీవితయుక్తుఁడేసితివిగాదా ? ఇవిభుండున్ భవత్
సామర్థ్యోన్నతినుగ్గడించుచు వరద్వంద్వంబొనంగన్,

“ప్రియస్వామీ ! నాకిప్పుడేల ?

కావలసినన్ బ్రార్థింతు” నంచున్, కళా

శ్రీమంతంబగు మోమునందుహసిత శ్రీతోపగాఁబల్కు లే

దా ? మూఢాత్మిక వప్పుడేమరచినావా ?

నాకు నీవార్త నీవేమున్దెల్పంగ,

నీ శుభోదయము నెంతేగోరి సంధించితిన్

“లేమా ! నీ నవికోరుకొమ్మిప్పుడు-

తల్లీ ! దివ్యభూషాంబరస్తోమంబెల్లత్యజించి-

కోపగృహమందుండేరి భోగక్రియా

వైముఖ్యంబున పాన్పువీడి యిలపైఁబన్నుండుము

ఏతెంచు

నీ స్వామిన్ మంజులదృష్టిఁజూడకుము-

తత్ సాముఖ్యముంజూపకే ! దేమాటాడకయూరకుండుము-

అపుడెంతే బ్రీతిలాలించు,

నీ సాముఖ్యంబెగడింపఁజూచునతి

నీ సాందర్యలీలా కళాసామర్థ్యంబుల నీవెఱుంగవు

భవత్ సక్తుండు వృద్ధుండు

ఎటున్ నీ మాటన్ నిరసింపనేరడు

నినున్ బ్రీతాత్మఁగావింపఁదానేమైనన్ దమినీయఁగోరును

అపుడొక్కింతైన శంకింపకాభూమిందుంగని-

ఓపిభూ ! ప్రణయసంపూర్ణుండవై, తావక

శ్రీమత్ పుణ్యఫలంబు సత్యమగుసాక్షిండేసి

నీ వొట్టుగొమ్మ
 ఆవిరాడిన్ వరముల్ నచింతె" ననుమ,
 ఆ యష్టాండు శంకింపడం,
 ఆ కామాంధుండటచేయు,
 గోరువపుడక్కా ! ఆ వరాళు"
 అంచునేమేమో మెల్లలెల్లు దానివిని
 "అల్లచేయువానన్" పెబాన్ !
 నీ మామూవిభవంబగల్గొమని దానిన్ మెచ్చి

—: ద త ర ధ మ హా రా జు కై క ను జూ డ స నిచ్చు :—

తత్ ప్రోక్త మాయామార్గంబు సమాశ్రియించి-
 విగత పాణిత్యగతాకిష్ణురీ రామంబోలి,
 యిలంబరుండి, భుక్తులీ రమ్యాస్యయైయుండి, శ్రీ
 రామాత్మంతిక మంగళోదయముఁదెల్పుంగోరి భూనేత హం
 నీ ముఖ్యధ్వనిమంజులంబయి, రతాచిత్రాలయోపేతమై
 శ్రీమద్ భక్త్యరసాసవాదియౌమై, చిత్రాసనంబు, ప్రియా
 ధామమ్మంగని రాహుపక్తిము సుధాధామంబువోలెకా, సుఖ
 వ్యామోహంబునఁజొచ్చి పానుపుసనావామాక్షిపింగుల, కా
 భూమిశుండు నిజాంగనాసఖని సంభోదించి కైకేయి లే
 దేమేయిందనిపల్క "ఓసగిభువ ! హా ! యేమందుతానీకుగిధా
 ధామమ్మందునసించుచున్న" దనసంతాపమ్మరేకైత్త ఆ
 నీమక, వృద్ధస్థపాలుఁడతరుణి సచ్చీలుండు, పాపావృత్తన్
 వైముఖ్యంబునఁపించి, కేలవళింపన్ జూచె, పున్నెంబువో
 భూమింజారిన దేవకాంతవలె, నిర్మూలన్ లభెన్ బోలె, సగ
 దామెంగన్గని, మైప్పుసించి-వ్యధితండ్ల కోపమేలాసభి!
 యీ ముల్లోకములందు మృత్యువశుడొనేవాడు కీడంచెనీ,
 కే మూఁగుండవమానమున్ సలిపె, తన్నీ ! నీవుకల్యాణి, వా

హా ! మాడ్చ్యమ్మున నేలపై బారలనేలూ ? వ్యాధియూ ? వైద్య వి
ద్యామూర్తాండులు నాదరింగలరు ! సంతాసంబునీ కేల ?
హా ! యీ మేనెంతసుకోపంబు. మధునం, బీరిత్త నేలన్ వృథా
భ్రామంబొందుటకర్హమా ? చకితినేత్రాలన్ భయోధ్వగమే
లా ? మేలెయ్యదీసికు ? వధ్యునెవనిక రక్షింపఁగాంక్షించె, ఏ
వే మర్త్యున్ వధియింపఁగోరెడు, లతాంగీ ! యానతీవే ! యనం
గా, మీ నేక్షణయూరుపుల్ నిగుడలొకాకాగ్రింతయై భర్తచో
నీ మాడ్కిక బలికెన్, పరాభవముగానీ ! వ్యాధిగానీ ! ప్రభూ !
యీ మీ ప్రేయసికిన్ ఘటింప, విపుడీపెఁగోరెదేనిక ప్రతి
జ్ఞా మూలంబునఁదెల్పు, మేనవుడభీష్టార్థంబుఖాపింతు, "నాఁ
గామోహంధ్యముగ్రమ్మ నా దశరథక్షాతేత శుభ్రస్థితం
బై, ముద్ధంబగు దేవినెమ్మొగమునక వ్యాపించు సీలాలక
స్తోమంబుక సవరించుచుంబలికె నెఱిగోప్రీతినిరీతి " ఆ
హా ! మూఢాత్మక ఏవెరుంగవు మదీయప్రేమపుత్త్రాదులక
రాముండున్, సతులందు నీవునునదారాధ్యల్ సుమీనాకు, మీ
కీ ముగ్ధోకములందునీఁదగనిదున్నే ? నాకుప్రాణాధికుం
డై, ముఖ్యుండయి, దీపమై. ప్రకృతియై, యాసందమై, జ్యోతియై,
కామంబై, ధనమై, స్వదర్శమయి, స్వర్గంబై, లసనోక్తమై
క్షేమంబై, కనరాని మూర్తముననే స్త్రీప్రస్థితిన్ మృత్యు, వే
ఆ మీరాముండుసాక్షిగా, విహితపుణ్యంబంతయున్ నాక్షిగా
ఆమోదంబున ప్రాణనేత్రీవగు నీవర్ధించుకార్యంబు, మఱ
సామర్థ్యమ్మున సంఘటించెద, చెలీ ! సంఖోషపూర్ణుండనై
రేమర్ధించెదొతెల్పుము అంచు శపథంబీరీతిగావింపఁగా
మోమోటంబుత్యజించి మృత్యుభయదంబుల్ పాపపూర్ణంబులొ
నీమాటల్ గొనె కైక ఈ ప్రతిని మీరీక్షింపుఁడోచంద్రుఁడా !
ఓమూర్తాండుడ ! ఓదెవంబ ! నభమా ! ఓయగ్నిహోత్రుండ ! ఓ
భూమీ ! నీవిదియాలకింపు, మిపుడీ భూమీశుండమాడెనో

ఈ మీరందరు నాకుసాక్షులు ! “ పృథ్వి ! యీవాత్మజన్ -
 సున్యమన్
 పామాణ్యంబుగఁజేసివల్కితివి ! ధర్మజ్ఞుండ, వస్మస్తన్
 రామా ! నీవువినాయకుల్ గలరెనన్ లాలింపు, మున్నొక్క సం
 గ్రామంబందుభవద్రధంబునకు సారధ్యంబుగావింపుచు
 నామాంగల్యముఁగాచుకొన్నపు, డటన్ నాకున్ నరద్వంద్వమున్
 శ్రీహర్త ! తమియచ్చియుంటి, వవినిక్షేపించితిన్ సీకడన్,
 స్వామీ ! సీకడిజ ప్రియున్నదిగదా ! సత్యప్రతిజ్ఞుండవా
 ర్యా ! మత్తత్పవ్లమిటింపు,మియనియెడన్ బాణంబువర్జింపు,” నా
 భూమిశుండ వలందవుల్కి-ను మృగంబున్ బోలెత్తద్వాగ్వశుం
 డై మారాడక, “అల్లెయిచ్చెద”ననన్ హర్షించి “రాజేంద్ర ! మీ
 రాముంభూవిభుఁజేయఁగూర్చిన సమారంభంబుభంగింప, ను
 ఆ సామగ్రిన్ భరతాభిక్షేకమునకై సంధింపు, ము-ఈలగ్నమం
 దేమీ రాముఁడు దండకన్ బదియునాల్గేండ్లుండ కృష్ణాజిన
 శ్రీమద్రమ్యజ్ఞాకలాపుడయి వేంచేయగ శాసింపుమా”
 నా, మూర్ఖిల్లి ఒకింతఁజేరుకొని “ హా ! నాకైక యుట్టానా?
 యీమాటల్ కలయా? మనోభ్రమణమా? యేదోగుజాదోగమా
 రాముండ? భయదాటపగమనమా? రామా! మనోరామ! యే
 దోమాయాస్మృతిగల్గెనా’యని నృపుండుహించుచున్ ఘోరమా
 ర్చమగ్నుండయి దీర్ఘకాలమున సంజ్ఞంబొంది “రాజేంద్ర మా
 రామున్ భూవిభుఁజేయ గూర్చిన సమారంభంబు భంగింపకు ఆ
 సామగ్రిన్ భరతాభిషేకమునకున్ సంధింపు మాలగ్నమం
 దే మీరాముఁడు దండకన్ బదియునాల్గేండ్లుండ, చీరాజిన
 శ్రీమద్రమ్యజ్ఞాకలాపుడయి వేంచేయగ శాసింపుము అన్
 భీమధ్వాన కఠోరవాక్ కులిశముల్ వేధించి ఆత్మశ్రుతి
 శ్రీబూర్గంబులఁజొచ్చి హృత్ కమలమున్ ఛేదించ నిష్పక్షమై
 భూమిన్ గూలిన పక్షివోలె శిథిలాత్ముండై సమీపస్థిత

భీమవ్యాఘ్నినిజూచు లేడివలె తన్వించూచి కంపించుచుకొ
రామా ! యంచును మంత్రగుద్ధభుజ నేంద్రంబట్లు నిట్టూర్పుచున్
భూమిన్ దీనతజూచుచుండి పెనునిప్పుంబోలు నేత్రాల్చే
భూమన్ గాల్చునొకో యనంగనుమ కోపస్ఫూర్తిఁ గైకొనినో
నీమాడ్కిన్ బలికెన్ నృశంస ! అవినీతి ! నిర్లయా ! మర్మతీ !
రాముండేమొనరించెనే త్వదపకారింబు నీసు నీకెప్పుడే
నేనులోపము సంఘటించితి నే ? నీకీట్లాడ నెట్లాడె నోరు ?
ఓ మాయావిషసర్పమా ! తెలియనయ్యో ! రా కొసూర్రంచు నా
ధామంబందు వసింపఁజేసితిని భూర్తాచారిణీ ! నిన్ను శ్రీ
రాముకొ జీవనమూహమంతయు సమారాధించు పాపాత్మురా
లా ! మాత్స్యచిత్తవృత్తి నిన్ గొలువజేదా రాఘవంబు ? అగుణ
హ్లామున్ దుఃఖతొండేయఁగాఁబగునె ? నిన్నోష్ణున్ లసద్ భాషు నే
నే మాడ్కిన్ ద్వజియింతు లోకులకటా ! యేమండ్రునన్నింక ఛీ
ఛీ ! మన్నింతురె ! లోకమూరవివినా జీవింపవచ్చున్ గుణా
రామున్ రామునివీడి జీవితము నిల్పకపచ్చునే పల నీ
కీ మౌఢ్యంబు ఘటిల్లెనిట్లకట ! సన్నేడ్పింపనా ? రాజ్యల
క్ష్మీ మోహంబుననా ? అట్లైన నభిషేకింతుకొ సముత్సాహి నై
శ్రీమంతుండయి నీసుతుండయిక ధాత్రికబోవనిమ్ము పల శ్రీ
రామున్ కంటకపూర్ణదుర్గమ మహారణ్యాల కంపింస ? బా
లా ! ముకొ నీవును క్షేప్తపుష్కరింబు గుణాలంకారుడౌ రాముండే
శ్రీపద్ భూరమణుండుగాఁ దగు 'సుతశ్రేష్ఠుండు'గాఁ బల్కులే
దా ? మాధుర్యగుణ ప్రసన్న శుభవిద్యారమ్య నీలాంగుడౌ
రాముండున్ భరతుండు నీకొకటిగా రంజిల్లలేదా ? సఖి !
యీ మాయాకపట ప్రవర్తనము నీకేనాతి బోధించె ? త
న్నీ ! మారాముని దానవీరుని దయావీరున్ తపస్త్వగ వి
ద్యామైత్రీ శుచితార్జవాదియుతు భూతాధారు ఘోరాటవీ
నీమండేస్తువె ? సాగరాంత వసుధాసీమన్ సమర్పించి యీ

నామూర్త్యులు భవత్ పదాబ్జములచెంతకా నిల్పుదున్ సన్ను రే
 పో నూపో చనువృద్ధ్యుఁగావుము అని యెంతో వేషించున్ శోకమూ
 న్నామగ్నుండగు భర్తగన్గనియు రౌద్రాకార కైకేయి యొ
 డీమోక్షుల్ పచియించె “ధార్మికుడవై విఖ్యాతివర్తించు నీ
 వే! మోహంబున తానమొందనికేనేదీ ధర్మము! ఉర్వింద్ర యీ
 భూమిందుగ్రీల్ “సతికిచ్చియుండిన సరంబుల్ గూర్చి వే”నాగ నీ
 వేమం? దెవ్వతె సత్కృపన్ నిలిచెనా యీమేను భత్ కాంత కే
 నామోదంబున నిచ్చియుండిన నరాలర్థింపన్ నెత్తి అం
 చేమేలులై-దవే? అలసి-శిఖిల్లీపున్ స్వనత్త స్రీతి
 జ్ఞామిధ్యాత్వము గష్టనీయక స్రీతిష్టంబోవే? నాన్నున్
 రామున్ రాజుగఁజేసి తజ్జనని నారాధింతువే సిన్న నీ
 శ్రీమత్పాదముచెంత ప్రాణము విసర్జింపన్ స్రీభూ! నాకు శ్రీ
 యోమార్గంబడియే” అనకా విని నృపుంస స్మృత్యైః యాతుం
 దై మంత్రాహృతవిర్యుడౌ భుజగరాజ జ్ఞు దురాచారిణి!
 వామా! మంత్రిలు చుట్టముల్ గురులు సంభాషించుచున్న నీ
 జ్ఞామూలంబుగ యశానరాజ్యపదవిన్ సంధించి యిట్లుండ న
 న్నేమండ్రీ సకలప్రిజల్ వెరిపులేదే? లజ్జలేకుండ నె
 డ్దీమాటల్ పచియింపఁగల్గితివి? సంప్రీతికియాలాప భా
 ర్యామర్యాద వెలార్చుడేవి ప్రియపుత్రాశ్చర్య కౌసల్య స
 న్నేమంచున్ దలంచున్ విభున్ విడిచి తానెల్లుండు వైదేహీ? శ్రీ
 రామారణ్యగమంబు తత్ ప్రియపితృ ప్రాణప్రియాణం బౌకం
 డౌ మూర్తంబున నేఘటిల్లు నిదినత్యంబు ఈవైధవ్య లీ
 లామాంగశ్యముఁబూని నీసుతునితో రాజ్యంబుఁ బాలింతువు ఆ
 హా! మూఁడుండ విషాప్తిమస్మదిర సట్లాసించితిన్ నిన్ను కాంతా
 తా! మోహంబు డనార్యుడితఁడని రథ్యంబోవు సన్నీ ప్రజా
 భూమంబంతయు ధిక్కరింపదె? సురాపున్ బ్రాహ్మణంబోలి నా
 సామంతుల్ కులవృద్ధులున్ బ్రజలు విజ్ఞానుల్ సమీపించి శ్రీ

రాముండెక్కడ నన్న నేమనెద ? ఘోర్తస్వాంత నిన్నుకొ నతి
వ్యామోహంబున మద్గళంబు నధరింపక రజ్జువై నీవు భా
మా ! మద్గీనని బంధనంబు నొనరింపంబూనియున్నావు అహో !
కామాంధ్యంబున మృత్యువీచి యెటుంగక జాలనైతిక ప్రియుం
డా మారాముడ ! వెట్టినాయన “కుమారా ! కానకుంబా” మృగం
గా మారాడెడ ! “తండి ! చిత్త” మను శోకంబొందడం

అయ్యో ! మదా

హా మర్యాద సతిక్రమించుట మదిష్టంబందు భావింపడు ఆ
హా ! మిథ్యానచన ప్రయుక్త కపటవ్యాపారములేని సద్
ధీమంతుండతిడం ఈకులంబున కక్షేర్తింగూర్చినావు ఆ కళా
భాముం డాస్మియమార్తి యాసుజనుడా ధన్యాత్ముడాకోమల
శ్రీమద్దేహుడు నేడు ఘోరవిపిన్నాకృతబంధ స్వస్థుడె ? ధీ
భామల్ న్వార్థపరాయణల్ ! శతలు ! సర్వస్త్రీజనంబందు సద్
దామల్ లేరనజాలను ఈ భరతమాతన్ నింపఁగావించు స
ర్వామోదుండగు రామునంపిన నమన్దంబొందదే లోకము ?
ఆ రామున్ గన్గొనునంత శూననసమారంభంబగున్ నాకు మా
ప్రేమల్ తండ్రీకొమాశ్శయించెచటఁ గాన్పింపంగరావు ఇంద్రుడీ
భూమిన్ సర్వముఁగూర్చున్నను జనంబుల్ జేవముల్ దాల్చు శ్రీ
రాముండిచ్చొటఁ బాయఁజూచిన జనవ్రాతంబు జీవించునే ?
రాముం డేనును లక్ష్మణుండుజన నీరాచర్యంబునకొ మద్ధిత
స్తోమంబున్ బరిమార్చి మదిపులయందున్ బీతులై దుర్నయ
ప్రాముఖ్యంబుగ నీవు నీభరతుడక బాలింపుఁడిధాత్రి శ్రీ
రామద్రోహమొనర్చు నీ రసనయేలా ! చీలికల్ గాదు ? దీ
ర్ఘామర్షంబున మండిపోయినను శోకాకాంతవైనన్ కటు
వ్యామోహంబున నేలపైబొరలినన్ బాపాత్మురాలా ! యికే
మేమేజేసిన నీ యభీష్టముల నేసీజాల నా వంశముకొ
నామానంబును ప్రాణమున్ హృదయమున్ ధ్వంసంబుగావించు నీ

మోమున్ జూడంగనొల్ల నాకొడుకు రాముండించులేకున్న నా
 కామోదందెటుగల్గు? పన్నివని నిన్నర్థింపు నీ పాదమున్
 నామూర్తంబున సంస్కృతించుగ్రహసన్ రత్నంపుము అంశుక్ విభుం
 డౌ మస్త్యేశుడనాధుడెట్లు యితనుంబార్ధింప దూరస్థయై
 వైముఖ్యంబు వహించెకాంత అతఁడున్ వ్యాధిసునింబోలి తన
 భూమిన్ మూర్చితను అంత నామె మగలన్ బోధించి “సత్యవ్రత
 శ్రీమంతుండవు! మద్వరాలోనగి కీర్తింగొమ్ము! అనన్ “నామనా
 రాముక్ రామునరణ్యదేశమునకేలంప నిందివర
 శ్యామున్ బద్ధదళాయతాక్షు విశున్కటాలన్ భవస్వప్నస్మృతిన్
 స్వామిజేయుదు సుందరీ! సుదతి! శంపాకాంక్షి నివ్యాగి! గా
 లా! మాంగశ్యవతీ! సతీ! యనుచు నాలాపింప లక్ష్మింపకా
 హ మారాడకయుండె, రాజు సృష్టాంక్షయుండె రేయేగె (శ్రీ)
 రాముంజూడెదలంచె భూపతి ముహూర్తంబులక సమీపించె సా
 నా మాలా విమలాపణ ధ్వజసుకీర్తంబౌ సయోధ్యాపుర
 (శ్రీ)మార్గంబున (శ్రీ) వసిష్ఠుఁడు మహర్షి క్షేష్ఠుఁడేదించి తన
 ధామాభ్యంతరమందుఁజేరి నిలయద్వారస్థుఁడౌ సాగధన్
 (శ్రీ)మంతుండగు నాసుమంతురీ నచిపున్ శీలించి నారాక (శ్రీ)
 భూమిశానునితో వచింపుమని సంబోధింప వాఁడగి “స్వా
 మీ! మేల్కొమ్ము! జయమ్మునీకు శశియున్ మిక్కిలంబు
 దేవేంద్రుఁడున్
 (శ్రీ)మచ్ఛక్తులఁగూర్తుగాత”మని జేజేలిచ్చి బోధించి శో
 కామర్దూరుణలోచనుండయిన లోకాధీశునీక్షించుచున్
 జేమోడ్పుక్ ఘటియించి భీతిఁగొని కించిద్దూరమందుండ మా
 యామంత్రజ్ఞ లతాంగి యిట్లునె “సుమంత్రా! రామ సట్టాభిషే
 కామోదంబున రాత్రి మేలుకొని నిద్రాయత్తుండయ్యెన్ పృథుం
 డేమే శంకవహింపకీవరిగి రాజేంద్రాత్మజుక్ సద్యశః
 కామున్ రాముని దోడితె”మృన సహా! కళ్యాణమానంచు నెం

హో మోదంబున సామజాశ్వసుభటస్తోమాన్వితంజౌపుర
 శ్రీహాగంబును జూచుచుంజని మణిశ్రేణీవిరాజన్మహా
 ద్గామాలంకృతమై, శరద్ ఘనసదీప్తంబై, మహేంద్రోల్ల సత్
 భావంబులు వెలుగురాఘవుని సౌధంబున్ విలోకించి, తద్
 ధా మాభ్యంతరమందిన ముల్లని రాతింకక్రేయంజొచ్చి నా
 నా మాంగల్యకథాపిథానకృతి సన్నాహంబునీక్షించి శ్రీ
 రాముండున్న వివిక్త కక్ష్యంగని హస్తంబొంది ద్వాదశా
 రామాభ్యక్షులచే నిజాగమన వార్తందెల్పి సౌమ్య శ
 య్యామధ్యంబున, సీత-తక్ గొలువ, చిత్రాన్వితఁడౌ చంద్రుని
 ట్లా మోదంబున సంస్థితండుయిన సూర్యాంశుప్రభాజ్యోతి, శ్రీ
 రాముఁజూచి, సమస్కరించి నయఁడై, రామేంద్రీ! కైకేయిహో
 భూమి! చంద్రుండు భవన్నిరీక్షణసుఖంబుక బొందఁగోరెక. ప్రభూ
 రామా! శీఘ్రమరమ్మనన్ పరమహర్షంబొంది “దేవీ! శుభాం
 గీ! మాతల్లియు, దండీయు, మదనరక్తంబూని సకలగూర్చి యే
 దో మంత్రించుచున్న వారు, హితుఁడౌ దూతిన సుమంతునినలనన్
 కాముం, లంపిరి! పోయిసత్తునసిక్లేష్ట!” అంచునాద్వామా
 రామారత్న మువెంటనంటఁజని శ్రీరాముండు ప్రహ్వంబలి
 శ్రీమంతుండగు లక్ష్మణుంగని సువాజిభ్రాజితంబై, సుభా
 రామంబొచు, పయోదినాదము విశాలంబౌరధంబెక్కి లో
 కామోదంబును సూర్యజేజముననేగన్ తద్రథాంతస్థపూ
 సీమన్ ఛత్రము చామరంబుగొని నిల్చెక లక్ష్మణు,ండంత భే
 రీముఖ్యధ్వని వెందిగానములువర్తించెన్, లతాంగుల్ సుమ
 స్తావంబుంగురిపించి, “రోహిణి సుధాంశుంబోలి శ్రీ సీత మా
 రాముంగూడ కృతార్థురాలనుచు” బల్కన్ విగచు దివ్యాలయం
 బై, ముఖ్యంబగు రాజమార్గమున దీవ్యన్మేఘమాలోసమం
 బై, మాణిక్యసమేతమైన పితృగేహంబున్ నమింపించి, తద్
 ధామప్రాంతమునందు తేరుడిగి, మర్త్యశ్రేణిపిఠాల్ని యా

ధీమంతుండు పదాతియైయరిగి, కాంబిబాసి నిస్సప్తమై
 యామోదంబుఁదొలంగి, యానసముఁదాసీనుడైయుండ ఆ
 శ్రీ మత్తాత పదాభిపందితముగూర్చి నల్లి, కైకేయిక
 చేమోడ్పున్ దమిఁగూర్చి నిల్చి నాసగ శ్రీకుం సమీక్షింపుచున్
 రామా ! అంచువచించి బొమ్మనృతనేత్రాంభుజుల, హాసీనుఁ, హ
 సైమాటల్ మరిపల్ల లేక, బోలకింపంజాలుండయ్యెన్. భయ
 భ్రామంబైన తదీయరాసమున సూర్యంబున్ బుగ్గింపుచునున్
 పాముదొక్కినయట్లు రాముండ ను పిభ్రాంగితిన్ విభీతాస్పృహ
 యేమో ! నాయన నత్పలత్పమున సన్నింపి పడయ్యో ! సుధీ
 రామర్ష జ్వలితాత్మండయ్యను, ననుగగ్గన్ సుమాతా)న నెగ
 నోమన్నించి, కవుగలించి, ముదితాత్మండౌ మహాస్మంసు. నా
 నోనూటాడఁడు దేహదుఃఖమొ? మనోదుఃఖంబొ? సంధాపమే
 దో మాతండికిఁ బల్లలేదుగద ! ఆర్తుండౌటనుకములను
 దో ! మాతా ! ప్రియదర్శనుల్ భరతనృసింహుల్ ‘అంగోవు’ అ
 త్యామోదంబున నున్న వారుకద ! నేనజ్ఞానయుత్తాశ్చన
 యేమేదోసముఁజేసియుండనుగదా ! యీ సత్యమిట్లెనఁ, మిగ
 దీ మాడ్కిన్ వెతఁజెందనేల? పితృసంప్రీతిక బ్రసరింప
 భూమిశాఙ్గఘటింపకొక్కనిముసంబున్ జీవముల్ నిల్ప నా
 హా ! మున్నెన్నడులేని యీ వికృతియేలాతండికింగగ్గెనో ?
 నామోదన్ గరుణించి తెల్పు” మనినకై కైయినిగజ్జయ
 యేసూత్రంబును గొంకకిట్లనియె “రాజేంద్రుండొకిండ్లెనో
 కామర్ష వ్యసనాది సంగతుఁడు, గా డరింపనున్నాఁడు నీ
 వేమందోయని భీతుడైపలుకఁ, డే యేకోర్కెలీయక పుణి
 జ్ఞా మూలంబునబల్కిఁదా నవి యవశ్యంబీవుగూడ న్బ్రతి
 జ్ఞా, మూలంబున సంఘటెతునని దీక్షంగొమ్ము, వాక్యమన్” నా
 రాముండున్ వ్యధితాత్మండైపలికె “ పిత్రాజ్ఞున్ నిరాసింపఁగా
 నేమూఁడుడనె? అగ్ని హోత్రమున నేనింజొచ్చువాడెన్” విషం

దేవే పూరాణాశక్త తామ్రదుక, సత్పహితంబేదేనోన్ముక్త, ప్రతి
 స్థిత మూలంబునఁజెప్పఁచుంటి, నన్యతాచారుండఁ గానన్న శ్రీ
 రామగుణచి “సత్యబ్రహ్మ విభుని సంగ్రామంబునన్ బ్రోచుచో
 ధూమ్రాంద్రుండు ఘటించియుండినపరంబుల్ నేనుయాచించితిన్
 బ్రహ్మహిన్, శ్రీభగతాభిషేకమునొనర్పక, ధీరుడౌనీవు నే
 దే పూరాణక గుండకన్ బదియునాల్లేండ్లుండఁ, కృష్ణాజన
 శ్రీనంద్రుండుబటాయుఁడనయి నేంచేయంగ, కానకగుణ
 శ్రీనంద్రుండుపిచ్చు నీజనకురక్షింపందగున్, సత్యవాక్
 ప్రామాణ్యంబునబాయకుండ” అనిదుర్వాక్కుల్ ప్రసాదింప, శ్రీ
 రాముండుమాయుశోక మొందక గభీరస్వాంతఃక్షయిండఁ, శో
 కంబునందెన్యుభితాగ్గండయ్యె జనకుం, డౌనామహారాజు “త
 న్నీ! మూలంబుననుజ్ఞమీరను, బటాకృష్ణాజనాదుల్ తప
 న్నానకుగ్గొని కానకేగెద మదాచారుండు ధర్మాత్ముడి
 ప్రమాణ్యంబునచింపకున్కి హృదయంబెంతే వెతంజెందాన
 య్యా! మూలభోక్తున ప్రచోదింపఁడనయ్యున్ సర్వమీనేర్తు, గా
 ర్మ మూలంబునవిధింప, నీకునుశ్రియంబైయుండ నత్విల్ప మీ
 భూమిరాజ్యమునిచ్చుటెంత? పతిసంపుండెల్లి, మాతల్ మహీ
 స్వామిన్ మూలధరజేంద్రుడొడుకొని రాశాపింపు బాహుకులుం
 బు” మానాయనమొగడింపు,” మన “సత్యాసక్తిగోనున్న నీ
 కేవలంబునిలంబునంబొదవనీ, నిందుండి శీఘ్రంబని
 స్కామింపందగునీవు నీజనకునాశ్వాసింతు, స్నానాదికం
 బి మూలంబునమొనర్పఁ, డీనగరమందీవుండు నందాక,” నా
 భీమంబున్ విని మూగ్ధుండయిన యుద్వీనాధుఁడైకెత్తి శ్రీ
 రామేంద్రుండు కశాహతంబగు హయేంద్రంబట్టులందుండి ని
 స్కామంబొందఁదలంచి, యిట్లనెధనానకుండఁగా, నీప్రజా
 స్వామిత్వంబునఁగోల్కెల్లెడు, భవదిచ్చన్ దెల్పిశాసింప త
 త్సే! మూరామదునే? వరద్వయముతంబింగోరి బాధింపనే

లా ! మద్యప్రతి గ్రహింపవైతి ! విచనాలస్యంబుగావింప, నే-
జే మాతల్లికి సీతకుం దెలిసి నీయిచ్చుంబ్రపర్తిం దెనెన్
“ స్వామిత్యంబునహించి మత్పితకు తాత్పర్యంబుతోడెన్ గను
ర్యా మర్యాదలనిర్వహించుట, స్వభర్తం, ” యంచునామాటగా
“ శ్రీమద్ భాగవతముచెల్పు ” పుస్తకవినిధాతృభిర్ని బిహృతకుం
డై మోహంబున నేడ్చె శిశువహుండు, రామసంకుంభం ను
హామంబుడై మతిఁబోసియున్న సుతకుండుకేయింప మొగిసి, ఆ
భామంబుకవిడనాడి బాష్పయుక్తవృత్తిన్నంగి యేగింప ను
సామిత్రింగొని నిర్వికారుడయి కౌశల్యాశుభాంగిశువు
శ్రీమార్గంబుననేగి ధ్యాసయుతమూర్తికై క్షుంపనంబునా
శ్రీమాతకగని, దీవనల్ వడసి, యాత్మజ్ఞాంతమున ధల్పి నా
నామార్గంబులనూరడించి ప్రియకాంతంసీతలాలించి తత్త
పేమాలాపనశంకనదుండగుచు కుంజ్ఞిన్ “ నీవు ” వల్లించు నా
రామందోడ్కొనియోగనిష్ఠపడి ఏగ క్షేష్టు ఘోరాబాసే
సీతన్ సేనలూనర్పణోరిన మహాశీలన్, శుభాచరు నా
సామిత్రిందన వెంటరవ్వుని సమాశ్వాసింప, వాయున్ సుము
తా మాతాజ్ఞగ్రహింపనేగి వనవార్తన్ దెల్పిపార్థింప “ హా
హా ! మేలయ్యెడు ! రామునిన్ ధశరథుండంచుక, మహాపుణింబు
త్రా ! మాయాపముగా, సరణ్యమునయోధ్యా సమృద్ధిగోసగా
ధీ మన్నించుసుఖంపనేగు, మనియాధీరాత్మదీవింప, నె
మ్మొముత్తల్లతనొంద, లక్ష్మణుడగురామంజేరె, నానాధన
స్తోమంబుక, గజగోసహస్రములు సంకోషమునోసిచ్చి, వి
స్వామితాదిమునీందులన్ ద్విజులసంభావించి సామిత్రింబున్
రామారత్న మువెంటరా, పురజనవ్రాతంబుతోకింప, శ్రీ
రాముండంతపదాతియై, చని “ మహారాజేంద్ర ! సీతాసఖిక
సామిత్రింగొని, కానకేగెద, సనుజ్ఞంగూర్చిసంధించి తం
డీ ! మమృంపుమువేగ రాజ్యమునుగానీ, సీతగానీ, లనత్

కామవాతముఁగాని, స్వర్గ సుఖముఁగాని, మదింగోర దే
 నా ! ముఖ్య పీయమైన సత్యమును మత్ప్రత్యక్ష. దైవంబవౌ
 భూమిఁద్రున్ నినుఁ గోరుచుందును ప్రభా ! పూర్వప్రభావుండవై
 శ్రీమంతుండవు త్తోభమొంగక శుభాక్షేస్సుక బ్రసాదింపు మీ
 భూమిన్ మా భరతుండు బోచును సత్తంబున్ నిల్పి సత్యప్రతి
 స్థా మర్యాద నహంపు"మంచు మునివేషంబూని హాహా ౧సం
 బై హాంగశ్య విహీనమై యరుచిరంబై మూర్ఛితంబైన త
 ధామంబుం ద్యజయించి యప్పుడు సుమంత్రానీతమై దివ్యమై
 భామంతంబు మనోహరాద్భుత జవాశ్వంబౌ రథంబున్ శుభ
 క్రాముండెక్కి సతీ సహోనరులతో గంభీరభావంబున
 మోముంబాయకయుండ నేగు నెడ"బాబూ! నాయనా! తండ్రి మీ
 ణో మమ్ముఁగొనిపోవవే" అని ప్రజాస్తామంబు వెన్నాడ నె
 ట్లొ మోసంబున వారలన్ విడిచి ధీర్దాతుఁడై యేగి సద్
 గ్రామంబుల్ గనుచుంగ్రమించి తమసాఖ్య గోమతీస్థలి కా
 నామంబుల్ గలహాదినుల్ గడచి పుణ్యంబైన గంగానదీ
 శ్రీమత్తీరముఁజేరి ఆత్రిపథగన్ శ్రీవిష్ణుపాదచ్యుతన్
 శ్రీమత్కౌంచనినాద ఫేనలలిత శ్రీహాసినింజూచి తత్
 సామిప్యంబగు శృంగిబేరపురమున్ శాసించు పాణిపీయన్
 ధీమంతున్ గుహుఁగౌఁగిలించి నిజన్మత్తిందెల్పి అందింగు దీ
 నామత్కూజము నీడఁగేఁగడిసి దీనస్వాంతఁడౌ సారథిన్
 పేమన్ దక్షిణపాణినంటుచు గృహన్ విత్సించి ఓయీ సుమం
 త్రా ! మేమింక మహాటవీస్థలి బదక్రాంతి బవర్తింతు మ
 న్నా ! మా నాయనచెంత కేగుమని సంతాపంబు శాంతింప నా
 నా మార్గంబులందెల్పి పంపె శుభవాసప్రసక్తిన్ జటా
 స్తోమంబూని మహర్షులట్లు నృపపుత్రుల్ వెల్లిరంతిన్ గుహు
 స్వామిపేరితమైన నావ సతియున్ సామిత్రియుందాను శ్రీ
 రాముండెక్కి నదిందరించి చని, మార్గంబందు క్షేత్రస్థలిన్

హృదయంగల్య నిధానమైవ యమునా గంగా మహాసంగమ
ప్రాముఖ్యంబు ప్రియంగుగన్తని భరద్వాజాశ్రమంగొని త
ద్ధాముకగన్తని మొక్కి, తత్ కథితవంథన్ గొని చంద్రబాహు
రామంబై, మధు పుష్పసల్లన ఫలభాజిదగ్గఱిత్తనా
సీమక, కోకిలపాచి 'కూ' యను శిఖరీణి మృగ 'కీ' లుంబిం
పై మాధుర్యమునింపి సాంబాసంగి సింహ చిత్రకూటమున
త్యామోదంబునఁజూచి లక్ష్మణకృతంబౌ స్వర్ణశాళి యథా
(శ్రీ) మాంగల్యముగాఁ బ్రవేశ మొనరిం చన్ రామఁడానంగియై

—: భ ర తు ఁ డ యో ధ్య కు వ చ్చి త ల్లి ని గ్ని ం చు ట :—

సామంత్రోక్తి సుతుండరణ్యగతుడౌ చందమ్మనాలించి, శ్రీ
ష్ఠా మధ్యాల్లనానుబుల్ దశరథత్మాకాంతుడౌన్ భోకవే
గా మందజ్వర వీడితాత్ములయి నిద్రాయత్తులైరి అంత నా
రామా! రాఘవ! హా ప్రియ! శుభాలాపా! సుతా!అంచనా
భూమిశుండు తరించి యెట్టి మరణంబుంబొందె నానానం
బై మూర్ఛిల్లె ప్రసంచమంతయు, వసిష్ఠాదుల్ త్వరాస్వీతు
నామధ్యాస్వీతులైన దూతలమనీషాబాతురీ సద్గుణ
స్తామోపేతులబంపి (శ్రీ) భరతశత్రుఘ్నద్యయిన్ సేగదా
నామంత్రింప, గిరివీజంబనుపురంబందుండి అధీశుల
(శ్రీ) మత్సేవ్యులయోధ్యకేగిరి అట తండ్రింజూడగానేగి, త
ద్ధామంబౌష్పవౌలంగియుండుటకు సంతాపించి, ధర్మజ్ఞుడౌ
ధీమంతుండు మహాత్ము, డాభరతుడౌన్ దల్లికిన్ మొక్కి-నన్
(శ్రీ)మూర్ధంబుస్పృశించి, యంకముననాసీనుడగుఁడేసి, “ తం
డీ! మీతాతయు మామయంగుశలులే? నీకునుఖంబే”? అనన్
క్షేమంబెల్లవచించి, “స్వర్ణలలిత శ్రీశాలి నీశయ్య యే
లా మాంగల్యముఁబాసియున్నది? ప్రజాహ్లాదంబుగాన్పింపదే
లా? మాతండ్రినిజూడవచ్చితిని, లేఁడాయందు? తల్లీ!” అనన్

వ్యామోహంబునఁగైకయిట్లనియె “వత్స! సర్వభూతంబులున్
దామెచ్చోటికినేఁగు నాగతికి నాధర్మాత్ముఁడవైరె,” నాకా
భూమింగూలి మహారంబునకరంబున్ భ్రాంతచేతస్కుండై
ప్రేమాలాపములాడి యేఁచుచు “ధర్మశ్రీభర్తవోవ్యాధిచే
భూమింబాసి తిగివిష్టంబునకుఁదాఁబోయెన్ గృతార్థుండు శ్రీ
రాముండెక్కడ? భ్రాతయున్ బిశయ సర్వంబాతఁడేనాకు తి
ల్ల! నూతంబిగిగఁగించునప్పుడెదిపల్కెన్, చెప్పవే” నాఁగ “హా
రామా! రాఘవ! హస్తనా! జనకజా! హలక్ష్మణ! అంచు శ్రీ
ధాముండావిభుఁడేడ్చి లక్ష్మణుని సీతంగూడి యేతెంచు శ్రీ
రాముంజూచెడివారెధన్యులనుచున్ బ్రాణంబువర్జించి స్వ
ర్ధాముండయ్యెను” అనంగ సీతయునుమిత్రాపుత్రుఁడందోఁడురా
రాముండెక్కడికేగెను? అంచు జననింబిల్లించి “తత్సంధరిన్
సామిత్రింగొని దండకాటవికి శాంతస్వాంతఁడైయేగె” నా
రాముండేయపరాధమున్ సలిపె? ధర్మజుండుభూనాథుఁడా
ధీమంతున్ ననికేలపంపెను అనఁబ్రీతింబల్కెఁగైకేయి, “శ్రీ
రామున్ రాజ్యరమాలలాముగనొనర్పన్ రాజయత్నింపఁగా
నీమేలెంచి వరించితిన్ వరములన్ రెంటిన్ సుతా! నిన్ధరా
స్వామింజేయఁగ, గాముఁగానకనుపక, సత్కన్యకుండొట నా
భూమిందుండవినమ్మతించె ప్రియరాముండంత ఘోరాలసి
సీమంజేరె కృశించిమీపితగఁగించెన్ రాజుమై మత్కునూ
రా! మమ్మేలుము అనన్ మదిన్ భరతుఁడారాంబు సంధిల్లనో
కామర్షజ్వలితాత్ముఁడైపలికె “సాఖ్యధ్వంసినీ! దుశ్చరి
తా! మద్వంశవినాశినీ! పరమధర్మాత్మున్ బితన్ జంపి శ్రీ
రాముండాపనుఁజేసి, నీవొనఁగు నీరాజ్యంబునేనొల్ల దు
సామర్థ్యమ్ముననెంత చేసితివె! కాసల్యా సుమిత్రాదురా
మామాతల్ ప్రియపుత్రశోకమున నేమాడ్కిన్ విలాపించిరో
రామా ర్హంబగు రాజ్యమున్ జడమతుల్ రక్షింపఁగానేర్తురే?

యీమోహోదయ మీకు బుద్ధియును నీకెట్లుబ్రె? నీకోర్కె నే నేమాత్రంబుఁగఱింప, స్వైరకంబేసీకునర్పించె, నీ మోముంజూచిన పాపమబ్బు, రిఘురామండుఁబ్బు ఘోరాటనీ సీమన్ గడ్డములొంద భోగములకుఁబ్బింగారునే నేను? (శ్రీ) రాముందోడ్కొనినచ్చి, తత్సగములారాఁగింతును" అంచుఁగూ (శ్రీ)మంతుండయి పెన్దెత్తి పదిముల్ సేవించి సేత్తియిల్ సామర్థ్యమున నిర్వహించెను అనుచుశత్రుఁఁడు సేఖిల దామోద్యమిత్వఁగాంచి మంధరను ధూర్జన్యైతి నంజింప న రామాత్ముల్ బ్రజల్క వసిష్ఠుఁడును తతే పట్టాభిషేకంబుఁదా మామంతింపఁగ రామునెంచి కలహంసారావుఁడై యెడ్చి (శ్రీ) రాముండియిలనేలనర్హుఁడతఁడీ తెల్లోక్యమున్ గూడ స త్సామర్థ్యంబున నేలజాలిన శుభాచారుండు నేనేలనీ భూమిన్ రాఘవుఁడున్న దుర్గమవనంబుంజేరి పార్థించి (శ్రీ) రాముందోడ్కొని తెన్న నాయనఁఁజేరాఁజేను శిల్పుల్ సన (శ్రీ)మార్గంబులఁజక్కఁజేసి శిబిర శ్రేణిన్ వినిర్గింపు, డీ సీమన్ గల్గిన రామభక్తులు గుణశ్రీయుక్తులుంగూడి నా తో మాయన్నను జూడరం,"డని సుమంత్రుల్ సైన్యముల్ సత్ప్రజా స్తోమంబు రథసామజాశ్వములు బంధువ్రాతమున్ వెంటరా నామోదంబుననేగి గాంగజలమంచార్చక్రియన్ దీర్చి నా నామత్స్యంబులు మాంసముల్ మధువుఁగొల్పల్ గా నవగ్నించుచున్ జేమోడ్పుంగదియించి నిల్చినగుహున్ నిశ్చంకుఁగావించి, " ఆ హా! మాయన్న పరున్న పానుపిదియూ? ఆ జానకీ దేవియున్ ధీమంతుండగు లక్ష్మణుండు నెటులాధీరాత్ము సేవించి" యేమార్గంబులనేగిరో" అనుచు దాశేంద్రుండు శైల్పన్ మహా వ్యామోహంబున భక్తిభావయుతుఁడైయాలించి స్వాజ్ఞన్ గుహ స్వామి ప్రేరితముల్ దృఢంబులగు నావల్ రా నధిష్ఠించి స రామాత్మ్య స్వజన ప్రజాదియుతుఁడై భాగీరథిన్ దాటి యా

శ్రీమంతుండు ప్రయాగజేరి కుసుమశ్రీసుందరంబైన యా
 రామంబుండు మహాతపస్విని భరద్వాజున సమీక్షించి తా
 చేమోడ్పుల్ ఘటించి యాత్మవిషయక్షేమంబుచెల్పెన్ “గుమా
 రా ! మాధుర్యగుణప్రసన్నుడగు శ్రీరామంబు ఘోరాటవీ
 సీమన్ జేరినసించుచుండెనుగదా ! శ్రీనాంది నీవాఘు
 శ్యాముక్తగెల్చి యకంతుకంబులున రాజ్యంబేలయత్నిండు కా
 దా ? మోమోహక తెల్పువే? అని భరద్వాజుండు ప్రశ్నింప “హా!
 హా! పశాసీంద్రుడైన నీవును మహాత్మా ! దోషమాన్యుండ న
 న్ని మాడ్కిన్ నచియింప నేహతఃకర దండీ! కైక యావాంఁగ నే
 నామోదించు నజ్జనుండయిన నాయక్ జగన్నాథుగా
 నానుంత్రింపఁగపచ్చుచుంటిని ప్రసన్నాత్మిండువై యిప్పుడా
 రామాదుల్ గలతావుచెల్పు ” మని సంప్రార్థింపహర్షించి “ శ్రీ
 రామాదుల్ గలతావెఱుంగుదు శుభారంభుండవౌ నీహిత
 శ్రీనామ్నోద్ధి నాకింగియున్ నినుయశశ్రీశాలిం గావింప నే
 సీమాడ్కిన్ నచియించితిన్ ఘోరిభుండ్ చిత్తకూటాది యం
 దేమోదంబుననున్న వాఁ డటకు జేసెనీవుపోవచ్చు న
 రామాత్పాది సమన్వితండునయి నాయాతిభ్యముంబొంది వి
 శ్రామంబునగనుము అంచు పావకు సమారాధించి శీత్రాస్వన
 శ్రీమాధుర్య శుభోక్తియై ఘనతపస్వినిక మోహంద్రాదులన్
 సామర్థ్యంబునలిల్చి స్వాభిమానుల సంగింప నర్హింపఁగా
 భూమినీమగముల్ సదుల్ మహాదంబుల్ మొత్తమైనెచ్చినా
 నామద్యాది రసప్రవాహములతోనర్పించె ‘హాహా’ ‘హుహూ’
 నాముల్ పాడిరి గాయకుల్ దివిజగంధర్వుల్ ఘృతాచీహిహా
 హేమాద్యవ్రసల్ క్షణంబుననె తామేతెంచి నర్పించిరి ఎ
 న్నో మైఖ్యున్న సమప్రదేశమున కన్నుందోయికబ్రంబుగా
 భూమిగప్పిన నీలజాలికవలె బాల్పొందెలేబచ్చికల్
 శ్రీమత్సాధనకుల్ గజాశ్వగృహముల్ చెన్నొంద నత్యద్భుతం

బై ముఖ్యుంబగు రాజవేష్టామృతంబుగా విష్ణురంజనందెను
 కౌరా! మాన్వంశపుర బిల్వములు తాండ్రల్ తాపగాండ్రెరి గ
 ఘామోడమున నృత్యముల్ గల్గెపెనంగిష్టముల్ మాన్వ
 శ్రీమన్మ ముఖనల్లంబును సుభక్తులొంతులొంతులు
 నానంద్యులు వాయునందులును నానామంగళముల్ భక్తిముల్
 పేరమాలోకించుకొనిన నందరి సంప్రీత్యాన్వితై "మన్వం
 లా? మోక్షుంబుడ నేటి? నేమిడినయోధ్యంగిని మూసించితా
 నామారణ్యముడేసి మీననమున నే వాసింతుము" అనిహాధిట
 స్తోమంగళానుచు పాగుచుకొనుచు సంప్రీత్యాన్వితై అంతరి
 వ్యామోదోల్బన మద్యుతంబులగు నయ్యాభ్యంతరముగించి త
 భూమిశాత్రుజుడా మహామనికిక శోకుల్ మోడ్చి సీసత్కృష్ణ
 సానూత్యస్వబల స్వవాసానముగా సౌఖ్యంబుగంజివ గుహా!
 రాముండేగిన శోవచెల్లుము అని సంప్రీతించి తనోద్వేగం
 వా మార్గంబున సేనతోగడలి హా! హా! చిత్రకూటానికి బి
 శ్రీనందాకిని యల్లదే! యనదే! కీర్తునింబులించు శ్రీ
 రామాలోకిన కొనికొనిన శుభారింభుండంతంబులించు
 ధూమంబుగని "నిర్జునపుష్పమునంగుకొనిన గాన్వరిం" " గి
 నోచ్చి మారామునంబులక్రియించుగల" గంచున బుద్ధిమూలించు
 ర్యా! మీరించునిండెయుండు" యని నైవ్యంబు శాసించి శ్రీ
 రాముంజూడ పురోహితానుజ సువంతాన్వీత్యాన్వితై శ్రీ
 రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు ఘనగర్భానల్లంబు నానంద
 బేమూసంబున సంభవించెనొ సమీక్షింపంగఁజెట్టుకొని
 నామాద్యద్దజరాజియుక్తమగు సేనకజూచి " సీతన్ గుహా
 ధామంబందు వసింపఁజేసి శరసంధానముగావింపు మ
 న్నా! మూఢుండగు కైక యీసుఖుండ సేనాన్వీత్యాన్వితై వచ్చె నా
 సానుర్భవించికఁజూతు నధ్యుండగు దుష్టాత్మున్ భూతవీని సం
 గాఢుంబందు వధించుట్వ మెయగుంగాదే" అనకొక్కమా

రామగుండము లక్ష్మణుని నర్పించునట్లే సామూహ్యులందఱియు
 డీ! మాతాజ్ఞానోక్తియుంగొనక, తండ్రిందాబోజోధించి, చ
 హా ! వద్భక్తవరేణ్యుడౌ భరణుడత్యైక్యము నాశీధరా
 స్వామిత్వము ఘటించినట్లు నిరసించువాని నీకురాజ్యమునకు
 వ్యామోహమునచేసి నికలెనుకలుక బాంధవతండు-అందు శ్రీ
 గామేందుగింను పచింపిస్తానె నునుతానెనుతి, అలా! శ్రీ
 రామాన్వేషుని నిష్ఠుడౌ భరణుడరాంతు స్రీశీకారముల్,
 భీమంబుల్, గురుచాపయుక్తములునై వెళ్ళిందు బాణాలచే
 శ్రీమంతంబు, సింహగహ్వరము పోల్కిన్ గెలుచుచేద్యమై,
 భామంతంబు, యజ్ఞవేదియుతకకా పుష్కరముంబంచు వి
 ద్యామూర్తిన్ సుభద్రామూర్తిఁ బాపకనిభుక్ భార్యత్వమెవ్వజ్జటా
 పోమాలంకరము చీరపల్కలనమేళున్ దుర్బసంప్రదా
 ప్రియగోష్ఠ్యగరున్ సజానుజయుతున్ సత్యాస్వతుకజూచి యా
 శ్రీసాంబంధతి చుఖతాన్వేషణయి 'తండ్రి!' యంచు హింసయుం
 దు హారాజకయుగెను అంతఃపురోకాకాగ్రంకి వెళ్ళి ఘ్నులెన్
 రానుశ్రీపదయుగ్మమందెరగి యాకగిందించె బాహుద్వయిన్
 రాముండాశుభమూర్తులక గవ్వచిటున్ సంశించి బంధుసహ
 జేహారి సిరియవార్తలన్నియును విన్నవించు భర్తృజ్ఞౌ
 గీనంతండు గుణాధ్యు డాభరణాడార్తిన్ "నన్ను-మంజు న
 న్నా ! వాన్నింపుము అయోగ్యుడేని నిరరాజ్యుంబుకొమ్మిప్పు న
 భూముం డామ్యుండు రాజు తండ్రి ప్రయుసిక్ భ్యానింపునన్ స్వర్గసం
 దై ముఖ్యుండగు సీహంసగునుడికంబాసించుచున్నాడు" నా
 గా మూర్ఖిల్లి స్రీసుప్తనాగమువలెన్ క్షూణ్ణులొలి శోకార్తుచా
 సామిత్రి ప్రముఖుల్ ఘటించు శిశిస్పర్శక నుతింగాంచి "హా!
 నామూలంబునసితెతండి) పితకుంసంస్కారముంజేయ క
 యోగ్య మజ్జన్మమువృద్ధులైనయని ధన్యుల్మీరు ! శ్రీశ్రీసహం
 బై మాధుర్యమునింపు తండి)పలుకెందాలింతును అహ్యాయం

జై మాగంక్ష్యనిరాశ్చయంబగు నయోధ్యన్తాన నాసింపను నీ
 నీ మూడ్కిన్ వనమంకె చొల్లపుడునర్తింపంగనర్థింతు నా
 ణో పూరాడకయోధ్యకున్ భరతుతుగ్గుల్ చనుండింక నీ
 తా! మీమామగతించె లక్ష్మణ! నిరాధానుండునీవింక" నం
 చేసేమోవిలపించి తిండికివకంబీనాత్మభావించి "గం"
 డా మందాకిని న్నాచమాడి నిశ్చక్యాంబూస్సగావించెను
 (శ్రీ)మంతుండగు తాతయక్షయ నుఖశ్రీకుండగాన్ అంచు (శ్రీ)
 రాముండానదికేగి గోసిభలనీరంబున్ సమర్పించి నీ
 శామంబాండగ పర్ణశాలకరుగన్ వైన్యసౌజానంధవ
 గ్రామంబచ్చటికేగె వారలకు సత్కారంబుగావించి (శ్రీ)
 రాముండంత జటాధరున్ భరతునింబ్రిన్నించి "పాసిష్టురా
 లీమామాత యభీష్టముల్ నడపసేను, ఈ వింద్రొడ్డర్థరా
 స్వామిత్వంబువహించియేలుము అని సాష్టాంగప్రణామమునొనరి
 నామంత్రించుచునేచ్చి నాయనుజగా ఘోషింపగావించి పం
 డీ! మీయమ్మనునింగసేయకుము తిండింగి తినినా" నీ
 నీమాతగడకుంబింపుము సిరుల్ నిత్యంబులే! పిమ్మ
 యామోదసిరధర్మమున్ విడువన గలదే! నే! పిమ్మిట్లని
 భూమిన్ నీవయవశ్యమేలదగు నిట్లొహుండై తత్ప్ర
 జ్ఞాముక్తిన్ పదునాలుగేండ్లకుగ రాజ్యంబేను గావించె నీ
 వీమాడ్కిన్ విలపింపగూడదు" అని యెంజేబోధగావించె (శ్రీ)
 రామున్ గన్గని "తిండియెవ్వ డెదిధర్మం బీవుప్రాప్తించెవు నీ
 లామోహంబున రాజ్యమున్ విడచెదు బేరాదృష్టమౌ భోగమున్
 సామర్థ్యమున నాశ్రయింపక పరోక్షంబైన ధర్మంబు నే
 లా మన్నించెదు శాద్ధమున్ పితరులాస్పాదించురే? దానదీ
 త్నా ముఖ్యంబగు ధర్మశాస్త్రసమితిన్ స్వార్థప్రియుల్ గూర్ప దత్
 ప్రామాణ్యంబును విశ్వసించిసుఖముల్ వర్జించుచున్నారల
 య్యా! మూఢాత్ములు! బుద్ధిమంతుడవు నీపూహించిమాయావృతం

ఓ మార్గంబుత్యజించి రాజ్యమును నేలూనినోరుండై
 సామర్థ్యముననే యేలుము అనుచున్ జాన్వాకసిద్ధాంతవాక్
 ప్రామాణ్యార్థ పరిగ్రహంబున జాబాలి నమిశ్చించి “ ఆ
 ర్యా! మత్ప్రతిఘటంపఁగోరుచునకార్యంబుల్ సుకార్యంబుగా
 నేమోతెల్పెద వాగమోక్షి విధునంబే మార్గము ఈ పంథ నే
 నేమాత్రంబును నొకవింపను క్రియాహీనంబు సర్వంబును
 నీమాటన్ విని మత్ప్రజ్ఞవిడువన్ విశ్వంబు స్వచ్ఛాస్పృశితం
 బై మర్యాదఁబొలంగు శాశ్వతము సత్యంబేయగున్ సత్యమం
 దే ముల్లోకములున్ ప్రతిష్ఠతములు ఉత్పృష్టంబు స్వర్గాకరం
 బౌ మార్గంబు త్యజించునీచుచకు శ్రేయంబాన? సత్కామ్యాయ
 శ్రీమద్ ధర్మము ‘సత్కామ్య’మని నేచింతింతు భూతానుకం
 పాముఖ్యంబగు ధర్మసంచయము స్వర్గార్గంబుగా నజ్ఞన
 స్తోమంబుల్ వచియించు, నాస్తికుడవై దురోద్ధేయగావించు ని
 న్నేమాడ్కిన్ పిత తత్సభన్ నిలిపెనో ఈగుడ్డి నాస్తిక్యమున్
 ధీమంతుల్ గొనరు అంచు తత్ కృతకు యుక్తి ధ్వంసమునల్లు శ్రీ
 రాముంగన్గని శాస్త్రసమ్మత యథార్థాస్తిక్యబోధంబుగా
 నీమాడ్కిన్ వచియించె సాత్వికగుణాన్వితుండు జాబాలి “ న
 త్స! మేలారసి ధర్మసంకటగతిన్ దస్సింపనాస్తిక్యమే
 సౌముఖ్యంబుగ నెంచి పల్కితి మనీషాయుక్తి కాణోచితం
 బౌ మార్గంబున నేనునాస్తికుడఁగాను ” అంతక సస్పృహంబు తా
 నాచూసించుని సన్నుతించి “ జగదాష్టాదంబుసంధిల్ల నీ
 భూమి బోవు ” మటంచు రాఘవునిసంబోధించె నల్లయ్యుడౌ
 నామాన్యుండు పితౄకి పీడుటకునానర్థింపకున్నన్ ప్రజా
 స్తోమంబుగని కైక యీసుతుండు “ నాధుండైన శ్రీరామునిన్
 సౌముఖ్యంబువహింపఁజేయుండు అనుచున్ బ్రార్థింప “ దీక్షాన్వితున్
 రామున్ దెల్పెగత్త! లేద ” నిరి వారల్ దానబాహ్మకులుం
 డై మోహంబున దర్శలంబరచి యందాసీనుడైయుండి “ శ్రీ

రాముంబాసి పురంబుఁజేరను అని మార్గంబున్ నిరోధింప “న
 త్సా ! మేలయ్యెనునీకు, నాకుననవాసంబున్ విసర్జింపరాదు
 ఈ మోహంబుత్వజించియేగుము క్షమాన్వీతుండ వార్యస్తుత
 శ్రీమూతుండవు నాకుభక్తుండవు తండ్రీమీరివర్తింప లో
 కామోదంబులభింపదు అంచు భరతవ్యాపారముకమాన్సి నా
 నామార్గంబులబోధమున్ సలుపుచుండన్ సిద్ధసంఘులు స
 ర్వామాత్యుల్ విని గూఢవృత్తివిని యత్యాశ్చముంబొంది “అ
 భామీశుండు సుపుత్ర వంతుఁడు; మహాపుణ్యాత్ము”డంచున్ జగ
 ద్రాముండారఘరామునిన్ భరతునిన్ శ్లాఘించి యావశ్యకం
 బొ మేలెంచి దశాస్యదుష్టవధమధర్మించి “యోధీమలా
 రా ! మీరల్ పితృసూక్తి నిల్పి ఋణభారంబీగుఁ డట్లైనస్వర్
 ధామంబందు పసించుమీపిత, జగత్ సౌఖ్యంబుసంధిల్లు” నా
 నామాటల్ విని దివ్యకోమల శుభశ్యామాంగుడౌనన్నకున్
 జేమోడ్పున్ ఘటించి తత్కృత శుభాశీర్వాదముంగాంచి శ్రీ
 రాముంగన్తోని పేమభూషితములై రమ్యంబులైయున్న యీ
 శ్రీమత్పాదుకలందు త్యక్తదయగశ్రీనిల్పు మీపాదుకల్
 నామూర్ధంబున నిల్పుకొంచు జగతీనాధత్యముంబూని నీ
 నామంబే జపించుచుందుననుచున్ బార్ధింప నాపాదుకల్
 గాముండంతధరించి వానికొసఁగెన్ ప్రస్థాదముప్పొంగ ఆ
 శ్రీమత్పాదుకల్ భజించికొని నిశ్చింతాత్ముడై సుందర
 శ్రీమూర్ధంబునఁదాల్చి సద్గజమహాశీర్షంబునన్ నిల్పి స
 ర్వామాత్యాది సమన్వీతుండయి రథాభ్యారోహమున్ జేపి సాం
 ద్రామోదంబున ఆశ్రమస్థితుభరద్వాజున్ సమీక్షించి శ్రీ
 రామోదంతములెల్లి మొక్కి తగనారాధించి గంగానదీ
 శ్రీమార్గంబునుదాటి కాంతిరహితశ్రీకంబయోధ్యాపురం
 బొ మూలాంతముఁజూచి తత్ పితృగృహంబందున్ బ్రవేశించి ఆ
 దీమంతుండు తల్లులక్ విడిచి నందిగ్రామముంజేరి స

ర్వామాత్యప్రియబాంధవాదియతుండై యంచుండి భ్రాతృప్రియుం
డై పశానీందుగ్రేడునోలె నల్కలజటుండై ఛత్రసంతంబులున్
భావంతకబులునైన పాదుకలకున్ బట్టాభిషేకంబు న
త్యామోదంబుననల్పి ఇయ్యవియెరాజ్యక్షేమముంగూర్చు శ్రీ
రామ శ్రీవదలాంధితమ్ములు ! పవిత్రమ్ముల్ ! లసత్కేర్తి ని
వ్యామోదమ్ములునంచు వానికెనిజవ్యాపారముల్ దెల్పుచున్
రామాలోకన తత్పరుండగుచు తద్రాజ్యబుజాలించె
ఏ సామర్థ్యంబునులేని నాయెడకృపన్ సంధించి ఓయమ్మ యీ
రామాఖ్యానముగూర్చుజేసితివి మా లారూపమున్ వాణి ! నీ
వీమాలన్ ధరియించి నాకుచితపశాదృష్టిన్ బ్రసాదింపు మీ
రామాఖ్యానమువ్రాసియున్ జదివియున్ శ్రావించియున్ భక్తులై
రామానంద శివామృతార్థలహరీలగ్నాత్ములా వారికిన్
క్షేమంబున్ ధనధాన్యధర్మములుగోరైల్ మోక్షముంగూర్చి లో
కామోదంబులభింపజేయుమని నిన్నర్థించెదన్ భారతీ !

—: ని వే ద న ము :—

శ్రీమత్ పంతుల పేరనార్యకవిమూర్తింబూని తాతయ్యవై
శ్రీమద్ వేంకటరామమూర్తి బుధమూర్తింబూని మాతండ్రినై
ప్రేమ జ్ఞానద అన్నపూర్ణ శుభమూర్తింబూని మాతల్లివై
ఓమాతా ననుబోచువాణి నిను నిత్యోద్యోగినైకొల్ప వి
ద్యామందాయు రరోగతాకలన శ్రేయఃపాప్తిగల్గింపుమీ !

• ఓం తత్సత్.

శ్రీమాలికారామాయణము - అరణ్యకాండము

కృతిః

శ్రీ రామాయణము

జేరినది ప్రాచీనమునందు కవిరాజు

—: ప్రవాసమునందు :—

(శ్రీ) రామాయణ కల్ప ము

హిమవంతులకాశమున మియ్యది తృతీయం,

బాహ్యకాండ, సుప్రసిద్ధ

మార సువాసనల మునుంగుఁ డాస్తి కళారా !

కాముని తార్యవర్తి, చిరకాలపు మిత్రులు : రామరాయఁ;

గామ కథాసుమాల; నొక రమ్యపు మాంబంగ గుచ్చి; శారదా

హేమ శిరోధి నేయ నుదినెదెను; నాకు నరణ్య కాండముంజీ

జేమ నొసంగె; నేనిది మిత్రుని కోరికఁ దీర్చువాడనో !

ఆల గోవింద వ్యాఖ్యయు,

దిలకవ్యాఖ్యయు, మహేశ తీర్థల వ్యాఖ్యా

దులు; భాస్కర, గోపీనా

ధులు, సుబ్బారాయ పుష్కరులు గన్దనుమకా.

సేవకా మూలకథావిధానముకన్ కేన్నంబరాకండి. నే
 ప్తే పాపమునో చించెదను సాహిత్యంబు దీసింపగా,
 శ్రీ కర్మకాండము: సునఃశ్రీకళింగమున్ వాణి దా
 స్వకారం బొసరించురాక! వసు నాశీర్వాదముం కేయుచున్.

'హ' వర్ణంబు నృత్తికోటి కమచుల్ వానించునన్నట్టి, నే
 లా వాక్యంబున నెప్పు, అక్షరములవ్యంబెల్ల నర్చించుచున్
 'హ' వర్ణంబు పాపంగా రచన ప్రాసించెను. నారణ్య భూ
 విగా నృత్తాంతము మాలినా కృశిసి. నుస్మేషించు ధనుండన్.

ఆరణ్యకాండ మెప్పుడు
 పరసాధానముల నృత్తిము చాచి
 స్థారము, శాస్త్రాలముల
 హరిముగాఁ గూర్చు, నెల్లు సాంతంబగునా !

ఉచ కార్యాలక్షణంబు తీరికయె లేకున్నట్టి నేఁ గొముచి
 సరిపత్తుభ్యుల కోరె. తీర్పు విధియై నర్చిలుటన్ బుగ్గ నీ
 చరిత్ర గానమునేయ నిదై అనకాశంబౌట హరించి, నీ
 చరిత్రాంబుల నమ్మి మద్రించనమున్ సాగించు నీతాపతీ !

స్రియవియోగానన్త విచారింభంబున
 అల శివార్పణఖ చర్య హాస్యరసము,
 తపసి కష్ట కథావిధానానఁ గరుణమ్ము
 హార లక్షణచర్య పరసము,
 రణములవట్టున చాచిమ్ము, సీతమ్ము
 అవహృతివట్లు భయాచకమ్ము,
 పుధు కలంధాకృతి భీభత్సరసము, బం
 చాపనరసరసి మహాద్భుతమ్ము.

శబరి పుణ్యాశ్రమ స్థలి శాంతరసము,
రస సనక మిట్టు లాయాయి పాఠ్యములను
మనసు రంజింప, శాస్త్రాలమాలఁగూర్చి
కృతి సమర్పణఁజేతు భారతికి నిపుడ.

భారతీ నీకు 'కాముదీ' పారిషదులు
కాండ నొక మాలికా కృతిగాఁగఁ గుచ్చి
నవ్య రామాయణ సమర్పణంబొనర్తు,
మించి వారల నాశీర్వదించు మమ్ము!

—: మా లి కా మే శ న ము :—

శా॥ శ్రీ రామాయణ సుసౌసిద్ధ చరితక శిష్టప్రజారాధ్యమై
శ్రీ రత్నాకరమై, మనోజ్ఞమయి, సృష్టిం బుణ్యమై గణ్యమై
శ్రీ రంజిల్లు సరణ్యకాండకు గథాసిద్ధక్రమం బెట్లనక,
శ్రీరాముండును లక్ష్మణుండు మఱియున్ సీతామహాదేవియున్
స్త్రీరత్నం బనసూయప్రేమ మహితాశీస్సుల్ దలందాల్చి, అం
గారాగాది విభూషలంగొని, నమస్కారంబుఁ గావించుచున్
గారుణ్యాత్మకుఁ డతిప్రహాని పెలవుంగైకొంచు, దద్దక్షిణా
శా రమ్యాభ్యము వెంటనేగి కని, రుచ్చైర్వృద్ధ భల్లాత ఖ
న్దా రాశోక పలాశ నాగ బదరీ చూతామ్ల బంధూక క
ల్లా రాశ్వత్థ కపిత్థ చందన మధూ కార్ష్య శ్రీహస్తిని
చైరీష క్రీము కాక్ష నీప వకుళ శ్యా. మాఘికా స్లక్షమా
లూ రోద్దాల తమాల భూర్జ మధురీ లో ధాంబుజ గ్రింధిల
శ్రీరంభా కరవీర కుంద కుటజ శ్రీపర్ణికా నింబ మం
దార ప్రేంఖణ మాధవీ ప్రముఖ నానాజాతి వృక్షోరు గం
భీరంబుం, గజ వాజి ఖడ్గ చమర ద్వీపీ శివాశల్య భూ
దార వ్యాళ కురంగ సైరిభ మృగేంద్ర ప్రౌఢ భల్లూక మా

తారావతీ విశ్వేష్వర కృష్ణమృగ సంహారంబు, పారావతీ
 ప్రోలూచ బలూచ కోక పిక కేకీ కాక కాదంబు లో
 తారావతీ సృజితాద సంకులము, నువ్వద్భుంగ ఖద్యోత రిం
 తీ నాచం. బురువర్వతాగ్రి తిక్కిరీ లీలానయోజంబు, కా
 సా రాక్షాత తిరింగిణి వినులవాకై వాల జంబాల వి
 ద్రుత వ్యాసృతి సద్విగీ ముఖ లతాధామంబు, నిత్యాంబు భృ
 ధారాపాతి సువృష్టిప్రసమును. మర్త్య క్రీన్య కత్త ప్రియా
 సూర క్షాగ్ర నిశాచర సకర విఖ్యాతంబు, విద్యాధిరీ
 నారీస్నాన సవిత్రి నిర్జయము, తిక్కెనేవ్ర శంఖాగ్రి నా
 సారంభిద్భయ భాగకారక బుష్పీస్థాన స్రజీతాగ్ని సూ
 మ్యా రాత్రీకృతవాసరంబు, నిలిడంబొ దండకాంబుమున్;
 వారీక్షించి, బుష్పీశ్వరాశ్రిమములకా భాహుగ్రి భాణాల దూ
 రీకాలందునఁ దోగిసే యేగిరి; మునుల్ నిర్విజృంభ, నచ్చు సీ
 తారాముంగని మెచ్చి పల్కుచును “భద్రం తే రిఘాత్తంస” ఆ
 శీరానంబుల సర్వపాద్యముల సంసేవించి, కందాదు లా
 సారంబిచ్చిరి : పల్లెజేర్చి కళసత్కాశీనునిజేసి “రో
 శ్రీరామా! మము ధన్యమానసులుగా జేయంగ యోజించి, సం
 సార త్యాగమొనర్చి ఎచ్చితినె? హర్షంబయ్యెనిన్ జూచుటకా,
 నీరోచిష్ట సమాగమాన నిట మన్నే దీప్తపయ్యెంజుమా!
 ఓ రామా! శరణంబు వేడెడము మమ్మోదార్చి రక్షింపు మీ
 దారింగివృద్ధిము. మా అతిథి సత్కారంబులం గొమ్ము రా
 ధీరా!” అంచుఁ బ్రకంససేయఁ, దగురీతికా వారి మన్నించి అం!
 దా రాత్రీంబున నిద్రనొంది, మఱునా డాతాపనుల్ జూపు కాం
 తా రాకాగ్రిత లతాకుడుంగకములకా దప్పించుకొంచేగి, ముం
 దా రాజన్యులు : సింహనాదపరుషున్, వ్యాఘ్రజిన ప్రావృతున్
 ఘోరాన్యుం, బృధుగర్భు, చౌద్రినయనుం, గుంతాయుధుకా, సాధుప
 ద్భావోధుకా, సశరీర జీవ నికరవ్యాధుకా, విరాధుకా, మహా

కాదుం గన్వనిరంతః చయ్యసంఘ, సీతలబట్టు బంపించి, హరి
కావంబుం బొసరించి, సీతలగొని యుంకంబందునంతేర్చి : “ప
వ్వాకల్ వివాః కదపిం జయిననము లొప్పుం గొనెప్పుడన్ నాతితో
నా రాష్ట్రగిరిలక గంచరించెడిట నానగిరిలగా నెందునో
నాకీరత్నము తాననాకీ కిరిరా నానాకీ, వివిధముడే
కూర్రాసిన్ నరయింతో నుచునయె : నానోకింగు సీతానతిన్
నానంబుచేచు నాముః “వోర! ననుదా! భావనానుకే నీదనా!
కానల్ వేసింక! కేరలిదేని నను ముక్కలతో నుభాగిలకన్
నానకీరత్నము నన్ను, నాఖలుడు నొనాంబులుం నూకీరన్
నారాచంబుల వింకివాలములుఁ బంపించెన్నగా విజ్ఞుడున్
నైరిందాకిరి: వాగు రాజ్యంబులన్ బంధించి, తా మామపునన్
దూరయింగొనివోయె; రాజ్యంబులంబోపించి, విద్వా మాపునన్
కూర్రాసిద్వయిఁ గూలనేసిరి; జగత్ క్షేత్రంకరుండాతఁ, “నో
నూరామా! కఖిలక్షణా! విరుడు: మీరొ! పుణ్యరాశుల్, పురా
పాత్రబంబున రంభంబాడితి : మహేంద్రప్రస్థ శావాన నీ
తీరా నూపముఁగంటి, వానపు శుభోక్తిన్ నానముత్తందనై
మీరాకన్ హసించుట, మన్నుతులిజే మీకంబు గంధర్వుడై
హరిద్యోచరయాన మెక్కి చనె : బీత్యావిష్టమో నానకీ
గారాబంబున నక్కులేర్చి నఘఃఖాకాంతంబు: ముందెగించున్
నేరెంబో శిరభంగు నాకీమము : నజ్జన్మందినారూపంబై
తాకిరచ్చుతి బ్రహ్మలోకమునకున్ కృత్యేయసాకాంత్యతో
జేరంబోయెడివేళ; వందనములన్ శ్రీరాముడర్పించె, న
త్కారంబుల్ బలుజేసి దీవనలతో దక్కాని పూర్వార్జితా
పార శ్రేయము ధారనోసెను; “ప్రదీప్తంబా సుతీక్ష్ణాశ్రమం
బారాదారిని జన్నఁ గన్నుడును, మీకచ్చోట భద్రంబగున్
ఓరామా! నెలవిమ్మటంచు నట మంత్రోక్తిన్ శిఖంగూర్చి ఓం
కార స్వాన మొనర్చి యందుబడి మోక్షంబందె; దక్షక్షిత్

వాకల్ మువ్వురు విస్తయంబువడి; రాపల్లెన్ మహాసాధులై
 నైరాగ్యంబున నున్న పక్షానులు నతుల్ వాటించి శ్రీరాఘవ
 స్మైరాగ్యంబును జూచి “నాంతమితభాషీ! కందమూలాదు లా
 హంబుంగొని నీళ్లుద్రావి అల ఊర్ధ్వలోపులై వృక్షపు
 న్నారల్ దాలించి వేదముల్ జదివి జన్నాల్ బెక్కిటింజేయుచున్
 జారావుత్తులఁ గూడియున్న మము నిర్దాక్షిణ్య చేష్టాకృతుల్
 క్రూరసాంధ్యంతులు, రాక్షసాశములనేకుల్ ముట్టడుల్ జేసి, మా
 వారింబుట్టచుఁ గొట్టి చంపెదరు, హా! గాఢల్ బడంజాల మ
 య్యా! ఏక్షింప ననుష్ఠింజేసె”యని ముందాపన్నులై వ్రాలఁగా
 సారాచారుల మానికోలుల నమాశ్వాపించి, “పుణ్యాత్మలా
 రా! రాత్రించరకోటినినునిమి, సంత్రాణంబుఁగావించెదన్,
 మీరీ కాంచనీమ నిర్భయులరై నిచ్చల్ సుఖంబుంజె,” నం
 చా రాముండభయంబిజేక; మునిజనంబొందముంబొందుచున్,
 వీరున్ రామునుతించి; రాశ్రమధరక విశ్కొంచు క్షిప్రక్రియన్
 శ్రీరామసృభుండంజనాదిగడిచెన్, మీదన్ సుతీర్ణాశ్రమ
 ద్వాంబుంగ నె, జేసనత్తపసికిం దండపరీణామాలు, వ
 శ్వా! రాకమ్మని పిల్చినాడు మునిమార్తాండుండు; “కల్యాణమే
 నా! రామయ్య!! వనప్రయాణముల సీతమ్మా!!! పరిశ్రాంతనో!
 ఔరారా! విభీ”యంచుఁబూజలిడి, సౌమ్యస్వాదు భక్త్యమ్ములన్
 వారింబుప్తులఁజేసె; రాత్రి నియతిన్ వారందు నిద్రించి, ఘ
 సాగిరంభంబునలేచి, స్నాతులయి సంధ్యల్ వార్చి యహ్మని శో
 ష్టరాఁ గొందనుకన్, దృఢించి చనుచున్ తూర్ణప్రయాణానఁగా
 సారమొక్కటి, యోజనాయిత మదృశ్యద్యోచరీపాణి వీ
 ణారీణ క్వణితోల్బణం, బమిత మూల్యాకర్షణీయ త్విషా
 గారుత్మన్మణి కింకిణీకర పరిష్కారాల శింజానమున్
 వారీక్షించి, మహాత్మధర్మభృతునిం బ్రశ్నింప, “రామా! నిరా
 హారుండై మునుమాండకర్ణి పదివేలబ్దంబు లిచ్చోటునన్

ఘోరంబౌ తపముంబొనర్చు మిగులక నోతాగిబీతిల్లిచ్చున్
 వార స్త్రీ. 'జనవంచకంబిటుక' అంచన్ వారిమోహించి. కా
 నా కిచ్చిచ్చుట గర్హమందు; విలకల్ కాఢాశిస్సఘించి పు
 ష్పారావంశాల కోటికావితమలందానందముంబొందు: న
 వ్వాదిభస్మంగిడరించు: కి చరకినిం అంచాస్సరంబందు. కి
 ఆరానంబదె నమ్మురాను." అనఁ వానాశ్చర్యముంబొంది: న
 గాగ్గిణ్యంబున విభక్తిమంబులను, ఋష్యావాముల్ కాంచుచున్
 వానాశ్చర్యేతి నశ్చాముల్ గదిసి: గాపై కంబకాక్ష్మికాం
 తానాశ్చంబున దిక్పాశను అగస్త్యభాతిదర్శించి. యా
 తోనుల్ బోవుచు. నన్నపుష్పఫలరాశుల్, నాఘసత్త్వమ్ము, లోం
 కారిధ్యానము, అగ్నిహోత్రములు, శాఖానల్లలశ్రేణులు, కా
 దారింగాంచి, 'విశేషమేమి' యనినం, దిచ్చిచ్చుచోయీ! కృపా
 భారా! శాగ్రిహ్మణహంతయుల్పలుని, నావాతాశినిన్ మింగి, గ
 ర్వా రంభంబగు వింశ్యయుక్కడిచి, బిహ్మజ్ఞానియై, దక్షిణా
 శారత్నంబగు సౌమ్యచిత్తుని, యగస్త్యకీంద్రు! పుణ్యాశ్రమం,
 బీరోజాగవచ్చునాన్, మునియు నందేతెంచెనాలో. నను
 స్కారంబుల్ బచరింప, బీరతుడయి యర్ఘ్యంబిచ్చె; పూజించె; న
 త్కారంబుల్ నమకూర్చిపల్కెను: "విత్తంబైనపితాశ్శిష్య, గాం
 తారావాస మొనర్చి చుప్తమతులక దండించి, శిష్టపరిజన్
 గారుణ్యంబునఁబోచు నీసత్తిన నానందింబు మాకయ్యెడిన్,
 క్షీరామా! కలవయ్య నాకడను దుర్భేద్యంబునా అస్త్రముల్;
 గ్రూరాళిక హతమార్పగూర్చితిని మున్! గొమ్మంచు ననక్కాని య
 ద్గూరాలోచనుడిచ్చె నైష్టనము: దశోక్తంబు మంత్రాలతో;
 సీరితికదయసేసి, రాఘవవ్రో నెట్లాడె నాపైని "సరి
 స్ఫారంబౌ ఝరవారిచేత ఫలపుష్పకాంతమై, వేనవేల్
 దారుల్ గల్గి, ప్రశాంతమై ప్రకృతి కాంతా వికృమప్రాంతమై,
 పారీణోన్మద నాట్యబద్ధి వికసన్పర్వంబు, వాసార్హమా:

మీరాపంచపటిన్ వసింపు, డది సామీప్యంబు “నా,నంత, సీ
తారామానుజు ‘లక్ష్మి’ యంచని మునిందార్వీడిచన్నారు; క
న్నాచుత్తాలము, శైలసన్నిభతనుక, దైత్యుండునానెంచి “సీ
పేలే”మన్న నతండు పూర్వచరితంబేర్కొంచు సీతండ్రికిం
గారాబంపు సఖుండఁ బక్షికులుండన్ తుంతవృద్ధంజుమ్ము నా
వేదీభూమి జటాయువండుగి, మిముసేవింతుక మహారాక్షసుల్
గుగ్గిరుల్ గుగ్గిరుతావులివ్వి” అనలోలోనవ్వి, పక్షిందుగ్గినిక
శ్రీరాముండు కవుంగలించె పితృమైత్రింకేసి; ముందేగుచున్,
హరిత్వాధిప శృంగబీకరవిలంబుల్, పైరికాథాతువుల్
వానల్ మెచ్చిరి; చంచరీకవిలనత్ పద్మప్రసూనాభిగో,
నాతంగీ పరితోవిలాస నటనాసంభ్రష్ట కస్తూరియై,
ఆరామోత్కట పుష్పసత్ఫలకుజంబౌ భవ్యగోదావరీ
తీరచ్ఛాయలుజూచి “పంచపటి నా, తీర్థంబిదే తమ్ముడా;
ఈరమ్యస్థలి స్నానపానములకుక స్వేచ్ఛావిహారాల కా
హారాస్వేషణ, కుంటకుక బరమయోగ్యంబౌను, సీవందునా
గారంబుం ఘటియింపు”మన్న, నఱుంగుల్, గంబాలు, వాసాలు, పల్
ద్వారంబుల్, గిటికీలు, గోడలును, సోపానాలునిర్మించి, పై
నారల్ తెల్లులుగప్పె, చూచినపుడానందించి పూజావిధిక్
దారాసోదర యుక్తఁడౌచు దిగియెం దత్సర్వశాలక్! మహో
దారుల్ వారు సుఖాననుండ, నొకమధ్యాహ్నంబు సామిత్రి ఆ
హారార్థం బొకఁడుకజరించుచు, సరణ్యానిం దపోనిష్ఠుండై
తోరంపుం బొదనున్న జంబుడను విద్యుజ్జహ్వపుత్రున్, మహా
కూర్మకజంపెను! చుప్పనాతికని, అక్రొశించి, కోపించి “యే
భీరుల్ నాసుతుజంపి”రంచడవి నస్వేషించుచున్, బర్హశా
లా రథ్యాస్థలి సుందరాంగులను శ్రీరామాదులంజూచె, “న
వ్వారల్ మీరు? జటాజినాళి ఋషిరూపాల్ దాల్చి, నిర్భీతి, వి
స్తార ప్రజ్ఞలు గాక్షసేశ్వరులవాసంబైన ఇక్కాన కే

శేరం గార్వమదేమి! నా: చృప్రమ నారీ! నేదురాముండ, నీ
 నారీరత్నము నాదుభాగ్య, అతఁడోనాభాగిని. సాకేతమో
 మారాజ్యంబు, నరపతివాసమిది మన్నాకాశిత్మకేమిదే;
 నీహుప్రంగన రాక్షసాంశవప్రగా నేనెంత, నీవారమున్.
 చేరన్, రాగతమేమి! చెప్పమనె; నాభీమాక్షికామాక్షియై;
 “మారాకాక! ఖరుండు సంక్తిముఖుడనన్ మాఅన్న, లిక్కాన నా
 కళరాక్షంబుగఁ గామరూపమున మర్త్యకేళి హంపించుచున్
 దాగులగాయుమఁ, జన్మనాతీయనినన్ జైత్యాభిబోధింతుక్కి; హా!
 నీహుంబున నామగండునిలిచెన్!, నీదానఁ, నైకోగి, నీ
 భీనుస్త్రీ సృతిబంధకంబుకదరా! వే, యిప్పు భక్తింతు సం
 చారాకాశివయింబుడన్. బ్రహ్మకాలాక్షి వాసూ: మా
 లారంహున నణంక లేతలతలేల్ల నీతి క్తామై
 శ్రీరామః పుంశః; గాంచినచూ పేరితాశని, నేనన
 త్నీ రత్నమైకుండన్, బ్రయానుజుడదే ఫీమంతుడో లక్ష్మణుం
 డా రమ్యాంశుని నాధుఁగఁగొనుము సౌఖ్యంబందుమంచన్న, నా
 కూరస్వాంత, సుమిత్రీపుత్ర సతిగాఁగొమ్మంచు; బ్రాధింఁచె; కో
 ధా రజ్యన్న యనుండు ముక్కువెవులవ్యతమ్ము ఖండించినన్,
 బాసువ్యోక్తులఁ గోడు గోడుమనె యేడ్వంజొప్పి, రక్షాస్వయే
 దారింఁగెంతుచు బిగ్గనార్పుచు జనస్థానంబు నందన్నలన్
 తారాశ్రీగురులన్ ఖరాచి ననుజస్తానంబునుండఁసి, యీ
 ఘోరింబాంసరించె; బంచవళిని సూక్రిమండు రాముండనన్,
 గారుల్ బ్రేలి పరాభవించెను; బ్రతీకారంబుగాఁ దచ్చిగాల్
 మీరల్ గర్తనఁజేసిఁజెండనఁగ;- “నేమీ క్షేపానంబుల్,
 కూరవ్యాశముతోడ నాడుగతి” మర్త్యుడే యిటుల్ జేసెనా?
 ఘోరాపజ్జలరాశినింబడియె, మతోపాగ్నిచే సింధనా
 కారుల్ వారి దహించి నీకిపుడ సౌఖ్యం బక్కరో కూర్తు” సం

చారూఢీన్ బదునాల్గున్ రణముసేయం దైత్యులం బంపినన్
 వారల్ రామశిరాలమగ్నిః ఖరుడాపై యుద్ధసన్నద్ధుడై
 పారా వారి తిరింగ పంక్తులక్రియన్ వాజుల్, గిరుల్ బోలె దు
 ర్వాచేభంబులు, మబ్బలట్లు రథముల్, వర్షక్రియన్ వాహినీ
 వారంబున్ నడిపించి, ఖడ్గసరిశు ప్రిసంబులున్, జూసముల్,
 నారాచంబులు, సింహనాదములతో నన్, దొమ్మినిం దాకినన్,
 దారాసోదరులన్ గుహందిగించి, కోదండంబు సంధించుచున్
 నారింగూరించి, కెంజనీ ధ్వనులతో నారాచనర్తమునన్
 నైరపుహముంచి, సారథి గజాశ్వ స్వందనాల్ గొట్టగాఁ
 జారెంబో; ఖర దూషణాది త్రిశిరవ్రాతంబు ఘోరంబుగాఁ
 బోరాటంబొనరించె, వారినిగు నెమ్మల్ దుమ్ముగావింపుచున్
 దారుణ్యాస్త్రపరంపరన్ దలలుక్రిందన్ రాల్చె; నాకంబునన్
 భీరుల్ మోగెను; పుష్పవృష్టికురిలెన్ దేవాంగచల్ బాడి, గ
 త్రీరావాసమునీంద్రకోటి కడుకీర్తించెన్ నరేంద్రుడిటన్
 నైరివ్రాతము దృంచి వాటికరిగెన్, భార్యానుజోపేతుడై;
 ఆరీతిం దమయన్న లీలగని దుఃఖావేశయై యాజి నిం
 భీరుండో. దనుజుం డకంపనునితో భేదంబుయోజించి, లం
 కాగాజ్యంబున కేగి, సోదరు, మహాకారున్, దురాచారు, త
 ద్ధ్వారప్రాంతమునందుఁ గన్గొని. జనస్తానంబు వృత్తాంతమున్,
 సారాగ్రేసరుణా ఖరాది దనుజస్తానంబు ఘోరాజిలో
 శ్రీరామాస్త్రపరంపరన్ మడియుటల్, సీతాంగానా సుందరా
 కారంబున్, దినముక్కునూ, జెవులునున్ ఖండించుటల్ జెప్పి, మీ
 రారామున్ రణమందు గెల్చుట యసాధ్యంబొను, మాయాగతిన్,
 ఆరాకేందుముఖీన్, మృగేంద్రతనుమధ్యన్, చందికాహాసినిన్,
 చారుస్వర్ణశరీర, పల్చరణకేశక, చంపకఘ్రిణ, జం
 బీరప్రేక్ష, ఫలస్తనిన్, అపరలక్ష్మిన్, జానకీదేవినిన్,
 జోరుండై కొనితెచ్చుటాక్క తెనుమా! చొక్కంపుగార్యంబగున్

దారంగోల్పడి కామబాధమృతంజౌ తాచేకపత్నీచక్రేయం
 డారాముం; డది రెండలూలములు తామంతిక్ మిముంజేరెండిన్;
 మీరల్లన్ సవలత్క్రిసో విజయలక్ష్మిక్ గూడి కీడిశింతు రం;
 చా రాకాశివచింసః గోగ్రీధ మన మోహోపేనుండై, రానాణం
 డా రూఢింజనుచున్ సుభద్రానట నృత్తానీకముందాటి; య
 వ్యారాశింగిగల యాశోమంబులు పటాభారామంబులై, య
 చోక్కిచుదగ్గింబు జపించుతాటక తిసానాక, బూర్బమిత్యుండుకా
 మాచీచుంగది, నమ్మకైయైతనికొ మర్యాదలంబొంది. “నీ
 కామబాధముగోరినచ్చితి, మహాకార్యాధినయన్, నన
 స్తారంబుం దనరాకఁదెల్పుచు, జనభానాకకున్ కీర్తునీ
 చేకంబోనను”టన్ను :- చుల్కిపడి: “కష్టం, సింహముక్ లేవుబల్;
 గూర్చివ్యాఘ్రము నంబుబల్. శుచినిం గొంగుం గట్టుబల్ నమ్ము, నీ
 కారామాదుల నోడినైరము; దిగంతాశీన్ మహాస్త్రముల్లబన్
 వారింపం గలవాడు, నీకతినితో నైరంబుముప్పేను; నీ
 (శ్రీ) రత్నంబులఁగూడి కీడినయి తృప్తింబొందుమీ!” టట్టులా
 మారీచుండన; క్రుద్ధుడైత్రుతోగోహో! మర్త్యాధముం తొక్కనిక్
 వీరుండంచు బొగడఁజేసెదు? ననుక్ శీతకర్మగూడింతు? నీ
 కామల్మాని ప్రయాణమయ్యెదనోకో? కాకున్న నిన్నిప్పుడే
 కూర్చిరాసిన్ వధియింతు నంచనగ; నాకోగించి మారీచుఁడో
 హో! రక్షింపర! ఔషధంబు మరణోమృత్యుండు కాల్దన్ను న
 ట్లీ చుచోమృత్యులు కాదనందు; యింకొక్కటింజెప్పెదక్,
 ఆరాజేంద్రుడు బాలుడొతరి’ మదీయ భ్రాతనున్, మాతృకన్,
 నారాచంబులగూల్చి, నాపయిని బాణంబుల్ బ్రయోగించె, నే
 వారాశిన్ బడితిన్, మృగాకృతిమునివ్రాతంబు హింసింపగా
 గూర్చిరాస్త్రాల బరాధవించె; రఘువీరుం బాణముల్వాడి నే
 పోరాటమ్మునఁ జూచియుంటను హితమ్ముంబల్కితిన్, మందునిన్
 సారధ్యంబునబెట్ట, సశ్వములు గుంతం బడ్డచందాన; నే

నా రామాస్త్రసంపరాహిత్యుడనై అమృత్యుతస్థానమున్
 జేంబోదు నటించు బల్కుచు, సుఖాసీనుడు తనైత్యున్
 జేదెన్ పంచవటీ సుభగచా శ్రీరామవాణిన్; నృగా
 కాసుండోచు, తదాశ్రమస్థుల పంకన్, బూతగోదానరీ
 తీరానం జరియింపః దానిగనియెంతే సంతసం బంచుచున్
 శ్రీరామయ్యకుఁజూపి, యన్నసిఁడియిజ్జింబట్టి తెప్పించున్
 తారామామణికోకె, వల్లెయని కొదండంబు సంధించి యా
 సారంగంబును పట్టెఁబోయెః నిదిపజ్జంగెంచుచున్ బోవుచున్
 సీరుంద్రావుచు, తేజివుల్లిచెనుచున్, సిక్కుక్ బాణంబులు
 దూరంబుంజని, మేఘమున్ వెడలువిద్యుద్వల్లి చందాన, దణ్
 ఘోరారణ్యము నెల్లదిప్పె; గుర్రచేఁ గూర్రాశుగం బేయఁగన్
 మారీచుండు మృగాకృతిక విడుచుచున్ “హలక్ష్మణా” అంచు గం
 భీరస్వానము తోడఁగూలె, బిలుపున్ విన్నట్టి సీతమ్మ “అ
 య్యో! రామానుజ!! వింటివా? అనుజుడోదో, ఆపదన్ జిక్కి, నీ
 పేరంబిల్చెడు! నాయుధాలుగొని వేవేబోయి దుర్గాగ్గులన్
 బోరంగూల్చుగ దోడుపావొసఁగునా, భూపుష్పిపార్థింప, వి
 చా రామానుజుడమ్మ! సీత!! భయమేలమ్మా!!! ఇటుల బల్కుగా;
 ఆరామున్ రివులాజిగెల్పుటకు సాధ్యంబానె? మాయావు తె
 వ్వారో పిచ్చిరిగాక! నిన్విడిచిపోవన్ జెల్లునా?” అంచనన్;
 ఓరీ! లక్ష్మణ! తెల్లమయ్యె భవదీయోద్దేశ, మౌక్తకనిక్
 గూర్రాలోచన నిందుకే బనిచెనా! గూఢమ్మగా! ద్రోహినిక్
 మారాముండెట వెంటదెచ్చుకొనెనో! మగ్గ, న్ననుం భర్తగా
 జేరన్ బోదువా! సుత సాగదుసుమా! శ్రీరాముడే లేనిచో
 నీ రామప్రియ కన్నయే శరణు; ఛీ! ఛీ! పొమ్ము దూరమ్ముగా
 ధౌరంధర్యము చాలులే! అనఁగ; సంతస్త శ్రవోరంధ్రుడై
 “హరామా! దురితోపశాంతియగుగా” “కానమ్మ! సీతమ్మ!! కాం
 తారంబియ్యది ఒంటినిన్విడిచినన్ ” దైత్యాభిభాధితుని?

తారినకేమొనరింతురో” యనడి చింత ప్నేను పోనన్నచో
 దూరాలోచన వీడి నీవిటులనన్ దూషించినా; వేల త
 ల్లి! లేగక కృధనీకు? నీవనిచి నన్నే నే ధనుర్ధారిన్
 శ్రీరాముం గనఁబోదు; మాతఁభువి రక్షించున్ని నుంఁగాక! ”అం
 చా రామానుజుడేగె; వాకిట లతాంతావాసి, దైత్యుండనా
 చారుండై మునివేషియై “ధనతి భిక్షాండేహి” నాఁ బల్కుచుక
 శ్రీరామాశ్రమసీమ జేరంగనియెన్ సీతామహాదేవి: “ఎ
 వ్వారో! సకానుల”టంచు నర్హమిడియెన్, భిక్ష్యాశీనింజెట్టె; రా
 మా రత్నంబును జూచి “ఎవ్వతెవు? సింహవ్యాఘ్రు భిక్షాక భూ
 దార కూరవృగాళిసంకులము; కాంతారంబునం దొంటిమై
 జేరంగారణమేమి, అప్పరనవో? శ్రీదేవివో? చెప్పు కాం
 తారత్నంబు” యటన్న; సీత నిజ వృత్తాంతంబునుంజెప్పి; మా
 వారిల్ నత్తు, రశేష గౌరవములన్ స్వామి; సమర్పించు” రం
 చా రామామణి పల్కె; నవ్వి సజ కాయం బంత చూపించి, లం
 కా రాజ్యాసకునేత: రావణుండఁ. ప్రఖ్యాతుండ, శూరుండ, శా
 లా! రాజ్యమృదిలేక జోగియయి కూరారణ్యవాస్తవ్యుడౌ
 ఆరాముండటె నీకుభర్త? నను నప్తైశ్వర్యసంభూతు నీ
 వా రామంబులఁగూడి సౌఖ్యపడవే” అంచాతఁతాడంగ, వా
 త్యా రంహన్ననఁగూలు లేగదళి చందానన్ భయభ్రాంతయై
 ఆరామామణి నేలవ్రాలె; ననె మాయావేషి యూదైత్యుతో,
 “నోరో! దనజాధమా! ప్రియుఁడు లేకుంటన్ బరిక్షించుచున్
 గారుల్ ప్రేతెదు! రాఘవాస్త్రములు కన్నన్ నిన్ను ఖండించురా!
 దారాపుత్రుల ఆసయున్నఁ జనరా! తద్వాంఛ: శూలాగ్రముం
 జేరంబోవుట’ బండరాని మెడకుం జేకూర్చుకొంటుల్! ఏమ
 కూరవ్యాళము ముద్దులాడు, టసిదారున్ నాల్కుతో నాకుటల్!
 నా; రూక్షాక్షుల నిష్పకల్ సెదర థంకాకోటి కంఠధ్వనిన్
 “బీరా లింకనుకట్టవే! మనుజునిన్ వీరుండు నాఁ బల్కుచున్

స్వా నోన్యస్థులు లష్టచక్రముల సేవలో నిత్యముంబొందు నన్
 క్షేమించువు? చాలు! జాలో!! నిధమదే నేవే అధిష్ఠింపు నుం
 చా రక్షోవిభుడెన్నఁ ద్రిస్తయయి, 'అయ్యా! ముగ్ధ, నేఁకాఁకి నికా
 దా రిక్తాడంగ న్యాయమే, అఘముకాదా! యంచుఁబ్రార్థించె; నే
 కైదుల కేరకమున్న సీతఁగొనిదోవన్ నే లటంచెంచి, నా
 రీ రత్నంబు బుధుండు నోహించిని బల్కింబట్టు చందంబునన్
 తేకెక్కించుక వారిదోయె; సతిభీతిన్ సీత "హారాఘవా!

హా! రామానుజ!! మీరులేని తరి సన్న్యాసంబుగా నన్నిటన్
 గ్రూరుంహాక్కంచుతోచ్చుకొంచుఁజనెడిన్, గోదండముల్ దాల్చిరా
 గా! రాత్రించు దుస్మరా? అమరులారా! తాపనశ్రేష్ఠు లా
 రా! రం డిష్టముగండు! పర్వతములారా! జంతులారా! అయో!
 రాచే! వల్లకలార! పక్షితిరులారా! తల్లి గోదావరీ!

మీచైనం జని నాయనస్థ రఘు భూమిపాలుతోఁ జెప్పరే!
 వారింపంగదకే' యటంచుఁ బలవింపన్; దైత్యుచే భీతినో
 రాశేలో ననదేవతల్; చదలి మార్గంబందు స్త్రీకంఠి, మా
 ర్తా రావంబును ఆలకించి, 'అవుకారా! రావణా!! రాక్షసా!!!
 కూరా!!!! నేను జటాయుడెన్; నిలవరా! గోలకరఘుస్వామి దే
 వేరిన్ మృచ్చిలి ఎందు బోదువుర? గర్విభూతు నిన్నిపు శా
 త్రోరు ఘ్రాణ నఖాళిఁ జీల్చి, భవదాయుః కర్తనంజేతు" నం
 చారక్షోమకు తొమ్ము, వీవు, శిరిమాద్యంతమ్ముఁ దుండంబుచేఁ
 జీరంజిచ్చె, నఖాళిఁగీరె, నొడలిక్ స్వేదాంబువుల్, రక్తముం
 గారక రావణుడంత కుర్చిఁడయి ఖడ్గంజెత్తి తత్పక్షముల్
 బారువ్యంబునఁ గూలనేసెను; సవభ్రంశంబులంబల్కె; యో
 మా రత్నంబును లంకఁజేచ్చెను; విశాచస్త్రీలమధ్యన్ అశో
 కా రామంబున నుంచె వ్యాఘ్రములమధ్యన్ లేడినిబోలె; నం
 దా రామామణి రామనామమది ఆహారమ్ముఁగానుండె దా
 నా రాముండట మాయలేడిని మహాయాసంబుతోఁగూల్చి, ఇల్

దారిం గ్రమ్మరుచుండ దుశ్శకునముల్ దర్శించె; సౌమిత్రినిం
 దూరానంగని సంశయాన “నట్ల నోర్తుక జానకిండించి, తం
 డీ! రాఁ గారణమే” మనెక; “జకితయై నిండించె భూపుత్రి; దత్
 పారుష్యోక్తి కి జంకివచ్చితిని” నాఁ బల్కెన్ సుమిత్రాసుతుం;
 డారాముం డనుజన్ముతో నటేగి, శ్వేతాజమ్ము లేనట్టి కా
 సారంబుం, గుసుమమ్ములేనివని; జ్యోత్స్నాహీనమా రాత్రియున్;
 గిరంబేగిన వెండిపంజరము పొత్కిన్ సీతలేనట్టి యా
 గారప్రాంతము, చుట్టపట్లఁగల వాకల్, పుట్టలుం, గుట్టలుం,
 దారుల్ దెన్నులు చూచి గానకను; చింతామగ్నుడై “తమ్ముఁడా!
 వైరుల్ దైత్యులు మాయలేడి మిషచే వంచించి యేకాకిన్,
 నా రామంగొనిపోయిరో, మెసవిరో, నాకయ్యెడిన్ భీతి; అ
 న్నా! రామానుజ!! కృష్ణుర న్మన మయోధ్యాపట్టణం బేగుచో,
 పౌరుల్ దల్లులు సీత ఏదనుచు నన్ బ్రశ్నింప, నేమందు? న
 వ్వారిం గాంచెద నెట్లు? చాలనిక; నీబ్రాణాలు వర్జించెదన్,
 నేరా లేనయయో! కుటుంబమునకున్ పృత్రాంతముం దెల్పుమి;
 రారాజుం భరతుం బొనర్పు; త్వరగా రాష్ట్రానకుం బొమ్మ”నన్,
 భీరుండీవు త్వదీయబాహుబల మెంతే వర్ణితం బొగదా!
 భీరుండయ్యెదు? నీకుయోగ్యమే? మరుద్వేగంబు నృత్రాళిని
 గారించుం, గదలించుఁగాని, గిరులం గంపింపఁగాఁ జేయునే?
 కూరుల్ దైత్యులు జానకీరమణి నీఘోరాటవిం దాచియుం;
 దో! రామా! వెదుకంగ మేలనియె; వారుత్సాహులై హాగిదినీ
 తీరాలున్, పలుపెద్దకొండగుహలెంతేజూచుచున్ బోవుచో
 “నారీరత్నమ! జానకీ ఎచట నున్నావేల గాన్పింప” నం
 చా గాముండెలుఁగెత్తి బిల్చె; పృతివాక్యం బెందునుంబొందమిక;
 హరిమ్యప్రకృతీ! రవి! పవన! మీరైనం గటాక్షించి యే
 క్రూరుల్ నానతి దొంగిలించిరొకొ “పల్కుం” డంచువేడెన్; సమా
 చారం బించుకలేక కుగిద్దుఁడు “జగత్సంహారముంజేతు, మ

ద్వైరివాతముతోడ! నీ సృకృతి అంతంబాను! గాకం"చునుం
 గ్రూరాస్త్రంబునుదీసె! లక్ష్మణుడు "సూర్యుంగాంతులున్, జంధునీ
 హారంబుం, ధరయోర్పు, చూడ సహజంబొనల్లు, నీమూర్తిలో
 కారుణ్యంబు సమాశ్రయించె; నిపు డొక్కండెన్వఁడో దొంగకై
 మీరీ విశ్వము నాశనమొనరునన్ నేలే! మృగాలల్లఁ గ
 న్నిరుంగార్చుచు దక్షిణాశ మనలక్ష్ వీక్షించుచుం బోయెడికొ;
 శ్రీరామా! మన మాదిశంజనవలెన్, శ్రీఘ్రిమ్ముగానంచు, నా
 దారింబోయిరి; నేలపై బడిన రత్నంబుల్, బువుల్, ముక్కలౌ
 నారాచ ధ్వజ భ్రత్రచామర తురంగస్వందన శ్రేణికల్
 వారీక్షించుచు, నిఱ్ఱురొక్కసతికై పంతానబోరాడి న
 ట్లా రూఢింగ్రహించి, సీతహృతయో, ఆహారితంబౌటయో,
 దూరంబౌటయో నిక్కమంచు! మునుముంచున్ జూచి రా రాఘవుల్
 యౌరాగ్రేసరు, బక్షహీను, ద్విజపంశ్చున్, రక్త సిక్తాంగునిన్,
 గ్రూరాఘాతు, జటాయు; నెన్వఁడో మహాకూరుండు సీతమ్మ నా
 హారంబుంగొని, దొర్లువాడనుచుఁ గోఠాయత్తుడై దూకి "ఓ
 రోరీ! ఎన్వఁడ? వేమిచేసె దనఁగా? నుత్కంతుడై బాష్పముల్
 గారన్, "రామ! జటాయువున్, వినుమెఱుంగంబల్కెదన్ సర్వమున్;
 మీరల్ లేని తఱిన్ విరాగికియ భూమిపుత్రికంబట్టి లం
 కా రాజ్యాధిపుడైన రావణు డమోఘస్వంద నారూఢుడై
 తారాధ్యంబున నేఁగె; జానకి మహారత్నధ్వానమున్ విన్న నే
 వానింపం జనిడైత్యు నొంచితిని; కోపంబంది మత్సక్షముల్
 కూర్చిరాసిందెగ నేసి దక్షిణపుదిక్కుంబట్టి యేఁగెఁ జూచి;
 మీరా దిక్కునఁ బొందు; ప్రౌఢమతు లామీదంబ్రయన్నింపుఁ, డా
 పారావారముమధ్య లంక దనుజా వాసంబు; భద్రంబుఁ జే
 కూరుంగావుత! మీ" కటంచతఁడు పల్కుల్మాని బాధార్తిచే
 శ్రీరామాంఘ్రుల వ్రాలి ప్రాణములు బాసెన్, జూచి రాముండు క
 న్నిరుంగార్చి, పరోపకారి, సుగుణానీకుండు, పుణ్యుండయో!

వీరుండీతడుమగ్న; నుత్తిమగతుల్ వేగూర్పు గా"కంనటన్
 దారుల్ వేళలుబేర్చి, వెన్నె విహగోత్తంసుక్ నిహింసంగ, నా
 శ్రీరామస్వభూ మాస్తతీకముల నృప్తిన్ బుష్కలలోకానకున్
 తేనెన్; కక్షికి మోక్షమిచ్చి, దివరిన్ శ్రీరామచంద్రుండు క్రొం
 చారణ్యంబునుబొచ్చి, లక్ష్మణునితో సమం గవేపించుచున్.
 దారింగాంచి; రయోముఖన్, బ్రబలదంష్ట్రన్, భాంజకుక్షిన్, మహా
 భారో రోచను. నుగగిగంధి; నపుడానైశాచి; కామూర్తయై
 "రాదా! రామనిడా!! యటంచును సుమిత్రా నందినుంబట్టె; నా
 కూరకారానుజూచి ముక్కునెవులుం ఘోరాసినింగోసె; హా
 హా గాంబులొనర్చిబోయెనది; కీ కారణ్యమందా మహా
 వీరుల్ కత్తులుకేలఁదాల్చి నటనవేపించుచున్ జన్మనన్
 వారిల్ జక్కిరి: యోదనాయిత మహాబాహుశ్రుతిన్, జూచి "ఆ
 య్యా! రామానుజ! భూరివక్తమును, నైలాకారమున్, నల్లచా
 ఘోరచ్ఛాయ, నింస్త శీర్షమగుచున్ గూరగగహగస్తూనా
 ఆరవ్య బ్జులయట్లు, పట్టి మనలన్ హా! యిమ్మహాభూత, మే
 దారినే ఏడును? సీతినెట్లుగనెదన్, దైవంబువేడయ్యె," సం
 చా రాముండనె; భూతమాపుచును, బాహాద్వంద్వమున్ మెల్లనం
 జేరందీయంగ, రామలక్ష్మణులు కుక్షిన్నిల్చి తిద్వాహావల్
 ఘోరాసిద్వయి: గూలనెసిరి; పురా గుహ్యంగ విజ్ఞానియై
 "పిరాగేసరులార! నేను చిరఃజీవిన్, గామరూపుండ, మా
 వారిల్ నన్ 'దను' పంచు; సుందరుడ, నభ్యాసాన నేనొక్కనా,
 డీ రూపంబుదరించి 'స్థూలశీరు' చేయింబట్ట, నెల్లప్పు నీ
 వీ రూపాననె యుండుమంచనియె; నే నెంతేనెం బ్రార్థింపఁగా;
 శ్రీరామానుజు లెన్న డాత్మభుజముల్ ఛేదెంతు, రవ్వేళ నీ
 కూరకారముఁబాసి, తొల్లిటి సగ్గరద్రూపంబునుం గాంతు, పో
 ప్పారబ్ధింబిది నీ"కునాగ, యతి శాపానన్ మహారాక్షసా
 కారింబందితి; నొక్కనాడు మఘవున్ గయ్యానకుంబిల్వ, మ

రాక్షసాస్త్రమునఁ గంఠముం దునిమె; నాపై నేఁ గబంధుండన్
 బాంట్ జాపుచుఁ, జేరుజంతువులనుం భక్షింతు దృష్టాస్థితీన్;
 మీరేకార్యముఁ గోరివచ్చితీ" రనన్, మేధావిసామిత్రీ "అ
 య్యా! రామప్రభుపత్ని జానకీని మాయక రావణుండుననిన్
 జోరుండై కొనిపోయె; నామెకొఱకై శోధించుచున్ మేము శై
 లారణ్యులఁ జరించుచుంటి, మిట మీ కాజాడ వేద్యమృయేన్,
 దారింజాపుండలన్న నాతఁడపవిత్రంబైన వజ్రవీతం,
 బేరీతిం గ్రహియించు? మత్తనువు వహ్నింగాల్పుఁ, డాపై సమా
 చారం బేర్పడఁజెప్పువాడ" ననె- బజ్జందారుఖండంబులక
 వారల్ బేర్చి, మహాగ్నిఁదత్తనువుఁగాల్పున్ బూర్వపున్ మేనితో
 "శ్రీరామా! విననయ్య, రావణునిబారిక బడ్డ సీతమ్మ లం
 కా రాజ్యంబుననుండె, మీరిరువురేగం జెడ్డహూ; పశ్చిమా
 శా, రణ్యంబులబోయి కన్గొనుడు ధన్యంబందఁ బంపా సర
 స్త్రీరస్థానము, ఋష్యమూకమును, దచ్చుంగంబునన్ వాసరా
 కాకుల్ నల్పురుగొల్పు, శూరుండు, మహాకారుండు, సుగ్రీవుఁ డం
 దే రాజ్యంబొనరించు, మీరతని మైత్రిక జేసి పాతాళమున్
 మేరుగ్రావముఁ జేర్పఁగాఁగలరు; స్వామి!" అంచు "భద్రంబుఁజే
 కూరుక మీ" కని చెప్పి తాఁజనియె; ముక్తండాతనిన్ మెచ్చుకొం
 చా రామాదులు పశ్చిమాశను మహాగ్రాంధ్యముల్ దాటుచున్
 దారిన్ వాడని పు*వ్యు; లారనివి వస్త్రాల్, నిత్యపాలాశవ
 ర్ణా రజ్యత్కుశే పత్రకుంజములతో నాశ్చర్యముంగొల్పు శాం
 తాదామంబునఁ బూజకై విరులు కోయంబోవుకాత్యాయనిన్
 దారీక్షించిరి; పృథ్వీరాలు బహుధాదాశ్యంబుఁగావించి "రా
 మా! రాజీవదళాక్ష! నన్ను దరియింపన్ వచ్చితే! మానిచే
 మీ రేతెంతు" రటంచువింటి, శబరిక మీదర్శనార్థంబు నే
 సారాచారులు మద్గురూత్తములతో స్వర్గానకున్ బోక* పం

పా రణ్యంబిటు నిల్చియుంటివి; మంతగావాసమీ ఆశ్రమం;
 శా రమ్యాన్కుత చిత్రముల్ గురుల మాహాత్మ్యమై. మీపూజకై
 శైవపరిసరాలు. స్వాదుభలముల్, సంపాదితాలిష్ఠి న
 హారంబుం గొని భక్తరాలి నను భన్యంజేయవే" అన్న - నా
 శ్రీరాముండు గ్రహించుచున్, కబి కాశీర్వాదిముంజేసె; దత్
 తారుణ్యానకుమెచ్చి, "యింకగురులక నాంచంగ కేలొందు" నం
 చా రామర్థలి న్నిలోదుమికి, దివ్యాంగంబునో స్వస్థముం
 జేరెక; వారివిగాంచియున్ శబరిసోబిల్వంబునున్ మెచ్చుకొం
 చా రాదానినెఱోయి కన్తోనిరి; నీహారానిలోద్భావముక,
 గీరకాగ్నించవనప్రియా మధుప కేకీ కోక హంస ప్రిహ
 సారాలాప కులాయ సంకులము; శర్మగాహిహమంకూక శా
 లూ రోద్యత్కిమతాది వారిచరిమున్. లోద్రామ బంధూక మం
 దారప్రేంఖణ మాభవేసిచుల పున్నాగాది పృక్షమ్ము, గ
 ల్లా రేంపీవర పద్మపంప చప గంధాకాగ్నితి పంపానర
 స్తీర ప్రింతిము; తన్మనోజ్ఞతను రిక్తింగాంచుచుక, మాధురీ
 పూరం శాయమృతంబుగోలి, సికతాపూతప్రదేశంబునక
 వారాసీ నతగాంచి; చెట్టెదుటన్ గన్నట్టై, జెన్కొంజయం
 దారూఢిన్ గుజపంక్తి నూనెడు కపింద్రాసీక; మయ్యదిగిసు
 మీ, రామానుజ! ఋష్యమూకమనిగుర్తించెనరఘుస్వామియున్

(4) 1978-1979: 1978-1979

శ్రీ మాతా రామాయణము

విశ్వానందాచార్యము

१५३०

వింశతి శ్లోకములు

உயர்நீதிமன்றம்

భావనశుకప్రసాదాక్ష హారాక్షాతా!

శ్రీకలితాక్షలవిద్మః

లోకార్చితచరణ! సత్యలోకార్చరణా?

అవధరింపుము జనని! నీహారపుగార

కలితకర్పూర చందనగంధసార

శ్రీతలోదాన విష్ణుచరిత్రము ముదిరి

శ్రీరఘుస్వామి పుణ్యచారిత్రమువల.

—: ఉత్సాహవారిక :—

శ్రీరఘురామలక్ష్మణుల శ్రీకరమార్తుల చివ్యబాణశూ

చేరజ్జరాసనాంచితుల నిస్తులుల్క్ మునివేషధారులన్

భీమం జూరువర నుల దీర్ఘ తపోజ్ఞుల దేహులన్ మహా

వీరుల సింహవిక్రములఁ దీనభుజ్జార్జులకా మనోజ్ఞులం

పారమహంసయగుజననమార్గముల స్పృహయూడు వారలకొ
 నూరజుల డక్కజంబుల గొని చూచి మనంబున సంశయించి తా
 “నా! బిడోజనందననియంత్రితృతై నను జంపఁబూని యీ
 తీరున భాహుసత్త్వబలశృప్తులు వీరలు వచ్చియుందు” రం
 చారటమూని పాజీ పవనాత్మజముఖ్యుల నాత్మమంత్రులం
 జేరి కరంబుమంతనము జేసి సమీరకుమారుఁ గాంచి “యో
 మారుణి! చారస్మత్తై జని మానవనాథుల వర్తనక్రమం
 గారసి శత్రుప్రక్షమున నయ్యనఘుల్ సనుదేరదేని నీ
 నేరుపు సూపి యాఘనుల నెయ్యముఁ గూర్పు’ మంటచుఁ బంచినన్
 జారుఁ డతండు భిక్షుకుని చందమునం జని కాంచి మొక్కి వి
 స్తామనీష నాఘనుల తత్వమెఱింగి ప్రమోదమగున్డై
 “వీరవరేణ్యులార! కపివీరుఁడు సూరజుఁ డార్యసన్నుతా
 చారుఁడు సంగరస్థలిని జాలక సోదరుడైన వాలికిన్
 దూరపు ఋష్యమూకమున దుర్దశఁ గుండెడు వాఁడు మిమ్ములన్
 శూరులఁ గాంచి మీఁచెలిమిఁ జొప్పడఁ జేయు మటంచుఁ బంప నీ
 తీరున మీదుదర్శనపు దివ్యఫలంబును గాంచినాఁడ, న
 న్మారుటియందు రంజనికుమారుఁడ వాయుసుతుండ మంత్రీ నా
 ధీరున కాత్మకార్యరతి దేవర భిక్షుకవేషధారి నై
 చేరితి” నంచు విన్నపము సేయఁగ సుందరమందహాసుడై
 క్షౌరమణుండు సోదరుని గాంచు డతండు పరేంగితక్షుడై
 వారి కధావిశేషములు వాయుకుమారున కానతిచ్చి తా 25
 మా రవిసూతి చెల్లిని ధరాత్మజ జాడనెఱుంగు వాంఛమై
 జేరితి మీఁపనంబనుచుఁ జెప్పిన వాయుతనూజుఁ డంత “మీ
 తీరును భానునందనుని తీరును దోచె సమానవైఖరిన్,
 శ్రీరఘరామ! భానుజుని శ్రీఘ్రిగతిం దమదివ్యసన్నిధిం
 జేరిచి మీరలిర్వురకుఁ జెల్లిఘటించెద” నంచుఁ దెల్పి తా
 వారల మాల్పనంతమను పర్వతసీమకుఁ జేర్చి యందు నే

పారు లతానికుంజముల యందు వసింపఁగఁ జేసి, కీఘ్రిమే
చేరి దివాకరాత్మజుని చిత్తముతత్తరపాటు మాన్చి య
వీరుల చారువర్తనము వీనులవిందుఁ జెల్పి చీరీశన్
సారమతిం గజీందుఁడగు సంతకమంది మహాస్థాపునా
వారలఁ జేరి కాంచి యనివారితథస్తి కమస్తరించి “దే
వా! రవినందనుండ, భవదంచిత సత్కృతాకాశ్రమంబు లీ
మామతి చెల్లువంటి, ననమానభవచ్చుభద్రవృత్తంబు నే
కూరిన సర్వసంపదలు గూడునట చెద నానఁజేసి ని
న్వారక వచ్చిచేరితి భవత్ప్రియసఖ్యముఁ గోరి, నాయెడన్
నారకృపారసాంచితవిశాలదృగంచలముల్లరల్పి నా
కోరిక నాదరింపు” మన. కుండినిభర్తయు చేయి సాచి యా
సూరజు గారివించె, నదిసూచి మరుత్సత్తుల మహోత్సాహముం
జేరఁగఁ దే బ్రహ్మీణముఁ జేసి విశంకలవృత్తి నిర్వృతిం
పారఁగఁ జెల్పిజేసిరి శుభాకరివైఖరి నగ్నిసాక్షిగన్;
శ్రీరఘునాథి చెంగటికిఁ జేరి వసించి దినేంద్రసూతి, మున్
కూరుండు రావణుం డధిపు కోమలి సీత హరించి లంక ది
క్ష్తై రయమూర నభిమున హరివిమానము నందు నేగుచో
నారమణీవతంసము మహావ్యథఁ గుందుచు భర్తఁ జీరుచున్
శూరుని లక్ష్మణుం దలంచుచు న్లనునట్లు చరాచగావళిక్ 50
వారకఁ బ్రోవ వేడుచును స్వాంతమునం గడు శోక మందుచున్
జేరువ ఋష్యమూకగిరిశృంగగతుండగు దన్నుఁ జూచి ‘య
న్నా! రఘువంశవర్ధనుని యర్మిలినాతిని సీత నేను నా
ఘోరమహార్తి రామనరకుంజరు తో వివరింపు’ మంచుఁ దాఁ
జీరిచెరంగుఁ జించి విలసిల్లు స్వకీయవిభూషణావళిం
జేరిచి మూటఁగట్టి తన చెంగట వైచిన పూర్వవృత్త మా
త్మారమణాగ్రిగణ్యునకు సాంతముగా విశదీకరించి త
దూకిరి మయాంచితోజ్వలవిభూషల సర్వణముం బొనర్చు నా

భూరమంబును గొంచి మదిఁ గొంగెడు శోకమునన్ ధరాసుతం
 గూరిచి చాలఁగాఁ బనవి కోమలిపైఁ గల కూర్చిపెంపునన్
 భారుణమూర్ఖ మున్గి, ఘనదైన్యమునక హితసోదరాదు ల
 వ్హారిగఁ జేయు శైత్యవిధివారమునం దెలినంది ప్రేయసీ
 చారుమనోజ్ఞవర్తనము స్వాంతము నందున నూహ సేయుచున్
 మారళిలీముఖాహతిని మానము దూలఁగ మండనావళుల్
 సేరుఁబరంబుఁ జేర్చుచును విష్వక్కునుంగవఁ గూర్చుచుక మనో
 హరిణివస్త్రభండము ముఖాంబుజ మందువఁ గప్పికొంచు దు
 ర్వారమనోజవిభ్రమనిగ్నధృతి న్నడు సంచలించినన్
 సారసమిత్రనందనుఁడు సాంత్వనవాగ్వివిక్తి రామహృ
 తస్సరస్వత్తమఃఖహిమజాల మడంచె; రఘూద్వహుండు గో
 మాకుణభీషణాక్షియుగళార్చులు దిగ్బలయంబుఁ బర్వఁగా
 ఘోరపయోధి చందమున ఘూర్జిలుచున్ లయకాలమేఘగ
 ర్జనవనన్నిభార్భటిని ప్రాణులు భీతిఁగలంగ “నానతీ
 హరిని దుగ్రితు, నయ్యధము నప్రతిమానమహోగ్రిబాణదు
 ర్వారతరాగ్నిసంహతుల భస్మముసేతును, దుర్మదాంధుఁ డా
 కూరుఁడు పంక్తిసద్రీధుని కోడలినే! రఘువంశలక్ష్మినే !! 75
 వీజేఁడి యాచు బన్నములఁ బెట్టుటఁ జూచియుఁ జూడనట్టు లే
 తీరునఁ బంచభూతములు దిక్పతు లొప్పఁకించిరో! జగ
 ద్వీరవరేఘ్యుడైన రణధీరుని కొత్తడి యంచెలుంగరో!!
 ఘోరమహోగ్రివహ్ని శరకోటల వైశమ సర్వస్పృష్టిసం
 హారమొనర్తు” నంచు శపథార్భటి నిల్చిన వాలిసోదరుం
 డోరిమిఁ గూర్చెఁ దత్తదుచితోక్తుల నారఘువీరహళి, కా
 తీరునఁ గోవళాంతిఁ గొని తేజము నంది దినేంద్రసూతిఁ దా
 నారసి “మిత్రసత్కులసుధాంబుధిచంద్ర! భపద్ధితంబుఁ జే
 కూరుతు నెట్టిదేనియును గోరఁగనా” నని యానతీయ, దు
 ర్వారచిరవ్యధాతిమిరభాజనహా నిజగాఢఁ దెల్పె నీ

తీరున, “రామభద్ర! నువ్వదే! ముగ్ధుడైన వాని దు
 ర్వాసలుండు దుష్టుని రాక్షసు దుష్టాభినాము నాలోఁ
 జేసెను, వాని యశి యదే చేసెమయి న్నరపక్ష్యోన్నతికా
 మీరెడి, దత్తాత్రేయ మమేయలోన్నతి వాని కాలిలోఁ
 బారింఁ జేమన్, నమోభివాము దోష మూరిమందు నే
 వారెను బూష్మమూకగిరి యందు నటించు మనోగళానై
 వారకః దుష్టోనం గవలీ 'పాపి యెవం జీవి తెన్నెనచ్చె నా
 మూరుడు బూష్మమూకమునకుం జనువెంచిన జచ్చుగాక' యం
 చారని కోపవహ్ని కరియ న్నయనంబుల, తామిచ్చెన్. ఏ
 త్కారణ మింద్రిజం పిచుటఁ గాల్చిలునం గవకింప నోగుఁ మా
 యారతుండైన యక్షులు నాత్మకుం తొక్కటం బాన్చి వాల్చిలో
 బోరొరింప జీవించి భూమి రాకమునాల్ వాల్చిలో
 నే నయమూర సాయమయి దోగుబయి న్నది భీతికెంది యా
 భీరువు పాతే భూబిలము వీరకఁ జొరంబడ వాలి వాకిట
 ధీరతనుండ నన్పనిచి తేకువ వాని పిఱుండ దాం జొరం 100
 బాజీ బిలంపుమార్గమున, నత్సరకాల మతిక్రమించినం
 ద్వారముఁ జేరరామిఁ గని తల్లయుఁ జింతిలుమంటి, నంతఁ ద
 ద్వారము నుండి మాంసరుధిరాదులు పొందె, కెలంగె నాల్పు, లా
 ఘోరసురారి బంధుహితకోటియుతుండయి నానహాజరున్
 మారణము బొనర్చెనని మాననమందున నమ్మి భీతిమైఁ
 గాజితఁ దప్పిలాగ్గమునఁ బర్వత మొందు విగించి రక్కసుల్
 సేరికయుండ నన్నుఁ; బురిఁ జేరినయంత నమాత్యకేళుల్
 గోరి పురాధిపత్యమునకు న్ననుఁ బూన్చిరి, యంత వాలి దే
 వారులఁ దానె జంపి జయమంది తివీయబిలంపుమార్గముం
 జేరి తదగ్గభూమి మును జేర్చిన భూధర మూడందన్ని త
 చ్చారుపుగాధిపత్యమును స్వాంతమునందున నానజేసి యీ
 తీరునఁ జేచియుంటినని తీర్విభయంకరరోషమూర్తియై

మీరి పురంబుఁ జేసి నను మిక్కిలిగాఁ దెగనాడి రాజ్యమున్
 నామణీనతోనమును నాదగు సర్వము నాక్రిమించి తా
 వైముఁ బూని చంపుటకు నచ్చిన భీతిలి దేశదేశముల్
 జూరివి, వెంటనంటి మఱి వాఁడును సచ్చినింపరాఁగఁ దాఁ
 జేర నశక్యవఱటఁ గని చేరి వసించితి ఋష్యమూకనుం
 దో రవివంశభూషణ! యయోధ్యను బన్నిని నీవు వాసి యే
 తీరున నుంటి నో యటలె తీవ్రమహావృధఁ గుంచుచుంటి నా
 ఘోరప్రటార్తిఁ బొపుటకుఁ గూర్చెను దైవము నిన్ను నాకు, నేఁ
 జారులఁ బంపి భూతనయ బాడలు రోయఁగఁ జేయు వాఁడ, హృ
 త్సారసమందున స్త్రగులు దద్దయు వీడు” మనంగ రాఘవుం
 “నో రవిపుత్ర! వాయుతనయుండు వచింపఁగవంటి, వింటి నీ
 ద్వారమునన్ దృదీయకథ వాలివధించి తదీయరాజ్యమున్
 నీ రమణీమణి నిజమ నీ కోనఁగూర్తును, మిత్రీకార్యదీ 125
 తూరతి నీతి మిత్రునకుఁ గావున నింతయుఁ గూర్తు నెమ్మదిం
 గూరిన భీతిఁ బాయు” మన నూల్చాను గౌరవభక్తి నంజలిం
 జేరిచి “దేవ! వాలి కడుఁ జేవగలాఁడు, పరాక్రమోద్ధతిన్
 మీరిన వాని నెవ్వరును మీరఁగ లేరవనీకళత్ర! యి
 ధ్ధారుణి, దుందుభిన్దునిమి తద్దనదేహముఁ గాలఁజిమ్మినన్
 ఘోరరవార్కటిం బడియెఁ గుంభిని యోజనదూరమేగిఁ య
 వీర్వుని విక్రమక్రమము వెల్లడిసేయుచుఁ గానుపించెడిన్
 జేరున నల్లదే జమునిఁజేరినదైత్యునియస్థిపంజరం
 భారజఞాచ్చికైవడి” నటన్న, రఘూద్రవహుఁ డల్ల నేగి దు
 ర్వారబలప్రభావమునఁ బాదనఖాగ్రిమున స్మహోద్ధతిన్
 భారఁగజమ్మఁ గందుకముభాతిఁ బడె స్త్రోయోజనంబు లే
 పారఁగఁ బోయి, దానిఁ గని యర్కతనూజుఁడు “దేవ! మాంసమే
 దోరసరక్త సూన్యమయి దుర్బలవృత్తిఁ గృశించి నేటి కీ
 తీరున నస్థిపంజరము దేలికఁ బొందిన చండమాయె, నీ

చేరున పుష్పతాళిములు శేర్పిరి కరాంచితశక్తిః పత్రముల్
 వారక మీయు నాబలియు బాహుబలోద్ధతి నన్న కక్కుమే!
 నారసజాత్య! యేకమనాయకవాతముగ న్నరార్థలిక్
 జేరిచి వానినొక్కపది, కేర్ప మునియ నుదాత్తాకన్న, వి
 న్నాచరాకర్మహాస్యవై నుదాచరాకర్మవై విఖండవాపవి
 ద్యావైతః వానినూర్జ్వహుఃసత్యైకమిత్యైక పుష్పతాళిముల్
 భావనః ద్విశ్చనేన చిత్తవృత్తివైకమిత్యైక, “భక్తి! మహా
 విరహరేణ్య! సేనములు విశ్వమునక మఱి లేరు. నా యెడక
 నేరమి కర్తృత్వైపు కరుణించి మహాత్మా! నిరంతరాత్మై
 భీరుడనైన నే నుచితవృత్తి ద్విభావన చిత్త మానసా
 నేరకః గోరి కూర్చుత్తి నే న్ని న సేన కేరియః జేన!” యం 150
 చాచివినాతి మూవికలంబుభిర మనసే నాంబిభక్తి న
 చ్చాచియక్తి నన్వినయకంపితండై కమ వేద, నాతెడక
 సూరజ నత్కరించి నెనసోదిరుకైనిడి సాక్షాత్కల
 జారుముదభ్రం జేల్చి “ఘనశౌర్యపరాక్రమశాలి వాలిభోః
 బో తొనరింపఁగాఁ జనుము, పూనికఁదత్తమయానః బొంచి నీ
 నైరిని మామకొగ్గిరపాతమున స్థరం గూల్చి నిన్ను నే
 గారవమారఁ గాచుకొనఁగాఁ గలవాఁడ” నటంచు బల్కినక
 సూరజుఁ డున్ధతిన్వేదలి సూరవలేన్వని వాలి సగ్గజం
 జిరి రణంబొనర్చుతఱి శ్రీరఘువేరుడు చావమంచెయిన్
 వారల యావవిక్రమజనవ్రతిభాదిక మేకకీతికా
 నేరైన నెన్న నేరొ మది నేర్పరుంగను వీలుగామిఁ దా
 సూరకయున్న, భానుసుతుఁ డుక్కెడఁబాసి రణంబునెడి తా
 బాటుటయున్, రఘూర్షహుఁడుపాయమునక గజపుష్పమాల నా
 శూరుని నీరసమందునిచి శోకమడంచి ద్వితీయయుద్ధ మే
 పార నొనర్ప నూల్కొలిపి యంపుడు, నాతఁడు నోయి యగ్రిజున్
 బీరముమీరఁ జేరుటయు, భీతిలి వాలిసతీవతంసమా

తాన నిజేనుఁ నాఁగిఁటికిఁ దార్చి మదిం గడు సంచలించుచున్
 “క్షీ! వడుక్కిఁ జేకొనుము నిన్న ను నిన్నని నోర్వలేకఁ దాఁ
 బాటిన సూరజుం డిప్పుడు పైకొని వచ్చుటఁ జూడఁ జోద్య మా
 ర్యా! రఘురామలక్ష్మణు లరణ్యనివాసమునం జరించు దు
 ర్వాపరహాకృమాన్తపులు వానిదెసన్ హితమూనియుండఁ దా
 నారసినాఁడ నంచు సుతఁ డంగుదుఁ డేర్పడఁ జెప్పె నాకు, నా
 తోరుల కల్పిబల్కి నిటు సూర్యతనూజుఁడు వికృమింపఁగా
 నేరిచేఁ బోలు, వారిదెస నిష్కరమేల దినేంద్రీనందనుం
 డేరఁగఁ దీసి సఖ్యమున శ్రీరఘురాము నుదారు నుత్తమున్ 175
 జేరి నుఖంపు” మంచు వరణీయహితం బుపదేశమియ, నా
 వీరవఠేఁగ్వుఁ డుద్ధతిని వీనుల నాహిత మాటకింపకే
 మిరి రణావనీస్థలి కమేయప్రరాకృమదుర్నిరీక్షఁజై
 చేరి సహోదరుం గదిసి సింగము సింగము భీకరాకృతోఁ
 బోరు విధంబునన్ సమరముంబొనరింప, నధిజ్యఘోరదు
 ర్వాచశరాసనుండగుచు భాస్కరసూతిహితాభిలాషియై
 యేరికి గానరా కొక మహీజము చాటున నిల్చి రాఘవుం
 డారవిజాగ్రిజన్ము నొక యమ్మున ధారుణిఁ గూల్చె, నంతఁ దా
 ఘోరపవప్రహారమునఁ గుంభినిఁ గూలు మహాద్రి రీతి వి
 స్తారకవోష్ణపుకృదుధిధారలు ధాతుర్గురీవిలాసను
 శ్రీరహినింప నొప్పుచు, నశేషమనీష నరేంద్రచంద్రమున్
 జీరి “ధరాతలేంద్ర! యిటు సేయఁగఁ బాడియె? వైరినే గటా!
 శ్రీరఘువంశసంభవులు జీవదయాపరులంచు ధర్మర
 త్కారతులంచు నీతిపథగాములటంచు వచింప విందు, నే
 కొరను సేగి నీయెడలఁ గూల్చితి నేటికి నన్ను సేవ”నన్
 సారవివేకధీనుగుణసాంద్రుఁడు రాముఁడు వాని గాంచి యో
 వీరకపీంద్ర! లెస్స, పృథివీస్థలి మిత్రుని మిత్రుఁ డేగతిన్
 గూరుచు మిత్రుఁడౌననుచుఁ గోవిదులెంతురొ తద్విధంబ యీ

ధామణీ మిత్రశత్రువును దక్షమ శత్రున నహం నలంప, మృ
తాగ్రితనూజ! మన్మథుఁ డహస్కరనూతి, తిదీయశైలి వీ
వారయ నాకునున్ రిపుడవయ్యెనచప్పిడి. మించి భూరిమ
ర్వారమదోద్ధతిన్ విరవగాధిని వానిని దోలి బల్లెం ద
ద్వారం బరిగి హించి ఘనదర్శమునకొ నిరితంబు మత్తబుక
కూరిత సంహరించ మడి గోరి చరితంబునబంచువెంటి, నీ
సూరజ రూపుమావంగల శౌరుడవౌటనుగంటి నిన్న మీ 200
పోరున. చిట్టికారణము పొందినచాట మదీయమిత్ర
క్షూరతిఁ బూని నిన్నిపుడు చంపితి" నంచునచించె. నంతటం
దార సుతాదిబంధుజనదండముతోఁ గడు శోకతప్తయై
చేరి రణాననీస్థలికి జీవితనాథుని పాలుగాంచి దు
ర్వారదురంతిమఃఖమున రాల్చరుగ నైలుకెత్తి యెక్కి భూ
మిారమగుక నేరిచె నిడిమిార "మముం గనఁబాకినట్లె నీ
సారిగుంధిఁ బొందియును సత్వరమే గెడవాయు" మంచు; గో
త్రాగిసుతుండు రామవిభు నాననమున్దిలకించి " దేవ! నా
కారవప్రాణమైన సుతఁ డంగదుఁ డీతఁడు ముద్ధమూర్తి స
త్కారముమీర వీని దినకాంతుసుతుంబలె నేలు, మింక నీ
ఘోరశగంబుఁ బుచ్చు నరకుంజర! నాకవసానమేర్పడెన్
నేరములున్న పైపు" యని నిర్మలచిత్తముతోఁడబల్కుడుకొ
ధీర! త్విదాత్మకుత్తమగతిన్ భగవంతుఁ డొసంగుఁ గాక" యం
చా రఘుభర్త తత్తనువు నందలి సాయకము స్మరిల్పినకొ
వీరుడు వాలి ప్రాణములు వీడెను సూరజుఁ డుత్తరక్రియల్
గౌరవతీతి సల్పి శుచిగా, జనకాంతుండు సాదరంబునం
దారను గారవించి మఱి దత్తుతు నంగదుఁ జేరదీసి దై
వాటుప్రియంబున న్నుజనవర్చుని లక్ష్మణుఁ గాంచి "అన్న! యీ
సూరజుని న్వలీముఖవసుంధరకం బతిఁజేసి, యంగదుం
దీరుగ యశావరాజ్యమున నిల్పి రయంబున ర" మృగంగ నా

తీకున వారెందోదొని నుధీయుతుఁ డాఘనుఁ డే. కావ్య మిం
 పారఁగ నిర్వహించి హేతమారఁగ వీడ్చొనివారి, నగ్రజం
 వేరి నమస్కరించి రఘుకేళునున్నధిఁ దా వసించె డె
 న్నాలెను మాల్వపత్నీ ధరణిఁగిహంతురసీమ; సంత నా
 సారవిశిష్టదుర్దివసదాలమునై నిరవద్యమేఘగ
 ధ్ధారనమేదురింబునయి సంభ్రతపగధరాతలంబునై
 సారసమిత్రద్రవ్యసవిశంకటవృత్తిసరోధమై నిరా
 ధారధరాచరాధ్వగవితానమనశిపరిభేదవాసమై
 ధారుణి గాగ్రై నన్యహితదాయని ఎర్చనమాగమంబు, నీ
 తారమణీధవుం డెనిలొ తద్విరహాతిశయంబు నోర్చ నే
 పాకె శరత్తు నంతి శుభదాకృతి నిర్మలినాభిభాగ్యమై
 వారితవాహి నీబహులవారనిరంతరవారిపూరిమై
 పూరితకాముదీలనదపూర్వమనోహరదిగ్వి తానమై
 దారితస్త్వభూవిరిహితండమనశిసరిసీరుహాళియై
 మేనరేంద్రదిగ్విజయభీషణయాత్రకు భూరిభేరియై,
 శ్రీరఘుమాళియు స్విరహజీవిత మీగతి దీర్ఘకాలదు
 ర్వారమనోన్యధన్ గడిపి వల్లభయున్ని యెఱుంగరామికిన్
 సూరజుఁ డింతకుం దనను జూడమికి స్మదిఁ దాపకోపముల్
 మీరఁగ దుర్విధిదైగడి మిత్రునిదూరి విజానుజన్మనిం
 జీరి“ కుమార! సూరజుఁడు చిత్తజతంత్రీసుఖైకలోలుఁడై
 చారుమనోజ్ఞరాజ్యవిలసన్న వసంపదలాసఁజేసి నన్
 జేరఁగరాడు తాను, మునుజితమునందు కృతఘ్నుఁడంచు నే
 నారయనైతి శీఘ్రమున నయ్యనయుం దరియంగ నేగి ‘శం
 కారహితుండునై యుచితకార్యవివేకవిహీనవృత్తి నీ
 తీకున రాకయున్ని కుమతీ! యిది పాడియె నీకటంచు నీ
 నేనుచరితి వానిదెస నిష్ఠురము ల్పచియించి, నైతికా
 చారపథంబునకొ నడువఁ జక్కగ వానిని మందలించి ర

పారుణలోచనాంచలములంత బ్రసన్నతః దాల్చుటన్ ముదం 275
 బాహుగః గాంచి భానుసుతుః డాత్మను భీతిని వీడి రాసుతుం
 జేసి నయానులాపములఁ జిత్తవిశుద్ధి నెఱుంగఁబల్కి స
 త్కారము లాచరించి వసుధావరుజెంతకు భక్తి బంధుకుం
 జై రయమార లక్ష్మణసహాయుఁడునై జని ప్రాంజలించి త
 ద్దీరుచకుఁ నయోన్నతవిధేయమతిం దన జాగుసేతకుం
 గారణ మెల్లఁ దెల్పి జనకాంతుని మన్నన లందు నంతటన్
 మారుతి సర్వభూభవనమండలిఁ గల్గిన వానదావళిం
 గూరిచి తెచ్చిన నిగ్గులఁ గూరిమి నందె ధర్మూర్ధ్వహుండు, జం
 భారిసుతానుజుండును మహాకపిసైన్యము నాల్గునంతులౌ
 తీరుచ నేర్పరించి, సుమతిఁ విసతుండను మర్కటాగ్రణిఁ
 శౌరదిగంతభూముల కసంఖ్యవనాఃకలతోడఁ బంపె, నా
 మారుతీనీలధాతృసుతమైందసుహోత్రగజాంగదాది స
 ద్దీరులఁ జారువిక్రముల విస్తుత వానరసైన్యకోటి యే
 పారుచు గొల్వ దక్షిణపు టాశకునంపె; ధరాతలేశుఁ డా
 మారుతిఁ గాంచి“ యన్న! యసమానపరాక్రమశాలి వీవు, దే
 వేరిని రోయఁజాలఁగల వీరవతంసుఁడ వౌ తెఱింగితిఁ
 సారసలోచన స్తనెడి శిశ్వదనంతయశంబు నీక చే
 కూరు నిజంబ, కాంచు నెడఁ గోమలి ని న్నదివిశ్వసించి తాఁ
 గూరిమి నాదరించి కపికుంజర! సాదరవృత్తి మాసమా
 చారము నాలకించి కడుసమ్మతిమై నిజవార్తఁజెప్పు మా
 జై రయమార దీనిఁ గనినంతనె” యంచు ననర్హరత్నవి
 స్ఫారనిజాంగులీయకము శస్త్రనిజాఖ్యసువర్ణభూషితం
 బౌ రఘువంశభర్త యనిలాత్మజాహస్తములందుఁ జేర్చినన్
 జేరినమస్కరించి కపిసింహుఁడు ముదిక నేత్రయుగ్మముం
 జేరిచి శీర్షమందునిచి శీఘ్రగతిఁ సెలవంది యేగఁ దాన్; 300
 సూరజుఁ డంపె మామయు విశుద్ధగుణాకరుఁ డౌ సుషేణు ని

పార సపారకీశసుభటావలి గొల్పంగఁ బశ్చిమాశకుక్
 ఘోరమహాటవినగనికుంజగుహంతరసీమనిత్యకై
 శీరతు నుత్తముక్ శతబలి స్థనదాశకు సంపె సేనతో;
 నారనముల్ సెలంగఁ జతురాశల కిట్లలఘుప్రభావులౌ
 వారలు నైజభూరిపరివారసమేతముగా నసంతకాం
 తారము లదిగహ్వరవితానము లవ్యయవారిపూరకా
 సారము లప్రమేయజలజంతువిహారనదీనదోరువాః
 పూరము లత్యనంతమరుభూములు భూగృహపాళికల్ మహా
 ర్విరుహాకోటరస్థలులు విస్తృతపట్టణవల్లికోటులు
 న్నారసి, కానకేందును ధరాత్మజ, దక్షిణదిక్కుకేగు నా
 మారుతి జాంబవత్సముఖమండలి దక్క దిశాత్రయంబునం
 దారయఁ జన్న చారులు దిగంతము లారసి భగ్నకాయులై
 చేరిరి భాస్కరాత్మజుని చెంతకు విన్నదనంబుతోడ; నా
 తీరున యామృతభాగమునఁ ద్రిమృదు శూరనలీముఖాగ్రిణుల్
 ధారుణిజాతకై మిగులదక్షతమై సకలస్థలంబులక
 ధీరత సంచరించుచును తృప్తకులోనయి పీడితాత్ములై
 సీరము నెందునేనిఁ గననేరకఁ జూచుచు వృక్షరాజిచేఁ
 దీరుగ నావరింపఁబడి తెన్నుఁ గనుంగొనరాని యొక్క గం
 భీరబిలంబునుండి వడి వెల్పుడు సీరవిహంగసంఘము
 న్నారసి దాహశాంతికయి యందు జలంబు లభింపఁబోలు న
 న్గోరిక వార లెల్ల రటకుం జని యందుఁ బ్రవేశమూన నా
 చారుబిలంపుమార్గ మతిసాంద్రితమోవృతమై సుదూరమై
 వారికి భీతిఁగొల్పె, మఱి పాయనిపూనిక నొక్క మానమా
 దారిని నిర్గమించి తుద ధన్యతఁగొంచి రఖండదన్యతే
 జోరమణియగోపురవిశోభితమున్. ఫలసాంద్రమృభూ
 మీరుహజాల మబ్జచయసేదురసారభవారిపూర్వకా
 సారము వైభవేంద్రవిలసన్నగరంబగు నొక్క పట్టణ

ద్వారము. నందుయోగరతి నంది వసించు స్వయంప్రభాసతిన్
 వారలు గాంచి మొక్కుటయు పావనశీల దయాంతరంగయై
 వారల నాదరించి ఫలవారిచయంబు లొసంగి రాకకుం
 గారణ మాలకించి జనకాంతుని కార్యమున స్వయంబు సే
 కూరంగ నాశిషంబులిడి కూరిమి వారిఁ దపోమహత్వసు
 (శ్రీ) రయమార నావలికిఁ జేర్చినఁ గ్రహ్మరి సర్వభూములన్
 వారు పరిభ్రమించి బహువాసరముల్, నిజకార్యసిద్ధి సే
 కూరు విధంబు దోషమి నకుంతితఘేదమునంది, యీవిధిం
 జేరిన భానుజుండెలుల శిక్షవిధించునో యంచు నందరుం
 దారుచు భీతులై, నిరశనస్థి దేహవిసర్జనార్థమై
 కూరిచి దర్భశయ్యల నకుంతితనిశ్చయులై శయింప, “దు
 ర్వారకుబుద్ధిఁ గైక సుతుఁ బట్టముఁగట్టఁగడంగి రాముని
 స్మరవసీనివాసమునకు న్మునుదోలకయున్న నార్తి పెం
 పారుమనంబున న్నశరధాధిపుఁ డీల్లకయుండు, రాముడే
 వేరిహరించి రావణుండు వే జనకుండును దా జటాయు వా
 కూరు నెదిర్చి ప్రాణములు గోల్పడకుండు, ధరాధినేతయున్
 నూజు లోడ మైత్రిఁగొని శూరుని వాలి నధింపకుండు, స
 త్కారముమీర రామహితత్వరతన్ మనబోంట్ల రాముడే
 వేరిని రోయ దిక్కులకు పేరుండు సురజుఁ డంపకుండు, నీ
 తీరున భూమినెందునను దేవిని గానకఁ జావఁబూనఁగాఁ
 గారణమేమిపో! మనకుఁ, గారణ మింతకుఁ గైకఁగాక” యం
 చారటమూనియంగదుఁ డహా! యనిఁల్క, సమీపభూధరా 350
 గోరుశిఖాభ్రతుండగు ఖగోత్తముఁ డొక్కరుఁ డాలకించి తా
 “సార! మదీయసోదరుఁ డహా! మరణించెనె యజ్జటాయు! వా
 పీరున కగ్రిజుండ పృథివీపతికిం జెలికాఁడ సుండు దు
 ర్పారుండు రావణాధముండు పావనసీతను లంకఁజేర్చె, వి
 స్తరయోధి యోజనశతంబున కాపలనున్నలంక సే

నారయుచుంటి నిష్కడదె యక్షిపటత్వమహత్వస్థితిచే,
 మీరలు దక్షిణార్ణవ మనేయపరాశ్రమలీల దాటి శృం
 గారవనాంతబంధితనుగాకిని గాంచి వ్యయత్న సిద్ధిమై
 శ్రీరఘురామలక్ష్మణులఁ జేరు:” నటించు చించించిపంపఁ న
 ద్వీరు లమందమోదజలధి స్వజీఁ దేలి ప్రసోగమించి, వి
 స్తారభులీకుళేరతిమిజాలవినారతిమింగిలోరుకం
 భీరమహాభయంకరశ్రీరము, నుత్థితభూతిభంగదు
 ర్వారమహారవార్షటవిరాజితముం గని రమ్మతాత్పర్యై
 చేరువ దక్షిణార్ణవము శీతలవాతిమిశచ్ఛరీపుత్రై;
 తీరముఁ జేరి “యేగతి నుద్దీర్ఘమహాన్యవముంబులితు మే
 తీరున ధారుణీతనయ త్సౌరయంగువాఁ” మంచు న
 వ్విరకపీందు, తెల్లరుచు నితివృత్తిం గడు చుండలింప “నే
 వా రెన రెంతదూరము జవంబున నేగలారొ నలుకడ
 మీర” లటంచు నంగదుడు మిత్రులఁ గోరఁగ నొక్క రొక్కరుకొ
 వారల శక్తి సంపదలువాఁసి, యెచ్చదియోజనంబులొ
 మేరను మీజి యావల గమింపఁగఁజాల” మటంచుఁ బల్కి రా
 శూరునితోఁ దుదక; బిదప సూరివతంసుడు జాంబవంతుఁ డీ
 తీరునఁ బల్కె, “భాస్కరుని తే రుదయాద్రిని నిర్గమించి యే
 తేరెడి లోపున స్వపరదిగ్ధరణీధరకూటవాసికిన్
 భూరిజవాతిరేకమున ము స్పదిసారులు వోయివత్తు నా 375
 తీరిది యశావనంబున సుధేయుతులార! మహీద్రీమొందుదు
 ర్వాతి నామ జానువునఁ బాతమునొందుటఁ గుంటువోతి, నే
 డారయ వార్ధకంబున మహాజవసత్వములుకొ నశించె, నే
 నేరుతునంచు నెంతు మది నిక్కమ శొంబదియోజనంబునొ
 మేరనుదాట, నాపయి గమించుట సంగయ” మంచు నంత నా
 తీరుననే వచించెఁ నతి ధీరుడుదా నలుఁడున్ నిజస్థితిన్;
 వారలు వారి లావులిటు పల్కిన నంగదుఁ డంతఁ గాంచి “వి

స్తానయోధి యోజనశతంబు గమింపఁగఁ జాలు, దైన నా
 తీరున నుత్థతిచ్చుల తీర్చిగతిం జనుదెంచనేర్తునో
 నేననో యంచునెఱుంగన నీతివిమండగు జాంబవంతుఁ డా
 శూరవతింసుఁ గాంచి “యిది చోద్యచుపో! యిటు లింతమంది నీ
 వారము నిన్నుఁ గొల్చి యిటువచ్చియు నీకె శ్రమంబుఁ గూర్చగా
 నేరుతు మొక్కొ, సర్వకపినేతివుఁ ద్రాతవు వాలిపోలికక
 ధీర! యి టింతకుకదాన నేర్పరిఁ జూపెద” నంచు బల్కి సా
 మీరిని జూచి “మారుతి! యమేయపరాక్రమశాలి వీగతిక
 నేరని వాని చండమున నిర్వచనస్థితి నుంట మేలే! యె
 వ్వా రిక దిక్కు మా కిచట పానని! నీవిలు మారకుండినన్,
 జౌగననండనుండవు మహాత్మా! స్పృభంజనమూర్తి, కంచి నో
 దారబలాభ్య! నామజవిదాకి కేసరికిన్ సుతుండ, వా
 సారగుణాభ్య యంచునికి జన్మము నందిన ధన్యమూర్తి నో
 వీరవరేణ్య! బాల్యమునఁ బ్రీతి ఫలంబని యెంచి భాస్కరుం
 జేరి గ్రహింప నభిమున శీఘ్రగతిం జనినావు, నీకు నె
 వ్వా రిల సాటివత్తురు జవప్రతిభాబలపౌరుషంబులన్,
 శ్రీరఘుభర్తయుం బ్రియముఁ జెందెను నీయెడఁ, గార్యపథతుల్
 నేరిసి యంగుళీయకము నీక యొసంగె త్వదీయశక్తిఁ దా 400
 నారసి, మమ్ము గావఁగలయట్టి మహాత్ముడ వీ వొకండవే
 ధీర! గభీరసాగరముఁ దీవ్రగతిం దరియించి మించి వే
 వారి పురంబుఁ జొచ్చి జనకాత్మజ జాడ నెఱింగి మమ్ములక
 ధీరత నీ విఁజ్జలధతీరముఁ జేర్చు” మనంగఁ బ్రీతుండై
 మారుతి వారి గాంచి “యనమానజవార్భటి దక్షిణాంబుధిక
 మీటి గమించి రావణుని మీసలు వే నులివెట్టి జ్ఞానకిం
 జేరి నచింత రాఘవుల సేమము, నన్నెఱింగింతు, నాపయిక
 మీఱిన రాక్షసావళి నమేయబ్రోద్ధతి నుక్కడంతు, ఘో
 రారిమదేధకుంభదశ నైకరతాత్ముడనై చెరింగి మీ

చేపననిల్చి భూతిసయ సేవముఁ దెల్పి ముదముఁ గూర్చి నో
 వీరవశేష్యులార! భృతి వీరకుఁ డింతకు నే నమర్థుడ౯
 భూతివరస్థానముఁ బుట్టివాడను గామరూపి నే
 నేరుకు నర్పవిద్యలును నేర్చుకఁ గార్యము నిర్వహించు, నీ
 తీరగతాగత్యుంగముఁ దీరుగ నిల్చి యపారనానా
 త్కారణ మాచరింతు" నని భృతి మిత్రులు గొల్చి "నా
 మీది గనుంగొనె" బలదమిత్రైకభోగ్నతకరాలతోడకాం
 తావిహరనర్చనవితానవిరాజతి. మధివాహినీ
 నాగనాగుంగ్రహణరత్నభూరికిల్చి కాంచితో
 దాగనసేవమండలనుధానుఁడుకోకివిరాజమాన్యు
 ధీరుమా రాజధానీతిరువిస్తుతసానువు నమ్మి హేంద్రముక 429

వాణీ! విశాఖోభిష

వాణీ! సంపత్తివిహరభామారామ

శేరిణీ! చరణానతగీ

ర్వాణీ! యశీలవేణీ! పద్మజరాణీ!

ఇది

శ్రీమద్దామచంద్ర కరుణాకటాక్షలబ్ధ కవితావిచిత్ర,
 మార్కండేయగోత్ర పవిత్ర, పద్మశాలికులవసి
 చైత్ర, చింతలపూడి వంశవయఃపారావార
 రాకాకైరవమిత్ర, చిన్నయసూరిప్రపేత్ర,
 సీతనార్యామ్మనాంబాపేత్ర, సన్యాసయూ
 ర్యామ్మనాంబాసుపుత్ర, సకలసుకవి
 విభేయ, సన్యాసిరాయనామధేయ
 ప్రణీతంజైన మాలికారామాయ
 శాంతర్గతక్లిష్ణాంధాకాండము
 ఓం-తత్సత్.

శ్రీ వాగ్విజయం చంద్రావళి

శ్రీ నూలికా రామాయణము

సుందర కాండము

అంశము :

మూలా శ్లోకము శాస్త్రము.

శ్రీ కుగర్జునాకరనిర్మలపావకలక నెలంగుచు
పాకటరీతి మత్స్యశిని పాలన జేసి దయాంతరంగవై
చేకొని, నన్నతార్థునిగ జేయుము సర్వకపింద్రాలోకహృ
ద్లోకవిహారిణీ! నలువలోచనసన్నదీ! వాదీ! భావతీ!

—: ఉత్పలమాలిక :—

శ్రీః ఘరాముపాదరసీరుహముల్ భజించి, విఘ్నముల్
చేరియుండి విఘ్నపతి సేవయొనర్చి, స్రగిస్తమంజువా
గ్ధోణికై సరస్వతిని గుంగని భక్తినుశించి, రాముగా
ధారచనాప్రసిద్ధకవితాపిత నాకుభవున్ దలంచి, యా
భారతశిల్పకారకుడు వ్యాసమహర్షికి జోతలిచ్చి, నా
నారమణీయనాటకమృణాళములం జవిచూపు వాక్సర
శ్చారులం గాళిదాసముఖ సత్కవిరాజులం బ్రస్తుతించి, భా
షారుచిరార్థసంగతిని జక్కంగనాంధ్రత గోచరింపఁగాఁ

గూరిచి భారతంబుఁ దెనుగుంబొనరించిన నన్న యాదులక
 గారన మొప్పు మొక్కిక్కియధికంబు విధేయత రేకులొత్తఁగా
 భారతికన్న తక్కుఁగల ప్రాజ్ఞకవీశ్వరకోటికెల్ల జో
 హారులు పెట్టి, నద్గురుమహాశయలక మది నెంచి, వీరునున్
 వాకునటంచు లేక మఱి పండితపామరులెల్ల మెచ్చఁగా
 నారఘరాము సచ్చరిత యందలి “సుందరకాండ” మాలికా
 కారముగా రచించు కుతుకమ్మనఁ దీసితిఁ దత్కథాకృమం
 బేరహీనన్న, నాహనుమ యిల్ల నె జాంబవదాది వీరులక
 గూరిచి, యమ్మహేంద్రమను గోత్రముపై నిలుచుండి ధైర్యమే
 పారఁగఁ గార్య సాధనపరాయణతాగరిమంబు మీర నో
 “భారతవీరులార! ఋజువర్తనులార! ప్రసన్నులార! వి
 స్తారజగన్నుతప్రథితశౌర్యవిగుంఫితబాహులార! ప్రో
 ధారయశశకప్రభాధననిధాఁములార! పరోపకారివి
 ద్యారతులార! వాసరకులాధిపులార! కృపాళులార! ఈ
 వారినిధిన్ దరింతు, ననపాయముగాఁ ద్రుటిలోనదూకి, ని
 స్కారణచైత్యభీత, దశకంఠగృహీతను, భూమిజాతఁ గ
 న్నారఁగఁ జూతు నంచు” కవినాథుఁడు మీటినబంతిరీతిగా 25
 మారుతవీధికి న్నెగసి మత్స్యకుళీరధవలీ తిమింగిల
 కూరము, విస్తృతాంతకకిక్కుబ్బలగేహము దాఁలు వేళ సా
 మీరిని సత్కరించుపని మీదఁ దుపారగిరింద్రసూనుఁ డా
 దారిని వచ్చినం గని కుర్రధాపరిభుగ్నదృగంతతీవ్రకి
 లారశబ్దమార్గరిపుఁడై మలమార్కొనువాఁడు మొక్కిక్కి “యో
 మారుతనందనా! తమకు మార్తుఁడఁ గాను, విధేయుఁడ న్నమ
 స్కారము లంచు”నిల్చినఁ నుపారమహీధ్రకుమారునాదరం
 బారఁగఁ గొంగిలించి ప్రియవాక్కుల సాగఁగఁ బంపి; యడ్డుగా
 స్వైరిణి, వచ్చుదాని విరసక సురసక జమునింటి కంపి యీ
 ఘోరతరాస్య సింహికను గూలిచి, సన్మణిరాశియూ నకూ

పారము భానుడన్తరితి నన్తరుఁ జేలెనెలోఁ దాటి. పాఠి
 తారబహిష్కల్పితాకరకాననసృష్టమహాన్నతస్త్రిత
 త్నూరుడగన్మృకంటకీతిమాన్తరినోగత్యోలోకేన్మం
 గారిగృహాయమాణపరితాపిషసంకరు లంకఁగాంచి. త
 ద్భారముఁ జేరెనే నన్తరుత్పతిదాగతి గాంచి. శతగం
 ప్త్యైరదననశీర్షేషుభిషక్తిమహామహామహామహా
 హోరమదాతే శేషభయత్పక్షిరిసోగంసోచ్చలభృం
 త్కానదాగికించె. వికాసినో లంకా పైలదెకఁ పుత్ర!
 వారికినిల్చి వాగుడు బాహువులెత్తియు నుంచి పోసి, శ్రీ
 తారమతో గవేషణకు దానవులంబులుగూడఁ గందు భృం
 దారక యక్షిక్ష్మిం నగములులఁ బ్రేమ బాధితాలలంక
 జారు రిభాన్వదింతి నదంబులుఁ జేకొమ్మహంబులున్ మహా
 శోకుల యిండ్లు. రత్నమయ సుందరమందిర కేన్వేషేధుల
 న్నారసి, సీతగానక సరాంతకుఁ డెక్కడ దాచినాఁడో యి
 స్సీ! రిఘురామమార్త్తి న్ముచేరి మొగమ్మునుమాపువాడె, సకల
 విఠిడినన్న చో సరిభవించిన యట్టులగాడె, యుద్వల
 త్పృథుషశాలి సూర్యజుడు దా మరినచ్చజోకో! కులంబులో
 గీరితి వన్నెయుందొరిగి కేవల మూర్ఖుడనై చిరించునో!
 దారియెదోకదా, కలఁ జుదారుడు రాఘవుఁడే యబండు నా
 శోకుడు కోరకప్రకరికొఱితిపుష్పతిరుప్రకాండనం
 చారిమధువ్రత్రోఘవిలసత్కలగాన నిదాన పుత్త్రీనా
 మీఁకవిలోకనాగతనమీరసుగంధను హార్యశోకవ
 న్భారమడాసి చూచె మరుదాత్మజుఁ డొంటి వియోగవేదనా
 భారవినమ్ర నీలజలవర్జితసత్కలపారిజాత, కాం
 తారపరిశ్రమాధికవ్యధావిధురప్రీయ భర్తుడైవతో
 దారపునస్సమాగమనిరంతరసంకయచిత్తి సీత; నా
 లో రవముప్పతిల్లిన, తరుచ్చుదశీధిక డాగె, బిమ్మటక

మారుడు లేనగాఁ గునుమ మాలికలన్ ధరియించి వేడ్కఁ గే
 యూరకరాంగునీయక మహోజ్జ్వలభూషణభూషితాంగుడై
 క్రూరుడు రావణుండు తనుగొల్చి యనేకులు వారకాంక్ష లొ
 య్యారము మీర దీవియలు హస్తములందుగ్రహించి వెంటరా
 గౌరవ ముజ్జించి, కనుగానక చెట్టతనాన మీసలన్
 గోరిక ద్విష్టుచున్ బిరుసుకూతలఁ గూయుచుఁజేరి; “మైథిలీ!
 లేరుగదే! జగాన! తులలేదుగదే యొకచాన; నీయదే
 శారుగదే! యహోమనసు జారుగదే నినుగన్న, నీపయిన్
 బారుగదే యదే చిలుకబారుకదే! యెదచెల్పదే, స్మితం
 కూరము మీఁదఁజెల్కి కయికో, కయికోయకుమాన; మా సమా
 చార మెఱింగికో; తరిసిజాబిలి వెన్నెల నవ్వజాలు సిం
 గారిపు యశావనంబడవి గాచిన వెన్నెలఁజేయ, కెవ్వఁడే
 భీరుడువాఁడు కారడవిఁ బ్రేయసినించిన ఘాతకుం డనా 75
 కారి, మృగమ్ముకో పరవగల్గని యాతఁడు నీకు భర్త! నే
 నో! రణమందు దిక్పతులనోరిచి నిల్పితఁ గెల్పుకంబముల్
 వారల వీల్లయందున; శివా శివులున్న ధరాధరంబు దో
 స్సారసమాస్తి ఛత్రమటు సాహసవృత్తిని నెత్తినాడ, వి
 స్తారఘనగ్విధానమల సత్కళలందతి ప్రోక్షిఁగాంచితిన్
 స్ఫారవిభూతితో ధరణి పాలికిటనటన్మణిచ్ఛలుల్
 హుతిగాఁగఁగొందుఁ బ్రధనందిన యెక్కటి వీరుడక్క; ననుక
 గోమదు కష్టసత్తులు కూడుదు రొక్కెఁతె పిపుదక్క, ర
 మ్మా! రమణీలరామ! వినుమా! యిదె నా తుదిమాట! నీదిను
 మ్మా! రిపుదుర్గమంబయిన మత్పురిలంక; జగాల రాణివై
 పేరునకెక్కి నీతనువు పేదరికంబునదల్చుకో” మృనన్
 స్మారకహీనుడై వదన మానుషహింసకుఁ గోరిధదృక్పిఖన్
 దూరునిఁజేసి పల్కె ధృతితోసతి; “రాముండు భీరువా యెనా?
 వీరుడ వీహకండవటె! వేయికరమ్ముల రాజుతో ననిన్

బోరంగలేక లొంగెనను పూర్వగత్యల్ మదిమెన్నెచి తో?
 శూరుడు నీవలెన్ పిరుచు చూసెనమాతెలుకాడు నాధుడ
 ప్పారశనోగ్రహస్తుడుగు భార్గవరాముని. నీవ్విషయోప్తున్
 స్నేమిచేసి భంగపరిచెన్. విరిచెన్ శివునిల్లు. తాల్పెనో
 పోర నిశాచరా! బోరుకు బుద్ధితిలంపుము: నీల యూర తే
 వైరము దెచ్చుచేనుకొని వాడము: బొందెని విట్టి శుష్క-వా
 స్త్రీరణేకేను జక్కదువే! తొక్కుకుడా! తృణమీపు, నాయనన్
 దూరపు పిరుకలు-లు మనోహరు రాముని మూలతిష్ఠి, నీ
 దారిని స్వీయనాశకము దానన! మానన, మానవేష్టకున్
 వేరుగ నెంచికో, కులము వేరులకోన: జెగల్లు గమ్ము న్న
 క్కారముకూడె! దన్న విని కిన్నులు కేవులిం: బూచి న 100
 క్షేరమునుం పరహృతినిగొకిరదెప్పుల నొన్న రాక్షసీ
 వారిము పిల్చి కాచలిగ భామినికే స్నియమించి, చూడడా!
 మీరలు మాన మొందు, ననుమెచ్చదయేని నిధిపుడంచు దే
 వారి చనెన్, పిఱుంద నె సరాంతిక కాంతలు నిద్రమత్తు నం
 గూరికి, రియ్యదేయదను గూడె నటంచును చెట్టుడిగ్గి యం
 భోరుహనేత్రినన్నిధికి: బోయి సభక్తి విసమగ్రాతుగ్గై
 కైరవిణీమనోహరుని కన్న మనోహరమైన రామ భూ
 మీరమణాంగుళీయకము మెల్లనఁదైకొని తీపియిచ్చి, త
 స్త్రీ రితినాలయుంగరము నిచ్చెను చక్కని నీనుసామి కై
 కొ; పుజబడ్డవాఁ డెపుడు కోల్పడెనో నిను నాటినుండి. ని
 న్నారయ నన్నిచెక్కుల కనంత బలాభ్యుల శాశ్వతాశలా
 హులంబంపె; రామునిదయారస మూతగఁబట్టి యిమ్మహా
 నీరధి దాటివచ్చితిని నేను మరుత్సుకుడన్నఁ బూర్ణిమా
 శ్రీరధి యల్లపొంగి పలికెం జనకాత్మజ. “నాయనా కుమా
 రా రథు రాముదూతవే! దరాధిపుడంపెనె? లేకవానరా
 కారము: బూనివచ్చిన వికారులు రాక్షసులందొకండనో?

నానావస్తానైక బుతముగా నచియింపుము రామ రాజాకుఁ
 దూరననీశ్వరిక మలల మాతలు సేవకు లెట్టులుందు” నాకా
 నీధి జూంఘీకుండు “జననీ! ననునమ్ము ప్రమాణరీతిగా
 వేరొకకుండుగాను, కపివేష నరాదుడగాను, మోసముల్
 నేగించిరాను, నేను రఘునేతృపదాంబుజభక్తుడనై, మహా
 వీరుడు మాతరిశ్వునికే విక్లవఁడ; తెచ్చినకీడులేదు; శం
 కారహితమ్ము నీ మనసుకావలెనమ్మ, శుభమ్మందెచ్చితికొ
 వారిని దాటివచ్చితి సభకపథవర్తన” నన్ననీతి “ఓ
 యీ! రితనాలకోశమిది యింతయు సంతయుగాదు; నీ విధం 125
 భార్య చల్పరూపమున నాత్రిన చేఱువు సంతవాడ నీ
 ఘోర సముద్రాధంగముల కుక్షినివారిలక గ్రాహనక్రమం
 ప్రారంభ దంశ మొందకెటు లూహల కందని ఫక్కి లంకకీర్తి
 తీరముఁజేరితీ” వని పదింబడినచ్చెరువందు నామె మో
 మారసి యంజనీతనయుఁడాడడు కృష్ణురనొండుమాట; ముకొ
 ధారుణి మూడుపాదముల దానముకైచని విశ్వమంఘ్రి మం
 జీరముఁ జేసికొన్న యలశ్రీపతిమున్వలె వేషమూని న
 ట్టై, కుదురాక పేర్లయి దిశాంచలచంచలకాంతిమంతముల్
 తారలు కాలినిల్చె, మహితంబగు తత్పథమూర్తిఁ జూచియా
 పై రఘురాముపత్ని యెడఁ బ్రాకిన సంశయ కృష్ణమేఘముల్
 పారిచనన్ సునత్తలతఁ బావనితోనను “నద్భుతావహా
 కారమునీది; నీవు త్రిజగన్బలశాలివి, ప్రాణనాథుతో
 నీరక మెల్లచెప్ప; మిదియేమియు మానుష భూమికాదు, యిం
 దూరుజ శూద్రజాతి జనులుండరు. వచ్చినరాదులేను. కాం
 తారముకన్న నియ్యది యసంత భయావహమైన దీయెడన్
 పూరుఁడలే తలంకుదురుపో! వసియింపనటున్న; నర్హుల
 నారులు నిల్వఁగా; ధరణినాథునితోడ నుపేక్ష చేయుటల్
 వీరులవృత్తి కాదనుము, పేరియసి నే విడపింపకున్నచో

నా వివేక శారవమె యచ్చిని గుండుగురులందుఁ బల్కుమీరా
 కారయె యర్హమానో? తనకాంతకు. శాంతికి నీతనోదదా!
 చీరచేరింగు భాష్పజలకీక్తముగాఁగక మానెనీశీశినుల్
 భోరున నేదీసించుటె ప్రభుల్ పోవరింపఁగ నాకాష్టమా!
 వారిధిదాటి నివృత్తుము శాశ్వతముల్ నెప్పుడనీ నయనానా
 యేగకమో బడించి హృదియేర్పడినైకొనుమచ్చు రాకకై
 నీము నెదీమోని నెవ నెప్పుడె నెందుకలంచుఁ జెల్లు. కై 150
 కొ, కైముచ్చి దీని రఘుకుంజకుకీ వృద్ధుల పక్తిమై నను
 న్నారమొనర్చుచుక ముదిలఁ నైకొని మాగుతియేగె నంతనా
 హారము దాభుడించు కొరకై భూముల్ గెనె కాననల్లడం
 గోరి చరించి మెత్తను కకపల్లలుఁ నాచి పృథ్విచేష్టులన్
 భూరుహసంక్తలన్నిటిచి పోవిను తేకలురాల్చి తావ్ర. కా
 నారములం గలందు. నానద్దిములంబెకిలించి రువ్వు, శి
 క్కారమొనర్చు (నల్లడవు) కావలివారిని చావనొందు, తా
 రారడిఁ బొంది నత్పరమ యాగక కొల్వునకేగివారు, దే
 వారిని గాంచి మిక్కిలి భయంబును గల్గడదోఁడ నిల్చిలం
 కారమణా! యదేమియె యొకానొక ముక్తిక్షికోఁతివచ్చి నీ
 తా రమణింగనుంగొని సుధామధునోక్తలు కొన్ని చెప్పి యా
 పై రమణీయమా ననము వ్వంగమొనర్చెను; దానలేవు పో
 మిరిలు న్వర్ణరాజు బలిమిన్నరసింది గ్రహించి తెచ్చు మం
 దారిమ; లాచనోదితినితాంతరేమిశపారిజాతముల్
 మీరు రించిసెట్టి నెలమిన్నుల ముచ్చిను హర్త్యముల్, ననే
 చారి భనత్పరాక్రమవిచారివిహీనుఁడు కావలెంగటా!
 నేరడెఱుంగ భావిమహనీయవిపాద పరిస్థితుల్ గదే?
 నైరియనంగఁ జెల్లును భవా! యింక పోయెదమంచు బోవ; గ్రో
 ధారుణితాక్షుడై భటుల నర్వదివేపురవేగఁబంపె; దు
 ర్పార గదాకృపాణ ఖరబాణ కశోరమతారపానులై

వారులు భీష్మశక్తియను వాశతనూజుని జుట్టుముట్ట, దే
 వారులు బిట్టుదాకి చటులాదిగి శిలావళిగుమ్మె దత్తమా
 చారమెఱంగి యుద్ధులభుజాబలశాలిని జంబుమాలినిక
 మారుతిఁబట్టగాననిపె; మార్గణ పీడితుడై కపిప్రభుం
 డారిచి, భీష్మశాటవి మృగాధిపుఁడిట్టిని బట్టునట్లు దే 175
 వారిని బట్టి చీల్చి వెననంతకు నింటినిఁ జూడనంపె; త
 త్రూక చరిత్రకుంగనలి యోడనె కన్నుల నుల్కలొల్క లే
 దా! కుధిరంబలంచు, సహితక్షయు నక్షయుఁ జూచి నీ చమూ
 వారము యోడఁబోయి కపిఁబట్టివధిపు తనూజయన్న, దో
 డ్దొరఁగి కాశ్యపాస్తి భటదుర్మదహుంకృతు లుప్పటిల్లఁగా
 మారుతిఁ దాకినం గుపితమానసుడై పదతాడితాటికృ
 ష్ణోరగమట్లులేచి యటనున్న మహీజము నొండుదీసి య
 మార్గిరి మనంగిసెట్లు దునుమాడె చమూనివహమ్ము నక్షయుం
 డీరసమెత్తి తన్ను బలమేదగ దూఁపుల నొవ్వఁజేయ సా
 మీరియు వానివిల్విఱచె, మీదట కోపమునొంది విద్విష
 డైర్వవమైనకత్తిఁ గయిబట్టి విహాయసవీధి కుద్దతిం
 బాఁచెనిశాచరుండతని పాదములం వెనబట్టి త్రోటికా
 దారితనాగుడైన వినతాసుతు దీతిని చీల్చిచంపె; నా
 ధీరవరుండు నల్లెనలుదీర్ణతిగాంచి చలించిపోవగా
 హోరున నార్చి యవ్వనము నొద్ద సమున్నతమైన స్తంభముచో
 జేరి, చిఱాలున న్నెగిరి సేదను దీర్చుకొనఁగొడంగె, కం
 గారున, చావుఁదప్పి యిరుగన్నులు లొట్టలువోవు సైనికుల్
 పారి యుదంతముక వినుప వాలి పదంబులవ్రాలి జాలిఁగ
 న్నీరు నివాళియిచ్చిన ననింద్యమహాబలశాలి సోలి వం
 దారుభటాళి భీతిలి సనన్బరిహాసపురస్సరంబుగా
 మీరలు మీపొలంతులను మేలములాడవలంతు లంతె యెం
 తే రణభూమినిల్వగలరే! కులకాంతల కౌగిలింతలక

దూరుడు పొండు నాయెదుట దోచకుం జొక్కనమేషమాత్రమున్
 బీరువులిందరున్ బనులమేషకులే యరుతుండినామణన్
 నైరణజేయ దిందున్ ననిజానంగులొట్టిన యిందొచ్చిన్ “వా 200
 క్నారుషమేలతుండి!” సింధునర్మలపుష్పండు పండుగో, కలా
 వేదెడి రింతెనో కనెడ వేనన రేనో చింతెనాటికొ
 దోరపుఁదూపులేనె; నవిహాలెన వేనెరు గొప్పొమ్మమ్మమ్మమ్మ
 తాణముండి దూహనును కట్టుబడెన్ విధిశాసక్తన్
 తీరిదియెల్ల నాత్మబలతేజిత నే యుల వొంపొయి, న
 ర్బానున కీడిపించి ప్రిథురావణగన్నెని జెట్టుఁగాంచి “ఏ
 మోరి ననేచరా! బలంబూ! యిదియేటరా!” యనంగ “నా
 రా! రజనీచరా! యిదియెరాక్షరరాజు పితావ, మెన్నచో
 పోరిన శాస్త్రవీర్య నృపుమోమున సాంతము లేటతెల్లమే
 లే!” యనెన్ “సి సీ తులువ! పేలితివా నవీంద్రమండభో
 వారిని ముంతొజు మ్మ” నంగ “వాటిపదావలి వ్రాలి మొక్కినకొ
 కోరికఁదీర్చు వచ్చెదవె కూడి యఱుంగుడ మేనునీవు,” నా
 గా, రజనీచరాధముండు గర్జిలి హత్య కనుజ్ఞచేసె; “యే
 నేరముఁ జేసెనేనియు వనేచరుఁ డారయ రాయబారి, హా
 త్యారచనమ్ము రాజులకు ధర్మముకాదు చరంగనిచ్చుటే
 సారెకుపాడి” యన్యుదువచస్సు విభీషణుమోముదాఁటె; నా
 కోరికఁదప్పలేక “యిదిగో! గొనిపోవుమనెని పెట్టణం
 భారయఁద్రొప్పి దిప్పి వికలాంగుని జేయుడు దోఁకఁగాల్చి రం
 డొర నిశాబులారయన, నట్లగుగాఁకనె వాయుసూనుఁ, న
 వ్విపుని దోడుకొంచు చని వేయినరాదులు వానితోకకుం
 జీరలుకట్టి యగ్నినిడి చివ్వున నచ్చొంటుపిడి యేడకో
 పారిరి; వారివెంటిని పర్విడి వాయునుతుండు మేడలుం
 జూరులు; నెల్ల నొక్కొకటి చొప్పు గాలించి సీతఁజూచి ఝం
 ఝారభసమ్మునన్ జలశినాథునిదాటి కపీంద్రకొటి దో

తేరంగ రాముఁడేరి మణిదీసి యొసంగి వచింప సర్వమున్ 225
 గూరిమి నాలకించి కఘుకుంజమఁడాతని శౌఁగిలించి వి
 స్తానముగాఁగ దీవెనలొసంగెను; దిగ్గజగీయమాణమై
 స్మారకమయ్యె వానియసమాన సరాకృమ మదిగిసంస్థమై.

అలబ్ధంబగు రామునత్క-ళను భక్త్యాసందులై పెక్కుచం
 దాలం బ్రాక్తనసాహితీచఃఘలు గ్రంథాలెన్నియో యల్లరి
 మూలపేరనశాస్త్రీవ్రాసెనుసుడీ మున్ముందు సౌగంధినీ
 మాలన్ సుందరకాండ యీయది సుధీమాన్వార్త మార్గంబునక.

ఓం - తత్సత్

శ్రీ నారాయణ స్తోత్రము.

శ్రీ నూరితా రామాయణము-యంద్రకాండము

అంశము :

అత్మానందకవి, తాతాభాగ్య, శిష్యాక నారాయణమూర్తి తి.పి.,

శ్రీలక్ష్మి, వ్యాకీర్తనము.

—: తొలిపలుకు :—

ప్రణవా నంద విరాజి తాక్షర మహా భావాన్ గంభీర స
ద్గుణ సౌందర్య కళా విచిత్ర విలసత్సృష్టంబు, క్షీరామ ల
క్ష్మణ సీతా మహా మాన్వితంబు. పరశేషస్వర దీప్తింబు, స
ద్గుణ చిహ్నోప కలాప కార్య కుచోద్య ధైర్య శౌర్యాంచి తం,
జను రూపత్వ మహత్వ తత్త్వ విభవ వ్యాపార కావ్యంబు, రా
మ దీక్షారణ కర్మయోగ ఫలమై, భాసిల్లు రామాయణం
బున యుద్ధంబు రచించి మెప్పు గొనె, సంపూర్ణండు నారాయణుం
డైన నంకోడ్భవ రామచంద్ర విధు పందే రీతి వర్తించు చున్
వినుతేల్ బొందుచు మూడు లోకములలో పేరంగి పెంపందెన్
ఘనమై తచ్చరితంబు నద్ర చనమై కల్యాణముల్ గూర్చుదే!

—: కథా ప్రారంభము:—

అనే మాద్యుష్ట విశిష్ట సిద్ధుఁ డపరోక్షానంద సంభూత యో
గ నిరూఢాత్ముఁ డశోక సద్వన మనోజ్ఞుఁడౌ, సహస్రార ల
క్ష్మీని, సౌందర్య విలాస భాసురను, పేర్కొని గాంచు మార్గంబు నక
హనుమంతుండు, మహీ సుతం గని, తదీయంబైన వృత్తాంతముకొ
నినిపింపకొ విని, రాఘవుం డమిత సంప్రీతాత్ముడై, కౌగిటన్
గొని, భ్రాతృత్వముఁ జూపి, మెచ్చి కపి ముఖ్యుకొ, వాయు

పుత్రున్ బ్రసి

ద్ధ నన వ్యాకరణాగ్ర పండితుని, సత్య జ్ఞాన సద్యోగ సా
ధన సంపన్నుని, గార వించి, కపి బృందముల్ వినం బల్కె “ నీ
ఘన వారాధిని దాట వచ్చు, రిపు దుర్గంబైన లంకా పురం
బును భేదింపఁగ వచ్చు నీత కథయంబుంగూర్పఁగా వచ్చు, రా
మ మూర్ఖత్వము, లోక భీకర రణ వ్యాపార కర్మంబు, నా
శన మందింపఁగ వచ్చునే!” యనుచు ధీశాంతుండు, రాముండు చిం
తనలం జేయు గపీశుఁడిట్లనె “ సముద్రంబుం దరింపంగ వం
తెన నిర్మింపఁగ నేర్తు మా పయిని సద్వీరుండ వీవుండ, లం
కను లంకాధి పతిం జయించు టొక లెక్కా! దివ్య కోదండ సా
ధన రామా! రిపు భీమ! భానుకుల సద్వారాశి సంభూత పా
వన సోమా! శుభ సార్వభౌమ!” యన, తద్వాక్యంబు లాలించి నూ
తన చైతన్యముఁ బొంది వానరులు మోదంబంద, శ్రీరామ ల
క్ష్మణులు లక్ష్మీష్ట ముహూర్తమందు, సమరోత్సాహ ప్రభావ ప్రతా
పని రాఘటని యుక్త సైన్యములతో, వాల్మభ్యమే పారఁగా,
జని, వారాశి తట ప్రదేశమున, విశ్రాంతిం గొన న్నిల్చి, రా
రణ సన్నాహ విశేష వార్తలను, సర్వంబుకొ రహస్యంబుగా
విని, లంకాపతి, చిత్తమం దలరి, యుద్వందాటి యాకాశ మం
దిన యానందముఁ బొంది, యీశునను రక్తిం భావమం దెంచి “రా
ముని సాధించుట దెంత! ముందతని సంపూర్ణ ప్రభావ క్తి, నీ 25

తను రాఁ బట్టితి, జాలమేల, పను జాతంబట్టికా తట్టు ని
 ల్చిన నాడే వశమైనచో, తిగి జగముల్ చేదించి పై మెట్టు లె
 క్కనె!" యంచూహల పైని నూహలిడి, దోర్ననబు బెంపకు ని
 తిని బే రోలగ మందు, ముత్యి జన నడ్డిచానికేం గాంచి, ప
 ల్కె నిలల్ "మున్నెక వానకుండు జలధిక్ కీలాగతెం డాటి నా
 వనము న్నారముఁ దేసి, నా పురము నన్వంబుం దహించెం గదా!
 మన కక్షో భయ, లఘుఁ వాది బల శంకన్నుల్ మృతెం బొంది, చా
 తనిచే, నిష్పడు రాముఁ డట్టి కపి బృందంబుల్ సహాయంబుగా
 గొని, వారాళికి నర్పరి న్నిలిచె, వెక్కుల్ మాట లింకేల; నా
 తనిచో యుద్ధము తప్ప, చాతెడు సముద్రంబున్ వడిం చాట వం
 డ, నిశాల ప్రియులుల్ సతాముల పోరా వాని సాధించి తె
 చ్చిన మేతానిచే" యంచులు "ననిచి వేమంబు దేవా! పుహే
 శుని కైలాస నగంబు నెత్తివో! ధివేసుందోలనో పుష్ప కం
 బును నైకొంచు! గలంచనో నిజ బలంబుం జూపి దేవేంద్ర! నీ
 తనయుం డుండజె యింద్రజిత్తు! రిపులం దంకింప మే ముండమే!
 మనతో వానరులున్ నరుల్ నిలువ సామాన్యంబె! మమ్మంపు మో
 ఘన దైత్యాధిప!" యంచు ఖడ్గములు పేకం బట్టి హస్తంబు లె
 త్త, నివారిచి విభీషణుం డపుడు శాంతం బొంద బోధించి యి
 ల్లనె "రాముం డవతార పూరుషుడు, ధర్మాత్ముడు, పేరుండు, గా
 ముని బాణంమున కడ్డు లే దెచట, నీముల్లోక ముగ్ధుడి న
 చ్చిన నాతండె జయించు నిక్క, మతనిం జేపట్ట మీరెంత నా,
 రన ఘుండాతిడు, ద్రోహికాడు, మనమా, యార్యా మహాహత నీ
 తను, శ్రీరామ సతీమణిం, గవట తంత్రాల న్మహా మాయలుక
 ఘన యంత్రాలయ మందు నిల్చి, చెడగా గర్వించుటే ధర్మమా!
 మనలోనే గల నన్ని దోషములు, ధర్మజ్ఞాన ముంబూని, నీ 50
 తను శ్రీరామునకిచ్చి, తచ్చరణ పద్మంబుల్ శిరంబందు చా
 ల్చిన మేతా" ననిష్కనుల్ని పడి, కంజిచ్చుల్ నరుల్ హెచ్చ రా

నామ సత్త్వగుణముల మూర్తియై, యమిత తీవ్ర క్రోధశోదాగ్రహణ
 వినువాడైన మహా సత్త్వగుణుల బీతిస్వామియై యొప్పు, వీ
 తన దూక్షాదుల తీవ్ర గాణముల శిక్షం శేయు చందాన, త
 మ్మృని పీక్షించి, నిరుద్ధ కంఠుడయి, భీముడై, సభస్వీడితా
 జన సభ్యులకు మందింబునకు; నా చందంబు పీక్షించి మ
 న్ననతో నన్నను జేరి తమ్ముడనె “అన్నా ! సీత నీవిందుఁ జే
 ర్చినదాదిచ్చనహోమగుండములనారెన్ నహ్నిజాలంబు ఘో
 రనిమిత్తంబులుదోచె, నేనుగులుగుజ్జంబుల్ విచారంబునొం
 చెను, వాపోవునెట్లెట్లగలందే దేవిశీలగుడు, నిం
 గని నీమంత్రులు భీతిచేడెలుకరికర్మంబులన్, నీహాసం
 బునెనేగొరినచింతనీగతిని, రాముంజేర్పు మా లోకమా
 తను సీతక మనలంకఁగావుము, నిరాతంకంబుగానిష్కళం
 కను బాలింపుములంక” నంచు నయవాక్సారంబులంజల్కి, నా
 తని నిర్లక్ష్యముజేసి రావణుడు, యుద్ధప్రక్రియారంభించె
 రణధీవుల్ ఘనవిరులుగగిభట దుర్వారప్రతాపప్రభా,
 వనియాకుల్, వివిధాయుధప్రకర సంపద్యనిర్వాహకుల్
 వెనువెంటంజనుదేర రుద్రుడయి, దుర్వీరప్రతాపోగ్ర పీ
 త్తణపంక్తుల్ వెదజల్లుచుంజని, సభాస్థానంబునంజేరి త
 త్తణమే సోదరు కంభకర్ణు, సమరోత్సాహప్రభాపూర్ణుడై
 డనె, నాఁడతడు మేలుకాంచినదినంబైయుంటచే వెంటనే
 వినయంబొప్పునవచ్చి, యగ్రిజని దుర్వృత్తి విషాదంబుతో
 విని “సీతాసతి లోకమాత! త్రిజగద్వీరుండు రాముండు పా
 వన విష్ణుండు! జనించిట్లు దనుజవారితంబు నీ నాఁడు మా 75
 రణహోమంబున వేల్పుఁగాననుచు, సర్వంబుందిలోకైక వ
 ర్తనుడౌ నారడమాని తెల్పెమును, యుద్ధంబాపి శ్రీరామచం
 దునినకున్ సీతనొసంగుమన్న” యనినీటుల్బల్క, లంకేశు నా
 ననసేత్రిబులుజేవురించె సభలోనంగంపముల్ పుట్టె ప

ధనిసంపన్నుడు యుక్తకార్యమును నూహించుండుకన్యకుండు నె
మ్మనమందున్విలపించి, రావణుని ప్రహ్వజ్ఞునిగా నెంచి యో
తని దీక్షానిత తంత్రకార్యముల కెత్తాహంబులైన నె
ట్లనె “సుగ్రీవుడు, రామలక్ష్మణులు, తాకానాకు, కైకేశ్వరు
లను జెన్నువ్వగజేసి లోంగొనెడు నీలామిక్తిమసికోయన
మనకెవ్వారలుగారు సాధ్యుల సుత్తునాన! నన్నంపుమీ
రణనన్నాహములేల! కేరొకడు కైకేశ్వరుముల్ మాకి, త
క్షణమేరామునితొంగవేసెద” ననన్ వంశబుధై యున్నరా
మునికేజిక్కినవానిగా నలచి తమ్ముగంజకన్యకోమన
రణరీరుంజనిమెచ్చె రావణుడు: తంత్రజ్ఞులంగాంచి రా
మునిభక్తుండు విభీషణుండనియె “రామునిభక్తితోజేరుడా
పనియెజ్ఞానులజేయు మిమ్ములను, శ్రీవైకుంఠజే నచ్చియుం
డె నరుండె, రఘురాముడై! సరమద్భువ్వజామడాదేవున
ఘనదైత్యాంతకుడాతడెన్నరికి శక్యంజానె సాధింపనా
తనినిం కేగతివైన” నాగవిని, సంతప్తాగ్రహోదగ్రసం
జనితా భీలకపాయితాక్షుడ సురక్షానాధుఁడొక్కమ్మజీన్
దనతమ్ముంగని, ఖడ్గరాజమును జేతంబట్టి, లంఘించి, త
త్తనువుందుత్తునియల్పదన్నఱుక హస్తంబెత్తె, నాలో నభా
జనమక్షంబయి నిల్వి, ఖడ్గమొజులో సంధించి, యిట్లాడె “మ
ధన వంశంబున: దప్పబుట్టికేవి మూర్ఖా! లంకలో నీవు ని
ల్చిన మా కేయనిమాన, మేఁగు, యెఁబలో శ్రీరామునిభక్తితో100
గని సేవింపుము, మే ముతాంత్రీకులమై జ్ఞానంబుతో మించి, వా
నిని సాధింతుమొ? లేదా! నీ నెవడ వీ నీతుల్ ప్రబోధిం, పా”
మ్మని నీచంబుగఁ దూలనాడ విని శాంతాత్ముండు, వైరాగ్యభూ
షణుఁ డా వీర విభీషణుండనియె “నీశక్యంబుగానట్టి వి
ల్లును వంచె, న్నిను సప్తవార్షిధుల, ముల్లోకంబులన్ దిగ్విప్తి, క
ట్టిన వాలిందన కోలఁ గూల్చె, నిను మండించుం బ్రతాపాగ్ని చే

తను, నీ యోగ మిటుండే, నే బలుకు సత్యం బీవు లోనెన్నఁ దై
నను భావింపవు, నూత్న యంత్రములు, మంత్రంబుల్, మహా
తంత్రముల్

నిను రక్షింపవు. నీకసాధ్యుఁ డతఁడుక, నీకర్మ ముట్లుండే ! పా
మృనినా, విచ్చట నుట్టిగట్టుకొని యుయ్యాలూగ నీలైన ! రా
మునితో సంధిని గోరి భక్తి మెయి భూపుత్రిన్ సమర్పింపఁ భూ
నిన నాఁడైనను, నీకు నాతనికి సంధిం గూర్చెదన్, బోయి న
త్తు సమస్కారమ"టంచు పేడుకొనుచున్ ద్యో వీధి మార్గంబునన్
దన మంత్రుల్ దనవెంట నంటఁగ, సముద్రం బొక్కటక దాటి, రా
ముని జేరం జను చుండఁగా, గగిబలంబుల్ చూచి, దైత్యుల్ రణం
బున కేతెంచుచు నుండిరంచు యమకంబుల్ మీర వృక్షంబులక
ఘన పాపాణములెత్తి మొత్తుటకు సంకల్పించి రా యత్నముల్
గని "యో వానరులార ' దివ్యవిల సత్కారుణ్య కళ్యాణ స
ద్గణ సౌందర్యవిలాస భాసురుని, శాంతం, దాంతం, వేదాంత వే
ద్యుని, సద్భక్త జనావనుం, బరమపూజ్యక, శ్యామలాకాగు, రా
ముని, పాదాబ్జర జంబునంటి, శరణంబున్ వేడఁగా నిట్లు లే
నును, నామంత్రులు వచ్చుచుంటి" మనియెన్నో పార్థసల్ సల్పి, త
క్షణ మా రామ పదారవింద రజమున్ సద్భక్తి మైఁ దద్విభీ
షణుఁ డింపార ధరించుచుక, హృదయ పుష్పంబుక సమర్పించి, స
త్యని రూఢిన్ దనగోత్రనామములు, వృత్తాంతంబుభాషింపఁగా125
విని రాముండు, దయా సముద్రుఁ డతి సంప్రీతాత్ముడై, సజ్జనా
వనుడై, దీవన లిచ్చి, మెచ్చుకొని, దైవంబొండే సాక్ష్యంబుగా
దనతో మైత్రినొసంగి, పై, సభయహస్తంబెత్తి, లంకాపురం
బునకున్ రాజుగఁజేసె ; దివ్య కుసుమంబుల్ దేవతల్ సల్లి, రా
వణ రాజ్యంబున కంతకాలము సమీపంబాయె నా హాంయటం
చును సంతోషముతోఁ జేలంగి, రవుడా సుగ్రీవుడా రామచం
దుని కారుణ్య కటాక్ష వీక్షణములందుం దేలుచుం దూగుచున్

మనవిండేను గుహామాలంబన విలుత్ “నాకొక్కసం దేహమో
 యనఘా ! రావణుడేగుడెంచి యథయంబర్పించుచో, వెట్టులే
 లును లంకాపుర మీవిధీమగుడై యేలుంగాక ! కాకుణ్య పా
 ననరామా ! యికవానికేదిగతి ! నర్పస్వంబు కైతొంటికి !”
 యన శ్రీరాముడు మండవళినువదిచుండై, పశ్చాన్నీరితి. “రా
 వణుడే మచ్చరకార్పియై, విమలగన్పక్తికై నమింపించి కే
 డినచో నేలఁడెమాయోధ్య ! తనకంటెకా రానురాజొక్కఁడుం
 డునె ? తద్భాగ్యమునట్లు నెప్పుడనుచుండున్ నామనో” యంచు బ
 ల్గెను, తద్భాగ్యసుధాంబునెన్నునె, హాసించెలి “జారా ! బహి
 యన నంజోన్నతికిచ్చిచుదికికనునేదే పున్నమై నొప్పెచ్చె”
 యని తత్తత్పరివారివర్ణములు బ్రహ్మానందిమండన్, విధీ
 మగుడత్యంత సవిత్సృజాయె, నిననంబెంచు జన్మించుకీ
 తినిరూపించె, పరాత్పరుండనుచు భక్తిగొల్పుశ్రీరాము, నా
 తనితో రావణశౌర్యసాహసములన్, తత్సైన్యకార్యంబు లా
 తనిసేనానులతీరు, లాతనిపురోధాన ప్రకారంబు, లా
 తనిమత్రంబులు, యంత్రితంత్రములు, విద్యాశక్తి సంపత్ప్రభల్
 రణకర్మంబులలోని మగ్ధములు, సర్వంబున్న దున్నట్లు చె
 ప్పెను, సంప్రార్థనతో సముద్రుండతిసంప్రీతాత్ముడై దారిచూ150
 పును లంకాపురికంచుబల్గె, రఘురాముండన్నియాలించి సా
 భనసంపన్నుని, రావణాసురుని, యంత్రిజ్ఞాని, నుదిగ్గు, వ్య
 థుని, దుస్తంతుని, నకృమార్దగతు, మూర్ఖుజాలితో నెంచి, యా
 తని తత్సంబును మాన్పుటెట్లని చిత్తంబందు నూహించుచుం
 డినవేళం, బహుశాస్త్రకోవిదుడు, పాండిత్యంబపారంబుబాం
 దిన తంజ్రిజ్ఞాడు రావణుడు, శుకునిం, ధీమంతు, మాయావిలా
 సుని దేవాంతకుబిల్చి యిట్లుబలికెన్ “నుగ్రీవునిండేరి, యా
 తనితో మంత్రరహస్యముల్బలికి, మిత్రత్వంబువాటించి, తు
 చ్చనరుక్ వానరులెల్లఁగొల్చుటతినీచంబకృమోద్యోగమా,

ననుమా! పొమ్మనుమా గృహంబులకు సైన్యంబెల్లఁగొంపోవుచున్
 మనఁజేరదలంచుచో నదియెఘగ్గంబంచు మర్దంబుతో
 వినయంబొప్పగచెప్పుమా ” యనుచుబంపెన్ జిత్తమంచాతఁడను
 జని సుగ్రీవునిఁజేరి గానఁనివాంఁఁఁఁ నేర్పుమఁజెప్పి ని
 ల్చెను, సుగ్రీవుఁడెవఁ నిసేనకులు, ఛీ! ఛీ! నీమఁడాయంచు దూ
 షణివోషపృతిభాషలంబలికి, శిక్షాదండ నోడ్డండముం
 డన కార్యంబులుసల్పుఁబోవునెడ, నడ్డంబొచురాముండు “ దూ
 తను దండించుట పాడికాదతఁడు చిత్తస్వామికాండన్యకా
 ర్య నిమగ్న పృతిబింబరూపుఁడు, నవధృష్టానసంక్షితుం ”
 డనఁబోఁదోలిరివాని, నాపిదప, మాయామానుషకారుడో
 యన తదాగ్రువరామమూర్తి, నియతుండై, రాజయోగ పృభా
 జనితానంద సుధామధు ప్రముదితస్వాంతుండునై, శాంతుండై
 ఘనదీక్షాపరుండై, సముద్రుని మహాగంభీరరూపంబు భా
 పనఁగావించి, తదేకదృష్టినిడి, యాహ్వనంబుఁ గావించుచుకొ
 దిసల్పూడటలుండఁగా, యదగినమూర్తిందాల్చి రూపించ కు
 డ్దన గంభీర తరంగ మాలికలతో గర్వించి యుప్పొంగి నిం 175
 గినిముట్టంగ సముద్రుండెంతయుఁ జెలంగె రాఘవుండంత నా
 తనిగర్వంబును సర్వమూడ్చుటకు కోదండంబుఁజేపట్టి కో
 లను సంధించి భయంకరాకృతినినిల్వన్, ధీసముద్రుండునై
 ఘన గంభీరసముద్రుండప్పడు, శుభాకారంబుతోనచ్చి గా
 ముని పాదంబులకుం బ్రణామమిడుచుంబూజించి యిట్లాడె “ర
 క్షణసేయంగదెనన్ను, లంకకును మార్గంబిచ్చెద న్నీటిమీ
 దను దేలింతునలుండు వైచినగిరీంద్రంబుల్ మహానృక్షముల్
 నను నీదాసునిఁజేసి సేతువునిటకానాపైని నిర్మింపు, మీ
 శుని సంకల్పము రూపుదాల్చు నెపుడున్ జోద్యంబుగాదేవ? యీ
 మునివేషంబున నీవుపోవుచు రణంబుంజేయుకొచిత్తమా?
 యినవంశోద్భవ సార్వజౌమునకివే యిష్టాంబరాలంకృతుల్

రణవీరోచితదివ్యసత్కృతచశేస్త్రంబుల్ ధరింపంగదే"
 యని యాకానుక లిచ్చిన ద్విభుడు శాంతాత్ముడు గాకుండ నె
 త్తిన బాణాస్త్రము లట్టులే నిలువఁ, ప్రార్థించెనే సముద్రం దీటుల్
 "ననుభాలింపుము విన్నవంబు విని, బాణంబెత్తినం దింపబో
 వని వీకుండవు, వృశ్యగుల్మమును మర్వారోగ్యగర్తంబులో
 నను బాధించుచు నిల్చి చెందరొ మహానక్తంచరుల్ నేడె వా
 రిని సంహారముచేసి యామడుగుఁ బెట్టి భూమిగా మార్చుమా"
 యనిలక్ష్యంబును జూప, గాఢువు డమోఘాస్త్రప్రభాశక్తితో
 క్షణకాలంబున లక్ష్యశుద్ధిగొని రక్షశ్రేణులు గూల్చి, త
 ధ్ధనగర్తంబును భూమిగా, సరససౌందర్యాంచితోద్భాసనా
 వనసుక్షేప్రముగా నొనర్చె, నమరుల్ వెన్పించి రానందనం
 దనసౌందర్యవనప్రసూనములు. ధన్యంబయ్యె జన్మంబు పా
 ననభూదేవికి వీరమాతికు, కపివ్రాతంబు లత్యంతభ
 క్తిని శ్రీరాముని బ్రస్తుతిచెడితఱి, కేలోష్ఠి, విజ్ఞానసా 200
 ధనసంపన్నుడు, శాస్త్రపారగుడు, సత్యజ్ఞానసద్యోగపా
 వనమార్గాంచితఁడౌ నలుండు, వినయప్రావీణ్యభావంబు రా
 మునిపై నిల్పుచు రామునాజ్ఞగొని, సత్పూజావిధుల్ సల్పి త
 క్షణమే వారిధిఁ గట్టసాగె. కవులాలిమీర దేశాలనిం
 డినపెన్గొండలు, వృక్షతండములు, దంశిక విక్రమజ్ఞానసా
 ధనధీపారుషశక్తులం బెఱికి పంతాలాడుచుం దెచ్చి యి
 చ్చిన మాత్రంబున సందుకొంచు నలుఁడున్ జేజేత నవ్వాని న
 వ్వనరాశిం బడవైచి, వార్షిధిని శోభానైభవోపేతసా
 రనిధి న్నాల్గుపవళ్లుగట్టె, నతిచిత్రింబై, విశేషాద్భుతం
 బున్ననై సర్వసుపర్వవందితమునై, పూజ్యంబునై, కార్యసా
 ధనమా సేతువుపైని ఘోరరణయాత్రాశుంభదారంభులై
 రణబేరీగణకాహళధ్వనులు, తోరంబై వెనల్ ముట్ట పె
 క్కునినాదంబులు చేయుచుం గవులు, పంక్తుల్ దీర్చి శ్రీరామచం

దుస్సెన్నెంటి, పిళ్ళేషుండు తమ కందుందారిఁ జూపంగ, లంకను నిశ్శంకను జేసి, రప్పు డకలంకంబైన శ్రీరామపావనపాదద్వయమందు నిల్వఁగనె “శ్రీవైకుంఠమై, లంక పావనపుణ్యచిత్తధన్యజీవనములన్ వర్ధిల్ల దే నేటితో ననఘా! నీ మృదుపాదముదిక్కిలభాగ్యం బందె” నంచుకొ విభీషణుఁ డాపాదములంటి మొక్కె, నటు లా సైన్యావళుల్ నేలయీనినచందంబున లంకలో దిగుటచే నిశ్చేష్టుడై, జ్ఞానవర్తనుడై రావణుఁ డాశలందుకొనె, శ్రీరాముండు చేజిక్కిన చ్చెను లంకాపురికందుమెచ్చుకొనె, దృష్టిన్ సర్వముం జూచె; తద్దనుజేశుం డటుపై సభాసనులతోఁ దంత్రాంగమంత్రాంగయోచనలం జేయఁగ, వారలంద రతి వాచాగర్వమొప్పార “రామునిసంపూర్ణబలప్రతాపములు రూపుల్ దాల్చుచుంగోతులా 22 యెను, నీతమ్ముడు కుంభకర్ణుడు సుతుం డిమ్మేఘనాథుండు, నెట్టన దిక్పాలురఁ బట్టికట్టిన ప్రచండస్వామి వీవున్ మహాగ్రానిశొటుల్ పటుభీక రార్థబలభటవాతంబులు నిల్వఁ దుచ్చనరుల్ వానరు లెందునిల్వఁగలరా! శంకింప నీకేల! మా కణుమాత్రంబును లేదునందియ” మనన్ హర్షించి యుప్పొంగి, రావణుఁ డా వానర సైన్యమర్కము, రణవ్యాపారధర్మంబుఁ గన్గొన నాపై శుకసారణప్రముఖులం గోప్యంబుగా నంపె, వారును మాయాకపిరూపధానులయి, శత్రుల్ పోల్చలేనట్టి చొప్పున వర్తింప, విభీషణుండు, కపిరూపుండాల్చురాకాసులన్ గని బంధించి, కృపాత్మ రామునిసమక్షంబందుఁ జేర్పించి యిట్లనె “సారూప్యమహత్వసిద్ధిగొన మాయామంత్రతంత్రాంగ సాధనలం జేకొని వచ్చి రీ కుటిలమిధ్యాసాధకుల్ కేకి బోలునె కాకం బొకకొంతపింఛమును దాల్చుంగాక, దుర్మార్గ నర్తను లీరక్కసిమూఁక లొక్కొకరి నేరంబెంచి శిక్షింపుమా” యన రాముండు దయాభిరాముండు, వినోదానందుడై వారినే,

రవి రూపంబుల గాంచి నవ్వుకొని నేరంజేమియనకలేదు సో
 డని యాజ్ఞానన మిచ్చుటెదివైన నానాక్షను చోప్పుచు నా
 ననునింజేరి “మహావైభా! విప్రులు ముచ్చాదుల్, మహావైభా, లం
 దును శ్రీరాముడేయే దెన్నెకి నెంచుం జేరినాడంగు హ
 లవి మధ్యందినాధుఁ దెంచులకువాలంబింక, సీతామహా
 వనితారత్నము సంపి, రామచరణాంబుల్ తెలందాల్పుటే
 మన కన్నింటను సేమమంచుఁ బలుకన్ మంటల్ పెగల్ పుట్టె మో
 మున నేత్రంబుల రాక్షసేశ్వరునకున్, బూర్ణాహంకిరింపె నా
 తని శాంతిక్షమ లా కృధాన్నబడి, కోరింజెల్ల మూర్తిబింబి
 చిన చందంబునఁ గన్నమల్కుడినడన్ “వీతకానమర్పించి భ
 క్తిని సేవించునా? సేవకానమండనా! దివ్యస్వాభావోదానా
 ధనమంత్రంబులు. యంత్రోక్తంబులైనవిద్య లాకావ్యుత్పన్న రా
 ముని సాధించుట దుర్భటంబగునా? సంపూర్ణాత్మక స్నేహ! నా
 సని సాధించుట గాని సేవలొనరింపం గాదు, నే నా విశ్రి
 వణుడనగా నతిభక్తి జూపి పురుషస్వాతంత్ర్యముంబాయ నే
 రను, రం డా దిశకేగి వైరిభటవర్గంబున్ సమీక్షించి, రా
 ముని రూపంబును జూచి యాపయిని నేర్చుల్మీర యోచింపవ
 చ్చును జేయంగలకార్యతత్వముల” సంచన్ భీమచై పత్కా, రా
 వణు డా పై శుకసావణుల్ గొలువ దివ్యంబైన సాధంబు నె
 క్కెను, దానంగల దూరిదర్శినుల శక్తింబెంచి నక్షత్రోకో
 టనివీక్షించు ఖగోళతంత్రవిదు మాక్షిక్ జూడఁగా నాగె; సా
 రణు డందందు గలట్టి సైన్యభటవర్గ శ్రేణులన్, లక్ష్మణున్
 హనుమంతుం, గపిరాజు, సంగదుని, నీలాఘ్యుక్, నలున్, జాంబవం
 తుని, నానాకసివీరసంఘముల, గంతుల్ వైచుచున్ దాటుచున్
 దినుచుం బొడుచు, నాడు కోతులను, నిర్దిష్టంబుగాఁ జూప, రా
 వణు డీక్షించెను, వారిలో ననుమ దివ్యజ్యోతియై, చుక్కలం
 ఘన తేజంబునవెల్గు చంద్రుడయి విజ్ఞానప్రభాపూర్ణుని

క్షణక్షణం పరివారవర్గములపై సారించువాడై, విభీ
షణుఁ డేమేమొ రహస్యముల్ నుడివి హస్తద్వంద్వముల్
మోడ్చి మో

లను నిల్చుండ, కరంబునన్ శరము లీలావిక్రమస్ఫూర్తి పెం
పున నిర్లక్ష్యవిధానఁ ద్రిప్పుచు సుఖాత్ముడైన కోదండరా
ముని, మారీచవిచిత్రభర్తృమృగసంభూతంబు చర్మంబు మీఁ
దను లీలం బనశించువాని, నొక పాదం బంజనాపుత్రుమీఁ
దను సారించుచు హస్త మంగదునిమీఁద న్నిల్చి సుగ్రీవుమీఁ
ద నొయారంబుగ వ్రాలువాని, పరతత్వం బెల్ల రూపించి మిం 275
దిన యట్లాపైడు వాని, పాలకడలికా శేషాహితల్పంబు మీఁ
దను భాసిల్లెడు విష్ణుమూర్తి యను సత్యంబెల్లరూపించు రా
ముని లంకేశుండు గాంచినంతనె, భవంబుల్ స్వర్గముల్ దాటి యా
తని బుద్ధిందియ మెప్పుడో యెచటనో దర్శించినట్లాయె, వెం
టనె మాయామయలోక మందుఁ బడి భీష్మజ్ఞానియై, దుష్ప్రవ
ర్తనుడై, తాంత్రికకార్యరంగమున శ్రద్ధంబూని, మాయాబలం
బున శ్రీరాముని లొంగదీసెడు తలంపుల్ బెంచి దర్శించి త
క్షణమే తంత్రవిశారదప్రతిభులన్ శార్దూలముఖ్యుప్రవీ
ణనిశానాయకచారులన్, రిపుల సైన్యస్తోమముం జొచ్చి, నే
ర్పున దత్తద్రోణధర్మపద్ధతులు, సంపూర్ణంబుగా నేర్చి రం
డనె, వారల్ విపరీతవానరులయ ట్లాకారముల్దాల్చి, యిం
దును నందుం దిరుగాడఁ దంత్రవిదులం దుర్మార్గులం జారులన్
గని బంధించె విభీషణుండు, తగుశిక్షం జేయ శ్రీరామచం
దుని ముందున్నిలిపెన్, దయారససముద్రించిన విజ్ఞానవీ
క్షణు డా రాముండు, బొమ్మలాటఁగనుచున్ సంపూర్ణసంతోషవా
ర్ధిని దూఁగాడెడు సర్వసాక్షియయి, శాంతింబొందియు స్మందలిం
చెను గోపంబునఁగించి యిల్లు దనుజశ్రేణిన్ “బ్రహ్మాంతుఁ నుఖం
బున మీ రేగుండు, భీతివీడుండు, రణంబున్సల్పు లంకాపురం

బునకున్ లే పరుదెంచుచుంటి మని మీ భూపాలుగోఁ జెప్పిడి
 విని మాసీతిను మా కొనంగిననలే! వేరొందు యోచించినవే,
 మును ముగ్ధోకము లందు నెవ్వరెటుగం బోనట్టి రామాయణం
 లున యుద్ధకోయః పిష్టహాచనుచుః చెన్నం దెందు కోదంశ మీ
 స్థానండాశిశిశానపాదముల పుష్పరాస్త్ర తాహస్వతో
 ల్బుణ భోరాగ్ని ల్బోగోంబోచ్చి కలభవాక్యంబు మీరాజా చ
 మ్మను జచ్చు న్నరలోకకంటకులు నచ్చుక నిర్మయంబును మే
 నను చాక్యంబు లెటుంగఁజెప్పి"డనె, నా గా మాట లా తీశినే
 నినుజప్పామి క్షణంగఁ జెప్పుదును, సీతక లోకమాళినే పవి
 త్తీను, సద్భక్తీని రాముపానిములచెంతిచ్చిచ్చి యెచ్చించి పా
 ర్థనఁ గావించుట మోక్షమార్గముః కొక్కిచ్చాల్సినో సూక్ష్మ
 క్షణలం దోలును, తిత్తియుద్ధమునకుఁ సంసిద్ధుడై, విశ్వముం
 ను నికెవ్వం చెమరెందు రావణుఁడు విద్యుజ్జహ్ను రావించి. రా
 ముని మాచూశిరమున్ శరంబు, కనువుం బుట్టించి సీతానతీ
 ఘనపాండర్యవిశాలదృష్టలఁ బడంగా నిల్చునుం చాతీ
 యు, నతం డా విధినట్టుః సీత తనముం దా గూఢముల్పూచి మిం
 చిన నుఖింబున భాస్వముల్ విడుచుచున్ శ్రీరాముమాయాశిరం
 బును హస్తంబులఁ బట్టి యెక్కు సమయంబుంజూచి జైశ్రేణుఁడా
 మెను సంబోధింపి చెరునకుఁ బేర్చింతిరి యిట్లుడై "భ
 క్తనిబూజించెద నేటికేడ్చెదవు? నీ దేవుండు రాముండు చ
 చ్చిన నేనుంటిని! మూఁడులోకములు నీచే నేడె యేలింతు! రా
 ముని బాణంబు నెంచినన్ పరుశరంబుల్ తీసిమై న న్ననం
 క్షణము బాధలఁజెల్పుచున్నవి, శుభాశాభావకామణ్యః
 క్షణహంసగులు నా పయిన్నలీలీ, మోక్షంబిచ్చి రక్షింపుమూ."
 యని యింకేమొ వచింపఁబోన, సమరప్రారంభసంరంభశీ
 మణనానారణదుందుభిస్సనము లాశల్మీర భూషించె, రా
 ధ్వనులే సీతయొనం గు సుత్తరములై జైశ్రేణుభావం బున

ప్రియ తో స్మరించె: నుగ్గరిణకేళిలీలలో గార్యసా
 దనయత్నంబు శలించితీసునని యుత్సాహపరిభాసండడై
 కృత్రిమానుండయి రామునింబిడె: యుత్సారంభక్షానంతనే
 యనుమానంబులు తీరుచందమున మాయంబాయె, మాయాశిం
 ఘను, బాణంబును, విల్లు: వీగుడను రాముండే మహాయుద్ధభయో
 మను చూపించెను సీత కన్నీడెరులన్, సద్యోగభాగ్యవృత్తి
 క్షణకాలంబు యుగంబుగా గడపుచున్ శాంతాశ్శిశిరాము. స
 ద్విసయంబొప్పుగ మోగదృష్టిమహిమన్ ఏక్షించుచుం నెప్పుడొ
 వనమార్గంబున సీత జీవనము సల్పంజాలె, లంకాపునిం
 బునకుం జట్టును ముట్టడించిన కపుల్ పుట్టించు సంగ్రామభయో
 మణముల్, భీకరఘోరభీషణరణోత్సాహధ్వనుల్, వీరవై
 రినికాయంబుల సింహనాదములు, ఖేరీదుందుభిధ్వానముల్
 విని లంకాపురి విధులం దనురతిస్పీరత్తుముల్, బాలకలల్
 వినయుల్, వృద్ధులు, సాధుసంఘములు, సర్వేయించి, భీతిన్లు యి
 దును నందుం బరువెత్తుచు న్నిలుచుచుం దాళించుచుండన్ మహా
 జనకల్లోలము మాల్వవలతుడను ధీనానంద, మంత్రీసంఘం
 గని లంకేశుని జేరి “ సర్వజనదుంఖివ్రాతసంజానీ
 సణయ్యుద్ధంబును మాని, సీతను మహాశాంతాన్మృడౌ రామచం
 దుని పాదంబుల వద్ద నిల్పి, వినయోత్తల్ బల్లి సన్నక్తి నా
 తని సేవించిన మేలుగానె” యన కుగ్గిర్నానానందై చూక్షు
 క్షణంజై జ్ఞానవిచక్షణాప్రతిభుండై, శాంతింబు గోల్పోయి, మం
 త్రిని ధీమంతుని, మాల్వనంతు నొక రీతిం జూచి, పొమ్మంచు త
 క్షణమే యుద్ధపు పద్ధతుల్ నెరపుచున్, సైన్యంబు భాగించి, తూ
 ర్పున ధీశక్తు బ్రహ్మని న్నిలిపె, పార్శ్వం దక్షిణంబందు ని
 త్పెను, ధీరాత్మజు నింద్రజిత్తు, ఘను నిత్యం బశ్చిమంబందు, దా
 నును వీరుల్ శుకపారణుల్ నిలిచి రెంజోసేననో సుత్తరం
 బున, లంకాపురదుర్గవధ్యమున ధీమూర్తిన్ విరూపాక్షు నుం

చెను యుద్ధంబున కట్లు రావణుడు సంసిద్ధులగు గావించుటలో
విని రాముండు, బ్రహ్మను గెల్పుంగ వహానిరాత్ముని స్త్రీలు ని
త్యను, పాశుర్యుం గెలువంగ వంగదని నిత్యైక, మేఘువాఘం జయిం
చ నిశాటాంతకు నాంజనేయు నిలిపె, సత్వవృద్ధాచుండు దా
నును దమ్ముండును రావణాసురుని ముందు ప్పెల్పుగా నిర్ణయం
బును గావించె, రణానుకూల్యముగ నేర్పుం జూచ యీరీతి పి
రనికాయంబు నిచ్చి రావణుని దన్నంబు బ్రతాపంబు పెం
పును పిక్షింప, సువేలపర్వతశిరంబుకొ మెట్టి, లంకాపురం
బును, లంకేశుని సేనలం, కనుల కింపుచునాపు పెంపార జే
యు నపినోన్నతగోపురావళుల, దివ్యోల్లాసకైలాసవా
సనివాసాంకితసౌధరాజముల, సస్యశ్యామలాశంకభా
గ్యసింధానంబుల క్షేత్రగంధదల, దివ్యానందులై కాంచుచుం
డ, నిశాటాంతముల దో విభీషణుడు, పేటం జుట్టు నున్నట్టివా
రిని వేల్చేరుగ రావణాపిముఖమప్పించునాతాపాశ్చల్యం
దనువారిని వివరించి రామునకు శ్రేష్ఠం జూపుచున్నంత లో
గనె సుగ్రీవుండు రావణాసురుని, కిచ్చం గాయముప్పొంగ రా
మునితోనైనను జెప్పకగిరిశిరంబున్నీడి లంకించి రా
వణు నొక్కమగ్గడే దాకె. ధిక్కరులకేవల నాం లొంజొందు నె
ట్లున నొస్తంబులతోడ, పాదములతోడం బట్టుచుం దట్టుచున్
ఘననిక్షుప్తలఘాతపాతములతో గర్వించు స్త్రించుచున్
పెనుబొట్టల్ దిశలందు దోలుచును, గంపించంగ రంగస్థలం
పెనలేనట్టుల మల్లయుద్ధముల నెన్నెన్నోగతుల్పల్పి, నీ
క్షణశీఘ్రాధికవహ్నికీలలురలం గన్గొంచు చూపించుకొం
చును విశ్రాంతిగొనంగ నిల్చుతేటి రక్షోవిరు లా వానకేం
దుగిని బంధింపదలంచి, రట్లయిన శత్రుల్ కుగ్రింకుమకలొంగి త
క్షణమే యుద్ధము మానుకొందురు నిమత్సాహంబుతో నంచు నా
తని బంధించుటకేగి, రాతండు లఘుత్వంబొప్ప నాశాశని

ధని బంధించుచు కేర రాఘవు సరాళి శ్రేణు లాశ్చర్యతో నిగద
 పవనాన్నాంచితిభావ్యుత్తై నిలచి విభావితస్మితోకించి. రా
 గని నాగించును కేరై రాముడు కముత్సాహులగుచో భ్రాతానో
 నిగతార్థినియు బాముకగావర్తము నారంభించుననుబడె
 కదసేనాననివాసముం నిలిచి గురువందాన బంధావధు
 గుని: బాట్టుంకడి ముచ్చడింపురనె రాముం దె జ్జలంజేయునుక
 మునుముగ నొక్కచి రాముభ క వసుంధరలోలంబా మించు న
 ద్విచయోచంద్రుభాంగం నంగమని కుశ్యేరసాగ్రాహించి " నా
 యన! నీవేగుము రావళుండునుము. కియ్యంజేంచునో? కేర
 ద్విగావించి విశేషణబోర్తి మునకక రావ్యంబు నర్పించు నీ
 డి. నిధానంబుగ భక్తిమార్గమున దృష్టినిల్పి మేల్కొందువో?
 కనమేదో ఋణమేదో యెంచుకొను స్వాతంత్ర్యంబు నీపన్న దిం
 నును నందుం దరియించు మార్గమదయోదో నీవే యాశించుకొ
 మ్మనుచు న్నాటలు మావిగా నలుపుచున్నా! రావ్యకార్యంబు నీ"
 నన నాకాశసభానంబోయి డి? కైశ్వమైగ్గాం మున్నై
 దనుజేశుం గని యంగమండు నిజదాత్త్యాబున్ని పేరంబు రా
 వణు: దుగ్రాసుణరూక్షపక్షిణములు కైశ్వించి : : కైశ్వ: డి
 తని నం చాజ్ఞనసంగ: నల్పురసురుల్ కైశ్వంబునో వేగి చా
 నిని బంధింప నతండు తద్దనుజులన్ విస్మిధిపైకెక్కి మొ
 తైన భూమింబడులోన వారకలు మిత్తింజెంచి రాలిరుగ
 న్నని కోగించి ఖరాత్మజుండు సుఖయండున్ బాణముల్ నెంచి బా
 కను బొందింప: నంగదుం పతినిమిదక ముప్పి గంఘట్టై తా
 ననిపాతంబులు నింపి గంపి నిజవేజంబెల్ల నాకాశ: :
 ధని తారానధిపండు: జూపునుచు గండితామృతాశ్చర్యవ
 ర్తనుండై రావనపుపాలుజేరి తనచందంబులెయుండెప్పు యె
 ప్పును సత్కారవముంగొనెన్ బిడప రాముండాజ్ఞసేయంగ కెం 400
 పును దెంపు న్విహీయించి వానరబలంబుల్ విమోక్షబ్రీష్ట సా

ధనసంపత్తిభంజనం జూపి సంకులంబుతో తాపహంబుగా మారంభులై
 దనుజశ్రేణుల నన్నిదిక్కులను బాధల్ పెట్టి ధారాక్షునుల్
 కినుకల్ వాక్కితంకంబులగఱచి నీసింహము మీఠాను న
 ద్విణభూమిం బడినంతనే విరిగి శీర్షంబా మరుండుంగ, మం
 తను లక్షల్ నలభంబు లొక్కవని మూఢత్వంబుతోఁ జొచ్చి, చ
 చ్చిర చండుంబు, భోజనమాగణనకాల్పిం జొచ్చుచుం జచ్చుచుం
 జ, నివారించదలంచి, భీయుతుండు చంజవాగ్ధనోర్వంశభం
 దనభీముండును మేఘనాథుఁ జపునభంబొత్తై. భోజనమా
 గణకర్మంబొనరించఁబూనుకొనె, శీఘ్రుండెగిరి హోమాలయం
 బున నాధర్వణమంత్రితంత్రములతో పూజావిధుల్ నల్పై కెం
 బనె బఁగాయరథంబు, నవ్వెములజంబుల్ కెంఁగు, నాహోమన
 హ్నిని జన్మించె నతండు తదభిముపై నేలెంచి నంగామభా
 మిని వానాకశినిలు న్నంబులు, సంభీభూతచేతులై
 గణనాస్థానముల నడిచారుగతి, మర్పారంబుగా నంపజ
 ల్లును వర్షించె, నితాచరాభిమతముల్ పొంగార నాకాక మె
 ల్లును గాఢాంధతమంబొనర్చె; ఘోరమాంబుల సాంద్రగ్రీహకరల
 క్షణనీలాంబురదోషనూలికలుగాఁ గల్పించె, మాయావిద
 త్తయై, మేఘునినాదులై, నమరభీత్వాదవ్వలై. రానుల
 క్షుణులక లక్ష్మముఁ జేసి నాగిరసంఘాతోఁగ్రహకంబులం
 దు నిబంధించెను, మూర్ఖులులై, పరమాత్ముం డెంత మాత్రం
 బుం

గునె! యజ్ఞానవికారిమూర్ఖులకు వర్షించెనా! గుండు రా
 మచృపాలుం డతిమాతృకర్మగుణసంబద్ధాంకు శోనల్లు నై
 ల్విని గోల్పోవక చుట్టజూచె, నమరొప్పి న్మూర్ఖులొన్నట్టి ల
 క్షణునిం గాంచి తపించె, నంతఁ గపు లాచండంబు వీక్షించి పే 425
 రిన దుఃఖంబున నేడ్వసాగి, రపు దావృత్తాంతముం దండ్రికిఁ
 దనుజస్వామికి మేఘనాథుఁ డిమితో తాపహంబుభానందన

ధనుర్జయై ను; రామమును రణవార్తల్ వేగం బాటించె ప
 ట్టణరాజంబున నాల్గమూలల " సోష్టంబై సిద్ధించె, జి
 యైన క్రిరాముడు పాపంధముల. శక్తిం బొందునాడింక న
 చ్చి నవాడే యగు సేత, కామ నిలుపై జేవేశ్వరిం జేయనా! " యని గర్వించి మదించి రామను డశోకానందసద్వాటికన్
 ప్రణయోల్లాసవిలాసభోగములలో రాగాంబుధిం దేల నెం
 చెను, మార్గంబులు గూడదీయు త్రిజటక సీతామహాదేవి చెం
 జను నేమించెను బోధసేయుటకు, సీతాకాంతయే యేగి రా
 ముని వైతన్యవిహీను గాంచిన మహామోహంబుతోఁ దన్నుఁ జూ
 చు నటంచుం దలపోసె, సీతను రణక్షోణితలందిల్పి ర
 మ్మనుచుం బుష్పకమంపె నాత్రిజట లోడైయుండ సీతాసతీ
 మణి నాయానముమీదఁ దిగిపై నినవంశపాత్రవోర్తిస్తభా
 మామలక రాజితరామలక్ష్మణుల దీక్షంజూచి చెప్పింపి బా
 ధను బోఁదొలికితలంచె సీత యిటు " ఓదాగి! మూర్ఖయా! జీవల
 ట్టణముల్ మారుటలేదు, సత్కలహో సందేహము దేహముల్
 ప్రణవానందవిలాసభావరుచులం భాసిల్లె, యోగస్రిభా
 వనిరూడిన్విలసిల్లుచుండిర "ని సంభావించి సంహోషణం
 జనితాశ్రుల్ వెడలించె దుఃఖమున నాశల్ నీడి భాష్పంబులొ
 ల్కెనటంచుం దలపోయుచుం దిజట వెల్కెన్ సీతతో నీగతిక
 " గొనబొపుష్పకయానమందు విధవల్ గూర్చున్న చో సాగ, దీ
 వును బుణ్యాంగనవౌల సాగె నిది దేవుండుండ! ధర్మంబు గె
 లుచును! పూర్వార్జితపుణ్యలేశములు నాలోనిల్చి నీసేవకై
 వినియత్తంబగుచుండె, శాంతిలుము దేవీ! " యంచు బోధించె, చ450
 ద్వనితారత్నము లిప్పు రాసిదప తానజ్వాలలం బాసి పా
 వనదివ్యోన్నతశాంతభావములతో భాసిల్లుచుం, బుష్పకం
 బున నేతెంచి రశోకిదివ్యనవముం భూషింపఁగా, సంతో
 బ్రణవానందవిలాసభాసుకళావ్యాసంగసంగీతసం

తన కిష్టములు. నూంజనములు గదాదగిలులు చేమొత్తములు
 చేరు వానిం. నవలంకలు పనులు భీష్మాత్మయ్యగారు
 విశేషములు కాదుమాత్రము. చెల్లెల్ల విరోధించి న
 చ్చిన నుదాహ. కంఠమునందునుండెను, బాగుగొన్నట్లు
 త్వినికాయములు కేరదీయును, రణితాహంబులు బుట్టించి నో
 రునునుండుయె. వాసుధే ధనుముతో రోదించుచుం గుండుచున్
 రణభూమిన్విజవాసి నల్లకలకారాటంబుతో కేరగా
 ఘనుడై కత్తిని జూపె; సంతనగ మొక్కండెత్తి వీరాంజనా
 తనయుం కత్తిరి మిత్రమై చుతని మొత్తక లిమ్మాకంబులో
 ఘనుడతండును జచ్చె, నన్నుడు మహాకాయుండు కైశ్యశురా
 జ్ఞును కేంచేసి, విశాచభీకరముభాష్పకేళిబుద్ధున్ కం
 బున గూర్చుండి రణంబునెయుటకు. తమ్ముడొ హాహానాథుడున్
 తనమంతుల్ తనిరాగుడాదిరణయాత్మకాత్మకాత్మకాత్మకా
 కనుచెంటం జనుచెంచె; గంగజయహా కౌశికరాను లా
 దనుజకేళి నెదిర్చి, వృక్షముల మొత్తంబుల్ గిమిల్ పట్టి కొ
 ట్టి నిరోధించుచు, పోరునల్లి. నవ్రజున్ కౌశ్య దుగ్ధుడు
 వ్రసికాటాధములక నురాంతకుల, చాంచల్యాప్తులన్, ఘోరదీ
 ప్తిను మొత్తంబుగ మొత్తి చంకిరి హాహాకాయుండు దన్వంతుల
 తని తమ్ముండును జచ్చినారనును కైశ్యస్వామి విష్ణుతన 500
 కనులన్ రాజ్యను విస్ఫులింగములు, హరికారంబు గావించె బం
 పెను యుద్ధంబునకుం బ్రహస్తం, కతిం డాఫీలోగుండై హాహా
 క్యం నుంతుల్ పరివారముల్లును దిక్కుత్పిక్కుటిల్లంగ మే
 ఘననాదంబులు నెయుచున్వెడితె, సగగ్రామంబులో నాతినిన్
 ఘనశైలాగ్రము బట్టి కొట్టి నిహతం గావించె నీలుండు, నా
 తినితో జచ్చిరి వానిమంతులును యుద్ధజ్వాలలంజొన్నుచున్
 దనుజేశుండు విషాదఘోరరణవార్తల్ నర్వమానించి భీ
 షణురొసాడునానెత్తుండై భములకాజ్ఞల్ సేయ బంగాదుతే

పును సిద్ధంబొనరించి, రెండు సత హాహుళ్యంబున బోరికిం
 జనునేళిక సచినోత్తముల్ వెలులు నాశల్ సూర ముందోదరి
 పనితాళియు నుచ్చి భక్తిసముష్టం భర్తృపారాధనం
 రుముల్ జేసి సమస్తకర్మములు మోసంబందునందా నం
 ధి గావించుటవేడె, నీతడు రాహుళ్యంబు రాముండు
 కోన కర్షించుట యుత్తమంబునె, పెక్కుల్ తానముల్ గూర్చు నా
 శనకార్థంబగు యుద్ధము న్నిలుపుచుకొ శాంతించి వంశాభివృ
 ద్ధిని జేకూర్చుట మంగళంబనుచు బాగ్ధింపకొ, విలాసంబుగా
 విని మంజోదరితోడ రావణుఁ “ దేవీ! నర్పి మా దేవదే
 పుని యాజ్ఞాగతిసేగు, ఘోరసమరంబు న్నిల్చు నేనెప్పుడొ
 నను నేనే నిలఁబెట్టుకొందగిన శాంతింబెల్లఁ గొల్పొత్తి, పు
 ద్రినితో భద్రములాడవచ్చితే! శత్రుల్ మించుచున్నాడు, మిం
 చెను కార్థంబులు మించెనర్హమును, నాశ్రేయస్సు నాన్ముష్టిలో
 కనుమేరం గనుపించుచున్న, నదిలక్ష్యంబుంచి నేనేగుమం
 టిని యుద్ధంబును మాని సర్వజనదృష్టికొ నేను శ్రీగుండరా
 దున! పాపా ” వర్ణిని లోనికిం బనిచె; పుత్రస్నేహమునామం దిం
 చస్పృహలుం దిగిరిన్, మహోదరు, దురాశావంభు కుంభున్, పంపి
 భుని, దేవాంతకునిన్ సరాంశకు రథంబుంగావ వెన్వెంటు పం
 పనె, మున్ముం దళికాయు నుండుమనె, యూపాక్షుండు పాపక్షునిగా
 బొనరింపకొ సురకీర్ణరాదులు భయంబుం బొంది కంపిండు, న
 న్మునిసంఘంబులునంపిండు, గళింపందోహంబు భీతిల్ల, భీ
 మహాశైవ్యకాకాహనర్షనులతో, సర్వంగళారాధకొ
 ర్మసనాదంబులతో రథంబులయి సంగ్రామకలిం జేరెరా
 వణుఁ, డా, కీం విభీషణుండు గని తత్త్వజ్ఞులసంభావులై
 టావారింపరి నొక్కొక్కరిని, తత్తచ్చక్ర సామర్థ్యముల్
 గణముల్ తెల్పఁచు జూపె రామునకు రక్షోనాథుఁ గన్నుల
 కనుకంబొందుచు సత్కపీశుండగు సుగ్రీవుండు నుగ్రాకృతిన్

ఘనశైలాగ్రము శక్తిమీరివిసరంగా రావణుం డొక్కటక
 దునుమాడెన్ శరసంఘపాతముల, తోడ్తోమ్ముంచెన్ గన్
 శుని, నానాకపిసైన్యవర్గముల చిచ్చుల్ జల్లు బాణాల ముం
 చెను, జెల్లాచెడకొంచు వానరులు కక్షింపంగ నెట్లెట్లె రా
 ముని బాండ్లించిరి, రాముఁ డాకలకలంబుం గాంచి లక్ష్మణుంబు ల
 క్షణమైనిల్చి కనీనికాచలనసంజ్ఞామాత్రసంప్రేణం
 బున లంకేశునిపైకి నేగుమని సంబోధించె, తత్తుచనల్
 గని యాలక్ష్మణుకన్న ముందుగనె, సంగ్రామస్థలిం జేరుచుక
 హనుమంతుం డెదిరించె రావణుని, ఏరావేవిద్యోషభీ
 షణరోపారుణనేత్రాదీధితులు రక్షస్వామిపైఁ దోలి యా
 తనితో నిట్లని పల్కె “కాముకకళాస్థానాధిపా! తంత్రవి
 ద్యను జూపించి పరాంగనాపహరణవ్యాపారకార్యంబు లె
 ల్లను సాధించుటకాదు యుద్ధమన! కాలం బొక్కలాగేగడె
 వ్వనికిం బాపముపండెనీకు, దురితవ్రాతంబు నీచుట్టుము
 టైన దుర్వారవికారకాలయములై శీతోన్నచందాన, న 550
 ద్రోణయజ్ఞంబున నిన్ను వేల్చుటకు శీరామాజ్ఞతో వచ్చితిన్
 ఘనదోర్దండము కాలదండమిదె నీ కాయంబుపై కెత్తితిక
 నిను నీవింకను గాచుకొమ్మ”నుచు దండించెన్ మహాముష్టిఘా
 తనిపాతంబున, రావణుం డధికసంతాపోజ్వలతోద్యోకిపి
 ణ్డణపంక్తుల్ వెదజల్లుచున్ సమరభీక్షాదక్షుండై మూర్ఛగూ
 ర్చెను సామీరిని ముష్టిఘాతమున, దృష్టి న్నీలుపై కంపి యా
 తని మూర్ఛాగతుఁ జేసె నస్త్రమున, సంతన్ లక్ష్మణుం దాకి యా
 తని బ్రహ్మాస్త్రముచేత మూర్ఛగొలిపెన్, తత్త్రాయముల్ గాంచి రా
 మనృపాలుండు భయంకరుండగుచు ధర్మంబొండె చేబూనుచున్
 హనుమద్వీరరథంబుపై నిలిచి బాణాస్త్రంబు లొక్కుమ్మడిక
 దనుజస్వామిపయిం బడన్ విడిచె, తదాగ్రామోగ్రబాణాగ్నికిన్
 క్షణమైన న్నిలువంగలేక రణ దీక్ష న్నాటికిం బాసి త

క్షణమే లంకను జేరె దైత్యవిభుఁ, వజ్రాననాభాదోషల
 యుని నమ్ముని ఘోర బీకరదురాశాగాఢగర్వాంశకా
 ననగాకాదుని కుంభకర్ణు నతినిద్రాధిద్రముద్రాంశకే
 క్షణునిన్ కీఘ్రమై మేలుకొల్పి తన యాన్ధానంబుఁ జేరింగఁ గొ
 ష్కొని రంజించును బంపె సేకలఁ గొల్పి నాగు క్షేత్రమృగం
 గనెనాదంబులునల్పి వాగవికరంబుకొలుచే పెన్పె
 ట్టున మట్టించుచు మేలుకొల్పి, రతి దెల్లొ యర్థవిద్రాధిం
 బున గళారెప్పల నెత్తియెత్తకయె నుంబున్దండుగానుండి యుం
 డనరితేక సభఁ జేరఁగా వెడలుచుండెన్ కిఞ్చోసేసుకొం
 డను విక్రించినరీతి వాచులు భిష్టుజ్జానులై భీరులై
 రణకార్యంబులువీడి నెల్లెడల పొంజొచ్చి కీర్తరామచం
 దుని సంరక్షకు నాకొనించి నతఁ డాదూషంబు విక్రించి “రా
 వెణుమాయాపరికల్పిహోగ్రిజడరూపంబా! మహాయంత్రమా! రేగె
 ఘనమంత్రాంతిభాషాభాషరచితాంగంబా! మరాకారమై
 వెనుభూతంబయి కారువచ్చెను! మహావీరుండో! భీరుండో! యీ
 దనుజుం డెవ్వఁ డి”టంచు రాముడనఁ దత్సందేహముల్ దీర్చ నా
 తనిహో బల్కె విభీషణుండిటుల “దత్కాయం బవాయంబుఁ
 యనిలైలాకృతి కుంభకర్ణుడనువాఁ, డాతండు మాయన్న మే
 లొక్కను నాపైల్లకు నొక్కనాఁ, డపుడు ముల్లోకంబులుం గూడిన
 చ్చిన వానింగెలువంగలేవు, నిదురం జెందే దినంబిప్పుఁ డా
 తని మేల్కొల్పిరి నేడు, యుద్ధమున తధ్యం బాతండుం జచ్చితీ
 రును, నీబాణముధాటికిన్నిలుచు కత్తుల్ లోకమందుండురా?”
 యని భాషించుచునుండ రావణుని మంత్రాహోచనామంత్రిం
 బును జేరంజనె కుంభకర్ణుడు, కరంబుల్ మోడ్చి లంకేశు దీ
 వనలం బొంది సుఖాననంబు గొని నర్వంబుంగ్రహించెన్ సభా
 జనసంఖ్యున్ గని, యుద్ధవహ్నిఁ బడి నాశంబైన యోధాశిక్ష్
 రణతంత్రిజ్ఞుల కశున్రెవుల్ విడిచె, సంగ్రామంబుఁగావించె ని

దు నడంచెం గనిసేనెల్ల! పరిపంధుల్ వడ్డపాల్లుల నిం
డిన సంకోషముతో, సగర్వమున తండ్రింగాంచి వర్ణింప నే
గె సతం డాపయిలంక; కాజిని మహాక్షేత్రంబులం బొంది మూ
ర్చను జెంజీకటితో మునింగిన కవివ్రాతఁబులం దావిభీ
షణుఁ డెంతో శ్రమజెందుచు న్నెదకి కాంచంజాలె నొక్కింత తె
ల్విని గణరెప్పల నెత్తి మేల్కొను మహావీరాంజనాపుత్రు, వెం
టనె వారిర్వురు కాగడా వెలుగుతోడన్ బాంబవచ్చీరు గణ 650
గొని, రాతండును దెల్పిఁబోంది చలుదిక్కుల్ జూచె గాఢాంధకా
రనిశాభాగము మీరలేదనుచు మూచ్చంగొన్న పైన్యాళి ర
క్షణసేయం దలపోసి మారుతిని ప్రోత్సహంబు గావించి “తూ
ర్పున భానుం గనులోన, పచ్చని ఫలంబుల్, కావిపుష్పాలు చ
ల్లని యాకుల్ గల యోషధీలతలతో లావణ్యమొప్పారు పా
ననవిజ్ఞానమహోదయయాద్రీకిని బోవంజాలి నీ వాలతల్
గొనిరమ్మా” యని చెప్పి తద్గిరికి దిక్కుం జూపి, మార్గంబుఁ జె
ప్పెను; శ్రీరామపదాంబిందములు హృత్ప్రేరంబునన్నిల్లి రా
మునిసద్ధర్మగుణంబు పంపిన శరంబుంబోలి యాకాశన్
ధిని భక్తిన్ హనుమంతుఁ డుల్కగతి సందీపించుచుం బోయి చ
ల్లని కాంతుల్ వెదిజల్లు నొవధలతల్ గాంచెఁగ్రహింపంగ నెం
చ నగం బాగ్రహభావమంది పటురోషద్వేషసంభూతభా
షణపాషాణసమాహముల్ విసరినన్, సామీరి సత్వప్రభా
ననిధానుండయి కార్యదీక్షఁగొని, యస్యం బేమి యోచింప కా
ఘనశైలంబుఁ బెక్కి యెత్తుచు, భుజస్కంధంబుపైనిల్పి, వ
చ్చిన దారింజని రామసైన్యములకుం జీహృదంబిచ్చి, మూ
ర్చను బోఁదోలుచు, దెల్పిఁగూర్చె, మదిలో రామస్మరణం
గొల్పి త

దనశైలంబును జేర్చె వెంటనే చుధాస్థానంబుతో, సంత మా
ర్పున సూర్యుండుదయించె, వానగులు నింపుంబెంపు సొంపార నే

పున లంఘించుచు నాటపాటలను సంపూర్ణప్రమోదంబు రా
మునకుం జూపిరి; పాపపుణ్యముల రూపుందాల్చు లంకాపురం
బును భస్మంబుగ నాటి రాత్రి దహనంబుం జేయసూహించి, రా
ముని చూడ్చుకొని, కోతిమూక రభసంబుల్ మీర నేతన్నిశక
జెనుచిచ్చుం దగిలించె లంకకును, నాభీలోగ్రిదావాగ్నులన్
ఘనసంస్కారము బొందె దత్పురము, దుష్కర్మాకృతుల్

రాక్షసుల్ 675

ఘనశస్త్రములు, నాయుధంబులు, తునంగంబుల్, గజంబుల్, నశిం
చె న సంహించుగ, దృన్యధాన్యములు, భస్మీభూతిమైపోయె గూ
లెను నానాగృహగోపురంబులును, గాఢం గోటంబుం బేట ల,
య్యనలజ్వాలల మండుచుం గొడవిదయ్యాలై మహావృక్షముల్
కనుపించెన్, వినిపించె రోదనలు; లంకానాథుఁ డున్నట్లుండై
తనభావంబునఁ గోపతాపములు చింతల్ హెచ్చ యూపాక్షకం
పనులక గుంభసికుంభులక దనుజసామ్రాజ్యప్రభల్ నిల్చు బం
పెను యుద్ధంబున, కందు వారు దనుజాభీష్టప్రదంజైన భీ
షణసంగ్రామమునల్పి వానరమహాసైన్యంబు కంపించు న
ట్లొనరింపం, గపివీరనాయకులు దీక్షోచ్చేకరాద్రవిభా
వనిరూడిన్ వధియించి రారిపుల, త ద్వారల్ విషాదంబుతో
విని దక్షున్ మకరాక్షు రాక్షసకులాభీష్టప్రసాదాక్షు, ర
క్షణకార్యాచరణైకదక్షు, రణముక సల్పగ లంకేశుఁ డం
పెను; కాలానలరూక్షవీక్షణమహావీరాధివీరుం డతం
డెనలేనట్టి రథంబుపై వెడలె సెడ కాలుఁ డనట్లు, లే
పున త ద్వీరుని వెంట సేనలు శరంబుల్ హోమరంబుల్ గదల్
ఘనకుంతంబులు నాదిగాఁగల మహోగ్రికూగ్రశస్త్రంబులన్
గొనుచుం గాలునికింకరుల్వలె రణక్షోణిం బ్రవేశించి రం
దు నతిప్రాభవరాజితుండయి, సమర్థుండై, ప్రచండుండునై
ఘనుండై తన్మకరాక్షరాక్షసుండు సంగ్రామంబు గావించి మిం

చిన శక్తిం గపిసేనఁ దోలెఁ బసురాజిం గోలతోఁ దోలు లీ
 లను, తద్రాక్షనుఁ జంప నెవ్వఁడును జాలండఁను శ్రీరాముఁడే
 ఘనకోదండవిముక్త పాసకశరాకాశస్పృహనాన మా
 తనిపై కంపి వధించి మించె, సురసంతానంబు హర్షించె, రా
 మునిపై పూవులవర్షముల్పడియె, రామున్ భర్తృపిరుక్ మహా700
 త్ముని గీరించెను మూడులోకములు తద్రోషల్ మహాకాశపీ
 ధిని లంకేశుని వీనులంబడగ, నద్దీరుండు నిశ్చేష్టఁడై
 ఘనధీక్షాపరుఁడై, విషాదములు శోకంబుల్ విసర్జించి నం
 దను, దంత్రీజ్ఞుని మేఘనాథుని రణార్థంబంపె నాశించు దీ
 క్షను రక్తాంబరము ల్లరించి నరయజ్ఞం బొందు మహానంబుగా
 నొసరం జేసె స్మశానవహ్నినిడి, యం దుద్భూతమై “కృత్య”నా
 పెనుభూతంబు, కపాలపాత్రయును, నాభీలోగ్రఖడ్గంబుఁ బ
 ట్టి నిశాకారవికారరూపము నిశాటీవాలముం జూపి యే
 పనిఁ గావించుటకైన సిద్ధపడి దుర్వారంబుగా మేఘనా
 థునితో దివ్యరథంబు నెక్కి నిలిచెన్ దుష్టగ్రహం బబ్బులెం
 దును గాన్పించక మేఘమాలికల యందున్ వ్యోమభాగంబుపై
 ఘనుఁడై, మేఘునినాడుఁడై సమరరంగం బందు గొణల జ
 ల్లును వర్షించెను మేఘనాథుఁడు, నిశాలోకంబుగా మారె త
 ద్రాణరంగంబు, మహాంధకారములు సాంద్రీచ్ఛాయలన్నింపె, ది
 క్కును తెన్నుం గనలేక వాసరులు పెక్కున్ జిక్కులం జిక్కి రా
 ముని యందున్ శరణంబుఁ బొంది; రతఁ డేప్రస్మీర నస్త్రంబు పా
 వనదివ్యాంగిరసంబు, మంత్రీయుతసద్భాణంబు తత్ప్రత్యపై
 కనుపన్ గృత్యయు మాయమూటఁ బలుమాయాకాశరంగంబు వీ
 డినవాఁడై రణభూమివ్రాలె ఘనదృష్టిం బాసి లంకేశునం
 దనుఁ డాపిమ్మట రోషమూర్తియై రౌద్రజ్వాలతో మండుచున్
 దన దోర్దర్పము శౌర్యసాహసబలొత్సాహాకియల్ సూపి త
 ద్రాణభూమి నివిడనాడ వాసరుల భీతస్వాంతరలం జేసి తో

తెను, వారిం గని నవ్వి కొన్ని రణకేళిం బాసి లంకేశుతో
దన నీరిత్వవినోదవిక్రమరణోదంతంబు వర్ణించి చె
ప్పెను గర్వింఁచెను కాని రావణుఁడు నిర్వేదంబుతో మేఘునా725
ధుని గోసించుచుఁ జూచి యిట్లునియె “యోధుల్ శూరు

లోక్క-ష్పమక్

రణభూమి నివ్వఁనాడి రావలదు, సంగ్రామస్థలిం జొచ్చి మె
చ్చుటల్ హెచ్చుటా చచ్చుటో తగును, నీసూరత్వ మెందేగె భీ
రుని కితి న్నెనుకంజ వేయుదువె? పుత్రుం డిట్టివాఁడైనచో
జనకుం డక్కట శీర్ష మెత్తుకొని గాంచంబాలునే లోకులక్ ”
అని వాపోవఁగ మేఘునాథుఁ డపరాధావేశరోషంబుతో
ననిఁ జొచ్చెం, దనతేరుపై నిలిపె మాయాసీత సగ్రస్థలం
బున, నానాకపు లాంజనేయుఁడు, నిజంబుంగాన కుడేకదృ
ష్టిని వీక్షించుచు నుండ ఖడ్గమున ఖండించెం దదాకారమున్
కనులం బాష్పము లొల్కి మారుశియు దుఃఖం బాపుకోలేక రా
ముని కా ఘోరవిషాదసంకటనిధంబుం జెప్పి నొప్పించె, మూ
ర్ఛను శ్రీరాముఁడు వ్రాలె నేలపయి సగ్వం బంతహానల్లు ల
క్ష్మణుఁడున్ వానరయోధులుఁ గవులు బాష్పంబుల్ రణస్థానమం
దన నొక్కుమ్మడిఁ గార్చి యెడ్చిరి, మహాదుఃఖారవంబుల్ విభీ
షణుఁ డాలించి రయంబునం జని నిరాశాభావనిర్వేదకా
రణముం గన్గొని, రామభద్రునకు మూర్ఛం బాపి యిట్లాడె “నీ
తను ఖండించుట కల్ల కైతవపు సీతం జంపె మీ రిల్లు మూ
ర్ఛను నేలంబడ మిమ్ముజేరిన కపివ్రాతంబు శోకంబులో
మునుగం, దక్షణమే నికుంభిలకడం బూర్ణంబుగా నొక్క నూ
తనయజ్ఞంబును జేయఁబూనుకొనె త దైత్యేశపుత్రుండు నా
తని యజ్ఞంబున విఘ్నముల్ సలుపుఁ డంత న్నాఁడు వధ్వుండగున్
జనుఁ డెచ్చోటి” కనంగ లక్ష్మణుఁడు యజ్ఞస్థానముం జేరి ఘో
రసినాదంబులు సల్పి కయ్యముచకున్ రమ్మంచు కాలద్రవ్వె “మా

రణయజ్ఞంబును యుద్ధగండమున నిర్వహించి శాసూరిం జేయు రా
ముని శిష్యులను లక్ష్మణుండ సమగ్రంబుం జేయగావచ్చియుం 750
జిని గొమ్మా!" యన, మేఘనాథుడును గృష్టి యజ్ఞ కార్యంబుమీ
ద నొకింతేనియు నిల్పజాలక నిరుత్సాహంబుతో యజ్ఞపుం
బను లక్ష్మణ విడనాడి రోషమునఁ జాపంచెత్తి బాణంబు వే
పున సంధించి మదించి కొట్టి తరిమెం భూరిప్రతాపంబుతో
దన చుట్టుంగల కోతిమూకలను పంతంబొప్ప నామీదటఁ
యినుండో పావకుండో యముండో యను నల్లెంబో భయో
దన్వాభికా

రణుండై లక్ష్మణుపైకి నేగి దృతిమీరం ఘోరనాగాస్త్రమే
సె నతండుం గరుడాస్త్రమంపె నిటులఁ సిద్ధాస్త్ర లాయిర్వరున్
ఘనుడెవ్వండని సందియంబువడ నుగ్రికుంగిఘోరాస్త్రముల్
వెనువెంటం బెనుమంటలంబుకొని యుర్విం గాల్చు చందాన భీ
షణరోషాగ్నులతోడ సంపుటెఱి లక్ష్మణులెంచుచున్ మేఘనా
థుని దివ్యాస్త్రముతోడ జంపె సురమిత్కిండో సుమిత్రాసుతుం
డనితో పుత్రుడు చచ్చువార్తవిని మూర్ఛాక్రాంతుడై వ్రాతరా
వణు డొక్కమృడి పుత్రశోకమున, నాపై లేచి కోరిధించి సీ
తను ఖండించి వధింప రోషమున జేతం ఖడ్గముం దాల్చును
జనుచో, మంత్రీ సుపార్శ్వఁ డడ్డమయి "యీచందంబు
శాగున్నదా!

తనయుం జంపిన శత్రువుం దునుమరాదా! చేతఁగాకున్న రా
ముని పాదంబులు బట్టరాద! యబ్బఁ ముగ్ధుల వహామాత్రభో
లిన సాధ్వీమణి నన్యకాంతను చఱక లేనాఁగియె యోగసి
ద్రుని దీపించు పవిత్రరత్నము నవధ్యన్ శౌర్యమా చంపనెం
చిన? ఘోషింపవె మూడురోకములు ఛీ! ఛీ! యంచు
దూషింపరే

నున లంకాపురిలోని నజ్జనులు! మర్మాగ్రంథపై నవ్వుబొ

ట్లను బొందందగునా ప్రభా!" యనుచు వేడంగక దివోగామియై
చ నె నాస్థానముజేరె రావణుడు, కార్మ్యంబొందు నెమ్మోముతో
దనతో నిల్చిన మేటి మూలబల మాధానంబుగానెంచి, త 775
ద్రోణయజ్ఞంబున కంపె నాబలములక ధైర్యంబు శౌర్యంబు శ
క్తిని జూపించి రణంబులో జయము సాధింపంగ బోధించె నా
తని యాజ్ఞంగొని భిండినాలములు కుంతంబుల్ కటారుల్ గడల్
ఘనబల్లంబులు ముద్గరంబులు మహాఖడ్గంబులు జక్రిముల్
ధనువుల్ బాణము లాదిగాగల ప్రసిద్ధకూరశస్త్రంబులక
గొని యుద్ధంబును సల్పి దుగ్రముగ రక్షింపిరి తల్లెక్కిఘో
రనినాదంబులతో పిశాచములు పోరన్వచ్చుచందాన, నీ
సునకీనాశభటుల్ నిశాటులయి సంక్షోభంబు బుట్టించు రీ
తిని, భీభత్సముజేసి వానరుల సాధింపంగ హింపించి చం
పి నిరోధించిరి; హస్తముల్ చరణముల్ పీకల్ తలల్ మొండెముల్
తునియల్లాఁ బడి పీన్లపెంటలయి శత్రుల్ నేలఁ గూలంగఁద
వ్వనుజల్ వీరవిహారముల్ సలుపుచున్ దర్పంబుఁ గ్రౌర్యంబు మీ
రినవారై యలరార, వానరులు నిర్వేదంబుతో శోకభా
షణులై కంపితదేహులై రణనిరాశాభావులై రామచం
దుని బ్రార్థించుచుఁ జేరి బాష్పములతో రోదించుచుండంగ, భీ
షణదృష్టుల్ నిగుడించి రాఘవుడు రక్షశ్రేణిపైఁ దీవ్రమా
ర్గణఘోరాగ్నికణంబుల న్వదలె సంగ్రామస్థలంబందుఁ ద
త్తణముల్ రాముని రూపుదాల్చుకొని దైత్యవాతముల్త ద్రణం
బున నెం దేగిన నందె రాముడు శరంబుం దాల్చుచు న్నిల్చిన
ట్లనివార్యంబుగఁదోచె మూలబలదైత్యశ్రేణి లా మాణి
గ్నిని నొక్కుమ్మడి మాడి చచ్చి రమచుల్గీర్తించి శ్రీరాముమీ
దను పుష్పంబులుసల్లి రంబరము మీదం దేవతల్ దుందుభి
స్వసముల్ సేయుచు సృత్యగీతములతో సంఘోషముల్పొంది, రా
రణవార్తల్ దనుజాంగసల్పినుచు సర్వం బంతిపహానల్లు శో

కనినాదంబులు సేసి దుర్గతికి లంకానల్లభుం దూగి నిం 800
 డిం దుఃఖంబుల భాష్పముల్ విడిచి గుండెల్ గాదుకొంచేగి ఏ
 డిం కేశంబులతోడ నీధిబడి తిండిన్నిద్రలన్నాని నా
 శనరూపంబులుదాల్చి రావణుని రావణిలాపొగ్గిదూ
 షణపామాణములెత్తిరున్వ, నవి తీక్షణంబై భరింపంగఁ జా
 లనిపై రావణుభావముంగలఁచె, కాలంబంతయున్ వింతగాఁ
 గనుసించెన్ రణధీరురావణునకున్ జ్ఞానంబో! యజ్ఞానమో
 రణమార్గంబునఁ బోవ నెంచె నతఁ డా ప్రిస్థానమార్గంబులో
 రణహోమాగ్నుల పాపదోషబలవర్గంబుల్ హుతంబైనచో
 దనకార్యంబు సలించునంచు దలఁచెన్, దైత్యాంగనల్ సేయు శో
 కనినాదంబుల నూరడించు మిషణో క్షాత్రంబుఁ జూపింపఁగా
 ననికిం బోయెను రావణాసురుఁడు, ధైర్యసైర్య మేపారఁగా
 దనవెంటన్ ఘనవీరు లుగ్గిరణతంత్రిజుల్ విరూపాక్షయు
 ద్ధనయోన్మత్తసుపార్శ్వలు న్నెడలి, రంతక శేషసైన్యాభి
 రణమున్ సల్పిరి యంత్రితంత్రముల సంరంభంబు మించన్ రణం
 బునఁ బోరాడిరి కాని దైవము బలంబుం జూపె వే రొక్కఁది
 కున, దైత్యేశుమహంగరక్షకు లనిన్ ఘోరంబుగాఁ జచ్చి రై
 నను ధైర్యం బతఁ డేమియున్వదల, క న్యంబేమియొచింత కా
 రణభూమిం దన లక్ష్యమంతయును, శ్రీరాముండె యన్నట్టు లా
 తనికై యిర్వదివేత్రిముల్ పదితలల్ ధైర్యంబుతో నిశ్చలం
 బున నల్లిక్కులదిద్దిపై, రావణుఁడు పెన్నూతంబుగా మారి కా
 లునిరూపంబు ధరించి చూచెను, గవుల్ మున్నెన్నఁడుం జూడఁజూ
 లనియ ట్లా దశకంకుఁ జూచి, దశలీలావేషసాభాగ్యుల
 క్షణసంబంధునిగాఁ దలంచి, భయమో, సంబంధమో చిత్తవృ
 త్తిని బంధింప వికారరూపవశులై, ధీరశ్యముల్ వాఁముచున్
 రణభూమి న్నలునిక్కులం జెనరి పారంజొచ్చి రా లీలలన్ 825
 గని రాముం డనమానబాణముల లంకానల్లభుం గొట్టి, న

ల్లన దంతావళ మబ్జనాశముల లీలం దుగించు చందాన రా
 వణుఁడుం దుగించుచు డామసాస్త్రమున సర్వం బంధకారంబుగా
 నొనరించెం బనలుక నిశక గ నెది మీ యొక్కేక్షణంబందు నం
 చును సంభ్రాంతిని భీతి నంది రెదలో చోద్యంబుగా వానరుల్
 డనుజుల్, రావణు డాసురాస్త్రమున దుస్తంత్రీక్రియంగూర్చి నే
 ర్చునచంపక, బులిమోములున్ గజముఖంబుల్ సూక రాస్యంబులున్
 ఘోషివక్త్రంబులు సింహపున్వదనముల్ భల్లూకవక్త్రంబులున్
 ఘనభేరుండముఖంబులున్ శరభవక్త్రంబుల్ శృగాలాస్యముల్
 శునకాస్యంబులు, కాకశంకముఖముల్ సూచించు జాణాకృతుల్
 రణభూమిం గపులం గలంచె, ఘనుడై రామసభుం డన్నియున్
 దృఢముల్ కైవడిఁద్రుంచుచున్ వదలె నాగ్నేయాస్త్రమందుండి భీ
 షణ విను న్నిహతారకానికరిభాస్వద్భాను కాలాగ్ను లా
 ననఁగు ల్గచ్ఛిన బాణముల్ వెడలె, నంతక రావణుం డుగ్రుండై
 యుల్లో నాచుండు వెల్లరీతి మయమాయాశక్తి నిర్మాణ భా
 జనమై నిర్దితవాయువేగమగు నస్త్రంబొండు వేయంగ, భీ
 షణ నానాయుధకుంటితో మరగదాశక్తి ప్రభాభిండివా
 లనితాంతోగ్రీకృపాణముద్గరము లాలంబందు నల్లిక్కులం
 దనలజ్వాలలతోడ భీకరములై వ్యాపించె, రాముండు ద
 డనుజాస్త్రంబును సంహరించె వగగాంధర్వాస్త్రముం బంపుచుక
 ఘనరౌద్రాస్త్రము రావణుండపుడు దీక్షం బంప నందుండి సూ
 ర్యనిభోత్తేజభుజంగసింహశరచక్రంబుల్ మహారావభీ
 షణము లెవ్వడై, రావహంస జలజాంచన్నాశముల్ దుగించులీ
 లను శ్రీరాముండు వానిదుగించె, నపుడాలంకావిభుం డాలమం
 దు, నయోల్లాసు విభీషణుంగనుచు, చిందుల్ దొక్కుసింగంబురీకెరి
 తిని లంఘించి మయప్రభాఘటితశక్తి రక్తమాంసార్పితా
 శనసంపూజితభీకరోగ్రవిజయాస్త్రంబుం బ్రయోగించె, ల
 క్ష్మణుఁ డడ్డంబయి, త ద్విభీషణునకుఁ సంతానిమై ఘోరశ

స్త్రీనిపాతాహత ఘాతనక్షుడయి వృద్ధింగూలై మూర్చిల్లుచుకొ
 తననమ్ముం డెటు నేలఁగూలంగనె కన్గమ్ముల్ చెమగ్నన్ వగం
 గొనె రాముం, డతిధీరుడై పినవ నైకుంతేశుడై యెందుఁజూ
 చినఁడానై దనుజేశు నొక్కపరి కార్చిచ్చుల్ నెసంగ జుట్టుము
 ట్టిన చందంబున నగ్ని బాణములఁ గొట్టెక, జగ్గీభూమై
 తను వత్సంతము బాధఁ జెందగ రణసానంబునుస్సీడ్. భా
 ర్యను మందోదరిజేరి సిగ్గిడి, నిరాశాభీలచింతావిషా
 గ్నిని నిట్టూర్పులఁ జూపులన్ ముఖములన్ నిండఁజూపించి రా
 ముని యాధిక్యము నెంచి కించఁగొని రాములొంగదీయంగ సా
 ధన యజ్ఞంబు మదిందలంచి ఘనుడై దైవ్యేశుఁ డర్ధాంగికిం
 పును జేకూర్పగఁబెట్టె, “నానరుని పెంపుంజంప మాహేశ్వరం
 బను యజ్ఞంబునవిఘ్న భాగ్యమునజేయన్ హోమధూమాగ్నులం
 దు నవాశ్వంబులతో రథంబు,ధనువుల్,తూణీరముల్, బాణముల్
 ఘనసంతానరణాయుధాంగము, లసంఖ్యాకంబులై వెల్వడున్
 మనతో రాముఁడు గీముఁడప్పఁడెదురా!మాకేల సాధ్యుండుకా”
 డని తద్యజ్ఞముఁ జేయ సర్వమును నాయత్తంబుగావించి యీ
 శుని దివ్యాలయమందు దీక్షఁగొని రక్షోనాథుఁ డున్నట్టివే
 శను మందోదరి యెన్నియోగతుల నుల్లంబందు యోచించి త
 ధనయజ్ఞంబున విఘ్నముల్ గలుగుచో కార్యంబు లేరీతి మా
 దునొ, ప్రారంభముఁ జేయకుండఁతగునేర్పంజూపి మాన్వింపఁ జా
 లనె యంచెంచుచు భర్తగిట్లనియె “కైలాసంబు దోశ్యక్తి నె
 త్తిన వీకుండవె! యష్టదిక్పతులు భీతిం గంపమెత్తంగఁజే 875
 సినశూరుండవె! మూడులోకములలో చిత్తానుసారంబుగా
 రణసంచారవిహారముల్ నలుపు ధైర్యసైర్యవీర్యుండవై

మునివృత్తింధరియించి పౌరుషము సంపూర్ణంబుగాఁ బోయదే!
 మునిరూపంబున నచ్చు రాముఁ గని సంపూర్ణంబుగామారిణే!
 మునివా! రామునిబాణభీతిఁగొని యీ మూలంబ్రవేశించు కా

ముని దాసుండవ! యిట్టిభీరుడవు భూవుత్రిక్ హరింపంగ నే
ల! నినుక రాముడు చూప కేవిడుచునా! లక్ష్మ్యంబుతో జూడుమా
తని నెవ్వనిగ నెంచినావా? ఖరుని దండించు వీరుండు! వా
లిని బాణంబునఁగూల్చుకూరుడు! సురాళిక్ సర్వదిక్పాలురక్
మున ౨౦ 7 వగవచ్చు ధీరుఁడ! శుభంబుఁగోగి శ్రీరాము ప
త్నిని సీత తే, నామెధర్మపదసాన్నిధ్యంబునం జేర్చు మ
ర్షణగావిం ము సిద్ధిఁబొంది మునివై వైరాగ్యముంబొందు, మీ
సని కిష్టంబ లవంబులేనియెడ, నీవ్యర్థప్రియత్నంబు, లీ
శుని చుట్టఁ బలు, కామ్య సర్వములు నిచ్చోపిడి, యీదంభవున్
మున్పుత్రి ప్పడనాడి ఘోరసమరంబుంజేయుమా! తత్ఫలం
బుఁకేయకలు మానుమా! రణఫలంబుఁగూర్చి బ్రహ్మర్షణం
బనుమా! నన్నినుమా! శుభంబుఁగొనుమా! యక్షయ్యమా
మోక్షమున్

కనుమా! వేదములంబుఁబఠించితివి! నీకానేనుబోధించుటల్
మనవంశంబున జచ్చిరందగును, దుర్మానంబుతో మొండికె
త్తిన జీవాత్ముల మీవు నేను నిలు పృథ్వినిల్చుటల్ భాగ్యమా!”
యని బోధించిన నీతివాక్యములు మేలైతొన, నిష్కామ క
ర్మను వీరోచిత ధర్మయ్యుక్తమును, సర్వజ్ఞానసంపూర్ణుడై
యొనరింపం దలపోసి యజ్ఞములు మాయోపాయముల్ వీడి చే
రెను సాధంబును, నప్పుడచ్చట రణోర్విక్ మూర్ఖుఁగొన్నట్టి
క్షుణ శ్రీరాముడు జేరి జాలిఁగొనుచున్ శాంతంబుఁ
గోల్పోయి త 900

మృత్యుకై భాష్పకణంబులన్నిడిచి, పెంపుందూలిపోవంగ. నా
తని నోదార్చి సుక్షేణుఁడదిగల వైద్యకేళి, సామితునా
డిని దేహంబును శ్వాస సేత్రములు గుండెల్ నాల్గ నీక్షించి “మూ
ర్ఖుని విద్రించెను, పాణముల్ గలవు. తేజం బంతటన్నిటై, పెం
ట నె సంచీవినిఁ దెచ్చియిచ్చిన నిరాతంకంబుగాఁ దెల్పిఁబొం

దును సంజేహము లేద" టంచు బలుకక నోడైన శ్రీరాముడా
హనుమంతుం గని "దోణపర్వతముఁ దెమ్మా! తెల్వి నిమ్మా! సుఖం
బున నిందున్నటు లేగిరమ్మ!" యన నింపుం దెంపు పెంపార దా
మునిబాణంబయి వాయువేగగమనంబుం బొంది నక్షత్రప్రీ
ధిని. తేజంబున ధూమకేతువువలెం దీసింది, తద్వాయునం
దనుఁ డా రాతిరిఁ బోవుచుండ, బరమార్థంబెంచెనో, స్వార్థమెం
చెనో, లంకేశుఁడు, పాపబాంధవగణక్షీణంబుగాకున్నచో
దనకున్ మోక్షసుఖంబురాదనియె. తద్వర్గంబుచే శత్రునా
శనముంజేయఁదలంచియో, కఠినదీక్షంబుని యారాత్రిక
త్తిని జేతం గొనియేగి రుద్రునివలెం దీసింది మారీచనం
దను మాయావిని గాలనేమిఁ గని నిద్రలేపి
చను సామీరిని మోసగించి యతనిం జంపంగ నేమించి పం
పెను, తత్కార్యముఁ గాలనేమిసలుపంభీతిల్లె దా నింక నా
పనిలోఁ జచ్చుటనిశ్చయంబని మదిం భావించె, పోకున్న రా
వణుడే చంపును దప్పదంచుఁ జనె నిర్బంధంబుపై నాతఁ డా
హనుమత్పాంధుఁడు విశ్రమించుటకున్నీలై, మేలుగానుండు తా
వున, హితాలతమాలతాలవటసత్పున్నాగజంబీరచం
దనఖర్జురలవంగలుంగవిలసన్నారంగమందారస
త్పనసాశోకఫలాశకేసరతరూద్యానప్రశాంతాశ్రమం
బును గల్పించి సమస్తపక్షులరవంబుల్ వేదనాదంబుగా 925
వినిపింపన్ గలహంసపద్మకుముదాభీష్టప్రదంబైన పా
వనకాసారము లక్ష్మీసర్వమొనరింపక హోమధూమాగ్నివా
సన లాకాశపథాన నల్లెనల పూజ్యంబౌచు వ్యాపింప స
న్మనివేషంబునుదాల్చి రాక్షసుఁడు చూపుల్ ముక్కుపైనిల్చి మె
ల్లన చేతం జపమాలపూసలొకలీలం ద్రిష్టచుక సత్తపం
బున, నిష్ఠానియమవ్రతంబులను, సంపూర్ణంబుగాఁ జిక్కివా
డినదేహంబున భూతిరేఖలు జడల్ లేవల్ ఘటింపం, గళం

ఋషుల దుదాకై కలు సొంపునింపఁ గనటంబుం గట్టి సర్వంబు వే
 రినసత్యంబని బోచుచున్న వెలసెన్; ప్రేమాశ్రమంబుంచు నం
 దు నిమేషంబునఁ దృష్టచీర్చుకొని తన్వోశాద్రికిం బోవన
 చున్నటంచున్ హనుమంతుఁడెంచి మునిముచ్చుం జేరి సాష్టాంగదం
 డనమస్కారము నాచరించి తనత్వత్సందీర్పఁగాఁజాలుచ
 ల్లని నీరంబు లొసంగ వేడుకొనె, నుల్లాసంబుతో నాని “ పా
 వని! మ త్పాననతాపసాశ్రమము నెవ్వాయం గనంజాల, రీ
 ననఘాత్ముండవు, పావనుండవయి ప్రత్యక్షంబుగాఁ జూచినా
 వినవంశాంబుధిసోము రాముకృప; నే నిందుండియే దివ్యదృ
 ష్టిని సర్వంబురణంబుఁ జూచితి; నశించెన్ గుంభకర్ణుండు, చ
 చ్చెన యోధుండగుమేఘనాథుఁడు, రిపుల్ క్షీణించుచున్నారు. నీ
 వనుమానించకు. రావణాసురుఁడాలెక్కా! రాముడే విల్లు దీ
 ట్తును జేబట్టిన! లక్ష్మణుం డిప్పుడు మూర్ఛించినాన్ మృత్యువుం
 గనబోవం, డిటవిశ్రమింపుము నిశాకాలంబున న్నార్గమం
 దు నపాయంబులుమొందు, దోణిగిరియందుంగల్లు సంచేవిక
 న్నను మిన్నైన మహోపధులలవు నానారోగముల్ మాన్పుగా
 మన దివ్యాశ్రమమందు, వానిఁ గొనిపోమ్మా లేవు, శ్రీరామచం
 ద్రునికిమ్మా! మనమెల్ల వానిపనిచుండు న్ముందుగా నిల్వనూ! 950
 నిను, దాహాతురు, మాటలన్నిలిపినానే! అయ్యయో దాహశాం
 తిని గావింపఁ గమండలూదకములేదేచాలినం తేమిసా
 ధనమోయీ! దరినేకొలంకుగల, దాధారం బదే మాకు చ
 ల్లనినీరంబులు ద్రావుమందుఁజని జాలంబేల లేవేగ బా ”
 మ్మని, మార్గంబును జూప శిష్యులను సాహాయ్యంబుగా నంపె, నా
 హనుమంతుం డటకేగి నీలఁడిగి దాహంబెల్లతీరంగ గా
 ననమాతంగమునోలె. దోయము అనూన ప్రేమతోఁద్రావగన్
 ట్టణసంసారవికారసాగరదురాశాసారముల్ గోలు జీ
 వుని మాయామకరంబునత్వముఁజలంబునీర బంధించిప

ట్రిసరీతి హనుమంతుపాదమును బట్టె గ్రాహ మొక్కండు, రా
 మునిభక్తుండగు సత్పవిత్రుని పదంబుల్ బట్టుట మోక్షసా
 ధనమం నెంచెనో ! యేమొ ! కాని తగుమాత్రంబైన నాహును
 డనిదై నకృము నిల్వ సంతటఁబ్రచండప్రీతియం దిప్పికొ
 ట్టెను వాలంబున దంతముల్ డులియ, ఖండించె స్మహాముష్టిభూ
 తనిపాతంబున దాని నాలుకను దత్సమిరి; పండ్లాడినం
 తనె తద్గ్రాహము వక్త్రముం దెరచి యాధ్యత్యంబున స్త్రింగె, నై
 న సతం డా మకరోదరాంతరమహాంధస్థానముం జేరి తెం
 చె సరంబుల్, విరిచె స్మహాస్థితి, దుగించెన్ బ్రేవుల్ గర్భకా
 ననవిచ్ఛేదముఁ జేసె దుర్మరణసంతాపంబుతో గ్రాహ మా
 ననము నివృత్తియంత మాదతి మహానందంబుతో వెల్వడె
 ఘనముష్టిం బడఁగొట్టె, చంపెమకరిక, కర్కంబుగర్వంబు దీ
 రిన జీవుండు విముక్తిఁ జెందుగతి నారీదివ్యసౌభాగ్యరూ
 పిణియై మారెను నకృ మద్భుతముగా, విద్యుల్లతావిగ్రహం
 బనునట్లైతయుగాంతిమీర, నవదివ్యాలంకృతుల్ దాల్చి మిం
 చినభక్తి హనుమంతుఁగొల్చి, నచియించెవానితో నట్లు “లిం
 దుని యాస్థానముగో సతీమణులయందు నేర్పరిన్, ధాన్యమా
 లిని నాపే, రాకనాఁడు నేను గిరిసున్ లీలామహాస్పృశ్యకే
 శిని మెప్పింప విమానమిచ్చెనతఁ జే తెన్నం దిలోకంబులం
 గనుచుక విశ్వవిహారముల్ సలుపుచుం, గల్లారపుల్లబు
 ష్పనివాసంబగు నీ జలాశయముఁ గాంచంజాలి నేనిందు మ
 జ్జనభాగ్యంబును బొందుచుండగ, దురాశం జూచి శౌండిల్యున
 స్మృనిచందుగిండు వికారభావుడయి న న్నోహించి మహామనాం
 ఛను దీర్పంగ వరించె, గాఢరతివాంఛాబద్ధునిక నద్దె న
 ద్దని బోధించితి, గాని తాపసునిమోహవేశముల్ హెచ్చ, శా
 పనిశాతాస్త్రుని కోప మాపుటకు నే బద్ధాంగి నై “ యేకన
 స్త్రును సన్నంతుక మూడురాత్రు లెఱుగో శాంతింపు మూపై నని

త్రాని నేవచ్చెద. " నంచు బాసలిక, నాతంబొప్పె, నే గంధమా
దనధాతీధరమందు జేరితిని, చిత్రంబైన పూచీనెల
ల్లిన యుయ్యాలల నూగులాడుచును, హానిన్ బాహుచక్ నాటికే
యిని నే నుండగ, సేసతోవిడిసి యుండే కాముకుండై. పరాం
గనలం గాంచ విహారముల్ సలుపు లంకానాథుఁ డున్మృత్యుండై
నను వీక్షించి బలంబుతో నదిమి, తీక్ష్యంబైనదుర్వాంశతో
దనతో నన్ను రమింపఁగోరె; పులివద్దస్మేకనై, యేకన
స్త్రను నన్నంటకుమంటి. నాపలుకులాశల్ పెంచె " నీవంటివా
రిని మద్యంబులఁద్రావి మత్తుఁగొనువారిన్ గూడుటే సౌఖ్యమం "
చొనరక వాంఛ లతండు దీర్చుకొనె, సద్యోగర్భముందాల్చి పు
త్రునిఁ గన్నా నతికాయు, నన్ను డతని దోడ్కొంచు లంకేశుఁ డే
గెను, నే సచ్చట మూడురాత్రులు విహగ్నింగుంగి యూపై బలం
బున స్నానంబొనరించి, శుద్ధనయి, సంప్రతాత్మనై మోనిచం
దుని శాండిల్యుని జేర నాతపసి నన్ను నా దురాచారమ 1000
ర్లణదుష్టోపములం గ్రహించి, కఠినోక్తల్ వల్ల నకాకృతిన్
గొన శాపంబిడె, నీజలాశయము నాకుం జూపె వాసంబుగా
దనకొపాగ్నులు రావణాసురునిమీదక వ్యాప్తి జెందంగ ని
ట్లని శాపంబిడె " నిన్నుఁ బట్టుకొని కామాయత్తుండై గాసింజే
విన దుష్టాత్ముఁడు, వ్రత్రసోదరనుహృత్సేనానమేతంబుగా
ననిలో శత్రుచయంబుచే బాలియు నన్యాయోదయత్పాతకం
బున " నంచు చాడుచు బోవుచుండ గరుణాత్ముండైన మానీంద్రుఁడ్రా
ర్థన గావించుచు " ముక్తిజూపఁగదె, నా తప్పేమి లే దిందు, గా
నఁబడె బల్మిని బట్ట నాతనువు దుర్వ్యాపారవాపార్థిలో
మునిగెన్, వానిబలంబు విశ్వవిదితంబుగాదె! రక్షింపవే! "
యన " శ్రీరామునికార్యభారమున నాయాసంబుతో పచ్చుపా
వని నీకిచ్చును మోక్షమ " యంచు జనె నా ప్రాబ్ధకర్మంబు తీ
రెను నీ చేత, మహేంద్రుఁ డేతెనను శంకీ! నీవు భద్రింబుగా

జనుమా! రావణుఁ డీ ప్రయాణమున నిం జంపగ మారీచనం
దను మాయావిని కాలనేమి ననిపెక్. నవ్యంబుగా నాశ్రమం
బును గల్పించి మునీంద్రుఁడై యతఁడు ని న్నోసంబుఁ గావించె, నే
ను నినుం బట్టి ననితు నం చిటకు నన్నుంజేర ని న్నంపె, ద
ప్పె నపాయంబులు నీకు, ద త్క-పానానిక వేషాఘ్న దుర్మాగు నీ
క్షణమే చంపుము, రామచంద్రుఁడు దయాసాంద్రుండు రక్షించుని”
న్నని త ద్భామిని ధావ్యమాలిని స నెన; హర్షంబుతోఁ గాలనే
మిని త ద్భాయుసుతుండు జేరె, నతఁడుం భీతిలి లోలోన “ చ
చ్చినవాఁడే యిటువచ్చెనా? మకరినిన్ ఛేదించియే వచ్చెనా?
యనుమానం బిఁకనేల మృత్యునయి న న్నంతంబుఁ గావించు నీ”
డని యూహించియు, భీరుఁడై, కుటిలుఁడై, యానందమందస్మితం
బున నిట్లాడె” సుధారసంబులు, జలంబుల్ ద్రావుచో జాలమా
యెనె? బాధేమియుఁబొందలేదుకద? నీకీరాత్రియం దేను నే
ర్చిన సంజీవనమంత్రరాజ ముపదేశింతుక్ గురుండక్ గ్రహిం
తును నీ విచ్చెడు కట్ను మేదయిన, సంతోషించి దీవింపు శి
ష్యుని, రమ్మా! సమంతంత్రమంత్రముల నీచోఁ గిగిలిక్ నంగవ
ల్లిని, నీ విందున గూరుచుండు” మనుఁ గీలింగంట గీలించి హె
చ్చిన కోపంబున ముష్టిఘాతముల నీచ్చెక్ మెచ్చి కట్నుంబుగా
హనుమంతుండు గురుండు కోరెనని, దండాఘాతదర్శకరం
బున రోషంబునఁ గత్తి నెత్తి కుటిలుండు మోని లంఘించి పా
వనిఁ గొట్టంగ నతండుదప్పుకొని తీవ్రకోపరొద్రాద్రప్రభా
జనితోద్రోకముతో లలాటమువయిక్ శౌర్యంబుపెంపారఁ గొ
ట్టెను మోనీదుగ్గిని దానితో నతఁడు పట్టెం చంత్రిమాయాపానం
బును, నానాకృతులందె, మార్చె దనరూపుం, ఒక్షిగా మారి ము
క్కున గోళ్ళన్ హనుమంతుఁ జీల్చుదొడఁగెక్ గోపించి సామిరి ప
క్షిని వాలంబునఁ గొట్టి పక్షములనూడ్చెన్ ముష్టితోఁ బట్టి నే
లను గొట్టెన్; దనుజుండు సింహమగుచుక్ లంఘించి పీఠాంజనే

యుని పై కేగి, నితాంతదంతనఖశాతో గ్రాయుధప్రభవం
 బున బాధించుచునుండ, మారుతి మహాముష్టిప్రయోగంబునన్
 దునియల్ జేసి శిరంబు పాదములు, జిత్తుల్ మారి యాపైని రూ
 పును సుగ్రీవునియట్లు మార్చుకొని సమ్మోదంబుతో నంజనా
 తనయుం గాంచి భుజంబుఁ దట్టుచు “సుమిత్రానందనుం డెట్లు తె
 ల్విని బొందెన్ నల దెట్టియోషధులు సంసీతాత్మకై యున్నరా
 ముని సేవింపగ వేగర మ్మి”నియె, సమ్మోదంబు నాశ్చర్య మం
 దినవాఁడై హనుమంతుఁ డెంతయును సందేహంబుతో వానినిం
 గని తర్కించి బెరింగి దనుజుం గాఢంబుగా ముష్టిఘా
 తనిపాతంబుల నెన్నయో గతుల బాధల్ పెట్టి, మాయాకృతుల్
 దనుజుం డెంతటఁ బాసి పౌరుషముతో దర్పించుచున్నల్చి, వి
 ల్లును బాణంబులుఁ దాల్చి సల్పె రణమున్ లోకంబు హర్షింపగా
 హనుమంతుండు నధించె నా దనుజు; ద్రోనాద్రిన్ సమీపించె, నం
 దు నిశిశ విద్యుఁడనూనభాసురలతాస్తోమంబులం గాంచె, వా
 నిని దుగ్రింపంజన మాయమయ్యె నవి, సందేహించెనొక్కంత పా
 నని యే రాక్షసమాయయో యనుచు, సర్వం బా మహాపర్వతం
 బునకే గోచరమంచు నెంచుచు నగంబుఁ బిల్చి శ్రీరామచం
 ద్రుని కార్యావసరంబుఁ దెల్పి తనయందుంగల్లు దివ్యోషధుల్
 తనకీవ్వించును వేడె, నాగిరి మహాదర్పంబు లోభంబుఁ బొం
 దిన దై యోషధులీయకుండె, హనుమద్వీరుండు గోపించి త
 డ్లనశైలంబును బెల్లగించి పలుబింకంబొప్ప న ద్దానిచు
 ట్టను వాలంబును ఇట్టి యెత్తి తనచుట్టన్నిల్చు గంధర్వులన్
 రణసన్నద్ధుల యుద్ధవీరులను బారందోలుచున్ చేతికం
 దినవారిం బిడికిళ్ళగుద్దుచు మహాద్రోకంబుతోఁ దన్నుచున్
 ఘనదంతంబుల గోళ్ళజీల్చుచును, మూకంబట్టుచున్ మట్టి యొ
 క్కనితో నొక్కనిగొలుచుం, గగనమార్గంబందు నడ్డంబువ
 చ్చినవారిం, గిరిరక్షకాగ్రభటరాజిన్ గొట్టుచుం బోవసా

గెను, వానాశిఃదా! యనుండు నడుచున్ ఘోరకారహుంకారభీ
 ముగాఢంబుల మాల్యవంతుడను మహాపైస్యంబుతో నడ్డుచున్
 “వివతానందను నెక్కి వారిసెధిలో విష్ణుండు నానోడ పో
 రొసరింపం జలమూసి నే ననుపమానోదగ్రబాణంబు వే
 సిన లోబోవక కాందిశీకుడయి పాసెం బోరికిన్ నీతరం
 జె ననున సంగరభూమిలోగెలువఁ, గాసేయంబునం జాకుమా!
 వనరాశింబడవేయు మీ సగము నీ ప్రాణంబు దక్కించుకొ”
 మ్మని బోధింపగ నంజనాసుతుడను నీరావేళదుర్వారతో 1075
 పనుడై భీషణుడై, ప్రతాపమున సత్వంబెల్లజూపించె, ము
 ట్టినపాతంబుల వాలపాశమున గొట్టెన్ దన్నె బంధించె జం
 పెను బాధించెను దైత్యసైన్యముల, దుర్వీరున్ ఖలున్ మాల్యవం
 తుని వాలంబున జుట్టి సద్గతమందుం, గిందుకంబులు ముం
 దునకున్ వెన్నకు గొట్టుచుకొ విసుగుచుకొ మాంబుగా నెట్టి హ
 ర్షిముంచంగ రసాతలంబునకు భీతింజెందుదుంబోయి డా
 గె సినూథంబుగ మాల్యవంతుఁ డయి లక్ష్మణైకశక్తిప్రభా
 హనుమంతుండు మహాపథీసహితదీప్యవ్రోణశైలంబుతో
 జనుదేరం గగనంబువెల్లె! రవి భాస్వజ్జ్వలై పోల్చె తూ
 ర్పునగంబందు నటంచు రామఁ డనుజన్మున్ లక్ష్మణుం గాంచియూ
 గ్గననాదంబున భాష్పముల్ విడిచె, సర్వం బంత మోసట్లు తా
 నును బ్రాణంబులునాయ సిద్ధపడె భానుం జూచి కోపించుచుకొ
 దనవశంబున కాదియకానతఁడు మిథ్యామిత్రుడో? శత్రురం
 జనకార్యాచరణప్రభావిభవ్రుడో? సత్యం బెరుంగంగ నా
 తనిపై కెత్తెను బాప మాపయిసి రౌద్రకూరబాణాస్త్రముకొ
 గొని సంధించుతఱిన్, సమస్తకసిముఖ్యుల్ జాంబవంతుండు, కా
 రణజన్ముండు విభీషణుండు నతనిం బ్రార్థించి “బాపంబు నె
 త్తిన లోకంబులు లోకబాంధవులు నార్తింబొందుచో, ఘోరనా
 శనమార్గంబు బట్టు సర్వమును, విశ్వం బా పయిన్నిల్చునే!

వినుమయ్యా! తొలికోడికూత యదే! నీవే చూడు మా ప్రక్కచు
క్కను, లెక్కించిన జామురాత్రికల దింకక భానుతేజంబుతో
హనుమంతుండై మహాషధీలతలతో నాకాశమాన్దాన న
చ్చిన తీరులనవచ్చె, సదుచ్చులు హెచ్చెన్ నిశ్చయం బల్లదే
హనుమదూహము జూడు” మన్నతటి యోగాకారదివ్యామృత
ప్రణవోల్లాసవిలాసభాసురశరీరం బంతలో జేరవ 1100
చ్చెను దోగ్గించలపూర్ణకుంభవిలసజ్జీవామృతప్రాభవం
బున గాంధర్వముచున్; పరనశంబుంజెంది, యానందవా
ర్ధి ననన్దమున సేలిరందకుపుల్, శ్రీరాముండానంద మం
దిన వాడై హనుమంతుం గొగిటను బంధించెను నుతించెన్, రణం
బున మూఢాత్ములవోలె మూర్ఖుగొని పెంపుండక్కియున్నట్టి వా
రిని బోధాత్ములజేయ నొపధలతాప్రేమప్రసాదామృతం
బున మేల్కొల్పుడనెన్, సుషేషుండు గిరిన్ బూపించి ప్రార్థించి యం
దు నవోద్భాసలతావిశల్యకరణిన్ దుగ్ధంబులం దీసి ల
క్ష్మణు నానాకపిఠీరులన్ విగతమూర్ఖభావులం జేసి, తె
ల్విన బొందించె లతాలసద్రససుధాలేశప్రయోగంబుచే
వినుతుల్ పొందుచు రామునాజ్ఞగొని సంప్రీతాత్ముడై
చూపయిన్

హనుమద్వీరుడు దోగ్గినైలము ననాయాసంబుగా జేర్చె ప్రా
క్తనదివ్యస్థలమందు, మార్గమున దైత్యపూలజంఘాదిశ
త్ప్రనికాయంబు లెదుర్పవచ్చినను వీరుండై మహాధీరుడై
రణమున్ సల్పి జయించుచున్ రిపుల బారందోలి సూర్యుండు తూ
ర్పునగంబెక్కకమున్నె వచ్చి రఘురాముం జేరె, నామీద ల
క్ష్మణసుజ్ఞానవికాసభానుండు శుభాశాస్త్రాస్తుడై నిల్చున
ట్లీనుండు తూర్పునగంబుపై నిలిచె; సర్వేశుండు రాముండు ద
మ్ముని నానాశుభలక్ష్మణున్ విమలదీప్తున్ దివ్యసారూప్య
ద్గణసౌందర్యవిభాసితాత్ము, నభిసంకోషంబుతో గాంచి “నా

యన! కర్మానుగ్రహంబునై విప్రులమాయాకాంతచైతన్యకా
 రణజన్మండస్మనై గణంబున పశుప్రాబల్యశక్తిప్రభల్
 నినుచంటన్ వెనువెంట లొంగితివి, భ్రాంతిన్మగ్న సజ్జానన
 ర్తనుఁ డత్వంతముఁ దెల్వెఁజాయగతి మూర్ఛన్ ముద్గినా వక్తటా
 నిను నీతత్వముఁ గాంచి జాలిఁ గొని నా నేత్రాలు కారుణ్యపా
 నసజాప్సంబులఁ జెల్కె, నీ వివుడు దివ్యంబౌ ప్రబోధామృతం
 బున మేల్కొంటివి, శాంతరూపమున సంపూర్ణుండవై రెయిప్పవే!
 నినుమెల్కొల్పె సుధాప్రియోగవిలసన్ స్వర్ణాపుష్పంబు పా
 వని సప్తేమిమన సన్నుఁ జేర్చగల సౌభాగ్యైకయోగంబు నీ
 కును సిద్ధించె, నహంకృతుల్ సమరయుక్తుల్ తంత్రవిజ్ఞానసా
 ధనసంపత్తులు మానుమీపయిని, సత్యజ్ఞానసంపూర్ణసా
 ధనసంపత్తిని, దుష్టలోకరణమధ్యన్ లెస్సగాఁ జూసి నూ
 తనచైతన్యవికాసభావమున యుద్ధంబాడుమా! ద్వేషబు
 ధ్ధిని నీ శత్రునిప్రపైని జూపకుము, నీతిం ధర్మమున్ వీడన
 ద్దనిలో! కామ్యఫలార్థినై రణముఁ జేయన్వద్ద! సత్యార్థినై
 రణనిష్కామవిశుద్ధకర్మము లొనర్పంబూనుమా! నేడు గా
 వణవిజ్ఞానిక మోక్షమార్గమును జూపన్ యత్నముల్ సల్పెదన్
 మన కెన్నండుఁ బరుండు కాడతఁడు, బ్రహ్మన్ జూచి సాధింప నెం
 చినవాడై యమనస్కయోగమున, జేసెన్ ఘోరదుష్టార్యముల్
 జనసంబంధెను దైవదూషణయి, సంనాగప్రసించంబులో
 దనుజాకారముఁ దాల్చె, దైవమును సందర్శింప దీక్షాప్రియో
 గనిధానంబున సల్పె యత్నములు, సాంఖ్యజ్ఞానవిజ్ఞానమెం
 చెను, విచ్ఛేదముజేసి ప్రత్యుపవ్రుఁ జూచెన్ జీవులం బట్టి చీ
 ల్చెను, మించెన్, జనలోకకంటకుండనం జీవించె, సర్వేశునిం
 గని సాధించుట కెన్నియో గతుల లక్ష్మ్యులుండె, తల్లక్ష్మసా
 ధనకై దుష్పథగామియై పరులబాధల్ భావమందెంచకుం
 డ ననంతంబుగ సల్పె కర్మలను, బైటన్ లోన సర్వేశు నెం

దును గాంచంగల శక్తిలేక పరమాత్ముం డాదిశక్తిన్ వనిం
చెనటంచుం డలపోసి కాంతల వరించెన్, శక్తిరూపంబులే
వనితారత్నము లంచు విభ్రమకళావాదంబుతో వారలన్ 1150
వినియోగించెను మోక్షకామియయి తృప్తిబొందలే దంతలో
మనసీలిం గనే ముట్టి పట్టుటకుఁ గంపంబందె నివ్యాంబయై
తనవాంఛాఫలసిద్ధిఁ గూర్చునని యాధారాశ్రయంబందు శ
క్తిని తంత్రప్రతిభావిశేషమున బంధించెన్ మహామంత్రసా
ధనసంపత్తి నశోకదివ్యవనయంత్రంబందు, కామ్యైకచి
ద్ధనయోగంబున నామె మూలమున సాక్షాత్కారు సర్వేశునిం
గని సాధింపఁదలంచె, నాతఁ డట కెక్కాలంబునన్ వచ్చునో
యని రాత్రింబవ లామెచెంతకును నిద్రాహారముల్ మానుచుకొ
జనుచు న్వచ్చుచు నుండు మూర్ఖుడయి, జిజ్ఞాసకవిజ్ఞానియై
మనతో నేడు రణంబు సల్పి పరధర్మజ్ఞానియై శిక్షబొం
దును, సర్వేశుని జేరు మార్గము లవెన్నో యున్న. వం దిట్టి భీ
షణమా గ్గంబును ద్రోక్కునొక్కొక్కఁడు, లక్ష్యంబెల్ల శీఘ్రంబుగా
క్షణమాత్రంబునఁ బొందవచ్చు నను దీక్షు బూని, సర్వంబు నీ
కనుభూతంబగు నల్లు జెప్పితిని, దివ్యజ్ఞానియై, రావణు
డనుజుండంచుఁ దలంప కీ పయిని తత్వజ్ఞానితో నల్పు మా
రణకార్యంబుల నంచు రాముఁ డన, దర్పంబెల్లఁ బోనాడి ల
క్ష్యుఁ డారామకృతప్రబోధములు, బ్రహ్మజ్ఞానసందీప్తుడై
విని, విశ్వంబున నన్ని దిక్కులను సద్వీరైకకోదండరా
ముని శాంతాత్ముని సర్వశక్తినిలయున్ మోక్షప్రదాయం బవి
త్తుని విజ్ఞానవివేకవిక్షణసమర్థుండై విశోకించుచుం
డిన కాలంబున, రావణుడు తద పాండిత్యంబు వహ్మటచే
దనుజాచార్యుని శుక్రునిం గలసి ‘‘ తంత్రంబో, మహామంత్రమో
రణయంత్రంబును సాగజేయుచు జయప్రాప్తిక సమర్థింపఁజా
లు నుపాయంబును జెప్పవే!’’యనుచు కేల్కోడ్చున్, పదాబ్జంబు లం

ఔను, శీర్షంబును వంచె, సద్విసయదృష్టిగ జూచె, నాచావ్యుఁ డా
తనికిఁ హోమముఁ జేయు తంత్రములు మంత్రంబుల్ నిగూఢించి చె
ప్పెను, నిర్విఘ్నముగా నొనర్పు మని దీవించెన్ “ మహాహోమవ
హ్నిని ఖడ్గంబు శరంబు, చాపమును, సందీపించు రత్నాంచితం
బును నౌ కుండలయుగ్మ, మంగకవచంబున్, సద్రీధాశ్వంబులున్
జనియించున్ జయమోక్షభాగ్యము లవే సాధించు, యుద్ధార్థినై
జను మేనుండ భయంబుఁ బొందఁ దగునే! సర్వంబు సాధింపుమా’
యని బోధింపఁగ, రావణుండు వరయజ్ఞారంభసంరంభుడై,
తన పాతాళగుహగ్నిగర్భమున యత్నం బెల్ల గావించి, యం
దు నొకింతేనియు గాలి పోవుటకు సందుల్ లేక దిగ్బంధనం
బొనరించెన్, తనలోని దుష్టగుణసత్వోద్యేక సంతాన మిం
ధనముల్ నాగ శకుంతజంతుఘణిసంతానంబులున్, దుర్విభీ
షణహింసాకరసాధనాయుధమహాస్త్ర వ్రాతమున్, జ్ఞాననా
శననానామధురాసవంబులు, సమస్తకూరసత్వంబు లిం
ధనముల్ సేయుచు, హోమవహ్ని నిడి, తంత్రిజ్ఞానయై వేల్పుచుం
డినవేళన్ పొగ లంబరస్థలము సుండెన్, కాలమేఘంబులొ
యన పెంజీకటికాటుకల్ పగిలె, డైత్యస్వామి పాపంబు లే
వున విశ్వంబున వ్యాప్తిఁ బొందినవియేమో యంచు భీతాత్ములై
యనుమానించుచు వానరుల్ “దనుజమాయాకార్యమా? సర్వనా
శనకల్పాంతభయంకరాకృతియొ? యీ చందం బెరింగించుమా”
యని యెల్లెత్త, విభీషణుండు కప్పిసైవ్యంబెల్ల నోదార్చి “రా
వణపాతాళమహాగ్రయజ్ఞభవముల్ పాపంబులై ధూపముల్
పెనుచీకట్లయి కప్పె నంబరము, నిర్విఘ్నంబుగా యజ్ఞపుం
బని సంపూర్ణముఁ జేయుచో నతనితో బ్రహ్మాదిమూర్త్యయం
బును యుద్ధంబున నిల్వజాల ” రన రాముం డాజ్ఞ లీయఁగ, వే
సిన బాణంబుల యట్లు శీఘ్రగతి తో జృంభించి లంకాపురం1200
బున నొక్కొక్కఁడొ జొచ్చి వానరులు చూపుల్ దోలి రా డైత్యనా

ధునిజాడలోగన, నాతఁ డెవ్వరికి నెందుం గానరాకుంటచే
దనుజస్వామినిఁ జూపఁ బోయెను బాధలో వెట్టుచున్ రాక్షసాం
గనులన్ వృద్ధుల బాలురం బొడుచుచున్ ఖండించుచుఁ జంపుచుఁ
క్షణకాలంబున సర్వమందిరములఁ సాధంబులన్ గూల్చి ప
ట్టణముఁ బాడొనరించి, రందులకు కంటం బాష్పముల్ గార్చి యొ
క్కనికై పట్టణమెల్లఁ బాడగుట బాగా!" యంచు దైత్యశుజా
డను జూపఁగఁ దలంచి భర్త కది యిష్టంబే యటంచున్ విభీ
షణు నిల్లాలు సురేంద్రజాత్యజనకున్ సంజ్ఞావిధిం జూపె రా
వణు డున్నట్టి రహస్యగహ్వరముః భావం బందు నుప్పొంగి రా
వణు సాధింపఁగ నంగదుండు జని తద్వారంబుఁ గాపాడు వా
రిని సంహారము జేసి గహ్వరము నుద్రేకంబుతోఁ జొచ్చి దీ
క్షను యజ్ఞం బొనరించు రావణుని నుత్సాహంబుతో వాలినం
దనుఁ డీక్షించెను, 'రండు ర'ం డనుచు మిత్రశ్రేణి నెల్లెత్తి పి
ల్చెను "యజ్ఞంబు లొనర్చు తాపనుల హింసించెఁ హసించెఁవధిం
చెను ము స్మితఁడు పాపకర్మము ఫలించెన్ నేఁడు మీ డాచరిం
చిన యజ్ఞంబున విఘ్నముల్ సలిపి హింసింపుండు శిక్షింపుఁ డీ
తని" నం చంగదుఁ డాడ వానరుల దైత్యస్వామి భావాచలం
బును భేదించి చలింపఁ జేయు జతనంబుల్ సల్పినఁ, హోమవ
హ్నిని జల్లార్చు ప్రయాత్నముల్ సలిపినన్ నీమంబు దీక్షాప్రతం
బును లంకేశుండు వీడనందున జవంబున్ సత్వముం జూపి చే
తను మందోదరి జాత్తుఁ బట్టుకొని భర్తం జేరగా నీడ్చి తె
చ్చెను పంతంబున నంగదుండు వడిగా, చింతాభరస్వాంతయై
కనులం భాష్పము లొల్కి యెల్లిమచు శోకం బెల్ల రూపించి భ
ర్తను మందోదరి కావు కావు మనె, చిత్తస్థైర్యుడై మహానియై
దనుజేశుండు చలింపకుండుటను భేదంబందె నేతత్సతీ
మణి, యుద్రేకముతోడ బల్కె నిటు లున్మాదంబునన్ "వహ్నిలో
మునుముందు న్నును వ్రేల్చి నాకు మరణంబుఁ గూర్చు శక్తింగనుం

గొన యత్నింపుము, మృత్యువుం జరయు లేకుండన్ పరం బిచ్చె నా
 జనకుం డక్కట నాకు నీ తనువు నాశెంబంచుచో జూసనే
 రని నే నింక విభీషణాధిపునతిన్ రాజ్యమణిం గొల్చుచున్
 దినముల్ బుత్తునె? సేవ జేయుటకు నీ దేవేరి యెఱ్ఱోర్పు! కా
 వున నం జంపుము, శత్రువుల్ బలసి నీవు నిల్చియున్నప్పుడే
 ననుఁ గేశంబులు వట్టి యీడ్చి రిటుపై నా కర్మ మేమాను? నా
 తనయుం డుండిన నిట్లు సేయఁగలరే దర్పించి యెవ్వారలున్!
 మునివృత్తిం గొవి నావదేల? కృతువుల్ పోషించి రక్షించునా
 నిను? దోర్లండబలోగ్రహితుడగుచుల్ నిండారఁ జూపించి రా
 ముని సాధింపఁగ లేనిచో, నతని తూవుల్ చూపు మోక్షంబుఁ జే
 కొనుమా! యట్లనరింప సాహసము నీకున్ లేనిచో, నీతి నా
 తని పాదంబుల కప్పగించి పరమార్థంబెల్లఁ జేపట్ట నా
 తని సేవింపుము! పల్కవా! కనన! నిద్రా! దీక్షయా! చేశకా
 దనలే కక్కట మానమా!” యనుచు శోకావేశదుర్వారభీ
 షణుఁ షాన్వితవాక్యముల్ పలుకఁగా శాంతిన్ విసర్జించి దీ
 క్షును సాంతంబుగఁ బొసి రావణుఁడు యజ్ఞం బల్ల విస్మంబు చే
 సివ దుష్కర్ముని దుర్మదాంగదుని శిక్షింపం గృపాణంబు దూ
 సెను, దోశ్శక్తిని జూపి కొట్టి విడిపించెన్ సాధ్వీ మందోదరిన్
 చనె సంతోపురిలోన కాసతియు మోక్షంబబ్బినట్లొంచి, రా
 వణుఁడున్ వానరవీరు లొండొరులు దర్పకోధరాద్రోహిభల్
 కనులందున్ ముఖమందుఁ జూపుకొని ఖడ్గంబుల్ గదల్ భల్లముల్
 ఘనకుంతంబులు ముద్గరప్రముఖవిఖ్యాతాముఢాభీలసా 1250
 ధనముల్ గైకొని యుదమాణి రిపు జేతద్వానరుల్ రాక్షసం
 దుగ్రిని ముందున్నిలువంగలేక రఘునాథుం జేరి యజ్ఞంబు న
 డినతీరెల్లయు జెప్పి, రత్తరి నెళాటివర్గమధ్యంబు నం
 దనుభావ్యం బవమానభారమహిమేయంబౌట శీర్షంబు నం
 చినదై మించినశోక దేవియును కార్చెన్ భాష్పవర్షంబు పా

వనమండోదరి యామెతాపములు బాపన్ తక్షణం బేగి రా
 వగు డంతఃపురమందుఁ జేరి సతినిం బల్మారులోదార్చి య
 ల్లన నిట్లాడె “ సతీ! విచారమింక నేలా! సర్వకార్యంబులున్
 మనకుచ్చస్థితిఁ గూర్చుచున్నవి, రణోన్మాదప్రమాదంబులం
 దు సేవగ్నుగడనటంచు నెంచెదో? మహాంధుం డెన్నఁడుంగాడరా
 వగు డంచుం దలపోయు, మీ రణము సర్వం బిష్టజేపూర్తియకా!
 ఘనకోపండధరుండు రాముండు సుధాకారుణ్యసంపూర్ణుఁ డా
 తని గాణంబున మోక్షమందుఘనులే ధన్యాత్ము! లింకేల నీ
 వనుమానింతువు! నీకు నాకు శుభకల్యాణంబులకా గూర్చునే? ”
 యని మండోదరి యిట్లునల్కెను “ గణవ్యాపారమేగోరు వీ
 రునితో సీతను వీడుమంట దగునే! ద్రోహంబు భావంబునం
 దున లేకుండను సీతఁడెచ్చిన నెనుం దోషంబులుం జేరునే!
 అనఘా! రామునమోఘుబాణమహిమావ్యాపారతత్వం బెరిం
 గినవారిం దలపోసి నీకుగలశక్తిం జూపి, సిద్ధార్థివై
 రణమందుకా ఫలముల్ జయాపజయముల్ రవ్వంతనాశింప కే
 డ్దణముకా లక్ష్యము నెల్పుచుకా సూపుమీ సంగ్రామకర్తంబు, నే
 నును నీ వెంటమెలంగి నిం గనెద, నన్నుం బేర్చిదీవింపుమా!
 చనుమా! సర్వశుభంబు లందుకొనుమా! సాక్షాత్కరున్ శ్రీవరుకా
 గనుసూ! ” యంచు వచించె సంత దనుజత్నాభర్త ప్రస్థానభే
 రిని మోగింప ననుజ్ఞలిచ్చె, నపు డుదేకప్రభారావముల్ 1275
 వినువీధిం భయదప్రతిధ్వనులు కల్పించెన్, మహాదేవతా
 గణముల్ కిన్నయక్షకింపురుషులుకా, గంధర్వులుకా, సిద్ధులున్
 మునులుకా వానరులుకా సరుల్ విని భయంబుం జెంది కంపించి రా
 దనుజస్వామి గభీరభాషణములే దర్పించి యారీతి మిం
 చిన శబ్దంబులొనర్చెనాయనుచుఁ గాసింజెంది జీవాత్మ రా
 వణదుర్భిషణభాణంబులిడి నైవంబుకా వినిందించుచుం
 డె నటంచుకా రఘురాముండెంచెను రణోష్టికసల్పు వామగిత్తో

రణకోలాహలసంకులధ్వనుల సంరంభంబుతో, మూర్తిదా
 ల్చిన దుష్టాయుధ దుర్విషాగ్నిగణుల సేనాసమూహంబుతో
 జని దుర్వారపరాక్రమక్రమరణోత్సాహప్రభోః ధాముఁడై
 దనుజేశుం డొనరించె యుద్ధ, మది యుద్ధంబో? పాహాభూతము
 గగ్గిళాటోన్మదతత్త్వసత్త్వశలభాకాగవభన్ జ్ఞాన
 దనసంకాశవిలాసదీపికసయిం దర్పించి ముట్టాడుటో!
 ప్రణవానందశుభాక్షరంబు సతిసంరంభంబుతో వాగ్వికా
 రనికృష్టాక్రమవక్రవగ్ల మనురారానప్రభా దట్టుటో?
 యని ముల్లోకము లెంచి చూచుతాళి, శస్త్రాస్త్రంబులై దుష్టసా
 ధనసంపత్తిని రామసైన్యములకుఁ దైత్యేశు డగ్నించునో
 యన దుష్టుండగుఖడ్గరోము సముఘోరాకారికోపాగ్నిస
 గ్గిళాటోగుని సగ్వనృశ్చికవిషప్రాబల్యోహంగులక
 ఘనులన్ వాసరిసేనపై వదలె, సంగ్రామోగగింగగచ్ఛులం
 బును భీభత్సము వారొనర్ప, నపు డేవుంజూపుచున్ ఖడ్గరో
 ముని నాశెంబొసరించె మారుతి, శిరంబుల్ మొత్తుచున్ వాలినం
 దనుఁ డా వృశ్చికసర్పరోములను ముక్తప్రాణులంజేసి, రా
 మనృపాలోత్తముఁ డగ్ని వస్త్వసరుచుల్ మాయింపె, నీరీతి నా
 రణయజ్ఞంబున దుష్టశక్తులను సర్వంబాహుతిం జేసి, రా 1300
 వణుఁ డత్యంతమదాతిరేకమున గర్వస్ఫూర్తితో నిల్లు బ
 ల్కెను “నేనంపిన క్షుద్రేశక్తి కుసుమాశిన్ వీరిసంహరిభా
 వనతో ద్రించి హరించుటేఘనతయా? వైకుంఠుఁడన్ పెద్దపే
 రున వేషంబులు వేయుచుంటి,వది కూర్వో!మార్వోనేగో!యగుక
 మును నీ బాణబలంబు జీవులకెదో మోక్షంబుఁ జేకూర్చెసం
 చును ముల్లోకములాడుమాటలు మహాస్తోత్రంబులో! మాయలో
 కనుకొందు న్నిను నీదుబాణమెదురై గర్వించి న స్మించినక
 ష్టణమాత్రంబున నివృణ్ణే యిచట నా శక్తిప్రభావంబో? నీ
 ఘనకోదండవిముక్త బాణమహిమా కాగ్యప్రభాసంబో? యే

దినిజంబో! మరియేదికల్పితమో! భాగింతిబాయుచు నేర్చితీ
రును లోకంబులు! కాచుకొమ్ము సమకూర్తుం దిష్టశస్త్రాస్త్రసా
ధనపుష్పంబులు! దైవపూజయని మోదంబంది నాకుం జయం
బను మోక్షింబును గూర్తువా! విపులవిశ్వాసంతిసాచూజ్యముల్
దనుజాకారివికారాక్షసమహాదైత్యసృజల్, పేతభూ
తనిశాటోగ్రిశిశాచసంఘములు మోదంబంద నేలింతువా!
ఘనుడా! నా గతి నీవుమార్చగలవా! కర్మంబునిర్మించునృ
ప్తిని మార్చగల శక్తి నీకుం గలదా! నేవింతునెట్లెన! వ
ట్టిసరాకాచుడైన నిం గొలుచువాడేమూర్ఖుడేమైన శో
ధన గావించెద! నిన్ను నేను రణయంత్రింబందు తంత్రాంగసా
ధనలన్ గాకలదీర్చి లోకులకు నీ తత్వంబుం జూపించనా? ”
యని సల్కన్ విని రాముడొక్కవరి దైత్యస్వామిసం జూపి, ల
క్ష్మణుతో నిట్లనె “ వింటివా! యితఁడులక్ష్యంజేల్లు గంభీరవా
క్పణిజన్ వ్యక్తముజేసెనో! సమరదీక్ష నిల్చియున్నట్టి రా
వణురూపంబును దేజముం గనుము! నాపై దృష్టిసారించి నా
డణువుంభేదముఁజేచుజాలు ఘనయోగాస్త్రంబులం దాల్చినా ”
డని భాషించుచునుండ నిందుగ్రిరథం, బశ్వాంచితం, బుగ్గ్రీభీ
షణశస్త్రాయుధసాధనాంచితము, భాస్వద్యవ్యతేజంబునో
తనకై యిందుగ్రిడుపంప వచ్చె గడుమోదంబంది వీరాముడం
దు నధిష్టించె బ్రతిష్ఠుడొగతిని, విద్యుస్త్రిప్తితో నంత రా
వణుడమ్ముల్వెదజల్లి పుష్పములతేజా రామపాదాబ్జవం
దనసత్కారములాచరించె. పరతత్వంజెంచి శీరామమా
ర్గణదివ్యాక్షత లుత్తమాంగముల గూర్పంబూనె, నామీద నా
‘జననాథాగ్రీసరుండు దైత్యవరుడు’ సవ్యాపసవ్యంబులఁ
బానుపొందం దగ విండ్లుదాల్చి యెలమిం బుఖానుపుంఖంబుగా
ఘనమార్గంబును దిక్కులున్ బుడమియున్ గప్పంగనిల్లేసి ‘రే’
పున తూపుల్ తమచూపుల్లట్లలర సంపూర్ణప్రచోదనంబులఁ

దనుజుండంతట దూపదీపవిధిసత్కారంబులం గూర్చెనో
 యన బంపెఁ ఘనదైవతాస్త్రమును, దివ్యాకాశభాగంబు మం
 డెను ధూమంబులునిండె, నందు గనుపట్టెఁ బుణ్యపాపంబు లే
 కనిమేషంబున రామునందలి శుభాకారంబులో శాంతిబాం
 డెను; గాంధర్వమహాస్త్రముల్ విసరె నుదేయింబులో రాగరం
 జనుడై రావణుఁ డాపయి కఱగి నాశంబయ్యె శ్రీరామచం
 దునిముందయ్యవి; రాక్షసాస్త్రమును దైత్యుండొపయింబంపుచుకొ
 దనయజ్ఞానవికారతామసము వ్యక్తంబొనటల్ సేయ, దా
 నిని శ్రీరాముడు, నైష్ఠవాస్త్రవికాంతికి శాంతిబొందించె, రా
 వణుడను గుండలినీస్వరూపగుణాదివ్యవ్యాశఘోరాస్త్రశ
 క్తిని మంత్రించి విషాగ్నికీలలనియోగింపంగ, రాముండు త
 ట్టణ మా వ్యాశవిషాగ్నికీలడవన్ సద్గురుడాస్త్రంబుతో
 డను మంత్రించుచు శాంతిగూర్చె, తినువెండ్రుకేయ రాముండు రా
 వణుమీదకొదమానాస్త్రముకొ పదలె, తాంబూట దైత్యుండుదా
 విని వారింపగఁ దారుణాస్త్రమును సగధింపన్ సమీరాస్త్రశ
 క్తిని దానిన్విరజమ్మె రాఘవుడు; పీఠికి వాగివాసత్యశ
 క్తిని దైత్యేశుండుపంప, రాము డురుశక్తి న్నిరసింహస్త్రమొం
 పి నివారించెను; తోడనే దనుజుఁ డాభీలోగ్రశూలంబు రు
 ద్రునినోలకధరియింప. రామవిభుఁ డిందుండిచ్చుశక్తిప్రభా
 దునిమెక రావణుడెత్తు శూలమును, దైత్యుండంత నేలప్పుయో
 గనిరూఢాధికసాధనకృమము సాంఖ్యప్రజ్ఞగావింప కీ
 ర్ష్యను నిందాస్తుతివాక్కురంబు లిడు ప్రజ్ఞావాదనానంది రీ
 తిని, బాణంబులుపంపె, రావణునియందే దృష్టి సాదించు రా
 ముని సద్ధర్మవిముక్తవీక్షణశరంబుల్ గాఢమై తాకఁగా
 దనుజేశుండొకకొంత మైమరచె, నంతకొ హాసలీలావిలా
 సనరేందుండగు రామనంద్రుండు దయాసాగ్రుండు నాగస్వరం
 బును బల్కించినీతి సద్రససహపూర్ణాక్షరానందసం

జనితోద్బోధన లాచరించె దనుజస్వామి మహాపన్నగం
 బును మంత్రించెను సాధువైమెలగ; సదోభగపభాపూర్ణరం
 జనుడో రావణు డగ్ని బీజపదభాషాభాషణస్తోత్రభీ
 షణభాణంబులు రాముపైవిసరి తేజస్ఫూర్తి మైచిల్వ, నా
 తని భీరత్వతేజుత్వతత్వములు వింతంజూచె విశ్వంబు, నా
 తని రాజ్యాలయమాశ్రిమించుకొని మోదంబందుచున్ భోగవ
 ర్తనులై జీవనభాగ్యముల్ గొను దరిద్రక్షుద్రాగృధ్రాదులున్
 ఘనభేతాశపిశాచభూతములు, నక్కల్ కుక్కలుం, దిక్కులం
 దు నెలుంగెత్తుచు శోకభీకరముగా దుఃఖించె “ పోషించి ర
 క్షణగావించు మహామహుండు, దనుజక్షూభర్త, మాంసంబు క
 ల్లును దుమ్ముల్ సమకూర్చుదాత, యిపు డీ లోకంబులం దాటిపో
 వు నికెవ్వండగు దిక్కుమాక ” నుచు వాపోవక తదారావముల్
 విని లంకేశుని మృత్యుసూచన లవే విశ్వంబులో నిండె నం
 చును, నానాసురసిద్ధసాధ్యఖచరస్తోమంబులున్ వాసరుల్
 మునులున్, తాపసులున్ నరుల్ పరమసమ్మాదప్రభోత్సాహరం
 జనులై పొంగిరి, పంచభూతములు పంచత్వంబునొందించు నా
 తని రాముండని మించుమోదమున దైత్యస్వామి కాహ్వనపీ
 క్షణసత్కారములీయ నెంచె, నిటు లుచ్చస్థాయిలో విశ్వము
 న్నను లంకేశుండు ధైర్యమున్ విడువ కానందంబుతో నిశ్చలం
 బున నిల్చెన్, రఘురాము డాతనిశిరంబుల్ వెల్లుటల్ గాంచి నే
 ర్వున నాదిత్యసవిత్రాదివ్యహృదయంబుం దృష్టిలోనుంచి, త
 ద్దనుజస్వామి కి కేదిముందుగతియో తర్కించి యోచించి, యా
 తనిహస్తంబులు కంఠముల్ దునిమె. వింతల్ గొల్పు దైత్యుండు నూ
 తనసంజాతశిరంబులం గరములం దర్పంబుతో నిల్చె, రా
 వణు డారీతిని జచ్చిపుట్టుచును జీవత్వంబునం దృష్టి తీ
 రనివాడై, నిజకర్మలేశము, పునర్జర్మానుసంధానసూ
 చనలం జేయుచునుండ, కర్మఫలదోషాన్వీతుడౌచున్ శిరం

బు నశింపన్ శిర మొందుదాల్చె, రఘురాముం డేమిసేయంగ నే
 రసవాడై, తుదకావిభీషణుని తంత్రజ్ఞానమంత్రాంగముల్
 విని, తద్రాజరాజయోగమునకుం బీజంబుగా నాభియం
 దు, నవోన్మీలనకుండలాకృతిని విద్యుత్కాంతిలో బొల్చు పా
 ననదివ్యామృతభండరాజమును స్రవ్యహృదయదత్తంబు మా
 గ్గణదావాగ్నిహరించి యోగమునకుం గల్పించె విఘ్నంబు, రా
 వణుఁ డద్దాననశక్తిమంతుడయి దర్పంబెంచుచుఁ బౌరుషం
 బున యుద్ధాగ్నినిజొచ్చి దివ్యరమురామున్ యోగవిఘ్నాధికా
 రిని నిందించెను వాక్యరంబులు మహోదేవకంబులోఁ బంపుచున్
 ఘనకోదండధరుండు రాఘవుఁడు దిక్పక్వంబులల్లాడ మం 1400
 త్రనియుక్తంబుగ బ్రహ్మశక్తియుత మస్త్రంబుం బ్రయోగించి త
 ష్టణమావీరు సుధీరు డైత్యనరు యోగభిష్టుని బాపజీ
 వనముక్తాత్మునొనర్చె, నంతఁ బూర్వదుర్వారప్రతాపండు సా
 ధనసంపన్నుఁడు లోకకంటకుఁడు డైత్యన్వామి కాలంబుజే
 సినవార్తల్ విని మూడులోకములు శ్వాసించెన్ స్వతంత్రించి శాం
 తినిబొందెన్, ఘనదుందుభిస్వనములన్ దేవాళి శ్రీరాము నెం
 తొ నుతించెన్, ఘనపుష్పవర్షములతో న్నాశ్రాభిఁగో రామచం
 దుని భూషించిరి దేవకాంతలు, దిగీంద్రుల్ దిన్యగంధర్వచా
 రణనానాసురసిద్ధసాధ్యగరుడవ్రాతంబులున్, దత్తతీ
 మణులున్ స్వేచ్ఛమెలంగి కుత్సనరసోన్మాదప్రభానందులై,
 అనుజుండైన విభీషణుం డసురరాజ్యాధీశుత్పత్సంబెరిం
 గిన ధీమంతుఁడు భ్రాతృకై విమలభక్తిన్ రాముని దోడితె
 చ్చిన సదృశుఁడు రామదర్శనముతో సిద్ధార్థుడొనగ్రజం
 డని పేరాశలుపెంచుకొన్న ఘనపున్యాత్ముండు ధీరుండు హె
 చ్చినశోకంబును లోనడంచుకొని వీక్షించెన్ మహాశోకపూ
 రణబాష్పంబలిపుష్పమాలలిడె, తద్రక్షేతునిట్లెంచె “హా!
 ఘనుడయ్యున్ నిజకర్మసంజసితదుష్టామ్వాంగముం దాల్చి ఘో

రనిశాటుండయి రాజయోగమనుసామాజ్యస్థిపత్యంబు బొం
డెను, సూర్యుండుదయించులోపల మహాదీక్షా సహసాబ్జకాం
చనపుష్పంబులతోడ నీశ్వరుని పూజల్సత్పై నిత్యంబు పా
వనమా తాగక రామనానుమను దివ్యజ్ఞానమంతోపడే
శనిమిత్రంబు మహేశ్వరుం గురుని నిచ్చల్ శిష్యుడైగాల్పె పా
క్తనదివ్యస్థితికై విలాసగతి దైత్యశ్రేష్టుడైమించు రా
వణుడై యోగమెరింగి భిష్టుడయి దుష్పాంశిశ్యగర్వాంఘుడై
రణవాతాపరణంబులో నిలువనేరంజాల కుద్రేకభీ 1425
వణుడై దేహగృహంబుఁబాయుచు పునర్జన్మప్రియత్నంబుతో
జనె నయ్యో! రణభూమిలో శిథిలకాష్టంబై మహాపేతమై
దనుజస్వామికశేబరంబు పడె, రుద్రక్షుద్రగృధ్రాదులె
తనచుట్టఁ పరివారు లాశ్శితులు బాంధవ్యల్ సఖుల్ పోష్యులై
కనిపెట్టఁ రణభూమినిల్చె” నని తత్కర్మాంగమీక్షించుచుం
డ నిరాశాధికదుఃఖబాష్పములతోడఁ నచ్చె నుండోదర
వనితారత్నము రాక్షసాంగసలు తోవం జూప నచ్చోటికిఁ
ఘనశోకానలతప్తదేహమువడంకఁ భర్తృదేహంబుమీ
దను చైతన్యముదక్కివారిలె, తగుమాత్రంబెల్లొ జెల్వంది పే
రిన దుఃఖంబున పేరెలుంగిడుచుఁ గార్చె శోకపర్వంబు లా
ర్తననాదంబులఁ బల్కె నీగతిని “నాథా! యెంతఘోరంబు! నీ
వనిలోనంబడినంతమాత్రమున నీయంతఃపురస్త్రిజనం
బును మమ్మున్ రవి నేఁడుచూడగలిగెఁ మాన్యుండు చాంచల్యబు
ద్ధిని మా పైటలనూడదీసె బలిమిఁ ధీరుండు ధూర్తానిలుం
డనలుం డారనిశోకపహ్నులకు తోడై మమ్మువేధించె చా
రణగంధర్వులు యక్షకిన్నరులు ధైర్యసైన్యులై సేవజే
యనివారై మము ధిక్కరించిరి సురల్ హవ్యార్థభాగంబులన్
గొనుచున్నారు భయంబువీడుచును, మాకుం దక్షుడెవ్వఁడు లే
డని మ మీగతిఁ జూతురందరు, నికృష్టారంభనిర్భాగ్యజీ

వనమందున్ మముడించి పోవుదువె? విశ్వంబెల్ల గంపింపజే
 సిన నీ యోగము, నీ జితేంద్రియబలాక్షీణపృథాశక్తియున్
 క్షణికంబై యిపుడెందుబోయె నది భగ్నంబై మృషాయోగభృ
 వ్వుని నిన్నింద్రియముల్ జయించెనె! మహేశుండైన నీచిత్తవృ
 త్తిని బోషింపగ రామనామమహిమాదివ్యామృతంబిచ్చి ర
 క్షణగావించెనె! కర్మలేశములు మోక్షంబబ్బగానిచ్చునే? 1450
 నను నీతోగొనిపోవుయోగమునకై నన్ నోచలేనైతి! దీ
 న, ననాథన్, మృతిలేనిదాన" నని వంతంగుగదుచుండన్, విభీ
 షణు డోదార్చుచు నన్నకుం దహనసంస్కారంబుఁ గావించె రా
 మునియాజ్ఞల్లొని; రాముఁ డాపిదప తమ్ముక్ లక్ష్మణుం బంపి పా
 వనభక్తుండగు తద్విభీషణునకుం బట్టాభిషేకోత్సవం
 బును గావించెను లంకకున్ సకలజీవుల్ సంతసింపన్ పృతి
 జ్ఞసు పాలించెను దేవతల్ మునులు సత్సంఘంబులున్ రామచం
 ద్రునిఁ గీర్తించిరి దేవదేవుడని, భక్తుండైన వీరాంజనే
 యుని శ్రీరాముడు పంపెనీతకడకున్ యుద్ధంబులోఁ దానుగె
 ల్చినతీరంతయు జెప్పిరమ్మసియె, తల్లింజూడగాఁజోవు వు
 తుని గీతిన్ హనుమంతుఁ డెంతయును గంతుల్ వైచుచుంబోయి, నీ
 తను దర్శించుచు, రామరావణులయుద్ధంబెల్ల వర్ణించి రా
 వణు డందీల్గుటయున్, విభీషణుడు శోభల్మీర లంకాపురం
 బున కాపై విభుఁడోటయుం డెలుప సమ్మోదించి నీతాసతీ
 మణి శ్రీరామునిదర్శనార్థ మతిసంరంభంబుఁ జూపించి, త
 క్షణ మాశ్రేయసంజూచుభాగ్యమున కాశల్ బెంచి యర్థించె, పా
 వని శ్రీరామునిఁజేరి సర్వమును సద్భక్తిన్ నివేదించె, నీ
 తను సన్మంగళమజ్జనాదికృతులందంజేసి, మాణిక్యభూ
 షణమాల్యాంబరదివ్యవేషరచనాసంయుక్తగాఁజేసి "జెం
 డని రాముండన దెచ్చి, రాసతి సుఖాశానందభాగ్యంబుఁజెం
 దినరీతిన్ నయనాశువుల్ జలికి సద్వీరాధిపదున్ మహా

త్తుని వీక్షించును, దుర్వియోగగతికై దుఃఖింబుఁ దాపంబు జెరి
 దిన చిహ్నంబులుజూపె, రామవిభుపై దివ్యానురాగంబు స
 ద్విసయంబుం బ్రకటించిని లెచు, నపు డాపిరాధిపతుండు రా
 మస్మపాలుం డిటులాడె “క్షత్రియుండ! ధర్మంజెంచి, పాలించువా
 డను ధర్మంబుధరించినాండ! దుఃఖీష్టా! నిన్ను నాధర్మప
 త్ని సధర్మంబుగ సంగ్రహించిన మదోదేకోగ్రదుర్యోగదు
 ప్తనిశాటుం బరిమార్చినాండఁ దగుస్వేచ్ఛన్ నీకుఁజేకూర్చితీ
 మును నే జేసిన సత్రుత్తిజ్ఞ సతिसంపూర్ణంబుగాఁ దీర్చితీ
 చనుమెందో! నిను సంగ్రహించుటకు నే సన్యాసినే! యోగశ
 క్తిని ని న్నేలితి, నంత రావణుండు శక్తిన్ నిన్ను సాధించి యు
 క్తిని తంత్రంబుల సంగ్రహించుకొని బంధించెంగదే! యీషయిన
 నను జేరందగుదానవో? తగవో? చింతలేసేయు, మెవ్వనిఁ జే
 రిన యుక్తంబని యెంచెదో, యతనినే ప్రేమంబుతోఁ జేరుమా”
 యని పల్కు నతీసీత లక్ష్మణుని శోకావేశబాష్పాక్షులం
 గని యెల్లెత్తుచు “జాతవేదముఖసంస్కారకీయం జూడుండీ
 నను! సందేహముదీరు!” సంచు బలుకన్ న్యాయప్రభాదృష్టితో
 గని రా పూతచరిత్రినెల్లరు పరీక్షాప్రాభవాగ్నిప్రభన్
 జననిం గాంచగ బ్రహ్మరుద్రులు సురల్ సత్సంఘముల్ మౌనులున్
 వినయానందపవిత్రభావములతో విజ్ఞానులైవచ్చి రా
 ముని వైకుంఠునిగా తదీయసతినిం బూతాంగనన్ లోకమా
 తను సీతన్ వరలక్ష్మిగా గనిరి తత్వజ్ఞానులై యోగులై
 ప్రణవానందవిలాసదంపతులపై వర్షించి రానందనం
 దనసౌందర్యవనప్రసూనచయముల్, తత్పార్థరామాయణం
 బుసు సంకీర్తనఁజేసిరందరును, సగపూర్ణప్రభావెల్లు కాం
 తను సీతన్ రఘురామచంద్రుండు సతీస్థానంబులోనల్పి పా
 వనకారుణ్యకటాక్షవీక్షణరుచుల్ వర్షించె హర్షంబుతో,
 జనసంఘంబులు దేవతల్ మునితతుల్ సంతోషమందంగ రా

వణు దుష్టాత్ము ద్విలోకకంటకు సశింసంజేయు శ్రీరామున్
 వినుతల్ జేసి నరేందుఁ డెంతయును సంప్రీతాత్ముడై రామచం
 దుని కానందముఁ గూర్చి ఘోరరణమందున్ శౌన్దర్యమల్ జూపిచ
 చ్చిన శ్రీరామునిసేనపై నమృతవృష్టిన్నింపి దీవింపఁజే
 సె, నయోధ్యాపురికేగుయత్నములూ శ్రీరాముడండుగ వెం
 టనె తెప్పించె విభీషణుండు వినయానందంబుతో పుష్పకం
 బను యానంబు, నమూల్యనూత్న వరన స్త్రాలంకృతుల్ కాన్కలి
 చ్చెను సీతారఘరామలక్ష్మణులకున్, శ్రీకాంతతో పుష్పకం
 బును బూజించుచు, దద్విభీషణుండు నాపుల్ జాంబవంతుండు పా
 వని సుగ్రీవుండు నంగదుండు మొదలౌ వారెల్లరుంగూడ నో
 డనురా జానకితో, సహోదరునితోడన్ రామచందుఁడు దా
 న నధిష్టించెను, మెచ్చిచూపరులు సన్మానించినట్లొల్పు, వీ
 డొకని సాగించె విమానయానమును శిక్తుండైన యోగీశ్వర
 పణివానందుండు, వాయుయానగమనాభ్యాసం, డయోధ్యాపురం
 బనుక్షేంత్రంబును జేరఁబోవుగతి నాయానంబు సాగంగ లీ
 లను చిత్రాకృతులొల్లుబొల్లు, విలసల్లంకాపురీతోభలన్
 రణయజ్ఞస్థలకార్యరంగముల, ధైర్యధైర్యశౌర్యాచితుల్,
 దనుజుల్ రావణకుంభకర్ణులును, దైత్యస్వామిపుత్రుల్, నుహా
 రణవీరుల్ మకరాక్షుండాదిగలవారల్ పడ్డచోటుల్, గనుం
 గొన శ్రీరాముడుచూపె సీత, కీటు లా కోదండరాముండు నా
 రిని గన్పట్టు విచిత్రచిత్రములు పేర్కొజూపె వేర్వేరుగా
 “రణమందున్మము నాగపాశముల నిర్బంధించె నిచ్చోట మే
 ఘునినాదుండగు మేఘనాథు, డతనిం గాఢంబుగా, గొట్టి ల
 క్ష్మణుఁ డిచ్చోటనెచంపె వార్ధియిడె! దీక్షస్థమునిగ్గించు పా
 వనహాసేతువుగాంచుమియ్యదియె భావంబిచ్చి మమ్మెంచి పా
 ర్థనగావించె విభీషణుండిచట దర్భల్ శయ్యగాఁగొంచు నే
 వనధిక్ మార్గమువేచుచోటిదె మహావాలిన్ నధింపంగఁ గో1525

లనుసంధించితినిచ్చట విరహకాలంబందు నీమాల్మనం
 తనగంబందే నినుండలంచుకొని సంతాపంబుతోనుంటి చ
 క్కనికిష్కంధ యదే కపిప్రజము లీగ్రావంబువాచే" యనక
 వినయంబొప్పుగ వేడె సీత రఘునద్వీరుక్ వనాటాంగనా
 మణులంగంచెడువేడ్కదీర్చుమని, రామస్వామి సుగ్రీవునం
 ప నతం డాకపికాంతలక్ సుగుణసంపత్ప్రభవోద్దీప్తలగ
 గొని తారాసతితోడవచ్చె, వినయోక్తుల్ బల్కి దివ్యోల్లసత్
 ప్రణవానందవిలాసదంపతుల సీతారాములన్ భక్తిభా
 వనతో పూజలొనర్చి వానరసతుల్ ప్రార్థింపగా సీతరం
 డనియెన్ వారి నయోధ్యకుం బరమభాగ్యుంబందుచందాన నా
 వనితల్ పుష్పకమెక్కి రంత నదితోవంబోవుచుండంగఁ బ
 ల్కెను రాముం డిటులెంచిచూపుచు "లతాంగీ! ఋష్యమూకంబునా
 ఘనశైలంబదె వానశేకుండు లసద్దాతుండు సుగ్రీవుఁ డా
 తనిమైత్రిక్ సమకూర్చె మాకిచటనే ధర్మంబుఁజేబూని సా
 ధనబాణంబున నేకఘాతమున చిచ్చక్తి కవిభేదించితిక్
 గనుమిచ్చోటనె సప్తతాళములు సత్కల్పారఫుల్లాజువా
 సనలం గోలుచుఁ దేలియాడు కలహంసశ్రేణిగో దివ్యజీ
 వనమొప్పారంగ మెప్పులందునదె పంపాసత్సరం బిచ్చటక్
 నినుభావించుచు నీవియోగమునకై నేనెంతయోతాపముం
 గనుకాలంబునపండితోత్తముడు విఖ్యాతాత్మయోగప్రభా
 వనిరూఢుం డతిభక్తి తత్పరుఁడు దివ్యజ్ఞాని సద్వాయునం
 దనుఁ డానందుఁడు గాంచెమమ్మిచట సత్యజ్ఞానయోగంబుతో
 మునివృత్తిం బరిపక్వమందుశబరిక్ పూతాత్మ నిచ్చోటఁ గం
 టిని, సద్యోగఫలంబులంచు రుచిగొంటిక్ లేగుపంక్తియఁగా
 వనసత్సంబుల బట్టిమింగు భయదవ్యాపారసర్వోక్ కబం 1550
 ధాని నిచ్చోటపధించితిక్, దనుజనాథుం డభగ్రభాగంబునక్
 నినుగొంపోవ జటాయువడ్డెనిచటక్, నిండారురోషంబుతో

రణమునలెను నాశికోగ్రినఖవీరత్వంబులేపార, నా
 తని ఖండించుచు నేలఁగూల్చెనకటా! దైత్యేశుఁడిచ్చట, నీ
 వననుందే ఖగదూషణతిశిరదర్పం బేను దూలించి మిం
 చినశౌర్యంబున వారిఁ జంపితిని, విచ్చేదంబుగావించె ల
 క్ష్మణుఁ డిచ్చట నె ముక్కునుంజెవులు కామకోధమాత్సర్యరూ
 పిణికిఁ శూర్పరఖాఖ్యరాక్షసికి, సంప్రీతాత్మనై నీవు కో
 రినమాయామృగరూపముఁ దనుజు మారీచుఁ ఖలుఁ నే వధిం
 చినదిచ్చటనె, నీవు పుత్రీవతుగాఁ జేఁబెట్టి కుంభోదకం
 బున దత్తత్రియ బ్రేమనిర్భరగతిం బొల్పొందగా నాఁడుపెం
 చినమాతంబులనీడ బాగమృగముల్ సేమంబుతోనుండ నిం
 డినలచ్చిందనరాసు పంచవటిఁగంటే! లక్ష్మణుండిచ్చటఁ
 మనకై కట్టిన పర్ణశాలయదె ని న్నాయాసురుండైన రా
 వణుఁ డిం దుండియె మింటిదారిఁగొనిపోవంజాలె శాంతాత్మనై
 గనుమా! పుణ్యతపోవనంబులను లోకక్షేమముఁ ముక్తికాం
 తను సాధించు మునీంద్రు లాశ్రమములన్ స్థాపించినారందు ముం
 దు నదే వెల్లు సుతీక్ష్ణునాశ్రమ మగన్బుండుండు నా మీదితా
 వున నా వైశరథ్యంబువాసమదె దివ్యుండతి యూపైవసిం
 చును దుర్గాధు విరాధుఁ జంపితినిటఁ శోభాప్రభల్ సంపుష్పం
 వున భల్లూకవరాహవానరకుజంబుల్ చిత్రీకూటంబుగాఁ
 దనరం భాసిలుచిత్రీకూటమదె మాతమ్మండు భక్తుండు స
 ద్విసయుండౌభరతుండు నచ్చి నను ప్రార్థింపంగ నాపాదుకల్
 మును నేనిచ్చటనిచ్చియుంటినిగదే భూదేవికిన్ వేణియె
 తనరారెన్ యమునాసప్రవంతియదె సత్యంబేనుధాసారమై 1575
 జనసంతానముఁబోచుతల్లివలె వాత్సల్యప్రవాహంబుతో
 జను గంగానదిరూపుతోనదియె సంసారప్రవాంబుఁ బో
 లునదిం జీవులుదాట నిచ్చటనె సల్వున్ నావతోవృత్తి పా
 వసజీవుండు గుహుండు, నాతడును సంబంధుల్ నిషాదుల్ నసిం

చునివాసంబదె శృంగిబేరమనుచున్ శోభిల్లు నీప్రక్కనే
 గనుమిచ్చో సరయూనదిన్ విమలవిఖ్యాతార్యసద్రాజధా
 ని నయోధ్యానగరంబుఁ గాంచుమదె సందీపించె” నంచున్ వచిం
 ప నమస్కారముఁజేసె నీత కపిసద్వాగ్రితంబు వైత్యుల్ పురం
 బును వీక్షించిరి వింతమాడ్కులిడి సంపూజ్యున్ భరద్వాజు స
 న్మునిచంద్రున్ గన వానియాశ్రమమునం బూతాత్మ్యుడై పుష్పకం
 బును నిల్పెన్ రఘురాముఁ డామునివరుంబూజించి మోదంబుతో
 గొనె నాతండ్రిడుసద్వరంబులను భక్తున్ వాయుపుత్రున్ శుభే
 క్షణలంజూచుచు రాముఁడాపిదప నీ చందంబునంబల్కె “ నీ
 పు నరాకారముఁ దాల్చి మాభరతుతావుంజేరి మాతమ్మునిం
 గని మారాకనుదెల్పు మెల్లి శుభసత్కాలంబునన్ రాజధా
 నినిఁ జేరంగలమంచు జెప్పు” మనఁగా, నిండురుమోదంబుతో
 హనుమంతుండు మనోజవంబున గుహుం డా మీదిమార్గంబుఁజూ
 ప నరాకారముఁదాల్చి యేగి భరతున్ వైరాగ్యదివ్యాకృతున్
 వినయంబొప్పఁగఁజూచి సర్వమును దెల్పెన్ సచ్చిదానందరూ
 పునివృత్తాంతము నాలకించగనె సంపూర్ణప్రమోదంబుతో
 హనుమంతుం దనకొగిటన్ గొనియె దివ్యాలంకృతుల్ వస్త్రముల్
 ధనరాసుల్ గజముల్ తురంగములు కాంతారత్నముల్ గ్రామముల్
 మణులున్ దివ్యసహస్రసంఖ్యనిడి, సమ్మానించెఁగైకేయినం
 దనుఁ డా మీదనయోధ్యకంపె పరమోత్సాహంబుతో చిన్నత
 మ్ముని శత్రుఘ్నుని రాఘవాగమన మాప్తుల్ తల్లులున్ చుంతులున్
 విన నాతండ్రిఁగించె నోరణరుచుల్ వెల్లందె సద్వీధుల
 ఘనసౌధంబుల దివ్యరామవిభుసత్కల్యాణచిత్రంబులున్
 వనవాసాదివిచిత్రలీలలు కళాప్రావీణ్యమేపార పా
 వనరామప్రభుమందిరాంగణములన్ భాసిల్లె చిత్రంబులై
 జననీవర్గము మంతులొదిజనముల్ శత్రుఘ్నుఁడున్ వెంటరా
 వినయుండై భరతుండు రాముని మహావీరున్ శుభాకారు ల

క్షణసీతాకపిదైత్యసంఘసహితౌ సంపూర్ణ బూజింపఁగా
 వినువీధిం దిలకించుచున్నలిచె నద్వేళక విమానంబుకై;
 ననితల్ వీధుల నూడ్చి నిర్మలములౌ పన్నీరులంజల్లి రా
 మునిచారిత్రిము రంగవల్లులను సంపూర్ణంబుగా దిద్ది రిం
 పున నాహ్వన మొసంగ పూర్ణకలశంబుల్ పుష్పమల్ హారతుల్
 కొని సిద్ధంబుగఁజారువీక్షణపుపంక్తుల్ రామసందర్శనం
 బున కై తోలుచు సిచ్చియుండి, రపు డింపుంగొల్పు నోంకారపుం
 ధ్వనితో పుష్పక మభిభాగమున దివ్యంబై గరుత్మంతు గూ
 పున దీపించుచు వాగై నేలపయి, రామున్ సద్భవశ్యాము పే
 మను జూచెఁ భరతుగడు మొక్తె సరమాత్మకజేరు జీనాత్మయో
 యన శ్రీరాముని కాగిటన్నునిగె బ్రహ్మానందముంజెండె పా
 ననుండై సీతకు మొక్కి లక్ష్మణు పరివ్వంగంబునగదేల్చి త
 క్కినవారిం దగురీతి సాదరవచో క్తి మందహాసంబులన్
 గనె వేర్వేరుగ నంత భక్తివిలసత్ గాఢానురాగంబుతో
 వినయానందవిలాసభావయచితో వేర్వేరుగా రామల
 క్ష్మణులన్ సీతను జేరి మొక్కులిడి పూజల్ సత్స శ్రావణముఁ జా
 తనివారల్ గనిరెంతొ వత్సలత సంతక రామచంద్రుండు మా
 తను కాశల్యను వృక్షహీనలత నాస్తన్ బుల్చి నే నాఁడు గ
 న్గొనుటోయంచు విచారపీక్షణపుపంక్తుల్ దోలుచున్నట్లు బీ1625
 విని నత్యంతకృశాంగినిం గనుచు వేవేగన్ సుఖాశ్లేషదీ
 పనలం బొంది తదంకపీఠముపయిఁ బాల్యస్వభావానుప
 ర్తనుండై కూర్చొని సర్వముస్మరచి యుత్సాహపరిభోగ్లానుండై
 జననీదివ్యసవిత్రినేత్రసుఖభాష్యవాత్రసున్నాతుండై
 చిననాఁ డాడిసయాటపాటలు శుభశ్రీమోదసౌఖ్యంబులన్
 మనమందుం దలపోసె నచ్చట నె పేమల్ జిల్గు కైకేయినిం
 గని హస్తంబులుమోడ్చి యిట్లనయె లోకంబందు నిన్నెంచి మె
 చ్చనివారుందురె! రామరావణమహాసంగ్రామకార్యంబు నీ

ఘనమంత్రంబున సంభవించెను జగత్కల్యాణభాగ్యంబు నీ
 ప్రణయేచ్ఛానరమూలకారణమునంబ్రాప్తించె త్రైలోక్యర
 త్నాకార్యంబె మనంబునందలచి తత్సంబంధమేజేనటల్
 వనవాసస్థితి మాకు గూర్చితివినిర్బంధించి యేదోమిష
 నను నీ భావనిగూఢవర్తనములక నేడండగూహించరే!
 ననుధన్యాత్మునిజేసినావు జననీ! నాలోననున్నట్టి శ
 క్తిని లోకంబెరుగంగజేసితివి సందీపించు రామాయణం
 బున నీ దివ్యవిచిత్రపాత్ర నతిసాంపుల్మీరఁ జిత్తించి మా
 యినవంశంబునఁ బేరుపెచ్చితివికాదే! యంచు సద్భక్తితో
 బ్రణమిల్లెఁ దనతమ్ము నంతట సుమిత్రామాతకుంజేర్చి “ఓ
 జననీ! సత్క్రియలాచరించు నెడ నుత్సాహంబుతో కార్యసా
 ధనుడై యుండుటకీవునాకొసగు సత్యజ్ఞానసంపూర్ణు ల
 క్షణు సేవాపరు వచ్చుగించెనిదే! మాసేనకై మమ్ములక
 క్షణమైనన్నిడనాడకిన్ని దినముల్ సంపూర్ణదీక్షావ్రతం
 బున నాహారము నిద్ర మాని నిలిచెఁ మున్నెవ్వ రీ రీతిఁజే
 సినజీవుల్గలరే! దురాత్ములనుగూల్చెన్ సూర్యవంశప్రతి
 ప్తనుబెంచెన్ స్థిరయోగసిద్ధుడయి విజ్ఞానాత్ముడై మించె నీ
 తనిగన్నందున వీరమాతవయి మాతా! ఖ్యాతినార్జించినా”
 వనిసంతోషవిలాసభక్తిరుచితో నాయమృతక సత్స
 ద్విసత్తోల్ పిమ్మట మువ్వరత్తలకు సంప్రీతాత్మయై సీతమ్మి
 క్కెను వారామెను జేరదీసి యనురక్తిం గొగిటం జేర్చి రా
 వనితారత్న పవిత్రశీలబలమే వైరిక వధిపంగఁజూ
 లినదై రామునియందు శక్తియయి నిల్చెం గూల్చె దుర్మాన్లు రా
 వణునంచుం గణుతించి రా పిదప దివ్యజ్ఞానదృష్టు వశి
 ష్టుని యోగప్రతిభావిలాసు నతిపూజ్యుం గాంచి వారంద రా
 తని పాదాబ్జములంటి పూజలిడి రా తండందరిన్ సామ్యదృ
 ప్తిని వీక్షించి శుభంబులందుడని యాశీర్వాదముల్జేసె ది

వ్యసవీనాద్భుతయానరాజమును రమ్యాకాశమార్గంబులకు
 ఘనతేజంబున వాయువేగమున నేగంజాలుతంత్రాంగసా
 ధనమున్ పుష్పకనామయంత్రమును సీతారాము లా పైని పూ
 జనుగావించి తలంచినంత శమయాజ్ఞల్ బొందరమ్మందు దా
 నినిపిడ్కొల్పు కుబేరుఁజేరెనని సందీపించునద్భుతాశో
 వినయుండై భరతుండు రామునకు పృథ్వీభారమర్పించనెం
 చినవాఁడై శిరమందుదాల్చుకొని తెచ్చెన్ రామునత్పాదుకల్
 తనచేతన్ రఘురాముపాదములచెంత న్నిస్పృహజించి యి
 ట్లనె “నీ పాదుకలందె భారమిడి రాజ్యంబున్ విభావంబుతో
 ననఘా! నేఁబరికించినాఁడ, భవదీయాజ్ఞానుసారంబుగా
 దినభాగంబున రాజ్యకార్యములు నీతిందప్ప కే సల్పుచున్
 విషయంబొప్పుగ నీదుపాదుకలకున్ విజ్ఞప్తి గావింపకుం
 డ నిశ నిద్దురజెందు టే నెఱుంగ పంటల్ పాడియున్ భాగ్యముల్
 ధనరాశుల్ నయధర్మముల్ పెరుగుచందానన్ ప్రజాభీష్టపా
 లనమున్ సన్నితి నే కృతార్థుఁడ నికేలా జాల మో దేన! త1675
 క్షణమే చేకొనుమయ్య నీ విపులరాజ్యంబంతయున్ భర్తనై
 ప్రణయానందవిలాసలీలలరక పట్టాభిషిక్తుండనై
 నను నీ దాసునిగాఁగ నేలుకొనుమా నా భారమున్మాన్యుమా”
 యని ప్రార్థించుచు పాదుకల్తోడిగె రామాంఘ్రిద్వయంబందు రా
 ముని పూర్ణానుమతిక్ బ్రసాదకజనంబుల్ మంతులున్ సోదరుల్
 జననీవర్గములున్ పురోహితులు స్వచ్ఛందప్రజాసేవకుల్
 మునులున్ దాపసులున్ ప్రయత్నములు సమ్మోదంబుతో సల్పి రా
 తనికింబట్టముగట్టనందరొకటై తద్యత్నముల్ పూర్తిగా
 నొసరింపన్ సుముహూర్తకాలమున ధీరోదాత్తు డానందపా
 వనరూపుం డవతారపూరుషుఁడు దుర్వారప్రతాపుండు స
 జ్జనపాలుం డగు రామచంద్రుఁ డతిదీక్షంబూని సీతాసతీ
 మణితో దివ్యజలాభీషిక్తుఁడయి రమ్యంబైననస్త్రంబులున్

మణిహారంబులు కాంచనాభరణముల్ మైపుతలున్ మాలలున్
 ఘనతేజంబలరార దాల్చి తనప్రక్కన్ సోదరుల్ ధీరులై
 తనరారక పరినారముం గపులు దైత్యశ్రేణులున్ సేవకుల్
 జనసంఘంబులు వెంటరా గగనరాజ్యంబెల్లపాలింపఁ బూ
 ర్వసగాకారవిశాలవిశ్రుతిసవిత్రిప్రాజ్యసింహాసనం
 బును జేరక రథమెక్కి భానుఁ డభిరాముండొచు నేతెంచురీ
 తిని రాముండు రథంబుపై నగరవీధికి సత్యసాందర్యస
 ద్గుణసారంబుల వెల్లుచుకొనెడలె సాధుల్ మానిచందుల్ తపో
 ధనులున్ విప్రవరుల్ పురోహితులు విద్యత్సంఘముల్ వేదమగ
 త్రినియుక్తంబుగ, నాగమక్రమమహారాజోచితాహ్వానదీ
 వనలక సల్పగ రామచంద్రిండు సభాభాగ్యస్థిపంచంబుఁ జొ
 చెప్పెను పూజ్యుండయి సన్మహారమున నాశీర్వాదముల్ బొంది స
 ద్ధనరత్నాంచితసింహాసీతమును సీతాదేవితోఁజేరి దా 1700
 ననధిష్టించెను సత్యధర్మములె సన్మాణిక్యధర్మంబులై
 ప్రాణనాథకారవికారదివ్యమకుటప్రాశస్త్యముంబొంది రా
 మునిశీర్షంబునలంకరించె, పరమాత్ముడైన శ్రీరామచం
 ద్రినిపై పూవులవర్షముల్ గురిసె నిందుగ్రిండాదిదిక్పాలు రా
 తనికిఁ గాన్కలు భూషణంబులును వస్త్రంబుల్ సమర్పించి, రా
 త్క్షణమందుకొ రిఘురాముఁ డింపలర భాస్వత్తేజులైనట్టి బ్రా
 హ్మణసత్పత్రుల కాశదీరనాసగెక మత్తేభముల్ గుట్టముల్
 మణిహారంబులు నగ్రహారములు గోమాతల్ సువర్ణంబులుక
 మన మానందముఁజెంద నొక్కపరి ప్రేమల్ జిల్కునేత్రింబులక
 గనె రాముండు సభాజనంబులను కాన్కల్ వెట్టె సందున్నస
 జ్జనవిజ్ఞానుల కగ్రవాసకులకుక సన్మార్గసంచారస
 ద్గుణజశ్రేణికి జాంబవంతున కమాత్యశ్రేణి కామిదత
 క్కినవారిం గని యుక్తమాగతి నొసంగెక కాన్క లా పిమ్మటక
 దనయర్ద్రాంగిని శక్తిభాసురను సత్యజ్ఞానతేజోల్లసత్

ప్రణయానందవిలాసహాసరుచినో భాసిల్లు సీతాసతిన్
 గని ముక్తాఫలహారమున్ శశికళాకాంతిప్రసారంబుఁ గా
 న్మనోసంకెన్ గరమందుదాల్చి యనురాగంబొప్ప శ్రీరామునిం
 గని సత్పుత్రునిబోలు వాయుసుతువంకంజూచె భూపుష్పి, త
 ద్వనితాసూచితహావభావములచందంబు నివ్వోకించినం
 జ ననుజ్ఞాకరుణాకటాక్షముఁ సీతంజూచె రాముండు త
 డ్దణమే సీత విశుద్ధసారమగు ముక్తాహారమున్ వాయుసం
 దను కంఠాననలంకరించె, పరమాత్మన్ శక్తితోఁగంచఁజా
 లిన యోగీంద్రుడు వాయునందనుడు వెల్గెన్ తారకానర్థస
 ద్గుణహారాంచితుఁడైనచందుగతి తత్కుల్ జిల్కుచున్ భక్తిభా
 వనుఁడై పిమ్మట కంఠహారమును కావ్యంబున్ విమర్శింప నెం 1725
 చినవాఁడై మెడనుండి తీసి రుచిచూచెన్ రామనామామృతం
 బను తియ్యందన మందు లేదనుచు నాహారంబుపై నాశవీ
 డెను సూత్రంబులుదుర్చి ముత్యములుపట్టెన్ ముక్కునంబెట్టి వా
 సనలంజూచెను రామనామసుమభాస్వద్గంధ మం దెందు లే
 దని ముక్తాఫలకాంక్షమానుకొనె రామానందుఁడై రామపా
 వననామాక్షరధీధితుల్, వెలయ దివ్యంబైనముత్యాలపై
 తనగోళ్ల రచియించె, గూర్చుటకు నాధారంబుగా సత్యసా
 ధనమాత్రంబగు రామనామవరసూత్రంబున్ బ్రయోగించి నూ
 తనహారంబును గూర్చె రామునిప్రసాదంబంచు దాల్చంగ చి
 ద్భువరామాక్షరపుష్పసారభరుచుల్ గ్రమ్మెన్ సభామందిరం
 బున నల్లిక్కుల సంతఁ దదుర్చులచొప్పల్ గాంచి సీతాసతి
 మణి రాచుప్రభునాజ్ఞఁగైకొని మహామాయాప్రభాశక్తిగూ
 షిణియై మానసశుద్ధికాగకము నాభీగోగ్రసంసారకా
 రణబీజప్రతిభావిదారకము సర్వజ్ఞానసారంబు పా
 వనసత్తారకనామయోగ మొసఁగెన్ వాత్సల్యమేసార నా
 తని కాపై పరమాత్మదివ్యకరుణాతత్వస్వరూపస్వభా

వనిదానంబగు సాంఖ్యయోగమొసఁగెన్, నై రాగ్యమొప్పర నా
తని కాపై నమనస్కుయోగమొసఁగెన్, ధన్యాత్మకడో వాయునం
దనుఁ డాఁగిని రాజయోగవరవిద్యాబోధితుండోచు మిం
చినవాఁడై సకలార్థసాధకచిరంజీవత్వముంబొందె రా
ముని యాశీర్వచనప్రభావమున, రాముం డంత సామ్రాజ్యపా
లనకార్యంబులు దీక్షతో సలిపి కల్యాణప్రదుండోచు నొ
ప్పెను, లోకంబున రామరాజ్యమునకున్ వే రెద్దియున్ సాటిలే
దని నానాదిశలందు శాశ్వతములై వ్యాపించె కీర్తిప్రభల్;
జనవర్గంబులు, దేవసంఘములు, గోసంతానముల్ తాపనుల్ 1750
మునులున్ స్థావరజంగమంబులు జగంబుల్ రామరాజ్యంబులో
ధనదాన్యంబులు సౌమ్యసంపదలు విద్యాబుద్ధులుఁ ధర్మవ
ర్తముల్ శాంతిశుభంబులుల్ గనుచు మోదంబందుచుండంగ నూ
తనచైతన్యవసంతకాలవిలసత్ సౌందర్యశోభాప్రభల్
జనియింపన్ పరతత్వభవ్యుచు లాశాపూర్ణభావంబులై
తనరారన్ పరిపూర్ణయోగమహిమాధాముండు బ్రహ్మర్షి పా
వనధర్మప్రతిభావిశిష్టగురుదీపంబొ నశిష్టుండు త
జ్జనపాలాగ్రిశి సల్పు పాలనమునో సంతుష్టుండై రామచం
దుని సందర్శనభాగ్యముల్ గొని శుభోక్తుల్ పల్కె నీ రీతి “ధా
రణిలో నింతకుపూర్వమెందరొ మహారాజాధిరాజుల్ స్వతం
త్రీనియంతల్ మఱి కార్యసంఘములు సామ్రాజ్యధిపత్యంబులన్
గొని పాలించిరి వారిపాలనగతుల్ క్షోభాగ్నులంజెంచి స
జ్జనసంఘంబుల హింసఁజెప్పై సుఖరాజ్యంబన్న దీ నాఁటికిన్
గనినా, మెంతయుఁ దృప్తిఁబొందితిమి లోకజ్ఞాని పద్వంశసం
జనితుం డీశ్వరభక్తితత్పరుండు రాజశ్రేష్టుండై రాజ్యపా
లనముంజేసిన రామరాజ్యశుభకల్యాణంబులంగూర్చుండే;
జనముల్ రాజకులంబులూడ్చుచును స్వేచ్ఛంజూప స్వార్థస్వతం
త్రీనియంతృత్వమొ పక్షపాతిజనకార్యవ్రాతమో రాజ్యమే

లును, స్వార్థత్వమొ పక్షపాతమునొ చెల్లున్ రాజ్యకార్యంబున
 ల్పినదర్పాధములందు దుఃఖములు దుర్భిక్షంబులున్ లంచముల్
 పెనుభూతంబులలోన సెలంగి జనులం బీడించి శాధించ గా
 జనసంఘంబులలోన విస్తవపుబీజవాక్రముల్ మొల్కలె
 త్తను రాజ్యంబున రక్తపాతములు విద్రోహంబులున్ సంభవిం
 చును నాశంబగుశాంతి సౌఖ్యములు నీచుల్ పెద్దలై రాజ్యశా
 సనముల్ సేతురు పెద్దలందరును నీచస్థానమందుండు రో 1775
 యనఘా! పాలకులెల్ల దిద్దుకొనున ట్లాదర్శసామ్రాజ్యపా
 లసధర్మంబులు జూపినావు కలకాలం బిట్లు రాజ్యంబు లే
 లినవారుండిన రామరాజ్యరుచు లీ లీలంబ్రకాశింపవే!
 జనులందుం గులవర్ణజాతిమతసంస్కారాదిభేదంబు లు
 న్నను పాటింపరువారు విద్యలోకచందానం గ్రహింపంగజా
 లినవారై కులవృత్తివిద్యలకుపై లీలావిలాసంబులం
 గనువారై పటుకర్మయోగజనితజ్ఞానప్రభావంబుతో
 మనరాజ్యంబున జీనయాత్రలను ధర్మప్రక్రియః సల్పరే!
 జనముల్ సంఘపుకట్టుబాటులను స్వేచ్ఛల్ కల్గి నస్మాత్తులై
 మనుచున్నారు స్వదర్శవృత్తులను సామ్రాజ్యంబువర్ధిల్లరీ
 తిని, నానాపరధర్మవృత్తులను నుద్రేకించువారున్నచో
 జనులందుం గలహంబులుప్పతిలు నా చందాన బోకుండవా
 రిని మోక్షార్థలజేయుచున్న దదిరా శ్రీరామరాజ్యంబు నా
 కను లీ భాగ్యముఁగాంచి సంతసిలి సత్కల్యాణనైకుంతమా
 ర్తిని నీలోఁబరికింపజాలినవి తుడీ! లోకముల్ నీవై గ
 ట్టణగావింపంగజాలుదక్షుడవు స్వర్గంబయ్యె భూలోక మో
 యినవంశోద్భవ! నీ పురోహితుడనై యీజన్మతో మోక్షపా
 వనభాగ్యంబును గంటి నాతపము పక్వంబాయె సర్వంబు నా
 కనుభూతంబగుచుండె దేవుడవు నీవై రాజ్యమేలంగ నీ
 ఘనరాజ్యంబున సర్వజీవులను సౌఖ్యంబందుచున్ సాధుజీ

వనముల్ సల్పునుగాత భూజనము దివ్యజ్ఞానమై కర్మపా
వనస్సోదయశాంతిభద్రతలతో పథిల్లుగాతిన్ మహా
మునిగోబ్రాహ్మణసంతతుల్ సుఖములన్ మోచించెడుంగాత. స
ద్దనసంతానము సత్యసారసులన్ కాలంబుబ్రాహ్మినియే
పున దివ్యామృతహర్షవర్షములు నింపుకొగాత భూదేవిపై 1800

ఇది

(శ్రీ) హరిహర పర బ్రహ్మ నందకరుణాకటాక్ష పేక్షణ
సద్యోగసంవర్ధిత సత్కవిత్వరచనాధురీణ
నానావిధ కావ్యనాటకకల్పనాపుష్పిణ
(శ్రీ) మత్కాశ్యపగోత్రసముద్ధరణ
శ్రీమదప్పమాంబాసోమనాథపుత్రవిరేణ్య
శ్రీమదాత్మానందకవి బిరుదాంకధారిణ
శ్రీమదుష్ణాక వంశవర్ధన నారాయణ
ప్రణీతంబగు మాలికా రామాయణ
యుద్ధకాండము సర్వము
సంపూర్ణము
ఓం తత్సత్

బాలకాండము

పేజి చరణము తప్పు

ఒప్పు

1	5	మిహిర	తిమిర
6	137	ప్రయోజనము	ప్రయోజనము
7	150	ఁగేకి	నూక్తి

అయోధ్యాకాండము

17	6	అహః!	అక్కా!
20	13	రతా	లతా
21	14	మూఢాత్మక	మూఢాత్మిక
24	9	శిఖు	శిబు
32	15	బాతురీ	చాతురీ
33	20	రాజు	రాజ్
34	13	పార్థించి	పార్థించి
35	2	రామంబందు	ధామంబందు
35	8	దోషమాన్యుండ	దోషశూన్యుండ
36	22	మూసంబున	మూలంబున
36	26	సామర్థ్యంబింక	సామర్థ్యంబింక
37	13	సీతాన్వితుఁ	దేవీయుతుఁ
37	24	శిశిస్పర్శన్	శిశిరస్పర్శన్
38	22	దృష్టమా	దుష్టమా
38	24	పితరులూ	పితృజనుల్
40	4	తండ్రి	తండ్రిఁ

అరణ్యకాండము

43	7	నేయ	ఁజేర్చ
50	9	గైరికాధాతువుల్	గైరికాద్యంబులఁ
52	10	త్రిశిర	దితిజ

అ రణ్య కాం డ ము

పేజీ చరణము తప్పు

ఒప్పు

53	21	యింకొక్కటిం	వికనేనింకొక్కటిం
54	16	దోడుపాటొసగునా	దోడొసంగుమనియా
57	4	జంకిపచ్చితినినా	భీతిగల్గెననుచున్
58	28	సుగుణానీకుండు	సుగుణాన్వీతుండు
59	10	కీకా	ఘోరా
60వ	పేజీ	అథోరేఖ దిగువగల 'టర్లని' యనుపదముగమనింపజనదు	
61	13	ప్రేంఖణ	ప్రేంకణ

కిష్కింధాకాం డ ము

64	24	గాంచుడతండు	గాంచనతండు
66	74	భస్మముసేతును	భస్మమొనర్తును
68	116	బారివి	బారిత
72	234	మనఃసరిసీరుహాళియై	మనస్సరిసీరుహాళియై

సుం ద ర కాం డ ము

82	24	దశంతగృహీతను	విలసద్గుణపూతను
83	42	భయకృత్ప్రతిహేనటనో	భయదద్భుతకృత్ప్రతిహేనో
86	119	జాంఘికుండు	జాంఘికుండు
86	129	క్రీతీరము	క్రీతీరున
86	141	పసియింపనటున్న	పసియింపనటన్న
87	145	అర్హమానో	అర్హమానో?
87	168	యింక	యింక
88	177	కన్నుల	కన్నుల
89	212	యఱుంగుద	గమించెద
89	223	చొప్పుగాలిచి	చొప్పునగాలిచి

యుద్ధ కాండము

పేజి చరణము తప్పు

ఒప్పు

92	9	వారాధివి	వారా'న్ని
92	21	విశ్రాంతింగొనన్ని ల్పి, రావణసన్నా హవిశేష వార్తలను	విశ్రామంబునొందంగ, రావ ణుడౌవేళఁదదీయవార్తలను
92	23	లంకాపతి	యెంతేనియు
97	139	మాయోధ్య	మాయయోధ్య
98	168	అవధ్యస్థానసంరక్షి తుండన	అవధ్యవ్యక్తిఁగానెంచుమీసన
115	633	యుద్ధాయులై	యుద్ధాగ్రులై
149	1526	నీమాల్యవంతనగంబం దునినుండలంచుకొని	నీమాల్యవస్తునగోత్రింబుసనే నినుండలచి

